

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Факультет грецької філології

Актуальні проблеми міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій

**Збірник матеріалів
II міжнародної наукової конференції
25-27 вересня 2014**

*За загальною редакцією
кандидата філологічних наук, професора С.В. Шепітько*

Маріуполь 2014

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет

Факультет грецької філології

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ,
ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОРІВНЯЛЬНИХ СТУДІЙ**

**Збірник матеріалів
II Міжнародної наукової конференції**

25-27 вересня 2014

*За загальною редакцією
кандидата філологічних наук, професора С.В. Шепітько*

МАРІУПОЛЬ – 2014

УДК 316.77+81'25+81-115(063)

ББК 81я431

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ, ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОРІВНЯЛЬНИХ СТУДІЙ: Збірник матеріалів II Міжнародної наукової конференції / За заг.ред С.В. Шепітько. – Маріуполь: 2014 – 299с.

Редакційна колегія:

Голова: Шепітько С.В., канд.філол.наук, проф.

Члени редколегії: Сабадаш Ю.С., д.культурології, проф.
Волошина О.В., канд.філол.наук, доц.
Воевутко Н.Ю., канд.пед.наук, доц.
Потипак Ю.А., канд.філол.наук, доц.

Збірник містить матеріали II Міжнародної наукової конференції, яка відбулася в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлено проблеми теорії та практики перекладу, контрастивної лінгвістики та лінгвістичної типології, художнього перекладу, лексикографії, комунікативної освіти та підготовки перекладачів в умовах євроінтеграції, використання сучасних інформаційних технологій в практиці перекладу та галузевої комунікації в соціальному контексті тощо.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій.

***Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць,
опублікованих у збірнику***

© Маріупольський державний університет

ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАНІ

Вступне слово

**ректора Маріупольського державного університету, члена -
кореспондента Національної академії педагогічних наук України, доктора
політичних наук, професора, Почесного консула республіки Кіпр
у Маріуполі Балабанова Костянтина Васильовича**

Шановні друзі,

Дозвольте щиро вітати учасників Другої Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій» в Маріупольському державному університеті. У наукових читаннях, присвячених десятиріччю діяльності факультету грецької філології, кафедр грецької мови і перекладу, англійської мови і перекладу, російської філології і перекладу, виголосять доповіді і візьмуть участь у жвавих дискусіях 80 науковців, викладачів, аспірантів, докторантів і студентів з 6 країн: України, Греції, Росії, Білорусі, Італії, Польщі.

Відомо, що одним з головних напрямків у діяльності Маріупольського державного університету є міжнародне співробітництво, у розвитку якого важливу роль відіграє рівень мовної і перекладацької підготовки викладачів, випускників і студентів університету. Ми пишаємося тим, що в університеті на рівні вибагливих міжнародних стандартів викладається сім іноземних мов: англійська, іврит, італійська, польська, німецька, новогрецька, французька. МДУ – визнаний лідер у галузі елліністичних студій і один з важливих центрів вивчення італійської мови, літератури і культури в Україні.

За роки існування, Маріупольський державний університет став також провідним центром підготовки перекладачів, яких потребували стрімко і динамічно зростаючі міжнародні політичні, економічні, освітянські, наукові і культурні взаємини України з іншими країнами світу. Маріупольський державний університет, який відвідало понад 500 іноземних делегацій більш ніж з 20 країн світу, в тому числі найвищого державного рівню, створив виключно сприятливі умови для професійного становлення нової генерації перекладачів. МДУ підписав більш ніж 90 угод про науково-технічне і міжуніверситетське співробітництво з зарубіжними партнерами, щороку понад 300 науково-педагогічних працівників і студентів університету беруть участь у

міжнародних програмах в країнах-партнерах, саме тому й географія працевлаштування випускників університету, серед яких 210 дипломовані перекладачі, не обмежується Україною. Випускників МДУ успішно працюють у дипломатичних представництвах, органах державної влади, навчальних закладах, бізнесових колах, засобах масової інформації, перекладацьких і туристичних агенціях, продовжують навчання в університетах Російської Федерації і інших країн колишнього Радянського Союзу, Великобританії, Франції, Німеччини, Австрії, США, Італії, Греції, Кіпру, Польщі, Болгарії, Австралії, Швейцарії, Норвегії, Канади і навіть Ісландії і Малайзії.

Сьогодні у МДУ опановують перекладацькі студії 285 студентів, яким я щиро зичу досягти професійних висот і здійснити найсміливіші творчі задумки. Разом з цим, у переддень Міжнародного дня перекладача від щирого серця бажаю великій спільноті представників цієї відповідальної й складної професії успіхів у всіх починаннях. Збагачайте своєю натхненною роботою неоціненні надбання інтелектуального капіталу України, сприяючи розбудові міжнародного зв'язків, зміцненню дружби і розвитку багатосторонньої співпраці між країнами світу.

Успішної роботи і нових досягнень на шляху наукового пошуку всім учасникам Другої Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій» в Маріупольському державному університеті.

БАЗОВЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ УСТАНОВКИ КЕМЕРОВСКОЙ ШКОЛЫ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

(М.В. Пименова, Кемерово, Россия)

В России первой докторской диссертацией, посвященной исследованию концептов, была диссертация М. Вл. Пименовой «Концепты внутреннего мира человека (русско-английские соответствия» (2001), основные положения которой были изложены в монографии [8].

Методика изучения концептов в Кемеровской школе концептуальных исследований формировалась постепенно. Первоначально детальному изучению подвергались образные признаки концептов, то, что в зарубежной лингвистике именуется концептуальными метафорами. Оказалось, что «за

бортом» анализа остается часть языкового материала, которая постепенно вовлекалась в процесс описания

Концептуальная структура формируется семью классами признаков: **мотивирующим признаком** слова – репрезентанта концепта (иногда в словаре может быть указано несколько мотивирующих признаков, это зависит от истории слова, когда первичный признак уже забыт и не воссоздается), образными признаками (выявляемыми через сочетаемостные свойства слова – репрезентанта концепта), **понятийными признаками**, объективированными в виде семантических компонентов слова – репрезентанта концепта, а также синонимами, ценностными признаками (актуализируемыми как в виде коннотаций, так и в сочетаниях со словом – репрезентантом концепта), **функциональными признаками** (отображающими функциональную значимость референта, скрывающегося за концептом), **категориальными признаками** (дименсиональными, качественными, количественными, ценностно-оценочными, пространственными и временными), **символическими признаками** – выражающими сложные мифологические, религиозные или иные культурные понятия, закрепленные за словом – репрезентантом концепта, **ироническими признаками** (выражающими утрату ценностного компонента в структуре концепта, которая в концептуальной картине мира первоначально существовала; ср. концепт *тёща*), **сценариями**. Понятие есть часть концепта; понятийные признаки входят в структуру концепта. Процессы концептуализации и категоризации тесно взаимосвязаны и переплетены между собой. Эти процессы помогают нам вычленить некий объект – реально или виртуально существующий – из общего фона подобных объектов, наделить его общими с другими и присущими только ему одному признаками [8: 17].

Исследование концептуальной структуры позволяет выявить более глубокие и существенные свойства референта. Такие свойства представляют обобщённые признаки предмета или явления, которые считаются самыми важными и необходимыми для их опознания. Референциальные признаки формируют структуру концепта. *Структура концепта* – это совокупность

обобщённых признаков, необходимых и достаточных для идентификации предмета или явления как фрагмента картины мира. Изучение языка и отдельных его единиц способно приоткрыть тайны познания мира народом. «Общение людей есть не что иное, как обмен добытыми результатами теоретического и практического познания мира от самых элементарных единиц информации до универсальных законов, относящихся к природе мироздания» [6: 5]. Познание есть процесс образования или выявления признаков объектов мира, это процесс построения информации или упорядочивание знаний о мире.

Концепт и слово и сочетания слов, репрезентирующие концепт, образуют единство; их единство можно сравнить с образом айсберга. Соотношение слова и концепта можно уподобить видимой и невидимой части айсберга. Компоненты лексического значения слова выражают значимые, но не в полном объёме, концептуальные признаки. Концепт объёмнее лексического значения слова. Концептуальные признаки, обьективированные в виде сем и семем, – это элементы далеко не полной структуры концепта, т. к. в эту структуру включаются и другие, не менее значимые, признаки. Структура концепта гораздо сложнее и многограннее, чем лексическое значение слова. Остановимся подробнее на методике концептуального анализа. В качестве примера возьмем концепт *сердце*.

Концепты отличаются от лексического значения тем, что сохраняют свою структуру, не теряют включенные в эту структуру признаки на всём протяжении истории народа (ср. с явлением десемантизации слова). Структура концептов только пополняется за счёт появления дополнительных признаков. Такое пополнение зависит от развития материальной и духовной культуры народа. Так, например, *сердцем* в народе до сих пор называют «подложечку», «солнечное сплетение»; в научной парадигме *сердце* – это телесный орган, от которого зависит кровообращение; из-за развития науки и техники у концепта *сердце* в XX веке появился новый образный признак – ‘мотор’ (*сердце – пламенный мотор*), сам человек, тело и его части при этом представляются метафорами механизма (*сердце работает; отлаженная работа организма;*

сердце, как часы). Формы для выражения того или иного признака концепта могут устаревать, сами признаки не устаревают и не исчезают. Появляются новые формы для их языкового выражения. Слово хранит память о концептуме – внутренней форме.

Язык – хранилище народного, национального мировидения. В языке мир классифицируется по специфическим признакам. Признак концепта – это атом смысла; при возникновении слова первичным будет мотивирующий признак (в этом случае речь идёт о внутренней форме слова). По мере освоения в речи слово обрастает дополнительными смыслами, что связано с интерпретацией и познанием нового. Далее появляются вторичные значения слова, для которых свойственно «овеществление» абстрактных смыслов: мотивирующий признак характеризуется приращением образных признаков, «примеривающих» рождающийся концепт к уже существующим в сознании носителей языка. Эти образы в дальнейшем предполагают развитие понятийных признаков. Одновременно в структуре концепта появляются категориальные признаки и признаки природного и предметного миров.

Выявление структуры концепта возможно через наблюдения за сочетаемостью соответствующих языковых знаков. Концепт рассеян в языковых знаках, его объективирующих. Чтобы восстановить структуру концепта, необходимо исследовать весь языковой корпус, в котором репрезентирован концепт – лексические единицы, фразеологию, паремиологический фонд, включая систему устойчивых сравнений, запечатлевших образы-эталоны, свойственные определённому языку. Существенную помощь окажут также и авторские контексты, т.к. писатели и поэты используют языковой фонд, варьируя формы для выражения того или иного признака концепта, при этом, однако, они редко создают новые признаки.

Так, например, у концепта *сердце* в его структуру входит витальный признак ‘сон’. В русском языке существует выражение, прямо вербализующее этот признак – *сон сердца*. Авторы могут использовать его почти дословно в разных контекстах (*И сердца трепетные сны*. Пушкин. Евгений Онегин;

Опять ты **сердцу** посылаешь Успокоительные **сны**... Некрасов. Тишина; **Сердца сон**, крошечный, как могила! Клюев). При этом встречаются разные варианты объективации конкретного признака у одного и того же автора (Смеется **сердца забытью** И с тьмой сливает мановеньем Мечту блестящую свою. Баратынский. Бал; Где **сердца** ветреные **сны** И мысли праздные стремленья Разумно мной усыплены... Баратынский. Князю Петру Андреевичу Вяземскому; И **сердца** пламенные **сны**! Баратынский. Две доли). Сон может осознаваться как некое физическое качество (*сонное сердце*). Сны *сердца* интерпретируются как некое физическое или ментальное состояние, выражающееся в соответствующих глагольных предикатах (*Уймитесь, волнения страсти! Засни, безнадежное сердце!* Кукольник. Сомнение; *Милая, мне скоро стукнет тридцать, И земля милей мне с каждым днём. Оттого и сердцу стало сниться, Что горю я розовым огнём.* Есенин. Видно, так заведено навеки...; *Сердце, хоть ты бы заснуло* Здесь на коленях у милой. Есенин. Глупое сердце, не бойся...; *Но сердце снова тихим сном* В минувшем любит забываться. Пушкин. Нет, нет, напрасны ваши пени...; *Та жизнь прошла, И сердце спит, Утомлено.* Блок. Та жизнь прошла...; *Где б ни скитался я, так нежно снятся сердцу* Мои родные васильки. Бальмонт. Где б я ни странствовал; *Сердцу снится* душистый горошек, *И звенит голубая звезда.* Есенин. Ах, как много на свете кошек...; *Край любимый! Сердцу снятся* Скирды солнца в водах лонных. Есенин. Край любимый! Сердцу снятся...).

Структура концепта может расширяться за счет авторских инноваций. В английский язык вошел фразеологизм to wear one`s heart upon one`s sleeve. При дословной передаче образность этого выражения совершенно непонятна носителям русского языка («носить сердце на рукаве»). Мотивировка соотносится с исторической реалией – существовал рыцарский обычай носить на рукаве своей одежды цвета своей дамы. У. Шекспир вкладывает это выражение в уста Яго (он говорит «Я буду носить сердце на рукаве на расклевание галкам» в значении «если бы я ходил с душой нараспашку, меня заклевал бы любой глупец»), презиравшего открытых и откровенных людей, умевшего скрывать свои

чувства. Шекспировский фразеологизм употребляли в своих произведениях многие авторы, сохраняя или переосмысляя его первоначальную форму и значение (ср.: *'I've had something up my sleeve'*. Christie. *The Mystery of King's Abbot*).

Исследование концепта происходит в несколько этапов. Первый этап – анализ мотивирующего признака (мотивирующих признаков), т. е. внутренней формы слова, репрезентирующего концепт. В случае нескольких репрезентантов выделенные мотивирующие признаки сравниваются между собой. Второй этап – определение способов концептуализации как вторичного переосмысления соответствующей лексемы: исследование концептуальных метафор и метонимии. Третий этап – выявление понятийных признаков концепта путем описания лексического значения слова-репрезентанта концепта посредством определения его семантических компонентов (здесь уместно говорить о компонентах значения, или семах / семемах), описание синонимического ряда лексемы-репрезентанта концепта. Четвёртый этап – изучение категориальных признаков. Пятый этап – изучение символических признаков концепта. Возможны шестой (изучение стереотипов и / или иронических признаков) и седьмой этап – исследование сценария. **Сценарий** – это событие, разворачивающееся во времени и / или пространстве, предполагающее наличие субъекта, объекта, цели, условий возникновения, времени и места действия. Такое событие обусловлено причинами, послужившими его появлению [8: 58–120].

Как появляется концепт и как развивается его структура во времени? Ядром будущего концепта, который в дальнейшем обрстет новыми признаками, служит мотивирующий признак, положенный в основу номинации. Как пишет О. М. Фрейденберг, «первобытное мышление не знает отвлеченных понятий. Оно основано на мифологических образах» [18: 19]. Другими словами, первоначальное развитие концептуальной структуры предполагает развитие образов на основе внутренней формы слова – репрезентанта концепта, т. е. образные признаки концепта – следующий этап переосмысления мотиви-

вирующего признака. Затем параллельно развиваются абстрактные понятийные признаки и оценка, при этом оценка может исторически меняться на крайне противоположную, как это произошло с концептом *мечта* в русском языке: «доминированием религиозного мировоззрения объясняются отрицательные коннотации, характерные для слова *мечта* в начальный период его существования (*мечта страшная, чудовищная, обманчивая, лукавая, бесовская*). Иначе обстоит дело в конце XVIII – начале XIX вв., идеалом становится самоценная, полностью независимая личность, способная творить миры, хотя бы с помощью воображения. При романтическом взгляде на мир далекое (*мечта*, воображаемый мир) оказывается более привлекательным, чем то, что рядом (реальная действительность, повседневность). Именно в этот период слово *мечта* получает более активное употребление и положительные коннотации» [12: 9]. Рассмотрим структуру на примере концепта *сердце*.

Мотивирующим называется такой признак, который послужил основанием для именованного некоего фрагмента мира, это внутренняя форма слова. В зависимости от времени появления слова в языке у соответствующего концепта может быть несколько мотивирующих признаков. Чем древнее слово, тем больше мотивирующих признаков у концепта, скрывающегося за этим словом. «Внутренняя форма есть тоже центр образа, один из его признаков, преобладающий над всеми остальными. ... Внутренняя форма, кроме фактического единства образа, дает еще знание этого единства; она есть не образ предмета, а образ образа, т. е. представление» (Потебня, 1993: 100). Новое слово появляется в языке на основе признака, уже зафиксированного в ранее существовавшем слове – концептуме (в терминологии В. В. Колесова). Мотивирующие признаки не исчезают, они функционируют в виде стертых метафор, переходя иногда в понятийные признаки (т. е. сохраняют прежнюю актуальность), их влияние заметно в развитии многих признаков, входящих в разные группы структуры концепта.

Середина и *сердце* – однокоренные слова. Внутренняя форма слова *сердце* связана с признаком того, что находится внутри тела, в самой его

сердцевине. Этот признак подтверждается данными из других языков. Так, *сердце* в верхнелужицком языке *wutroba* (ср. в рус.: *утроба*), греч. *cardia* («сердце» и «середина»), др.-ирл. *críde* при новоирл. *croíthe* «середина», «сердце». Индоевропейский корень *kʷrd-; ср. лит. *sirdis*, латыш. *sirds*; к этому корню восходят латин. *cor*, гот. *hairto*, др.-в.-нем. *herza* (совр. нем. *herz*), англ. *heart*, арм. *sirt*. Во многих языках лексема *сердце* имеет сходное звучание; ср.: укр. *сердце*, блр. *сэрца*, болг. *сърце*, с.-хорв. *срце*, словен. *srce*, чеш. *srdce*, словац. *srdce* (ср. рус. разг. *серёдка*: *сесть в серёдку* «сесть посередине, между кем-либо», *быть в серёдке*). Старославянский – *срьдьце*, общеславянский – *sъrdьсе, корень *sъrd. Этимология слова *сердце* связывается с понятием середины, сердцевины, глубины (ср. *сердцевина дерева*; *жить в самом сердце города*; *находиться в самом сердце страны*; *Картечьхватила в самую **среди**ну толпы*. Пушкин. Капитанская дочка). Мотивирующий признак развился до символического. Глубина – символ тайного, нераскрытого, непознанного, непроявленного. Иное название глубины – бездна, символика которой дополняется значениями, развивающими символику Великой Богини-матери: любовью, жизнью, творением-рождением. Великую тайну составляют душа и *сердце* человека – та тайна, постижение которой составляет подлинный смысл жизни. В глубине человеческой природы сокрыт «потаенный сердца человек». Глубина есть цель устремлений познания мира. Сакральное значение глубины – центр, сосредоточение всех истин, абсолютная ценность, подлинная красота, высочайшая степень проявления скрытых качеств и возможностей.

Образные концептуальные признаки – первичный этап осмысления внутренней формы слова. Для исследователя интересна история появления тех или иных образных концептуальных признаков. О. М. Фрейденберг [18: 20] замечает, что до понятийного мышления причинность не осознавалась. Мышление носило пространственный, конкретный характер; каждая вещь воспринималась чувственно, и образ воспроизводил только внешнюю сторону предмета – то, что было видимо и осязаемо. Огромное значение имела слитность субъекта и объекта. Все предметы представлялись тождественными.

Со временем характер мышления народа меняется, и причинно-следственные связи становятся основным способом переноса признаков разных понятий. Об образных признаках концепта *сердце* подробнее [11].

Под *понятийными* понимаются *признаки* концепта, актуализированные в словарных значениях в виде семантических компонентов (сем/ семем) слова – репрезентанта концепта. Для анализа понятийных признаков привлекаются данные не только словарей современных языков, но и данные исторических словарей и словарей диалектов. Понятийные признаки концептов могут быть выявлены на основе анализа синонимов слов – репрезентантов концептов. Признаки, отмечаемые в толковых одноязычных словарях, представляют собой далеко не полный перечень понятийных признаков.

Научная и наивная картины мира могут в своих моделях чрезвычайно отличаться друг от друга. Расхождение это вызвано развитием науки в обществе. В языке фиксируются не только новые знания, но и знания, когда-то существовавшие у носителей языка. Язык хранит в себе первичные знания о природе, человеке и его месте в этом мире. Первичные знания фиксируются в языке в виде архаичных признаков концептов.

Архаичными понятийными называются признаки концептов, зафиксированные в исторических и историко-этимологических словарях конкретных языков, но не отмеченные в словарях современных языков, а также признаки, диктуемые языковым материалом, но отсутствующие в словарях. *Архаичные признаки* выражают наивные, обыденные представления народа на природу и человека, которые не утрачены языком, но уже не осознаются носителями современного языка. Архаичные признаки возможны только у тех концептов, история репрезентантов которых достаточно древняя.

Одним из редко употребляемых признаков, сохранившихся только в народной речи, является признак ‘желудок’ у концепта *сердце*: *засосет в сердце* (ср.: засосёт в желудке). В Остромировом Евангелии зафиксирован пример объективации этого признака: От#гоth>пть срдца ваша обѣдениимъ и пи"ньстви~мъ и печальми житииск|ми (Лук. XXI. 34). В «Словаре русских

народных говоров» [14: 190] это значение зафиксировано: «сердце. 2. желудок. «Сердцем крестьяне называют желудок. Когда они говорят, что сердце болит, это значит, что у них давит под ложечкой» ... Под сердце подкатывает. а) О катаре желудка. б) О желудочной боли. Сердце давит. Об ощущении тяжести, давления в желудке. Сердце давит, задавило, сосет. Хочется, захотелось есть».

Архаичные признаки *сердца* функционируют до сих пор в измененном виде. Начиная с эпохи Возрождения *сердце*, пронзенное стрелой Амура, стало символом любви земной. Этот символ сопровождается девизом «Все побеждает Любовь». В католической традиции эта эмблема связана с днем святого Валентина (покровителя всех влюбленных). Метафора *свинца на сердце* относит к крылатому греческому богу Эросу, у которого было два типа чудесных стрел: золотые стрелы, попадая в *сердце*, несли мощный заряд любви, свинцовые стрелы гасили страсть в *сердце*.

В словарях русского языка не отмечено значение у лексемы *сердце*, известное тем, кто пользуется игральными картами. В английском одна из мастей игровых карт именуется *hearts*, в русском называемых *черви* / *червы* или *червонная масть*, обозначенная при помощи символического изображения одного или нескольких сердец. В народных говорах отмечены значения у слов *сердце* и *сердцовки*, которые метонимически связаны с тем, что соответствующая масть с изображением *сердца* на картах именуется *черви* (*червы*): «*сердца́*. мн. Дождевые черви» (СРНГ, 2004: 194), «*сердцовки*. мн. Дождевые черви» (там же: 195). Название масти игровых карт восходит к древнерусскому глаголу *чървити* со значением «красить в красный цвет» [16], ср. латинское слово *vermiculus* «красный», образованное от *vermiculus* «червячок, кошениль, из которой добывали пурпурную краску».

Ценностно-оценочные признаки отображают ценностную картину мира этноса в двух вариантах – образном (через признаки ценности, имущества, богатства) и оценочном (через аксиологические признаки). Так, например, первоначально рана, кровь *сердца* были связаны с идеей жертвоприношения: «Плата кровью за освоение новых пространств бытия и обретение новых

ступеней свободы выступает как атрибут существования людей на всем протяжении истории» [1]. *Сердце* и кровь – символы жизни: жизнь была платой за новые пространства в битвах (*заплатить своей кровью; ценой чьей крови*).

Символическими называются такие *признаки*, которые восходят к существующему или утраченному мифу или ритуалу и могут восприниматься в виде метафоры, аллегии или культурного знака. Миф сохраняет ранее распространенное в народе представление о мироустройстве. В процессе развития народа мифы утрачиваются, но их возможно восстановить, анализируя стертые метафоры. «Религиозные ритуалы – это типичный пример деятельности, в основе которой лежат метафоры. Метафорика религиозных ритуалов обычно включает метонимию: объекты реального мира замещают сущности в соответствии некоторому аспекту реальности так, как это понимается в религии» [7: 250].

Символы культуры, запечатленные в концептуальных структурах, многообразны и многоаспекты. Так, *сердце* издавна символизировало душу. Душа есть символ жизни, источник жизненных сил. Эти признаки наблюдаются и у *сердца*: *сердце* есть средоточие жизни, сосуд, содержащий в себе жизненные соки – кровь. *Сердце* воспринимается какместилище души и как ее заместитель. И *сердце*, и душа соотносятся не только с эмоциональной сферой жизни человека, но и его интеллектуальной сферой (ср.: *It ... confirming her most unfavourable opinion of his head and heart*. J. Austin. *Sense and Sensibility*). «Многие древние культуры не делали различия между чувствами и мыслями. Человек, который “позволяет сердцу управлять головой”, считался скорее разумным, чем глупым» [15: 330). В Библии *сердцу* свойственны все функции сознания: мышление, волеизъявление, ощущение, эмоции, совесть; *сердце* выступает центром, средоточием жизни. *Сердце* символично представляет «внутреннего человека», т. е. божественную составляющую человека единого – внешнего и духовного.

В символической картине мира русского и английского народов отобразилась теоцентрическая модель мира: бог – центр мира «большого» и «ма-

лого» – Макрокосмоса и Микрокосмоса. Середина, центр мира при этом – земля или солнце, центр тела – сердце. Другими словами, модель мира представляла собой круг с центральной точкой посередине. Круг считался символом совершенства, а модель круга (сферы) с обозначенной центральной точкой служила образом Бога и мира (круг с точкой посередине является древним астрологическим и астрономическим символом солнца).

Символическое отождествление *сердца* с Богом не случайно. Многие религии мира сходятся во мнении, что *сердце* – место Бога, сам Бог или его часть: «В буддизме сердце – суть природы Будды. ... В китайском буддизме сердце является одним из восьми Драгоценных Органов Будды. ... В индуизме сердце – божественный центр, место обитания Брахмы: это Брахма, это все, Атман» (Словарь символов: Интернет-ресурс). Согласно Библии, человек был создан из праха земного – глины. При этом в *сердце* хранится искра Божья – часть Бога. Бог скрывается в теле, в сердце, как в бесформенном коме глины (*Well, this cold clay clod Was man's heart: Crumble it, and what comes next? Is it God?* Browning. Love in a life).

Язык аккумулирует в своей системе знаков те знания, которые предшествовали научному познанию. Как пишет В. П. Владимирцев, «"народно-поэтическая кардиология" как прототип и аналог кардиологии научной – это целая система взаимообусловленных "первичных" представлений о сердце и их выражений в обряде, тексте, слове, "знаке", образе» [5: 204]. Глубина *сердца* в народном восприятии есть скрытая для осознания настоящая, истинная личность, сокровенное «я», раскрыть которое призывали древнеиндийские, древнеегипетские и древнегреческие мудрецы: «Познай самого себя, и ты познаешь весь мир». Весь мир в человеке, и человек есть целый мир – афоризм, повторяющийся у многих философов. Г. В. Лейбниц утверждал, что в самом себе человек должен увидеть целый «мир, полный бесконечности».

Концептуальные признаки связаны, с одной стороны, с символическими традициями в национальной культуре, с другой – с продолжающимся осмыслением мотивирующих признаков слова – репрезентанта концепта. У концепта

сердце отмечены признаки Слова, Логоса. Концептуальные признаки слова-*сердца* определяются мотивирующим признаком 'середина' и ассоциативными связями между понятиями звука, слова, Бога и гармонии, которые наблюдаются у *сердца*. Слово «в мистической традиции – символ божественной власти. Индуистское представление о том, что вибрация священного первородного звука сделала задуманный мир явным, встречается во многих традициях» [15: 341]. В Библии сказано, что мир был создан словом Божиим, в Евангелии от Иоанна встречаем такое утверждение: «В начале было Слово, и Слово было у Бога, и Слово было Бог. Оно было в начале у Бога. Все чрез Него начало быть, и без Него ничто не начало быть, что начало быть. В Нем была жизнь, и жизнь была свет человеков» (Ин. 1: 1–4). Иоанн говорил о Слове жизни, о предвечном Логосе, Втором Лице Троицы: «И Слово стало плотью и обитало с нами, полное благодати и истины; и мы видели славу Его, славу как едиnorodного от Отца» (Ин. 1: 5,7). Логос – образ слова-мысли, выступающего в качестве творящего и упорядочивающего принципа мироздания. *Сердце*-слово есть тайна (*высказывать все тайны сердца*). Филон Александрийский учил, что Логос – это посредник между Богом и космосом, одновременно созидаящая сила, именно через Логос человеческий разум способен понять и постичь Бога. «Логос неразрывно сопряжен с идеей центра» [1: 103], т. е. *сердца*.

Многие религиозные системы содержат в себе идею искупительной жертвы. Приобретаемые при жертвоприношении или самопожертвовании духовная энергия, чудесные способности равнозначны утраченному – принесенному в жертву или перенесенному негативному опыту. Языковые картины мира хранят в виде стертых метафор архаичные черты древних обрядов и ритуалов. Эти отголоски забытых традиций можно проследить, наблюдая за устойчивой, сохранившей доныне свою производность, метафорой «сердце – жертва».

Отголоски былых верований и мифов мы находим в непонятных современному носителю языка признаках концептов. Так, например, отзвуки древних взглядов на мир указывают на существовавшие ритуалы жертвоприношения, в том числе относящиеся к *сердцам* животным. В русском языке сох-

ранились признаки жертвы злаковой – *сердца* из теста, хлеба, – замененной кровавой жертвы. Как пишет Дж. Фрэзер, «К другому празднику мексиканцы вылепливали статуэтку в виде людей, которые ... лепили из теста, приготовленного из семян разных сортов... Им поклонялись, поставив в молельне каждого дома. ... На рассвете жрецы пронзали эти изображения веретенами, отрубали им головы, вырывали сердце и приносили их хозяину дома на блюде. После этого их съедали домочадцы» [17: 460]. В мифологиях разных народов замена кровавой жертвы на жертву злаковую (так называемый «дух хлеба») сохранились отголоски ритуальных жертвоприношений. «В число животных, облик которых якобы принимает дух хлеба, входят волк, собака, заяц, лиса, петух, гусь, перепел, кошка, козел, корова (вол), свинья и лошадь» [17: 418].

Как указывает Э. Бенвенист, «жертвоприношения бывают разной природы и носят разные названия в зависимости от того, заключаются ли они в предметах или в молитвах. Поскольку сама молитва есть жертвоприношение, она действует собственной силой; в виде жестко фиксированных формул, сопровождающих ритуал, – она устанавливает отношения между человеком и божеством при посредстве царя или жреца» [2: 368]. Ф. И. Буслаев писал, что у глагола *молить* «в областном наречии вятском» отмечено значение «колоть, резать», что «молить в значении приносить жертву, давать обет употребляется в древнейших рукописях Ветхого Завета. ... Потому-то к глаголу *молить* и приставляется возвратное местоимение *ся*, которое теперь здесь ничего не значит, но первоначально имело смысл, т. е. приносить себя в жертву, а не умолять или просить себя. Отсюда же явствует, почему *молиться* употребляется с дательным падежом, т. е. приносить себя в жертву кому. ... О самоубийце доселе говорится намеком на языческую жертву: “вот це и чорту баран”» [4: 80–81]. Первоначально принесение в жертву себя соотносилось с мифами, в которых выражались космогонические представления (тело великана Имира послужило основой создания мира и Вселенной). В христианстве Бог воплотился в своем Сыне – Иисусе, в Библии именуемом Логосом, т.е. молитва – словесное (в речи или в мысли) обращение к Богу – есть повторение акта

творения, когда пожелание человека, выраженное в его молитве, исполняется. Бог всемогущ, в его силах исполнить любое пожелание: «Знаю, что Ты все можешь, и что намерение Твое не может быть остановлено» (Иов, 42: 568).

В русском устном народном творчестве встречается несколько устойчивых формул, в которых так или иначе описываются действия с сердцем и другими сакральными телесными органами: «вынимать сердце со печенью», «вырвать / вынимать ретиво сердце», «досмотреть / посмотреть ретиво сердце»: Ты пори у него груди белыя, Вынимай у него ретиво сердце, Ретиво сердце и со печенью! (былина «Илья Муромец на Соколе-корабле»), Тут хватал-то Алеша саблю вострую, Срубил-то Идолищу буйну голову, Распорол-то его белу грудь, Вынимал-то тут ретиво сердце, Поставил буйну голову на остро копьё, Натыкал его сердце на кинжалище, И поехал назад (в) стольный Киев-град (былина «Алеша Попович и Тугарин Змеевич»), Уж я вырву ретиво серыце со печенью (былина «Иван Годинович»), Выдергивал кинжалище острое, Спорол у нее белую грудь Посмотрел во утробе чадо милое (былина «Дунай»), Неси ты мне ножище-кинжалище, Распорю я у Кощея груди черные, Посмотрю я сердце богатырское (былина «Иван Годинович»). При действии изъятия сердца и печени «в славянских традициях мотивировки, как правило, отсутствуют, а это определенно означает, что на славянской почве практика давно исчезла из бытования», «за этими описаниями несомненно скрывались представления о значимости сердца и печени» [13: 24]. Однако в некоторых родственных культурах такая мотивированность может быть обозначена: «Южнославянская вештица поедает человеческие сердца; дотрагиваясь чудесной палочкой до груди спящего человека, она вынимает его сердце и съедает, после чего тело на груди срастается; человек без сердца в будущем обязательно умрет» [3: 369]. Ср. в англ.: ...*And in ten minutes from the time of firing **the animal's heart and liver** were lying smoking before us.* Haggard. King Solomon's mines; *So we took **the heart and liver** and buried them for a few minutes in a patch of snow to cool them off.* Haggard. King Solomon's mines; *'Or I'll have your **heart and liver out.**'* Dickens. Great expectations; ...*Or you go from my words in any partickler, no matter how*

small it is, and your heart and your liver shall be tore out, roasted and ate. Dickens. Great expectations. Сердце и печень объединяет символ крови; кровь есть локус души и жизненных сил [11]. Для крови характерно взаимодействие с огнем и солнцем. Кровь издревле была связана с жертвоприношением. Различные жидкости: молоко, мед, вино, – используемые в ритуалах жертвоприношения, олицетворяют кровь.

Жертвоприношение *сердца* является одним из способов общения с Богом: *сердце* – это Бог или место Бога в теле человека. Вынув *сердце*, человек зрит Бога в нем. *Сердце* в таком случае выступает в качестве посредника между земным миром и божественным. Эта аллегория для современного носителя языка ранее воспринималась буквально. Общение с миром богов грозило человеку его уничтожением. А так как взамен погибает жертвенный объект, тот, кто приносит жертву, может не опасаться за собственную жизнь.

Другая сторона такого жертвоприношения отражала представление о единстве жизни и смерти: жизнь переходит в смерть, и наоборот. *Сердце* как заместитель души или ее место – *сердце* – есть источник жизни в теле человека; исторгнув этот источник, жрец лишал человека жизни в этом мире, отсылая его душу в мир иной. Принесение в жертву *сердца* означало конец смертного существования и начало жизни вечной. Жизнь воспринималась как бесконечное повторения ритма рождения, смерти и возрождения. В некоторых мифологических традициях земная жизнь понималась как лишенная ценности, ложная, неистинная, иллюзорная.

В некоторых культурах соком *сердца*, его жизненной силой – кровью – питывалось солнце – Бог. Жертвоприношение обеспечивает циркуляцию жизненной силы – энергии – в космосе: от божества к природе и ее части – человеку, от человека – посредством принесения жертвы – вновь к божеству.

Общепринятым и не вызывающим сомнений утверждением является то, что язык отражает особенности проживания народа (климат, ландшафт, быт и пр.). В сознании современного человека сталкиваются две различные исторические традиции. Первая отражает ценности, идеалы и представления людей,

сложившиеся как формы исторического опыта бытия в мире и образующие ядро сознания человека, т. к. именно это ядро и есть концептуальная картина мира, которую человек осваивает с языком. Другая историческая традиция обусловлена системой научного знания, которая не появилась одномоментно, а развивалась в течение всего периода становления народа. Система научного знания осваивается сознательно, именно это знание человеку дается со школьной скамьи, а концептуальная система скрывается в недрах языка, познается стихийно, неосознанно, ее усвоение происходит с момента рождения. Человек, не задумываясь, употребляет те или иные формы языка, потому что так принято. Редко кто из носителей языка задумывается, почему *кровь* называется *рудой*, насекомое с красными крыльями – *божьей коровкой*, а *сердце* имеет эпитет *ретивое*. Многие слова языка восходят к утраченному мифу, скрытому символу.

Исследование развития концептуальных структур в диахронии и в сопоставительном аспекте – перспективы особых направлений когнитивной лингвистики. Сложность таких исследований заключается в том, что многие концептуальные признаки в древних текстах отсутствуют, что связано со спецификой их функционирования. Воссоздать структуры концептов возможно, обратившись к фонду устного народного творчества. При этом особое внимание следует обращать на изменение категорий и форм мышления в разные эпохи, на смену верований и переходы в интерпретациях одних и тех же категорий.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Адамчик, В. В. Словарь символов и знаков / В. В. Адамчик. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2006. – 240 с.
2. Бенвенист, Э. Словарь индоевропейских социальных терминов / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс-Универс, 1995. – 456 с.
3. Берегова, О. Символы славян / О. Берегова. – СПб.: Диля, 2007. – 432 с.
4. Буслаев, Ф. И. Догадки и мечтания о первобытном человечестве / Ф. И. Буслаев. – М.: РОССПЕН, 2006. – 704 с.

5. Владимирцев, В. П. К типологии мотивов сердца в фольклоре и этнографии / В. П. Владимирцев // Фольклор и этнография: У этнографических истоков фольклорных сюжетов и образов. – Л., 1984. – С. 204–211.
6. Колшанский, Г. В. Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте / Г. В. Колшанский // Принципы и методы семантических исследований. – М.: Наука, 1976. – С. 5–31.
7. Лакофф, Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
8. Пименова, М. В. Этногерменевтика языковой наивной картины внутреннего мира человека: монография / М. В. Пименова. – Кемерово: Кузбассвуиздат; Landau: Verlag Empirische Pädagogik, 1999. – 262 с. – (Серия «Этнориторика и этногерменевтика». Вып. 5).
9. Пименова, М. В. Концептуализация *чувства* в русской языковой картине мира // Мир человека и мир языка. – Кемерово: Комплекс «Графика», 2003. – С. 58–120 (Серия «Концептуальные исследования». Вып. 2).
10. Пименова, М. В. Концепты внутреннего мира (русско-английские соответствия): дис. ... д-ра филол. наук / М. В. Пименова. – Санкт-Петербург, 2001. – 497 с.
11. Пименова, М. В. Концепт *сердце*: образ, понятие, символ: монография / М. В. Пименова. – Кемерово: КемГУ, 2007. – 500 с. – (Серия «Концептуальные исследования». Вып. 9).
12. Сергеев, С. А. Особенности объективации концепта *мечта* в русской языковой картине мира: автореф. дис. ... канд. филол. наук / С. А. Сергеев. – Новосибирск, 2005. – 20 с.
13. Смирнов, Ю. И. Сердце и печень врага / Ю. И. Смирнов // Сибирский филологический журнал. – 2004. – № 2. – С. 4–25.
14. Словарь русских народных говоров. – Вып. 37: Свято-Скимяга / гл. ред. Ф. П. Сорокалетов. – М.: Наука, 2003. – 415 с.
15. Тресиддер, Дж. Словарь символов / Дж. Тресиддер. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 448 с.

16. Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. / М. Фасмер. – Изд-е 2-е, стереотип. – М.: Прогресс, 1987.
17. Фрэзер, Дж. Золотая ветвь / Дж. Фрэзер. – М.: Изд-во политической литературы, 1986. – 703 с.
18. Фрейденберг, О. М. Миф и литература древности / О. М. Фрейденберг. – М.: Наука, 1978. – 605 с. – (Серия «Исследования по фольклору и мифологии Востока»).

ЖИВОТНЫЙ, РАСТИТЕЛЬНЫЙ, ОБОНЯТЕЛЬНЫЙ КОДЫ В ЗЕРКАЛЕ ЯЗЫКА

(В.А. Маслова, Витебск, Беларусь,)

Идея видения языка сквозь призму кодов берет начало в трудах В.Н.Телия, В. Красных, Д. Гудкова, М.Л.Ковшовой, М.В. Пименовой и др. лингвистов. Это одно из перспективных направлений исследования в лингвокультурологии и методике обучения языку инофонов.

Цель статьи – попытка понять механизм того, как объекты реального мира (*дом, собака, голова, орел* и под.), помимо выполняемых ими прямых функций, приобретают в культуре знаковую функцию, т.е. становятся носителями дополнительной информации. Как объяснить это явление с прагматических позиций? Для чего это нужно человеку?

Понятие кода пришло в лингвистику из семиотики, оно основывается на законе соответствия плана содержания плану выражения. Кодом задается значимость знака, а интерпретатор (пользователь) эту информацию расшифровывает. Правила прочтения задаются культурой: культурным хронотопом, культурной компетенцией интерпретатора.

Код культуры – «это макросистема характеристик объектов картины мира, объединенных общим категориальным свойством; это некая понятийная сетка, используя которую носитель языка категоризует, структурирует и оценивает окружающий его и свой внутренний мир» (Пименова 2004: 147).

Известно, что наше сознание неоднородно. Наряду с логическими структурами в него входят так называемые пралогические, т.е. архаические структуры. Все аспекты сознания находят отражение в языке, есть в нем и единицы, связанные с архаическими структурами сознания – **коллективными представлениями** (по Л. Леви-Брюлю), являющимися частью коллективного бессознательного. Этот термин предложен Э.Дюркгеймом, представителем французской социологической школы, а наполнен содержанием Л. Леви-Брюлем, который писал: «Если обычаи обязательны и почитаемы, следовательно, коллективные представления, которые с ними связаны, носят императивный характер и оказываются не чисто интеллектуальными фактами, а чем-то совершенно иным» [4: 29], т.е. культурными установками. Коллективные представления принадлежат к архаическому типу мышления и отличаются крайней эмоциональной интенсивностью, они не только мыслятся, но и переживаются. Именно через пралогические структуры и передается культурный опыт нации. Рассмотрим, для примера отношение к *собаке*, наименование которой стало у славян компонентом множества фразеологизмов, пословиц, поговорок, сказок, загадок, легенд, прочно вошло в нашу жизнь.

Широко распространены в русском языке так называемые “собачьи” метафоры – *собачиться, грызться, выть, огрызаться, оцетиниваться, перебеситься, подкусить, подлизываться, рычать, скулить, таякать*; известны многочисленные фразеологизмы: *собака на сене, гонять собак, вилять хвостом, собачий голод, собачий холод, как собаке пятая нога, сукины дети, бросать собаке под хвост, собачья жара, собачий холод* и др., – имеющие негативную оценку.

У всех восточных славян, впрочем, как и у некоторых других народов, существует много пословиц, где главным “действующим лицом” выступает собака: русские пословицы типа *Ласковая собачка и во сне хвостиком виляет; И собака на того не лает, чей хлеб ест; Не бойся собаки брехливой, а бойся молчаливой; При верном псе сторож спит; Какая на собаке шерсть, такая ей*

и честь; белорусские пословицы – *Добры сабака на вецер не брэша; І сабака памятая, хто яго корміць; Добры сабака лепш за ліхога чалавека* и др.

Почти все приведенные здесь выражения понятны, имеют простой образ, яркую внутреннюю форму, не противоречат здравому смыслу, вероятно, потому, что основаны на наблюдениях и опыте человека.

Но часто эмпирическое восприятие животного осложняется мифологическим переосмыслением образа собаки. Это расширяет семантический потенциал данного слова, которое обрастает **культурными коннотациями** (термин В.Н. Телия). Чтобы верно истолковать такие выражения, как *вешать собак, собачий вальс, устал как собака* (хотя на собаках у нас не сеют и не пашут), *съесть собаку* и подобные, нужно знание мифа, архетипа, которые наложили отпечаток на семантику этих выражений. И здесь мы полностью солидарны с З.Фрейдом, который писал, что “человеческая культура возведена из кирпичей давно забытого мировосприятия” [8: 163].

С одной стороны, с собакой связано доброе начало, и это нашло отражение в картине мира и языке славян: *собачья верность, собачья преданность* (о верном, преданном человеке), *собаку съесть* (об опытном человеке); *дзе сабака зарыты* (установить суть дела), *сабака не параскочыць* (об очень большом); а с другой стороны, собака – воплощение зла: *собачья злоба* (об очень злобном человеке), *сдохнуть в подворотне* (о смерти бездомного, неприкаянного человека), *как собаку* (без всякой жалости); *распіцца на сабачую пугу* (совершенно), *хоць на сабаку вылі* (о невкусной еде) и т.д. Семантика второго ряда фразеологизмов формируется с учетом того, что в мифологической картине мира славян собака занимает крайне низкое положение и причисляется к нечистым существам, более того, в народном сознании она часто отождествляется с дьяволом.

Русские и белорусские крестьяне вплоть до XX века не пускали собаку в избу, которую она якобы способна осквернить; нечистое тело похороненной собаки вызывало гнев земли и вело к бедствиям, поэтому собаку нельзя было хоронить. Соответственно, хоронили собак в укромных местах, найти которые

было трудно. Отсюда фразеологизм *где собака зарыта* в значении “раскрыть первопричину событий, причину бедствия”. Верой в нечистоту собаки объясняется до сих пор сохранившееся поверье, что если ребенок съест кусок хлеба, обнюханный собакой, он заболит.

Думается, что амбивалентность образа собаки в славянской культуре (в первую очередь русской и белорусской) объясняется несколькими факторами. Хотя собака сблизилась с человеком “как паразит, поедавший отбросы около человеческих стоянок” [7: 5], но у многих индоевропейских народов существовало отношение к ней, как к животному, наделенному божественной силой: “Собака – символ смерти, хтонических и лунных божеств и олицетворяется триадой “земля – вода – луна” [5: 114].

С одной стороны, в белорусских сказках “Собака и волк”, “Война волка с собаками” собака выступает как умный и преданный помощник человека [1], а с другой – собака, пес часто оказывается субъектом брани у славян: *собачиться* (браниться непристойными словами), *собакливый* (тот, кто матерится) – у русских; *псовать* (портить), *з роту сабакі скачуць* (о сквернословии) – у белорусов; *psia krew* (собачья кровь - ругательство), *psi syn* (собачий сын – ругательство) – у поляков.

Кроме того, собака – архетип обмана, он формирует семантику таких славянских выражений, как *брехать* (обманывать - просторечие), *сука* (человек, нарушивший клятву, обманувший - воровской жаргон); *ілжэ як сабака* (о лживом человеке), *сабакам падыты* (лживый человек).

В христианской культуре собака ассоциируется с язычниками: “Но Иисус сказал ей: дай прежде насытиться детям; ибо не хорошо взять хлеб у детей и бросить псам. Она же сказала Ему в ответ: так, Господи; но и псы под столом едят крохи у детей” (Марк, Y11 : 27 - 28).

Собака здесь – это иноверец. Ср.: *собака-татарин* у Л.Толстого. Фразеологизм *собачья смерть* означает смерть без христианского покаяния. Ср. поговорку *Собаке - собачья смерть*.

Несмотря на сходство в главном, русские и белорусы тоже по-разному воспринимают собаку: если в русском языковом сознании с собакой связано довольно много положительных качеств личности – *собачья преданность* (о преданном человеке), *собаку съест* (об опытном), то для белорусов фразеологизмы с компонентом «сабака» почти сплошь являются носителями негативной оценки, отрицательной коннотации – *з роту сабакі скачуць* (о сквернословящем человеке), *ушыцца ў сабачую скуру* (о негодном, ленивом человеке), *сабакам падшыты* (о плохом человеке), *у сабакі вачэй пазычыць* (о бессовестном человеке), *сабакам сена косіць* (о скрывающемся от семьи, занимающемся пустым делом человеке), *за сабаку* (о плохом человеке), *собаке под хвост* (о пустом деле), *была ў сабакі хата* (отрицательный отказ о существовании чего-либо), *што пан – то сабака* (о плохом человеке) и др. Таким образом, язык фиксирует особенности национального самосознания, национальной картины мира.

Итак, мы подробно (насколько позволяют рамки доклада) рассмотрели лишь одну единицу зоологического кода, который вырабатывается и функционирует в культуре. На самом деле, он широко распространен в славянской культуре: о хитром человеке говорят: *Ну и жук!* О сладко и много спящем человеке – *Спит как сурок*; о дюжей и ловкой женщине – *конь-баба*, о плохой матери, отдающей своих детей на воспитание, – *кукушка*, о красивых и стройных женщинах – *лебедушка*, об угрюмом человеке *сыч*, о хорошо поющем – *соловей* и т.д. У славян в названиях многих растений можно наблюдать “одомашнивание” природы, приближение ее к человеку, что тоже основано на зоологическом коде: *заячья капуста*, *волчьи ягоды*, *гусиная лапка* и др.

Таким образом, под кодом культуры понимается «сетка», которую культура «набрасывает» на окружающий мир, членит, категоризует, структурирует и оценивает его» [3: 232]. Коды культуры связаны с древнейшими архетипическими и мифологическими представлениями о мире. Они универсальны как феномен, свойственный человеку разумному и

культурному. Не только культура, но и язык выступает как совокупность различных кодов.

Выделяют целый ряд кодов культуры, репрезентированных в языке: космогонический (*быть на седьмом небе, небо призывает, белый свет, луч надежды, река забвения*); соматический (*голова колонны, третий глаз*); пространственный (*правое дело, левый заработок*); количественный (*тридесятое царство-государство, в три ручья, в три погибели, семеро по лавкам* (в значении “много детей”), *за семерых* (много), *на семи ветрах* (о находящемся на пересечении дорог),); временной (*на октябрьские, перед Рождеством*), предметный (*гвоздь программы*); природно-ландшафтный (*лес рук, подошва горы*), архитектурный (*мосты дружбы, храм науки*), гастрономический (*мед, соль земли*), обонятельный (*запах крови, пахнуть войной, дохнуло страхом*), код одежды (*до положения риз, засучив рукава, родиться в рубашке*) и др. Геометрический код: *сделать круглые глаза* – удивляться; *круглый отличник, круглые сироты, круглые дураки, обвести вокруг пальца*, расчеты округляют.

Многое в кодах кажется на первый взгляд странным. Например, в русском языке, где процент «морского» населения невелик, широко распространен «морской код»: *всплыть в памяти, океан чувств навсех парусах, буря в стакане, быть на мели, найти тихую пристань* и др.

Названные коды являются базовыми, с их помощью может быть объяснен механизм многих тропов – метафоры, метонимии, олицетворения и др. Эти коды универсальны как феномен, свойственный человеку разумному и культурному. А сама культура выступает как совокупность различных кодов. Коды культуры образуют систему координат, которая задает эталоны культуры. Их реконструкция по материалам языка поможет воссоздать особенности восприятия и понимания явлений действительности человеком.

Наиболее древен соматический код культуры, потому что человек начал постигать мир с самого себя. С этого же началась и окультурация человеком окружающего мира. Теперь, на новом витке, человек снова вернулся к самому

себе [См. об этом: 6]. Возьмем, к примеру, фразеологизмы с саматизмом *палец*: высосать из пальца (выдумать), *смотреть сквозь пальцы* (намеренно не замечать), *обвести вокруг пальца* (обмануть), *пальца в рот не клади* (об умеющем дать отпор человеку), *пальцем не пошевелить* (бездействовать), *показывать пальцем* (осуждать). Соматический код сравнительно хорошо изучен и описан [2]. Остальные коды языка почти не изучены.

Получается так, что объекты реального мира, помимо выполняемых ими прямых функций, приобретают в культуре знаковую функцию, т.е. становятся носителями дополнительной информации. Для чего это нужно человеку? Думается, что человек испытывает онтологическую потребность в непрерывной игре с означаемыми и означающими. Объясняется это не прагматикой, а, скорее, эстетической потребностью. Это особая способность языковой личности. Следовательно, не только культура, но и язык выступает как совокупность различных кодов. Описание русского языка сквозь призму кодов культуры поможет рельефнее и зримее представить русскую языковую картину мира, а также с иных позиций преподавать язык представителем других культур.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Барг Л.Г. Сюжеты и мотивы белорусских волшебных сказок // Славянский и балканский фольклор. – М.: Наука, 1971.
2. Гудков Д., Ковшова М.Л. Телесный код русской культуры. Материалы к словарю. – М.: Гнозис, 2007. – 288 С.
3. Красных В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология. – М., 2002. – 284 с.
4. Леви-Брюль Л. Первобытное мышление. – М., 1994.
5. Маковский М.М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках. Образ мира и миры образов. – М., 1996.
6. Маслова В.А. Homo lingualis в культуре. – М.: Гнозис, 2007. – 319 с.
7. Пименова М.В. Концептосфера внутреннего мира человека // Попова З.Д., Стернин И.А., Карасик В.И., Кретов А.А., Борискина О.О., Пименов Е.А.,

Пименова М.В. Введение в когнитивную лингвистику. – Кемерово: ИПК «Графика», 2004. – С. 130-178 (Серия «Концептуальные исследования». Вып. 4).

8. Трубачев О.Н. Происхождение названий домашних животных в славянских языках. – М., 1960.

9. Фрейд З. Тотем и табу. – М., 1992.

СЕКЦІЯ 1

ГАЛУЗЕВА КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

РІЗНОВИДИ ПОВТОРНОЇ НОМІНАЦІЇ У СЕМАНТИЧНІЙ СТРУКТУРІ ФАХОВИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ

(Т.Б. Маслова, Київ, Україна)

Повтор лексичних одиниць, або повторна номінація, є важливим засобом забезпечення семантичної і структурної зв'язності (когезії) тексту, що інтегрує його мовно-мовленнєві рівні в єдине ціле. Вивчення функціонування тексту як комунікативної одиниці в межах сучасних когнітивно-комунікативних практик змушує звернути увагу на когезійний і дискурсотворчий потенціал та роль повторів у формуванні текстів різних за жанром і прагматичними інтенціями.

Мовознавці пропонують різні класифікації повторів і в першу чергу – за відстанню між повторювальними одиницями, розрізняючи *контактний повтор* (повторення слів, розташованих поруч в одному реченні), *сумісний повтор* (відтворення слів у різних словосполученнях, реченнях в межах одного абзацу, двох сусідніх абзаців) та *дистантний повтор* (повторне вживання тих самих слів у різних главах, розділах, частинах тексту) [1; 2; 4].

Дослідження засобів когезії англійської мови свідчить про те, що повтор термінів організовує семантичну структуру фахових текстів, називаючи об'єкти і поняття певної професійної діяльності, співвідносячи їх із реальною ситуацією комунікації та здійснюючи прагматичний ефект [3].

За дистрибуцією на різних мовних рівнях можна виділити морфологічні,

лексичні та синтаксичні повтори термінологічних одиниць, хоча такий поділ є суто схематичним, оскільки повтор морфологічного значення реалізується через лексику і синтаксис [4]. В англomовних фахових текстах морфемний повтор передусім передбачає повторення кореневої морфеми (*responsible responsibility; to establish, establishing, has established*) і рідше – суфіксальної (*converter, controller*) та префіксальної (*uneconomical, unfeasible; pre-calculated, predefined; reconfirm, redesigned*). На нашу думку, повтор суфіксальної морфеми (*penetration, integration; specifically, basically*) є характерним для синонімічних повторів (див. далі). Відмітимо також широке використання «конверсійного повтору», тобто різних частин мови, утворених за принципом конверсії (*offer, to offer*), а також повтор компонентів складних слів (*supervisory control, control system, voltage control requirements, voltage control mode*). Розглянемо приклад:

*The government can also determine the type of **supply** that can participate in the regular **auctions** carried out by distribution companies to **supply** the captive load with firm energy **contracts**. [...] Figure 2 shows the cumulative **contracted** capacity of wind projects in the country, which reflects the support mechanism and the resultant lower **prices** for those resources [...]. The most recent **auction** –organized in December 2011 and not represented in Figure 2 – **contracted** an additional 1 GW of wind with an average **price** of US\$60/MWh [5: 27].*

Як бачимо, в уривку фахової статті з питань розвитку вітроенергетики має місце як контактний так і сумісний повтор на морфологічному рівні, а саме: (*the type of*) *supply* - *to supply, contracted (capacity)* - (*it*) *contracted; actions* - *action; prices* - *price*. Зазначимо, що повтор морфологічного значення тісно пов'язаний із вираженням граматичних категорій числа, особи, означеності/неозначеності, ступеню порівняння, вищо-часових та аспектних форм дієслова і є обов'язковою умовою побудови змістовно та формально зв'язного тексту.

Лексичний повтор може бути повторним і частковим. Повний лексичний повтор (повторення лексичної одиниці без зміни її структури та компонентного складу) заснований на рівнозначності, збігу об'ємів понять, а частковий – на їх

протилежності, перетинанні, підпорядкуванні тощо. Повторення ключових слів є надзвичайно важливим для адекватного розуміння тексту, спрощує процес виділення і розуміння теми повідомлення, проте може викликати тавтологію і уповільнити темп інформування реципієнта, тоді як часткові повтори сприяють «нарощенню» змісту, уточнюючи поняття і накопичуючи текстову інформацію.

Для фахових англомовних текстів окрім повного лексичного повтору та прономіналізації (заміна іменників займенниками) характерним є синонімічний повтор (*to supply power - to deliver power; voltage range - voltage spectrum*), в тому числі повтор контекстуальних синонімів (*sudden voltage change - event; cost allocation - cost estimates*), антонімічний повтор (*onshore - offshore; preliminary network - final network*) та дескриптивний повтор або перифраз, який полягає в описі предмета/явища через його найсуттєвіші ознаки. Перифраз посилює образність мовлення, оскільки містить експресивно-оцінну лексику (*offshore wind energy - this abundant renewable resource; offshore wind plants costing billions - these multigigawatt projects*). Розглянемо ще один приклад.

The final network was redesigned for the set of “confirmed” generators, and more accurate cost estimates were provided. Those more accurate estimates were issued by the regulator, Agência Nacional de Energia Elétrica (ANEEL), before the NCRE auction and will be kept constant until June 2015. In parallel, estimates of TRUST (for the bulk transmission network) were also provided to generators; those were to be binding for a period of ten tariff cycles. [...] After knowing the results of the generation auction, the final network (including SFGs and any reinforcements to the HV transmission grid) was then designed, and an auction was conducted for construction. This procedure was successfully employed in 2008, resulting in ANEEL carrying out a public auction for the construction of about 2,500 km of 138-kV and 230-kV transmission lines to integrate about 30 NCRE projects. [5: 29]

Відзначимо, що серед випадків повного лексичного повтору (*the final network*) є скорочення, які вживаються як локально (сумісний повтор *ANEEL*), так і в межах всієї статті (дистантний повтор *NCRE, TRUST, SFGs*). Різновидом синонімічного повтору (*the NCRE auction - the generation auction*) є частковий

повтор, заснований на переході від гіпоніма до гіпероніма (*this procedure*), а синтаксичний повтор представлено неповним паралелізмом (дієслівні форми).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вейзе А.А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1985. – 127с.
2. Волянська Ю. Типологічні різновиди повтору в сучасній лінгвістичній думці // Лінгвістичні студії. Випуск 21, 2010. – С. 188-191.
3. Рибачок С.М. Термінологічна лексика як засіб когезії англomовного економічного тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Львів, 2004. – 21с.
4. Соколова І.В. Прагматико-комунікативні характеристики категорії повтору в текстах-анонсах: дис. ... канд. філол. наук. – Суми, 2002. – 211с.
5. IEEE Power & Energy Magazine. – March-April, 2012.

МОВНА РЕАЛІЗАЦІЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ПРИЙОМІВ У ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ДЕБАТІВ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

(Є.В. Богатирьова, Маріуполь, Україна)

Мовленнєве маніпулювання є важливим інструментом реалізації дискурсивних цілей комунікантів. Особливо вагому роль воно відіграє у різних видах політичного дискурсу, комуніканти якого, по-перше, найчастіше професійно володіють прийомами мовленнєвого маніпулювання, та, по-друге, активно їх вживають з метою створення ілюзії відсутності тиску на слухача.

У нашій роботі розглядаємо прийом як менш масштабний з точки зору реалізації в дискурсі, проте не прив'язаний до конкретної дискурсивної тактики або стратегії, інструмент досягнення комунікативної мети. У англomовних політичних дебатах вирізняємо глобальну дискурсивну стратегію – персуазивну, локальні стратегії позитивної самопрезентації й негативної презентації опонента. Локальні стратегії поділяємо на ряд субстратегій відповідно до актуалізованого компоненту образу політика та наявності / відсутності реакції на попередні висловлення конкурента. Таксономію маніпулятивних прийомів засновуємо на описі різновидів маніпулювання В. П. Шейнова та Г. А. Копніної [Шейнов 2010].

Копнина 2008¹, включаючи й елементи таксономій інших вчених .

В результаті аналізу матеріалу дослідження виявлено 1476 одиниць мови, що виступають у якості мовного засобу реалізації мовленнєвих прийомів маніпулювання. Усі виявлені мовні одиниці реалізації маніпулятивних прийомів належать до лексичного рівня. Це пов'язано з тим, що, по-перше, лише 3 маніпулятивні прийоми передбачають реалізацію на інших рівнях; по-друге, ці прийоми належать до рідко вживаних у матеріалі дослідження. Серед виявлених лексичних засобів переважають іменники (58%). До відносно частотно вживаних належать також (діє)прикметники (15%), займенники (11 %) та дієслова (9 %).

Частиномовний склад виокремлених мовних засобів відображений у рис.1

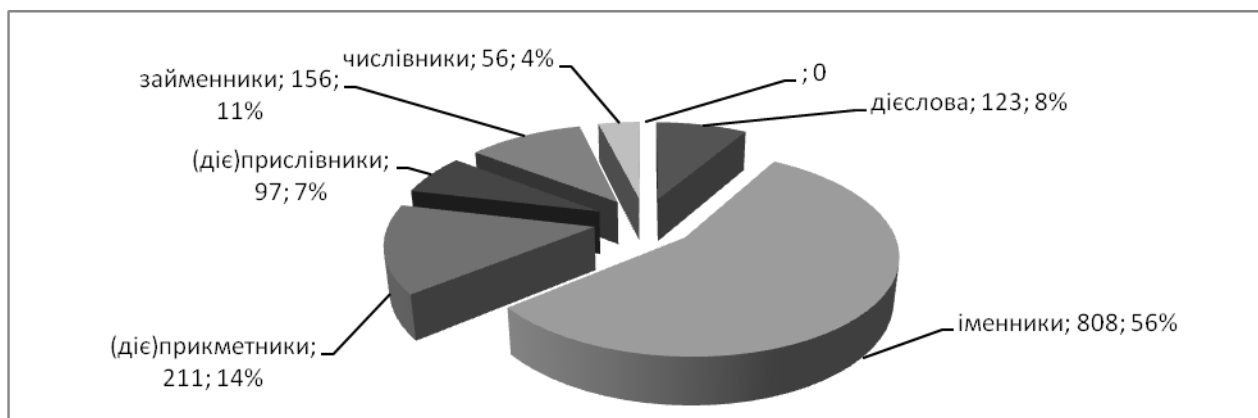

Рис 1. Частиномовний склад лексичних одиниць, які виступають у якості мовних засобів реалізації маніпулятивних прийомів англomовних політичних дебатів

Стратегічна структура висловлень, в яких присутні виокремлені мовні засоби реалізації мовленнєвих маніпулятивних прийомів, демонструє лише незначні відмінності із середнім для досліджуваного різновиду дискурсу розподілом локальних субстратегій (рис ...).

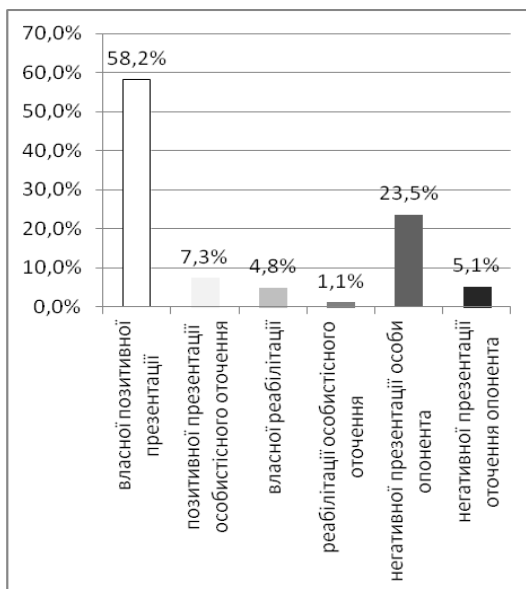
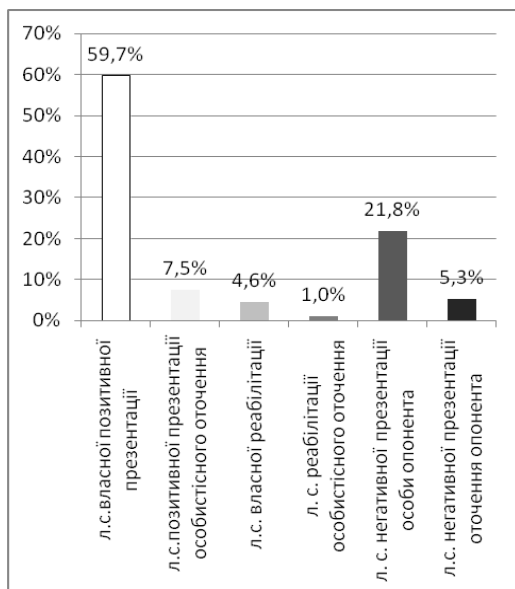

Рис 2. Доля випадків реалізації окремих локальних субстратегій у англомовних політичних дебатах

Рис 3. Доля випадків реалізації окремих локальних субстратегій у висловленнях із вживанням мовних засобів реалізації мовленнєвих маніпулятивних прийомів

Таким чином, як видно з рисунків 2 та 3, у фрагментах дискурсу, в яких зафіксована мовна реалізація маніпулятивних мовленнєвих прийомів, переважно вербалізується локальна субстратегія власної позитивної презентації. Відносно високою є також доля субстратегії негативної презентації опонента.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Копнина Г.А. Речевое манипулирование: учеб. Пособие / Г.А. Копнина. – 2-е издание. – М.: Флинта, 2008. – 176 с.
2. Шейнов В. П. Манипулирование сознанием / В. П. Шейнов — Санкт-Петербург, Харвест, 2010. – 768 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

(А.І. Гончарова, Маріуполь, Україна)

Загальновідомо, що кожний народ має власну історію, культурні традиції та соціальний устрій. Усе це знаходить відображення в його мові. Для нашого часу велике значення має політична комунікація, політична діяльність.

Відіграючи важливу роль у житті суспільства, політична сфера викликає великий інтерес для лінгвістів, перекладачів. Адже від правильного перекладу політичного виступу залежить місце держави на політичній арені.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що політичний дискурс має в собі велику кількість лінгвокультурних одиниць, що відображають зміни у суспільстві. А досконалий і повноцінний переклад дискурсу з урахуванням лінгвокультурних особливостей потребує від перекладача не лише високого рівня володіння мовою, але й глибокої бази фонових знань, а саме відомостей про країну народу носія мови, якою реалізовується усний або письмовий політичний дискурс. Об'єктом дослідження виступає політичний дискурс.

Предметом дослідження є особливості перекладу англomовного політичного дискурсу українською мовою.

Мета дослідження полягає у вивченні терміну «політичний дискурс» та у встановленні засобів та особливостей перекладу англійського політичного дискурсу українською мовою.

Для досягнення мети нашого дослідження треба вирішити наступні завдання:

- 1) надати визначення поняттю «дискурс»;
- 2) розкрити суть поняття «політичний дискурс»;
- 3) виявити особливості політичного дискурсу;
- 4) розглянути та проаналізувати особливості перекладу політичного дискурсу українською мовою.

Методи дослідження – метод порівняльного аналізу, описовий метод, метод суцільної виборки.

Матеріалом для дослідження стали тексти виступів політичних діячів, а також статті з новинних порталів та електронних газет.

Теоретична значущість дослідження полягає в комплексному аналізі такого лексичного явища, як політичний дискурс. Результати проведеного дослідження можуть використовуватися у подальшому вивченні способів передачі лінгвокультурологічно маркованих одиниць не лише під час

перекладу матеріалів політичного дискурсу, але й дискурсів інших видів.

Практична значущість дослідницької роботи полягає в тому, що отриманні результати можна використати в процесі викладення політичної лінгвістики, філології германських мов, лінгвокультурології, теорії та практики перекладу сучасної української та англійської мови.

Розглянемо визначення терміну «дискурс». Поняття «дискурс» дуже багатозначне. Воно походить від латинського слова *discursus*, що буквально означало «біг у різних напрямках». У перекладі з англійської *discourse* означає «мова, міркування, розмова, бесіда». В.І.Карасік під словом «дискурс» розуміє текст, занурений у ситуацію спілкування», що допускає «безліч вимірів» і взаємодоповнюючих підходів у вивченні, в тому числі прагмалінгвістичні, психолінгвістичний, лінгвокультурний, соціолінгвістичний [2]. Е. Бенвеніст під дискурсом розуміє «усіляке висловлювання, яке зумовлює наявність комунікантів: адресата, адресанта, а, також, наміри адресанта певним чином впливати на свого співрозмовника» [1]. Дискурс як засіб соціальної взаємодії є новою формою політичної, наукової, організаційної й технічної сили суспільства, за допомогою якої індивід чи сукупність індивідів здійснюють обмін інформацією.

Одним із різновидів дискурсу, що постійно розвивається, є політичний дискурс. Політичний дискурс являє собою віддзеркалення суспільно-політичного життя країни, він несе у собі елементи її культури, а також містить у собі риси національного характеру, загальні і національно-специфічні культурні цінності [3].

Політичний дискурс реалізується в усній та писемній формах. До усної форми - можна віднести публічні виступи політиків, їхні виступи на радіо, по телебаченню, інтерв'ю, прес-конференції, парламентські дебати, теле- та радіоновини. До писемної форми політичного дискурсу належать різноманітні документи - договори, протоколи, угоди, рубрики політичних новин у пресі, політичні плакати та листівки [4].

Політичний дискурс, в якому реалізуються культурні традиції, відбиваються відмінні соціальні ознаки і характерні риси суспільства певної країни, утворився внаслідок бурхливого розвитку міжнародних контактів, становлення незалежних держав, зміцнення культурних і політичних зв'язків.

Однак переклад політичного дискурсу може визвати деякі проблеми. Для уникнення проблем розглянемо перекладацькі трансформації за В.М.Комісаровим.

Основними типами лексичних трансформацій по В.М. Комісарову є: перекладацьке транскрибування і транслітерація; калькування; лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію).

До найбільш поширених граматичних трансформацій В.Н. Комісарів відносить:

- 1) синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- 2) розчленовування пропозиції, об'єднання пропозицій;
- 3) граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення).

Оскільки об'єктом нашого дослідження є, більшою мірою, лексична сторона розмовної мови політичної спрямованості, у своїй роботі ми не розглядаємо граматичні види трансформацій.

До комплексних лексико-граматичних трансформацій відносяться: антонімічний переклад; експлікація (описовий переклад); компенсація.

Більшість реалій у політичному дискурсу є загальновідомими, але є і такі, що не мають еквівалентів, адже відносяться до культурних традицій, наприклад, американського народу і тому, не можуть бути зрозумілими українському народові, і потребують описового перекладу.

Наведемо приклад описового перекладу.

The Senate may vote on the governor's confirmation during the lame-duck session, but the House will probably postpone its vote until next year [6].

Сенат, можливо, висуне на голосування питання про ствердження губернатора на своєму засідання з приводу передачі повноважень

новообраному складу. Стосовно палати представників, вона, можливо, відкладе голосування до наступного року [5].

Словосполучення *lame-duck* доводиться перекладати описово, через те, що воно являє собою реалію відсутню в українському суспільно-політичному житті. Для того, щоб надати адекватний переклад, перекладач повинен володіти потужною базою фонових знань, або у разі можливості звертатися до додаткових джерел інформації. Кожні два роки у листопаді місяці, в США, відбуваються перевибори однієї третьої сенату і всього складу палати представників. Однак, після перевиборів до 20 січня старий склад конгресу продовжує свою роботу. І оскільки його діяльність в цей період обмежена, і він не виносить на обговорення кардинальні питання, то називається *lame-duck*.

При розгляді основних прийомів перекладу політичного дискурсу ми виявили, що при його перекладі найчастіше використовується такий спосіб перекладу як експлікація – описовий спосіб перекладу. Недоліком даного способу являється у деяких випадках надвеликий обсяг перекладу. Перспектива нашого дослідження полягає у порівнянні політичного дискурсу української, англійської та новогрецької мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бенвенист Е. Загальна лінгвістика / Е. Бенвенист – М.: Прогресс, 1975. – 447 с.
2. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2000. – 477 с.
3. Харламова Т.В. Политический дискурс как отражение общественных процессов / Т.В. Харламова. – Саратов: Саратовский университет, 2004. – 250 с.
4. Фоменко О.С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття) / О.С. Фоменко – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 1998. – 195 с.
5. Звернення Джона Маккейна на Національному з'їзді членів республіканської партії. - www.ua-reporter.com.ua

6. John McCain Address to the Republican National Convention. – www.morningstaronline.co.uk.

КАТЕГОРІЯ АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ У ПРЕЦЕДЕНТНИХ ТЕКСТАХ КУЛЬТУРИ

(В.Ф. Шапурма, Маріуполь, Україна)

На даному етапі розвитку наукової думки все більше дослідників привертають увагу до розуміння особливостей національної культури народу, зокрема до такої її риси як антропоцентричність. Уявлення про зовнішній світ завжди є результатом накопичення людських знань та досвіду за весь період розвитку цієї культури. Але сприймається так зване первинне знання (*термін наш*) через образ людини, її систему цінностей, духовний світ і зовнішність.. Саме тому людинознавчий або антропоцентричний підхід нині стає основним у всіх дисциплінах гуманітарного профілю [1: 7-8]. І наразі необхідність його аналізу визначає **актуальність** нашого дослідження.

Л. Г. Мушкетик відзначає, що «людина зараз не просто стає предметом посиленої уваги, “антропологізується” сама наука» [3: 3], - тобто антропоцентризм стає вагомою спробою пошуку шляхів, що можуть вивести науковців на новий рівень знання про людство, а аналіз засобів вираження антропоцентричності допоможе осмислити проблеми людського фактора та мовних картин світу [7: 60].

Є. А. Керимбаєв і Ж. С. Єргубекова у контексті дослідження сучасної лінгвістики вказують, що антропоцентрична парадигма зумовлює активізацію та орієнтацію дослідження етнокультурної специфіки мовної концептуалізації навколишнього світу людиною, особистісних та соціальних сторін людини, мовленнєвого пізнання, спілкування і мовленнєвої поведінки людини, а також когнітивних процесів збереження, передачі та інтерпретації знань і мисленнєвої діяльності [9: 97]. На думку Є. Н. Матвєєвої, підсилення антропоцентризму у галузі філології дозволить розширити коло наукових інтересів та сприятиме

розвиткові «суміжних» дисциплін, які реалізують взаємодію філології та історії, культурології, психології, біології, статистики тощо [8: 162].

Однією з таких дисциплін ми вважаємо і фольклорні дослідження. Так С. Б. Адоньєва наголошує, що фольклористиці від початку призначено медіальність, оскільки «медіальним є її предмет: дія, слово, ритм, зображення, жест – складові елементи фольклорного висловлювання. Фольклористика сьогодні – це мультидисципліна, в якій є антропологічний, теоретико-літературний, культурологічний і соціально-психологічний елемент» [5]. І тут ми погоджуємось з думкою І. В. Грищенко про те, що саме антропоцентричний підхід дає можливість зосередити увагу на знаннях, які спродуковані попередніми поколіннями та функціонують у кожного на рівні несвідомого і які збережено безпосередньо у фольклорних творах [11].

Антропоцентричність є домінуючою категорією більшої кількості фольклорного тексту, оскільки пізнання і відображення світу, свої ціннісні уявлення про життя народ передає у фольклорі через систему образів створених ним дійових осіб.

Це наводить нас на думку про автоцентричність, тобто уявлення народу про самого себе. На позначення О. І. Лещенко, автоцентричність – це результат розвитку живої матерії, прагнення до виживання, самозахисту, розширення засобів життєдіяльності. У процесі еволюції автоцентризм змінює свої форми, еволюціонує і в людському середовищі перетворюється в антропоцентризм, який детермінується матеріальним та духовним рівнями життєдіяльності людини [12]. Саме тому фольклорний здобуток кожної нації містить її власні кваліфікаційні оцінки, який базується на світосприйнятті (чуттєво-образна частина, тобто сукупність наочних образів культури, людини, її місця у світі, взаємовідносин зі світом та іншими людьми), світогляді (категорії простору, часу, руху тощо і набір вихідних принципів, уявлень або припущень про світ) і світовідчутті (особливий склад мислення, еталони (стереотипи) світопояснення [10]).

На нашу думку, спираючись на дослідження з урахуванням антропоцентризму, треба згадати теорію Гумбольдта про пряму залежність мови людини від її навколишнього середовища. За всю історію лінгвістики ніхто не намагався спростувати гумбольдтівське розуміння мови як «світу, що лежить між світом зовнішніх явищ і внутрішнім світом людини» [2: 304]. Для вченого було дуже важливим вирішення питання про *індивідуальне й соціальне* в мовленнєвій діяльності, бо він вважав, що «мовленнєва діяльність навіть у найпростіших своїх виявах є поєднання індивідуального сприйняття із загальною природою людини»[13], - «мова є породженням духу і впливає на характер його активності», — вважав він. Важливим положенням вченого є визнання мови як органу, що утворює думку. Гумбольдт звернув увагу на те, що жодна мова не передає так чистий синтез буття й поняття – ідею вічної рухомості, як це робить санскрит. Аналіз мови санскриту дозволив вченому зробити висновок про те, що мова випромінює духовне життя, як це робить її поезія, звичай, духовне життя в цілому [14].

Варто зазначити, що послідовником Гумбольдта є О. О. Потебня, який підтримав його ідею про те, що мова формує думку; це дало йому можливість поставити вивчення думки на точні фактологічні (мовні) засади. Рух мовних фактів і розвиток граматичних категорій Потебня розглядав як форму руху думки. Звідси його головне завдання історії мови: «Показати на ділі участь слова у виникненні послідовного ряду систем, обіймаючи ставлення особистості до природи», - до таких систем український вчений відносив фольклор, міфологію і науку [14]. Беручи до уваги схему теорії міфу Потебні: міф —> поезія —> проза —> наука, ми можемо стверджувати, що в рамках цієї загальної теорії міф виявляється свого роду точкою відліку, початком всієї подальшої еволюції духовності і, як закономірний наслідок, ускладнення людської думки. Щодо міфологічного образу, вчений стверджує, що то не є свідомо вільна комбінація даних, які містяться в голові, а таке їх сполучення, яке виявилось найбільш вірним дійсності. Так, одним із стрижнів учення

Потєбні про мову слід бачити думку про те, що мова репрезентує не предмет, а тільки його ознаки (потік – від текти, берег – від берегти). Слово виступає «засобом усвідомлення єдності образу» [14], що цілком логічно підтверджує наш висновок щодо взаємовідносин між Концептуальною, Мовною та Фольклорною картинами світу.

Повертаючись до розгляду людини як представника такої єдності, логічно буде цитувати Е. С. Кубрякову, яка, визначаючи антропоцентризм як особливий принцип дослідження, знаменує тенденцію «поставити людину на чолі» [6]. Саме антропоцентричний підхід і дає можливість зосередити увагу на знаннях, які спродуковані попередніми поколіннями та функціонують у кожного на рівні несвідомого і які збережено у фольклорних творах. Абсолютна (за визначенням Л. Г. Мушкетик) антропоцентричність художнього тексту обумовлюється домінуванням відображення людини, її зв'язків зі світом та орієнтації в ньому [3: 13].

Таким чином, можемо дійти висновку, що провідною рисою будь-якого прецедентного тексту як частини культурного здобутку та одиниці комунікації є певний ступінь його антропоцентричності, тобто «пізнання та відображення світу у творах художньої літератури спрямовано в першу чергу на пізнання людини, а всі подані події є засобом її всебічного зображення» [4: 23]. Доречним буде згадати наведену раніше гіпотезу В. фон Гумбольдта про мову та наголосити, що пізнання людини неможливе без пізнання її мови. Ми всуціль погоджуємось з дослідником та його послідовниками, які вважали, що мова – є «дух народу» (дух кожної окремої людини), вона приховує особливий світогляд і специфічний спосіб мислення. «Особливість духу і будова мови будь-якого народу, – зауважує Гумбольдт, – настільки внутрішньо пов'язані між собою, що одне передбачає інше. Мова є зовнішнім проявом духу народів. Мова – це їхній дух, а їхній дух – це їхня мова. Ніколи не вдасться належною мірою виявити їхню ідентичність» [2: 147]. Таким чином, якщо ми зрозуміємо мову людини, ми зрозуміємо образи, які вона сама створює, картину світу, а

отже і рівень антропоцентричності. Еволюція ж антропоцентризму зумовлюється характером пізнання людиною оточуючого світу.

Цей характер є суб'єктивним, він пов'язаний із системою норм та оцінок в суспільстві, із діями та вчинками у певних життєвих ситуаціях. І це за визначенням Є. Бартмінського є стереотипною картиною світу [15], тобто коли люди інтерпретують дійсність через конкретні характеристики предметів, в яких усталені уявлення поєднано з оцінками та зразками поведінки. Ця інтерпретація знаходить своє відображення у стереотипах, які притаманні носіям будь-якої мови. І саме співставлення таких стереотипів різних етнокультур дозволяє виявити як загальнолюдські, так і національно-специфічні універсалії щодо відображення навколишнього світу людини і, в той же час, людини в цьому світі.

Саме тому ми стверджуємо, що антропоцентричний підхід дає можливість зосередити увагу на знаннях (стереотипах) індивідуальних і групових, які функціонують у кожного на рівні несвідомого, які були спродуковані попередніми поколіннями та які збережено у фольклорних творах. Саме це ми ставимо собі за **мету** дослідити в наступних розділах нашого дослідження при розгляді англomовного, грецькомовного, російсько- та україномовного фольклорного соціуму.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Богуславский В.М. Словарь оценок внешности человека / В.М. Богуславский. – М.: Космополис, 1994. – 336 с.
2. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт; [пер. с нем. Г. М. Рамишвили]. – М. : Прогресс, 1984. – 397 с.
3. Мушкетик Л. Г. Антропоцентризм народної казки українських Карпат: оповідна традиція українців та угорців : автореф. дис .на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.01.07 “Фольклористика” / Л.Г. Мушкетик. – К., 2011. – 49 с.
4. Домашнев А.И., Шишкина И.П., Гончарова Е.А. Интерпретация художественного текста. – Учебное пособие. М. : Просвещение, 1989. – 208 с.

5. Адоньева С.Б. Фольклористика: филология и не только. Программа обязательная и произвольная. Электронный ресурс. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.spbumag.nw.ru/>
6. Кубрякова Е.С. О когнитивной лингвистике и семантике термина “когнитивный” // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Воронеж, 2001. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics1/kubryakova-01a.htm>
7. Лещенко О.И. Универсальное и национальное в реализации антропоцентрической модели сказки // Вісник Сумського державного університету. Серія філологічні науки. – 2006. – № 11(95). – Том 2. – С. 59-63. – Электронный ресурс. – Режим доступа: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11\(95\)2/10_Leshenko.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11(95)2/10_Leshenko.pdf)
8. Матвеева Е.Н. Филология в современном мире : ответы на вопросы анкеты // Филология и человек : научный журнал. – №1. – Барнаул : Издательство Алтайского государственного университета, 2008. – С. 162-163. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://elibrary.ru/title_items.asp?id=25826
9. Керимбаев Е.А., Ергубекова Ж.С. Когнитивные и лингвокультурологические аспекты исследования концептов эпического фольклора / Е.А. Керимбаев, Ж.С. Ергубекова // Успехи современного естествознания. Научно-теоретический журнал. – М. : Академия Естествознания, 2012. – №7. – С. 97 – 103. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.rae.ru/use/pdf/2012/7/19.pdf>
10. Картина світу. - Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83
11. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-113/folklore-113/17047-113-1014>

12. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6063/1/Leshchenko%20Verbalizatsiya%20motyviv.pdf>
13. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://do.gendocs.ru/docs/index-8916.html?page=3>
14. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://pda.aratta-ukraine.com/books_ua.php?text=37
15. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://ntsa-iffon-npu.at.ua/blog/kartina_svituv_jak_ob_ekt_vivchennja_lingvokulturologiji/2010-11-15-186.

НОВООБРАЗОВАНИЯ В ЯЗЫКЕ ЖУРНАЛЬНОЙ РЕКЛАМЫ: НЕОЛОГИЗАЦИЯ ТЕРМИНОСИСТЕМЫ

(Е.В. Столярская, Днепрпетровск, Украина)

Роль неологизмов в текстах рекламной-информационных журналов неопиcуема. Прежде всего, они делают язык богаче, ярче и разнообразнее, способствуют его развитию. Благодаря своей смысловой емкости, неологика дает возможность точно и кратко обозначить объект, а в целях успешной рекламной-информационной коммуникации, выполняет прагматическую задачу.

Хронология событий в науке и технике предопределяет хронологические изменения в терминосистеме каждой отрасли науки, техники или производства. Термины-историзмы, устаревшие термины планомерно замещаются неологизмами, а к неологизмам относят иноязычные слова, которые попадают в наш язык, постепенно проходят этапы адаптации: приспособливаются к звуковой системе, подчиняются правилам русского словообразования и словоизменения. Хотя, неологизм – это не всегда новое, ранее не существовавшее понятие. Зачастую происходит переосмысление старых слов, наложение на них новых значений. Но известны случаи, когда новые слова, доселе не существовавшие, строятся на основе уже известных языковых

моделей по известному образцу, по аналогии. «Это помогает понять неологизм, осмыслить его и ввести в речевой обиход ...» [1: 21].

Данный принцип лежит в основе одного из способов пополнения специальной лексики. Источником моделирования является собственный общелитературный язык, а в качестве термина используется свое слово, но с некоторыми преобразованиями. Например, ***стратегия*** — жанр компьютерных игр; ***вирус*** — вид вредоносных компьютерных программ, или еще один пример: ***рабочий стол*** — в компьютерной терминологии основное окно графической среды. [6]. Таким образом, «семантическая деривация в профессиональном языке не вызывает сомнения как способ номинации: вторичность использования существующих средств номинации, типичные виды переноса значения, благодаря которым реализуется вторичная (косвенная) номинация» [3: 13]. Но данный способ не очень удобен ввиду неоднозначности восприятия семантического значения лексической номинации: на косвенное значение термина влияет прямое значение литературного слова. В этом случае не обойтись без контекстуального сопровождения. Указанных трудностей избегают термины, заимствованные из других, «чужих» языков. «Такие заимствованные термины — чужезычные слова не смешиваются с обычными словами; они отдельные, однозначны, стоят вне экспрессии» [5: 115]. Например, ***виджет*** — стандартизированный компонент графического пользовательского, ***гаджет*** — приспособление, устройство, выполняющее ограниченный круг задач, ***кредл*** — стационарный конструктив с разъёмами для некоторых электронных устройств [6].

Технический бум предопределил, так называемый, неологический бум и неологизация становится не только яркой тенденцией, отражающей интересы человека конца XX — начала XXI вв., но и отличительной чертой публицистического стиля, его функциональной характеристикой. Тексты печатных СМИ не только отражают словообразовательные неологические процессы, но и сами принимают участие в формировании речевой практики читателя: «существенное влияние на способ оформления текста оказывает не

только билингвизм пишущих, но и презумпция билингвизма у воспринимающих текст» [2: 12]. Новые слова придают рекламному тексту новые черты – образность, яркость, экспрессивность, оригинальность, аттрактивность. «Многие носители языка считают иностранное слово более престижным по сравнению с соответствующим словом родного языка ...» [4: 3]. Использование иноязычных элементов помогает сделать рекламный текст более привлекательным, престижным, что неизбежно приведет к выполнению задачи рекламной коммуникации: представить рекламируемый объект в предельно выгодном свете.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Брагина А. А. Неологизмы в русском языке. Пособие для студентов и учителей / Брагина А. А. - М.: Просвещение, 1973. – 224 с.
2. Гусева Е. И. Динамика термина / Е. И. Гусева // Заимствование. Обновление метаязыка. Развитие лингвистической теории. – Мариуполь, Ультрамарин, 2012. – Режим доступа : <http://uapryal.com.ua/>.
3. Даниленко В. П. Актуальные направления лингвистического исследования русской терминологии / В. П. Даниленко // Современные проблемы русской терминологии. – М., 1986. – С. 5 – 24.
4. Крысин Л. П. О русском языке наших дней / Л. П. Крысин // Изменяющийся языковой мир. – Пермь, 2002. – Режим доступа: <http://www.philology.ru/>.
5. Реформатский А. А. Введение в языкознание: Учеб. пособие для студентов филолог. фак – тов. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1967. – 529 с.
6. Википедия — свободная энциклопедия: Режим доступа: ru.wikipedia.

КЛАСИФІКАЦІЇ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ

У ДІЛОВІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

(І.О. Баркова, Маріуполь, Україна)

Вивченням ідіоматичних одиниць займались багато мовознавців, таких як О.В. Кунін [1], В.І. Карабан [2], Н.В. Горденко, Ю.В. Тищенко [3].

Актуальність теми дослідження зумовлена, насамперед, великою кількістю запропонованих класифікацій, різноманітними підходами та

методами дослідження даної проблеми. Фразеологізми, які використовувались в діловій комунікації до теперішнього часу, не були предметом спеціального дослідження, як мовні засоби вираження національного і статусно-орієнтованого плану вираження.

Об'єктом дослідження роботи виступають ідіоматичні вирази у текстах англійської ділової мови.

Предметом дослідження є класифікація англійських фразеологізмів ділової мови.

Методи дослідження представлені методом суцільної вибірки, описовим методом та порівняльним методом.

Матеріалом дослідження виступають приклади вживання англійських фразеологізмів, відібраних з текстів англійської ділової мови.

У своїй роботі ми будемо спиратися на найбільш повне, на нашу думку, визначення ідіоматичної одиниці: ідіоматична одиниця – це стійке сполучення слів з повністю або частково переосмисленим значенням, що характеризується обмеженою валентністю, сферою використання, вільною відтворюваністю у мові та мовленні, має семантичну та синтаксичну цілісність, характеризується експресивним забарвленням та визначає національно-культурну сутність когнітивних процесів [1].

Згідно з О.В. Куніним [1], до складу фразеології входять три розділи: ідіоматика, ідіофразеоматика і фразеоматика. На підставі структурно-семантичних та граматичних характеристик фразеологічної одиниці О.В. Кунін виділяє такі класи фразеологічних одиниць:

а) номінативні фразеологічні одиниці (субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні і прийменникові): *rainy day* - *чорні дні, безгрошів'я*; *fire water* - *«вогняна вода», спиртні напої*.

б) номінативні і номінативно-комунікативні фразеологічні одиниці (дієслівні): *to get into hot water* - *потрапити в біду, "влипнути"*; *to be all smiles* - *мати дуже задоволений вигляд, сяяти*.

в) вигуків і модальні фразеологічні одиниці вигуківого характеру: *peace to his ashes!* - *мир праху його!*

г) комунікативні фразеологічні одиниці (прислів'я, приказки): *you can take a horse to the water, but you cannot make him drink* - *можна пригнати коня на водопій, але пити його не змусиш, тобто. не всього можна добитися силою.*

З перекладацької точки зору, О.В. Кунін пропонує англійські фразеологічні одиниці ділити на дві групи:

- 1) фразеологічні одиниці, що мають еквіваленти у рідній мові;
- 2) безеквівалентні фразеологічні одиниці.

На думку вчених (В.М. Комісаров, О.В. Кунін [1], В.І. Карабан [2]), фразеологічні одиниці поділяються на дві основні групи: необразні фразеологічні словосполучення, що є близькими за своїми характеристиками до вільних словосполучень (*наприклад, "to pay attention" – «звернути увагу»*) та образні фразеологізми, що є більш складними утвореннями з точки зору семантики. До останніх належать крилаті вирази, прислів'я, приказки, ідіоматичні звороти, тощо.

У процесі дослідження мови ділового спілкування було визначено такі типи фразеологічних одиниць:

1) ідіоматизми (*forbidden game* - *людина, яку не можна критикувати; pay through the nose* - *заплатити шалені гроші*).

- The manager has put our project into cold storage, so it is still up in the air.

Керуючий / Директор відклав проект у "довгий ящик", тому питання з ним залишається невирішеним.

2) термінологічні фразеологізми (*cut corners (a corner)* - *а) зрізати кут, б) йти напролом, в) діяти незаконно, г) заощаджувати (на чому-л.) на шкоду якості*).

- The business is slack, and our sales level hardly reaches the break-even point.

Справи йдуть повільно, і рівень продажів ледве сягає точки самоокупності.

3) компаративні фразеологізми (*as right as ninepence* - *абсолютно здоровий, цілий і неушкоджений, все в порядку*, *as safe as the Bank of England* - *абсолютно надійний, безпечний*).

- When the new manager arrived, he didn't find the situation as cut and dried as he had expected.

Коли прийшов новий менеджер, він зрозумів, що ситуація не така ясна, як він того очікував.

При всій різноманітності чинників, що впливають на переклад фразеологічних одиниць, у перекладацькій практиці використовується обмежений набір прийомів передачі фразеологізмів. Всі способи перекладу фразеологічних одиниць можна розділити на дві основні групи:

- 1) фразеологічний переклад, коли вихідний фразеологізм перекладається фразеологічним відповідником в мові перекладу,

- 2) нефразеологічні способи перекладу [3].

Як зазначає В.І. Карабан, необразні фразеологізми (тобто такі, що не містять певного експресивного образу), зазвичай перекладаються існуючими в мові перекладу відповідниками [2].

Таким чином, у сучасному діловому мовленні вживання фразеологічних одиниць є досить поширеним явищем. Серед фразеологізмів, що зустрічаються у документах ділового стилю, присутні як необразні (кліше, фразові дієслова), так і образні фразеологізми. Серед способів перекладу фразеологізмів найбільш адекватним є переклад за допомогою еквівалентів або аналогів. Проте, у деяких випадках, при відсутності останніх у мові перекладу доцільним є використання калькування або описового перекладу з частковою або повною втратою образності. При цьому важливим є збереження змісту та експресивної наповненості фразеологічних одиниць.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні засобів перекладу англomовних ідіоматичних одиниць українською мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу наукової і технічної літератури на українську мову. Частина І: Граматичні труднощі/ В.І. Карабан. — Вінниця: Нова книга, 1997. — 320 с. 2. Кунин, А.В. Курс фразеологии современного английского языка: учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков / А.В. Кунин. — 3 е изд. — Дубна: Феникс+, 2005. — 488с. 3. Тищенко Ю.В. Горденко Н.В., Сложности перевода английских фразеологизмов на русский язык / Н.В. Горденко, Ю.В. Тищенко. — [Электронный ресурс] // — Режим доступа вільний: http://www.rae.ru/zk/arj/2007/12/Gordenko_1.pdf

СЕКЦІЯ 2

КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ:

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

TERTIUM COMPARATIONIS В СОПОСТАВИТЕЛЬНОЙ ЛИНГВОКОНЦЕПТОЛОГИИ

(С.Г. Воркачев, Краснодар, Россия)

Если лингвокультурология занимается исследованием лингвокультуры в целом, то лингвоконцептология изучает отдельные фрагменты лингвокультуры главным образом в сопоставительном аспекте [1: 64]. Практика контрастивного анализа языковых явлений существовала «от века», однако сопоставительная лингвистика как теоретическая дисциплина сформировалась где-то к середине прошлого столетия [3: 5–6].

Любое сопоставительное исследование результативно лишь при условии соблюдения необходимых логических требований сравнимости объектов, которые должны быть, прежде всего, однородными – принадлежать к одному естественному либо логическому классу, а признак, по которому они сравниваются (основание сравнения), должен быть существенным и относиться к числу свойств, формирующих качественную определенность этих предметов. Свойство, по которому

сопоставляются объекты, образует основание сравнения и при сопоставлении формируется набор семантических признаков, совокупность которых образует *tertium comparationis* – «третий термин сравнения» (эталон сравнения), обеспечивающий возможность сопоставительного изучения объектов. Признаки, составляющие эталон сравнения, упорядочиваются иерархически и количественно, на них выстраиваются отношения логической выводимости и транзитивности, а вся их совокупность приобретает черты семантической теории, которая при определенной степени эксплицитности и формализованности может считаться семантической моделью или прототипом.

В лингвистических исследованиях сложились три основных метода формирования эталона сравнения: за эталон может приниматься набор свойств одного из сопоставляемых языков, эталон может состоять из общих свойств всех сопоставляемых языков и, наконец, он может выступать как совокупность универсальных либо гипотетических теоретически устанавливаемых инвариантных признаков, по которым сопоставляются сравниваемые языки или языковые явления.

Вычленение эталона сравнения из признаков одного из сопоставляемых языковых явлений вполне уместно и результативно при исследовании немногочленных, жестких и закрытых семантических систем – преимущественно грамматических категорий. Необходимость использования эталона, отличного от семантики одного из сопоставляемых языков, возникает уже при сравнительном описании «понятийных» либо функционально-семантических категорий и обусловливается непоследовательностью, лакунарностью реализации семантических признаков в многочленных функциональных подсистемах естественного языка, тем более особенно в области лексической семантики.

Направленность эталона сравнения, как правило, эксплицитно не формулируется, можно предполагать, что интуитивно за эталон принимается родной язык исследователя и особое внимание уделяется отклонениям от его

норм при изучении иностранцами; если же в качестве эталона выступает иностранный язык, то это специально оговаривается.

Контрастивное описание лексических единиц, отмеченных этнокультурной спецификой, по существу принадлежит уже сопоставительной лингвоконцептологии (см.: [2:]), поскольку имеет дело с некими вербализованными смыслами, отражающими лингвоменталитет определенного этноса. Лингвокультурный концепт как «сгусток» этнокультурно отмеченного смысла обязательно имеет свое имя, которое, как правило, совпадает с доминантой определенного синонимического ряда либо с ядром определенного лексико-семантического поля, и поэтому одним из аспектов сопоставительного изучения этих лингвоментальных сущностей будет выделение в эталоне сравнения уровня системно-языковых признаков.

Лингвокультурный концепт – качественно разнородное, вариативное и многослойное структурированное семантическое образование, при исследовании которого применим компонентный анализ. Компоненты (семантические признаки), формирующие эталон сравнения при межъязыковом сопоставлении лингвокультурных концептов, отличаются, прежде всего, по своей ориентации на содержательную либо выразительную сторону их имен, отправляющих как к определенному набору смыслов, так и к определенной системе выразительных средств языка. В свою очередь содержательная сторона раскрывается как направленность на логическую, дискурсивную («понятийную») составляющую познающего разума, либо на его эмоционально-волевую (образную и ценностную) составляющие.

Классификация и систематизация эталонных признаков лингвокультурных концептов по существу означают их сопоставительное моделирование: создание семантического прототипа сравнения. Наиболее простыми в межъязыковом сопоставлении оказываются имена концептов-предметов, в семантике которых выделяются референциальная и прагматическая части, из которых первая соэквивалентна для обоих языков, а вторая выступает носителем этнокультурной специфики и, соответственно,

отличается от языка к языку. Концепты-уникалии типа русских «воля», «удаль», «тоска» при всей специфичности своей семантики содержат, тем не менее, некий дефиниционный минимум, который позволяет соотносить их с частичными иноязыковыми эквивалентами, по которым посемно распределяется их этнокультурная специфика. Наиболее сложный объект для сопоставительного семантического описания представляют концепты высшего уровня – мировоззренческие универсалии («свобода», «справедливость», «судьба», «счастье», «любовь» и пр.), функционирующие в различных типах дискурса и в различных сферах общественного сознания, что определяет необходимость предварительного создания исследовательского «прототипа прототипов» – внутриязыкового междискурсного эталона сравнения: наиболее признаково полной и наименее этнокультурно маркированной модели, которая чаще всего совпадает с прототипом концепта, полученного в результате анализа научного дискурса и научного сознания.

Семантический прототип, полученный на основе научного дискурса, в котором функционирует исследуемый концепт, дополняется признаками из других дискурсных областей (сфер сознания). В его составе выделяется базовая, неизменная при всех междискурсных мутациях часть, содержащая дефиниционные (дистинктивные) семы, образующие реляционный каркас, обеспечивающий качественную определенность концепта – возможность его отделения от смежных и родственных семантических образований.

Таким образом, наблюдения над использованием эталона сравнения в сопоставительной семантике прежде всего показывают, что он является обязательным, хотя по большей части и имплицитным, атрибутом сопоставительного описания, принципы формирования которого определяются как интересами исследователя, так и свойствами самого объекта исследования. При достижении определенного количественного и качественного предела и с возникновением необходимости внутреннего

структурирования совокупность признаков, положенных в основание сравнения, приобретает вид семантического прототипа или модели.

Как и в любых сопоставительных лингвистических исследованиях, в сопоставительной семантике используются три типа эталона сравнения, выбор которых определяется свойствами сопоставляемых единиц – степенью сложности и разнородности их семантического состава: 1) за эталон принимаются свойства, абстрагируемые от свойств единиц одного из сопоставляемых языков; 2) эталон представляет собой конструкт, образованный из искусственных семантических признаков; 3) эталон формируется из признаков, общих для всех сопоставляемых единиц.

При сопоставительном исследовании концептов-универсалий используется эталон сравнения третьего типа, представляющий собой семантический прототип (модель) и формируемый в два шага: сначала составляется междискурсный прототип для единиц каждого из сопоставляемых языков – «прототип прототипов», и только затем формируется семантическая модель-эталон межъязыкового сравнения.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Воркачев С. Г. Российская лингвокультурная концептология: современное состояние, проблемы, вектор развития // Известия РАН. Серия литературы и языка. 2011. – Том 70, № 5. – С. 64–74.
2. Воркачев С. Г. Сопоставительная этносемантика телеономных концептов «любовь» и «счастье» (русско-английские параллели). – Волгоград: Перемена, 2003. – 164 с.
3. Гак В. Г. О контрастивной лингвистике // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 25: Контрастивная лингвистика. – М.: Прогресс, 1989. – С. 5–17.

КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПТА КРАСОТА КАК СФОРМИРОВАННОГО АВТОСТЕРЕОТИПА В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ И РУССКОЯЗЫЧНОЙ КАРТИНЕ МИРА

(О.В. Волошина, Мариуполь, Україна)

Данная статья посвящается рассмотрению сложностей, возникающих при переводе отдельных концептов, являющихся так же автостереотипами, отраженными в сознании этноса через призму основных характеристик сказочных героев, ставших уникальными опорами, формирующими лингвокультурный фон многих народов. По сути стереотип - это общепринятая концепция восприятия какого-либо явления, сформировавшаяся в определенной лингвокультуре и вернувшаяся в язык в виде так называемого ярлыка (термин М. В. Пименовой), навязываемого определенному этносу вышеупомянутой лингвокультурой [6]. Соответственно, будучи прецедентным явлением в языке-источнике, вышеупомянутый ярлык зачастую не имеет полного эквивалента в языке перевода. Разделяясь на АВТО- и ГЕТЕРО-стереотипы, и те, и другие имеют определенную наполняемость, не являясь, однако, при этом замкнутыми системами: с течением времени в процессе жизни и развития общества в технической, научной, культурной и других сферах они дополняются. Таким образом, при переводе такого рода концептов задача переводчика часто сводится к подбору гетеростереотипа в языке перевода, соответствующего автостереотипу в языке-источнике.

Однако, содержание автостереотипа как представления народа о самом себе редко совпадает с на первый взгляд соответствующим гетеростереотипом. Выявление конкретных несоответствий между ними позволяют определить степень этнического родства и классифицировать человека по принципу «свой – чужой». Для обозначения группы признаков которые, отражаясь в сознании определенного этноса, присущи его типичному представителю, являются характерными чертами и отличают его от остальных, предлагаем ввести специальный термин «этномаркер», который, на наш взгляд, наиболее полно отражает их суть и указывает на их алломорфность по отношению к другим

лингвокультурам. Соответственно, при рассмотрении данного ряда признаков в языке-источнике мы найдем ряд так называемых *авто-этномаркеров* и сопоставим их с соответствующими *гетеро-этномаркерами*. Степень соответствия подобранных синонимичных признаков являет собой ни что иное, как лингвокультурную компетенцию переводчика, которая складывается не только из знания так называемых «писанных» правил, но и мало учитываемых латентных норм, которые носителями лингвокультуры воспринимаются интуитивно и выполняются неукоснительно.

Эти латентные культурные нормы чаще всего бывают слабо объяснимы, их истоки не лежат на поверхности и за редким исключением не бывают отражены в современной литературе. Это исторически сформированные концепты бытия, корни которых чаще всего скрываются в этномаркированном дискурсе, включающем сказки, обрядовые тексты (народные песни, заговоры), паремии, шутки, афоризмы и т. д. Это фактически реликты древних стереотипов, которые современники читать не умеют. Они просто сохраняют сформировавшиеся в веках и исторически принятые поведенческие нормы в форме ритуалов. Соответственно, субъект, соблюдающий ритуал, классифицируется как «свой» [6].

Для представителей «чужих» лингвокультур, при акте коммуникации вторгающихся в лингвокультурное пространство другого этноса, актуальным становится вышеупомянутое понятие не языковой, а именно лингвокультурной компетенции: данный термин предлагаем ввести для обозначения степени ознакомленности коммуниканта с явными и латентными культурными нормами, нашедшими преломление в языке.

Предлагаем рассмотреть данное явление на примере характеристик, играющих важную роль при формировании представлений народа о себе как этническом единстве на примере качеств положительных сказочных героев. Одной из таких характеристик являются внешняя красота и привлекательность.

Нельзя не отметить тот факт, что все без исключения «добрые молодцы» и «красны девицы» в славянских сказочных (как и других фольклорных

текстах) обладают привлекательной внешностью, что отражает аспект восприятия народом самого себя, преломленный в собирательных образах и полностью совпадает с англоязычными автостереотипами. Но действительно ли речь идет об одной и той же красоте?

«Добрый молодец» имел такие неотъемлимые качества как хорошая физическая форма и способность справиться с любой поставленной задачей [16, с. 248]

В англоязычной культуре мы можем наблюдать полную симметрию с концепцией восприятия мужской красоты с восприятием носителей русского языка и культуры: у них привлекательный мужчина определяется как handsome. Этимологический словарь определяет слово handsome следующим образом:

handsome (adj.) : easy to handle, ready at hand," from hand (n.) + -some (1). Sense extended to "fair size, considerable" (1570s), then "having fine form, good-looking" (1580s). Meaning "generous" (in handsome reward, etc.) first recorded (1680s.) [10, с. 1400].

То есть имеется ввиду тот, у которого в первую очередь руки хороши, он способен сделать ими что-то полезное, сотворить что-то предметное. Интересный факт, что при рассмотрении первого же определяющего словосочетания добавляется так же значение «легко обрабатываемый, тот, которому легко придать форму». Как мы можем видеть в словарной статье, в 1570-х годах значение слова расширяется, приобретая такие оттенки, как значимость, правильность размера. Только в 1580-х появляется правильность формы, внешняя привлекательность.

Еще более подробное объяснение находим в следующей словарной статье: Handsome происходит от hand (рука), но происхождение слова hand немного туманно. Пришедшее из Древнеанглийского hond, hand возможно происходит от древненемецкого khanduz. Существует так же теория о том, что слово связано с готическим frahinthan (хватать, преследовать), шведским henna (достигать) и английского hunt (охотиться, ловить), с доминирующим значением 'body part used for seizing' (часть тела, используемая для ловли,

хватания) ... Слово handsome появилось примерно в 1350-1400. Оригинальный смысл был 'easy to handle, ready at hand' (легко управляемый, готовый), что привело к использованию слова в таких контекстах, где оно значило 'suitable' (подходящий, пригодный). К 1577 слово приобрело значение 'fair-size, considerable' (значительный, существенный). В 16 веке появилась современная дефиниция 'having fine form or quality, good-looking' (в хорошей форме, хорошо выглядящий). Handsome значит так же 'generous' (щедрый) (a handsome reward – щедрая награда) появилось веком позже. Как видим, речь опять идет приоритетно о размерах. Это подтверждается теорией о том, что в Древнем Египте рука и локоть были основными эталонами измерения: рука мерялась в ширину ладони, а локоть – в длину от кончиков пальцев до локтевого сгиба. Это были основные мерки для определения пригодности лошадей для использования их в кавалерии [7].

Подтверждение первичности признаков, далеких от исключительно внешней привлекательности, мы находим и при рассмотрении ряда синонимов к слову handsome: dexterous, skillful; of man: agreeable to the eye or to correct taste; of a woman: striking, impressive and elegantly proportioned, though not typically beautiful; marked with propriety and ease; generous; moderately large [11].

Как видим, «добрый молодец» и handsome man имеют совершенно определенные сходные мотивирующие признаки, доказательство чего мы находим и в англоязычном, и в славянском фольклоре. Отличие заключается лишь в том, что носители английской лингвокультуры сохранили мотивирующие признаки на поверхности как часть знакового кода вполне очевидными (тот, у кого есть в руках что-то, делающее их достойными внимания), выделяемыми даже без этимологических словарей и погружения в историю возникновения слова, в то время как у носителей славянских культур признак перешел в категорию латентных.

Что же касается определения женской привлекательности, в славянской культуре красота женская более очевидна, она определяется визуально: «Слово «красивый» может обозначаться как «доставляющий удовольствие взгляду», то

есть «такой, на который приятно смотреть», «приятный на вид, радующий взгляд, соответствующий представлениям о красоте и гармонии, например, красивая женщина» [12]. Следовательно, говоря о чем-то «красивом, мы подразумеваем удовольствие от рассматривания зрительно воспринимаемого объекта. Отсюда прилагательное «красивый» применяется к внешности человека» [4].

Словарная дефиниция слова «красота» выглядит следующим образом:

1. КРАСОТА —... 1. ед. Всё красивое, прекрасное, всё то, что доставляет эстетическое и нравственное наслаждение [3].

приятный на вид, радующий взгляд, соответствующий представлениям о красоте и гармонии: Красивая женщина...

перен. утончённый, изысканный, благородный, восхищающий ум. [13]

Что же касается описаний славянских красавиц, обратимся к тому же прецеденту сказочного дискурса, как этномаркированному. Как утверждает Т. В. Малова, «сказка насыщена богатым арсеналом языковых средств выразительности (сравнениями, эпитетами, синонимами, антонимами и др.) относительно девушек. Например, «Красна девица», «очи ясные», «не идет, а плывет как лебедушка» [2]. Упоминания о золотых или серебряных волосах очень часто встречаются в сказаниях народного эпоса. По мнению А. Н. Афанасьева, это связано с солярными мифами. Почти у всех индоевропейских народов солнцу дается эпитет златокурого [1].

Из определений видно, что одну из лидирующих позиций в определении красоты занимает колоративный признак: румяные щеки, червлёные уста, черные брови, бледный цвет кожи. Даже в самом слове красивый, красота очевиден корень –крас-, он же легко находится в слове красный (красна девица).

Даже при самом поверхностном рассмотрении исторически сложившихся метафор мы находим ряд достаточно приятных, лестных сравнений: красивая женщина – это: лебедь (царевна – лебедь, у которой месяц под косой блестит, а во лбу звезда горит), голубка, горлица (именно горлицей оборачивалась Марья-

царевна в сказке «Пойди туда – не знаю куда, принеси то – не знаю, что») [9], «Красны девицы принесли волшебный ковер: разостлали по полу, ударились о тот ковер и сделались голубками, вострепнулись и улетели в окошко» [1]. Заметим, что нигде явно не прослеживается возрастной признак красавицы, хотя интуитивно мы воспринимаем данные образы как образы молодых девушек, только вступающих в пору.

Этимология английского beautiful (прекрасный, красивый, превосходный [14]) не столь очевидна: если отойти от банального «full of beauty» и рассмотреть наполняемость основы “beau(t)-“, получаем следующий результат:

beauty (n.)

early 14c., "physical attractiveness," also "goodness, courtesy," from Anglo-French beute, Old French biauté "beauty, seductiveness, beautiful person" (12c., Modern French beauté), earlier beltet, from Vulgar Latin bellitatem (nominative bellitas) "state of being handsome," from Latin bellus "pretty, handsome, charming," in classical Latin used especially of women and children, or ironically or insultingly of men, perhaps from PIE *dw-en-elo-, diminutive of root *deu- "to do, perform, show favor, revere" (see bene-). Famously defined by Stendhal as la promesse de bonheur "the promise of happiness." Replaced Old English wite. Concrete meaning "a beautiful woman" is first recorded late 14c. Beauty sleep "sleep before midnight" is attested by 1850. Beauty spot is from 1650s. Beauty parlor is from 1894 [13].

Beauty

1. For beauty as a characteristic of a person's appearance, see Physical attractiveness. (Как характеристика человеческой внешности: Физическая привлекательность)

2. Beauty is a characteristic of a person, animal, place, object, or idea that provides a perceptual experience of pleasure or satisfaction [13]. Beauty is studied as part of aesthetics, sociology, social psychology, and culture. An "ideal beauty" is an entity which is admired, or possesses features widely attributed to beauty in a particular culture, for perfection.

There is evidence that perceptions of beauty are evolutionarily determined, that things, aspects of people and landscapes considered beautiful are typically found in situations likely to give enhanced survival of the perceiving human's genes [13].

Исходя из дефиниции, слово beauty разноаспектно: оно употребляется для характеристики человека, животного, места, предмета, идеи, которая приносит удовольствие или удовлетворение. Понятие красоты, определяемой как beauty изучается в социологии, психологии, культуре и является физически обусловленным и интуитивно воспринимаемым.

Этимологию слова "beauty" связывают с греческим ὥραῖος, hōraios, которые в основе имеют корень ὥρα, hōra, в переводе час, время: в греческом понятие красоты связывают с выражением «вступить в пору». Следовательно, «спелость», физическая зрелость была параметром красоты [13].

Таким образом, исходя из этимологии слова beautiful, женская красота была менее ярко гендерно маркированной, как мужская. Основным мотивирующим признаком являлось вступление в определенную пору жизни, возраст, который, в свою очередь, безусловно, определялся по внешним критериям.

Что касается метафорической номинации романо-германских красавиц, это были опять-таки достаточно зрелые женщины, пережившие, очевидно, одну или ряд жизненных ситуаций, ставших для них своего рода инициацией, аккуратные, самостоятельные, достаточно проворные в плане ведения домашнего хозяйства (Золушка, Красавица из сказки «Красавица и чудовище», Красная Шапочка, которая сама была отправлена с пирожками через лес без тени материнского страха.) Созидательный труд, умение делать что-либо полезное руками высоко ценились. Вспомните, как отреагировал принц на характеристику девушки, данную ее матерью: «Поверите ли, Ваше высочество, она может за один день испрясть три фунта льна, на другой день наткать из него полотна, а в третий нашить из него рубах.

- О небо! - удивился принц. - Вот девушка, которая пришлась бы по душе моей матушке. Ведь моя матушка (королева!) - лучшая прядильщица в

королевстве! Будьте так любезны, сударыня, наденьте, пожалуйста, на вашу дочку капор и плащ и посадите ее сзади меня на коня! Ах, моя матушка будет так восхищена ею, что, быть может, через недельку сделает ее своей невесткой» [5].

Таким образом, сопоставив определения красоты в русскоязычной и англоязычной КМ, мы сталкиваемся с таким явлением, как идосинкразия некоторых *концептов бытия* (чаще всего донаучных), которые не осознаются носителями, но прочно закреплены в подсознании и имеют большой оценочный потенциал, являясь своего рода формулами, аксиомами исследуемых культур. Так, например, используя для перевода английского «*handsome*» русский эквивалент «*красивый*», мы опускаем ряд важных признаков, которые не будут интуитивно восприняты русскоязычным реципиентом, соответственно, теряем при переводе и оценочный потенциал. (Так, на наш взгляд частный случай перевода фразы «*a young man of extraordinary personal beauty*» (O. Wilde), использованной для описания красоты мужского образа – Дориана Грея, представленный как «портрет молодого человека необыкновенной красоты», является как минимум неполным. На наш взгляд было бы уместно прибегнуть в данном случае к уточняющему переводу для указания сопоставимости красоты главного героя с женской красотой и привлекательностью и добавить к примеру эпитет «утонченный»).

В итоге, при обращении к фольклорной картине мира (термин М. В. Пименовой) как основополагающей части ККМ любого этноса, мы получаем возможность детальнее определить концепцию самовосприятия этноса, включающую в себя все существующие автостереотипы и их латентные признаки. Для определения вышеуказанной совокупности признаков предлагаем ввести новый термин «этноидеологема» и в обязательном порядке прибегать к детальному анализу данных характеристик и, как следствие, к уточняющему переводу для передачи глубинного смысла авторстереотипов вместо применения гетеростереотипов, которые имеют невысокую степень эквивалентности.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Болотова Л. Особенности женских образов в русской народной сказке (наследие А. Н. Афанасьева и проблемы его изучения) [Электронный ресурс] / Л. Болотова. – Режим доступа : <http://www.vantit.ru/library/item/749-osobennosti-zhenskix-obrazov-v-russkoj-narodnoj-skazke.html>
2. Малова Т. В. Сказка как средство формирования представлений о женственности / Т. В. Малова // Фундаментальные исследования. – 2007. – № 7 – С. 66–69.
3. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под ред. Л. И. Скворцова. – М. : Оникс, 2010. – 785 с.
4. Попова Н. В. Дефиниция понятия «красота» как базовой универсальной ценности [Электронный ресурс] / Н. В. Попова. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/32_DWS_2008/Pedagogica/36702.doc.htm.
5. Сказка о ленивой красавице и ее тетушках [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [\[http://www.skazk.ru/catalog/anglijskie-skazki/lenivaya-krasavica-i-eyo-tyotushki-4139\]](http://www.skazk.ru/catalog/anglijskie-skazki/lenivaya-krasavica-i-eyo-tyotushki-4139).
6. Стереотипы лингвокультуры : кол. моногр. / отв. ред. М. В. Пименова. – К. : Изд. дом Д. Бурого, 2013. – 108 с. – (Концептуальные исследования, Вып. 18).
7. Historical Origins of English Words and Phrases [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://word-ancestry.livejournal.com/13941.html>.
8. Martineau H. Society in America, 1837 [Электронный ресурс] / Harriet Martineau. – Режим доступа : <http://www.bolender.com/Sociological%20Theory/Martineau,%20Harriet/Society%20in%20America%201837.htm/>.
9. Mythology. Русский фольклор [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mifolog.ru/books/item/f00/s00/z0000017/st101.shtml>.
10. Online Etymology Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://etymonline.com/?term=handsome>.

11. Wiktionary. Handsome [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://en.wiktionary.org/wiki/handsome/>.
12. Wiktionary, the Free Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://wiktionary.org/wiki/>.
13. Wikipedia. Beauty [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://en.wikipedia.org/wiki/Beauty#cite_note-1.
14. <http://obsessed-with-english.blogspot.com/2012/04/beautiful.html>
15. <http://study-english.info/vocabulary-synonyms.php>
16. Лингвистика ХХІ века: сб. науч. ст. : к 65-летию проф. В. А. Масловой / ред. В. В. Колесов, М. В. Пименова, В. И. Теркулов. - М. : ФЛИНТА: Наука, 2013. – 944 с.

ІНФОРМУЮЧА ДИСКУРСИВНА СТРАТЕГІЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ПРОПОВІДІ

(М.С. Смирнова, Маріуполь, Україна)

Інформуюча дискурсивна стратегія являє собою «послідовність інтенцій, зорієнтованих на інформування людини, повідомлення йому знань і думок про світ» [2: 256]. Знання являють собою складну систему інформації, що визнається в суспільстві як колективне об'єктивне надбання, а думки — це індивідуальні і суб'єктивні уявлення. Стратегія інформування в проповіді визначається метою проповідницького виступу — роз'яснити слухачам суть релігійного віровчення, зміст слів Учителя, принципи релігійної моралі тощо. До дискурсивних тактик даної стратегії відносяться роз'яснення, дефініція і наратив. Характерними для міркування маркерами є причинно-наслідкові висловлювання, модальні лексичні одиниці, численні риторичні запитання, що структурують розповідь і полегшують для слухачів розуміння сказаного проповідником.

Успішна реалізація комунікативного наміру проповідника у більшості випадків залежить від рівня освітньої підготовки адресата, його кругозору, знань як теологічних, так і історичних. Ступінь глибини сприйняття адресатом

повідання варіюється в залежності від його інтелектуального базису. У деяких випадках необхідно донести інформацію до реципієнта у розгорнутому, або, навпаки, лаконічному вигляді. Для надання повної картини якогось явища, проповідник прибігає до використання інформуючої дискурсивної стратегії. Особливо це стосується тієї частини проповіді, яка слідує за переказом Євангельського фрагменту, коли проповідник пояснює, наприклад, застарілі слова, особливості світосприйняття давніх іудеїв та християн, їх традиції, історичні умови життя тощо: *«Amongst the Jews there is a strong belief, that the sins of parents make their children suffer. This belief originates from the misunderstanding of God's commandment, Who order Israel to avoid making idols, nor to worship them. (V. Rev. Archimandrite Panteleimon P. Lampadarios Patriarchal Vicar of Alexandria)»*.

Православний проповідник може ознайомити паству з Ново- та Старозавітними подіями та сюжетами, використовуючи тактику апеляції до сакрального тексту: *«The Old Testament tells us that Enoch and Elijah were assumed bodily into heaven» (Rev. Peter Sizer)*. Тим не менш, посилення проповідника можуть стосуватися відомих історичних постатей, письменників, філософів, видатних творчих особистостей освіти і науки тощо: *«It is the discovery that God, as Pasternak once said, was "...a great God of details," and that nothing in this world is outside of that divine reverence. God is reverent, but we so often are not. (V. Rev. Fr. Alexander Schmemmann)»*.

При реалізації інформативної стратегії найчастіше використовується тактика пояснення, наприклад *«GOD IS IN OUR MIDST: this is the meaning of the word 'Emmanuel'» (Rev. Peter Sizer)*.

Іншим засобом реалізації стратегії виступає риторична тактика, коли проповідник задає питання і відразу ж надає на нього відповідь у вигляді історичної довідки: *«Who was St. Nicholas? Children know him as 'Santa Claus,' others know him as the patron of sailors; we know him as a pious, loving Bishop of the Church and true follower of Jesus Christ. How did he attain such renown?»*

Nicholas never sought the limelight. All he did was try to fulfill the command to love God with all his heart, and to love his neighbor as himself» (Fr. Stephen J.).

Ще одним варіантом вживання риторичної тактики слугує ситуація, коли проповідник відповідає на нібито поставлені питання паствою: «*He was told to go to church the next morning, and then to select as archbishop the first cleric who would come there to pray. Yes, it was Nicholas, as was his daily custom, who first entered the sanctuary for prayer».* (Fr. Stephen J.)

Дуже часто інформація подається проповідником у аксіоматичній формі, її беззаперечність підкреслюється традиційними для проповіді прислівниками «беззаперечно», «відомо», «вірнo» тощо. Наприклад: «*В то, что Бог есть, мы несомненно веруем и знаем, что Он правосуден и всесвят*», «*Известно также и то, что...*», «*Так что верно утверждение, что...*», «*И ясно, что...*» (арх. Кирило (Павлов)).

При поданні інформації проповідник використовує тактику узагальнення за допомогою вживання спеціальних конструкцій пасивного стану, інверсії для досягнення емоційного ефекту:

All know how he saved... (Fr. Stephen J.)

He is said to have smote Arius... (Fr. Stephen J.)

Many are the stories and legends of his life that... (Fr. Stephen J.)

Είναι χαρακτηριστικό ότι (Архимандрίτης π. Κύριλλος Κεφαλόπουλος)

Καί σήμερα, ό κόσμος... (Архимандрίτης π. Κύριλλος Κεφαλόπουλος)

Крім того, проповідник на початку речення використовує типові мовленнєві кліше:

We know that a certain hierarchy exists in the heavens (Fr. Stephen J.)

I often think to myself,... (Fr. Stephen J.)

What we heard today also points to... (Fr. Stephen J.)

Інформуюча дискурсивна стратегія, поза іншим, реалізується емоційно-впливаючою тактикою за допомогою вживання паралельних синтаксичних конструкцій та повторів: «*...there was no misfortune that would not move him to*

compassion, no injustice that he would not redress, no discord that he would not allay» (Fr. Stephen J.).

Таким чином, нами було проаналізовано вербальну репрезентацію інформуючої дискурсивної стратегії у православній проповіді XX століття на матеріалі української, російської, англійської та новогрецької мов. Стратегія реалізується у тексті за допомогою відповідних тактик: пояснення, узагальнення, апеляції до сакрального тексту, емоційно-впливаючої та риторичної, які, в свою чергу, вербалізуються за допомогою мовленнєвих прийомів, а саме — вживання прислівників на початку речення у якості обставин, конструкцій пасивного стану, інверсії, паралельних синтаксичних конструкцій, повторів, спеціальних мовленнєвих кліше.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. — Омск: ЛКИ, 1999. — 288 с.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: монография / В.И. Карасик. — 2-е изд. — М.: Гнозис, 2004. — 390 с.
3. Салахова А. Г.-Б. Конфессиональная языковая личность: коммуникативные стратегии и тактики: монография / А. Г.-Б. Салахова. — Челябинск: Энциклопедия, 2013. — 166 с.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ «ТВАРИНА»

(Н.Б. Солодунова, Маріуполь, Україна)

Лінгвокультурологія є новою галуззю знання, що вивчає прояви культури народу, які відбилися і закріпилися в мові. Вона створює власний поняттєво-термінологічний апарат, що сполучає в собі лінгвістичні й культурологічні джерела. Основою для такого апарата є поняття концепту.

Концепт - це одиниця свідомості та інформаційної структури, що відображає людський досвід; а також «оперативна одиниця пам'яті, всієї картини світу, квант знання. Найбільший інтерес у плані дослідження представляють концепти, що займають важливе місце в житті етносу.

Проблеми дослідження окремих концептів у сучасній лінгвістиці "є настільки складними, різноманітними й багатими, що вимагають постійного більш глибокого проникнення в їх сутності"[1: 17]. До таких концептів можна віднести концепт "ТВАРИНА".

Актуальність дослідження полягає у новизні дослідження концепту «ТВАРИНА», яке внесе певну ясність у концептуалізацію сутності тварини та її вербалізацію на матеріалі англійської та української мови, допоможе краще розуміти світобачення певного народу та певного суспільства.

Мета цього дослідження – провести лінгвокультурний аналіз концепту «ТВАРИНА» на матеріалі англійської та української мов.

Концепт "ТВАРИНА" грає дуже помітну роль у мовній картині світу в англійській та українській мовах. Він є дуже популярним у багатьох сферах людського життя завдяки своїй універсальності. І в англійській і в українській мовах його вживають для описання життя та побуту людей, їх зовнішності та рис характеру.

Національно-культурна семантика мови особливо помітна насамперед у словах, фразеологізмах і афоризмах, у яких сам зміст культури відбивається більш чи менш безпосередньо. У складі фразеології значну кількість складають фразеологічні одиниці, які кореспондують з реаліями тваринного світу [2: 38]. Наприклад: відома цитата найвидатнішого українського письменника

Т.Г. Шевченко «є ще порох в порохівницях» -« *there is life in the old dog yet*»(*ще жива стара собака*), в англійському варіанті якої фігурує лексема «dog». В даному випадку концепт «ТВАРИНА» можна досліджувати за допомогою перекладу на англійську. Якщо розглядати приклад з української мови, то одним з найбільш популярних українських висловів є «*робить із мухи вола*». У цьому вислові не дарма вживається одна з найбільших за розміром свійських тварин, що зустрічається на українських землях. Тож дуже зручно на прикладі переходу від маленької мухи до величезного вола зображувати таку рису українського народу, як любов до перебільшення, прикрашення.

Найпопулярнішими героями англомовних вербалізаторів, які входять до семантичного поля концепту «ТВАРИНА» є: на першому місці –dog «собака» (*a clever dog* – «розумниця, розумник»), на другому –horse «кінь» (*to eat like a horse*- «багато їсти»), на третьому –cat «кіт»(*to be the cat's whiskers* - «вважати себе кращим за інших»). Менш популярні: pig «свиня» (*a pig in a poke*- британський вираз "кіт в мішку"), monkey «мавпа»(*not give a monkey's* -«все одне»), cow «корова» (про «незграбну людину» кажуть - *awkward as a cow on a crutch*).

У свою чергу найпопулярнішими героями українських вербалізаторів досліджуваного концепту є: на першому місці –собака (як на *собаці реп'яхів*- «вживають фамільярно про велику кількість чогось»), на другому місці – кішка(смішки з *дурної кішки*- «коли трапляється сміх без причини»), дрібна худоба. Менш популярні: *коні* (кінь на *двадцять підкрілків*, що позначає «прудкість»), *корови, воли, свині* – в однаковій кількості.

На прикладі розглянутих ідіом можна зробити висновок, наскільки різноманітні та виразні фразеологізми англійської та української мов,наскільки вони схожі та відрізняються одна від одної. Схожість поглядів щодо концепту «ТВАРИНА» можна пояснити тим,що вони були запозичені з одного культурно-історичного джерела, або народи носії різних мов мають схожий національний побутовий компонент.

Паремії в досліджуваних мовах можуть мати різне значення, наприклад, ті, які несуть в собі позитивний окрас існують у досить невеликій кількості (6%). Нейтральні сполучення домінують (67%), та одиниці з негативною оцінкою зустрічаються рідше.(27%). Маленька кількість позитивних коннотацій не позначає,що образ тварини сприймається людьми негативно,тому що ні одна із паремій не підштовхує до негативних якостей тварини, а її оцінка полягає у загальному значенні.

Таким чином, багато ФО із зоонімічним компонентом відображають у своїй семантичній структурі специфіку культури народу, особливості його історичного розвитку, певний соціально-економічний лад [3: 76]. ФО з

компонентами-зоонімами становлять цікавий матеріал, який дає нам можливість простежити, яким чином ці компоненти впливають на формування національно-культурної семантики. І на сьогодні питання взаємозв'язку національної культури і фразеології все ще залишається одним із найактуальніших питань у дослідженнях з фразеології з різних мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Білодід О. І. Філософські основи лінгвістичної концепції О. О. Потебні // Мовознавство / О. І. Білодід. – 1975. – № 5. – С. 9–19.
2. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. – М., 1980.
3. Лисиченко Л. А. Лексико-семантична система української мови / Л. А. Лисиченко. – Харків, 1997.
4. Сайт «Українські традиції» - <http://traditions.org.ua/foto/165.html>
5. Сайт «LEO Network» - <http://www.learnenglish.de/idioms/animalidioms.html>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РУХУ

(М.М. Ібрагімова, Маріуполь, Україна)

У центрі уваги сучасної лінгвістики знаходяться проблеми, пов'язані з відображенням національної культури та історії у мовах. Роль мови в накопиченні культурних здобутків є очевидною і значною. При цьому вона, як одна з основних ознак нації, виражає культуру народу, який говорить цією мовою, тобто створює національну культуру.

При вивченні мови відбувається поринання в культуру народу. Важливим історико-лексичним пластом кожної мови являється фольклор, в тому числі прислів'я та приказки. Наша увага буде зосереджена на вивченні фразеологізмів, які відображають культуру та психологію народу, зокрема – паремій (прислів'їв та приказок).

Проблема паремій, зокрема історія виникнення й походження прислів'їв та приказок, їх функціонування та класифікація здавна привертала увагу

дослідників. Зацікавленість цим жанром усної народної творчості зумовлена сучасним станом лінгвістики.

Дослідженням паремій, їх розвитком та семантикою займалися багато дослідників різних країн, як вітчизняних так і зарубіжних, такі як Н. Амосова, В. Виноградов, А. Кунін, Н. Шанський, В. Флейшер, В. Мідер, В. Айсманн, М. Тріандафілідіс, Д. Лукатос та інші, але на сучасному етапі розвитку пареміології саме порівняльному аналізу семантики прислів'їв приділялося недостатньо уваги, чим і зумовлена **актуальність** даного дослідження.

Об'єктом роботи є англійські, українські та новогрецькі прислів'я на позначення руху.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики прислів'їв на позначення руху в англійській, українській та новогрецькій мовах.

Мета дослідження полягає у порівнянні та комплексному аналізі семантики прислів'їв на позначення руху.

Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) Розглянути загальне поняття фразеологізмів, паремій, прислів'їв.
- 2) Проаналізувати особливості прислів'їв як фольклорного елементу окремо в кожній мові.
- 3) Порівняти та зробити аналіз вибірки прислів'їв на позначення руху в українській, англійській та новогрецькій мовах.

Традиційно фразеологізми розглядають як стійкі, роздільнооформлені, але семантично цілісні сполучення слів з повністю або частково переосмисленим значенням [1: 28]. Це дає можливість включити в склад фразеології й фразові штампи, кліше, типові для різних літературних стилів, і літературні цитати, і крилаті вирази й народні прислів'я та приказки. Науку яка займається вивченням паремій, до яких відносять прислів'я та приказки, називають пареміологія [2: 32]. Прислів'я і приказки – невеликий за обсягом жанр, але розмаїття паремій за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою творить ряд труднощів при їх збиранні, вивченні,

класифікації. Вони вимагають багатоаспектного дослідження, бо, хоч і невеликі за розміром, дуже влучні, відображають найширші обрії побуту народу [3: 64].

Існує багато класифікацій прислів'їв, розглянемо найважливіші з них:

1. Алфавітний, розроблений І. Снегірьовим, найдавніший і бере початок від найперших збірок. Зараз цей принцип використовується переважно у лінгвістичних дослідженнях, при створенні словників фразеологізмів.

2. Тематичний, вперше застосований М. Номисом у книзі «Українські приказки, прислів'я і таке інше. Всі прислів'я групуються за темами. Переваги тематичного групування в тому, що воно дає можливість скласти уявлення, як те чи інше явище життя знайшло своє відображення у цьому фольклорному жанрі.

3. Опорно-гасловий (опорно-стрижневий), за яким упорядкована праця І. Франка «Галицько-руські народні приповідки». За цією системою формуються паремійні гнізда — усі варіанти одного стрижневого слова чи висловлювання. [4: 48].

Дана робота вимагає аналізу прислів'їв за тематичним принципом, тобто за їх семантикою. У нашій роботі ми порівняли семантику українських, англійських та новогрецьких прислів'їв з компонентом-лексемою на позначення руху.

Дослідження проблеми паремій в англійській та українській фразеології передбачає введення основного базового поняття для усіх паремій для виведення семантики кожної паремії. Тому в нашому дослідженні базовим поняттям буде «моральні якості», яке представлене значним обсягом паремій, які в сукупності складають «пареміологічний портрет людини». Ми обмежуємося скороченим портретом, який представлений лише англійськими, українськими та новогрецькими прислів'ями на позначення руху.

Розглянемо семантику прислів'їв на позначення руху в англійській, українській та новогрецькій мовах.

Наприклад, за допомогою лексеми на позначення руху можуть виражатися такі людські якості як:

- цілеспрямованість, впертість, амбіційність у таких прислів'ях:

A journey of a thousand miles begins with a single step. – Дорогу осилить той, хто йде.

If the mountain won't go to Mohammed, Mohammed must go to the mountain.

– Якщо гора не йде до Магомета, Магомет іде до гори.

- нестриманість, поспіх, цікавість:

Don't try to walk before you can crawl. – Не лізь поперед батька в пекло.

Haste makes waste; Haste is from the devil; Hasty climbers have sudden falls; Nothing must be done hastily but killing of fleas; Όποις βιάζεται σκοντάφτει. – Поспішиш – людей насмішиш.

Don't cross the bridge till you come to it. – Не кажи «гоп», доки не перестрибнеш.

- лінь, бездіяство:

Everybody wants to go to heaven but nobody wants to die. – Хочеться рибку з'їсти, та не хочеться у воду лізти.

A rolling stone gathers no moss. – Під лежачий камінь вода не тече.

- корисливість, жадібність:

Go farther and fare worse. – Від добра добра не шукають.

He who chases two hares catches neither; One cannot run with the hare and hunt with the hounds; Dog that put up many hares kill none; Όποις κυνηγά πολλούς λαγούς κανέναν δεν πιάνει. – Хто два зайці гонить, жодного не здогонить.

Νηστικό αρκούδι δεν χορεύει. – Не підмажеш - не під'їдеш.

- гордість, зарозумілість:

Don't ride a high horse. - Не сідай не в свої сани; Не задирай носа.

- обережність, поступовість кроків:

More haste, less speed; Drive gently over the stones; Better ride an ass that carries us than a horse that throws us. – Тихіше їдеш – далі будеш.

If you cannot see the bottom, do not cross the river. – Не знаючи броду, не лізь у воду.

- боягузтво, нікчемність:

When the cat's away the mice will play. Έφυγε ο γάτος, χορεύουν τα ποντίκια.

– Кіт з хати – миші в танок.

Таким чином, порівнявши українські, англійські та новогрецькі прислів'я на позначення руху, ми можемо зробити висновок, що їх семантика не завжди передається однаково, але в більшості своєї має однакове значення. Наприклад у таких прислів'ях як: *A journey of a thousand miles begins with a single step* – *Ο δρόμος με τα πόδια* – *Дорогу осилить той, хто йде*; *Haste makes waste* – *Όποις βιάζεται σκοντάφτει* – *Поспішиши – людей насмішиши*; *Dog that put up many hares kill none* – *Ο οἱς κυνηγά πολλούς λαγούς κανέναν δεν πιάνει* – *Хто два зайці гонить, жодного не здогонить*; *When the cat's away the mice will play* – *Έφυγε ο γάτος, χορεύουν τα ποντίκια* – *Кіт з хати – миші в танок* ми бачимо, що компонент руху передається однаково в прислів'ях усіх трьох мов, що сформувалось протягом становлення менталітету та культури даних країн.

Перспектива полягає у лінгвокультурному порівняльному аналізі прислів'їв на позначення руху.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виноградов В. В. Общие лексические вопросы / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1987.
2. Кунін А. В. Англійська фразеологія / А. В. Кунін. – М.: Наук. Думка, 1990.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М. П. Кочерган. – К.: Дніпро, 1999.
4. Редін П. О. Типи системних зв'язків фразеологічних одиниць у мові / П. О. Редін. – К.: Мовознавство, 1993.

SYTUACJE UŻYCIA JĘZYKÓW POLSKIEGO, ROSYJSKIEGO

I RUMUŃSKIEGO PRZEZ POLAKÓW W MOŁDAWII

(K. Wielgosz, Kraków, Polska)

Republika Mołdawii, ze względu na swój charakterystyczny trójpodział ziem, jest wielojęzyczna. Językiem państwowym w Mołdawii jest język rumuński, zwany

w konstytucji mołdawskim i państwowym [1]. Zaś w powszechnym użyciu jest język rosyjski, używany głównie przez mniejszości narodowe i osoby starsze wśród Mołdawian.

Badania ankietowe przeprowadzałam od września do grudnia 2012 roku wśród uczących się języka polskiego w szkołach i uniwersytetach, a także w organizacjach polonijnych i kościelnych. Badania ilościowe zostały pomyślane jako pierwszy etap badań nad wielojęzycznością polsko-rosyjsko-rumuńską w Mołdawii i odrodzeniem polskości Polonii mołdawskiej [3]. Przebadalam 297 respondentów, co stanowi około 12% oficjalnej liczby Polaków w Mołdawii, których według ostatniego spisu powszechnego (nieobejmującego regionu naddniestrzańskiego) jest 2383 [2: 319].

Grupa badanych respondentów jest zróżnicowana wiekowo. Najmłodszy ankietowany miał 8 lat, najstarszy zaś 81. Najliczniejszą grupę (38% ogółu) stanowiło 113 osób w wieku od 8 do 19 r. życia i należały do niej głównie osoby uczące się w tzw. polskich klasach, 61 osób (20%) było w wieku od 20-30 lat, po 39 badanych (13%) należało do grupy osób w wieku 31-40 i 41-50 lat. 15 (5%) ankietowanych to osoby w wieku od 51 do 60 lat, a najstarszą grupą (10%) było 28 osób w wieku od 61 - 81 roku życia.

Dane dotyczące deklarowanej znajomości badanych języków uzyskano na podstawie odpowiedzi na pytania dotyczące czterech sprawności: rozumienia, czytania, mówienia i redagowania tekstów pisemnych. Następnie wyliczono średnią arytmetyczną dla danego języka od braku do bardzo dobrej jego znajomości. Wykres pokazuje, że zdecydowanie najlepiej poznanym językiem jest rosyjski. Aż 252 ankietowanych na 297 zna ten język bardzo dobrze, a kolejne 32 – dobrze. Wszyscy ankietowani znają ten język. W przeciwieństwie do języka rumuńskiego, którego nie zna 28 osób, a więc blisko jedna dziesiąta badanych. Są to głównie osoby mieszkające w Gagauzji i Naddniestrzu, a więc regionach, w których użycie języka rumuńskiego jest znacznie mniejsze niż w pozostałej części kraju. Blisko jedna trzecia ankietowanych zna język rumuński bardzo dobrze, a 85 – dobrze. Średni poziom znajomości tego języka zadeklarowało 55 osób, a słabą lub bardzo słabą 47 osób. Odpowiedzi dla języka polskiego są dość zbliżone. Tylko 14 osób

zadeklarowało, że nie zna w ogóle języka polskiego, a 61 osób zna go słabo lub bardzo słabo. Odpowiedzi „znam bardzo dobrze” wybrało 56 ankietowanych, a „znam dobrze” – 85. Analiza znajomości języka polskiego według miejsca zamieszkania pokazała, że najlepiej znają ten język mieszkańcy tych miejscowości, w których znajduje się przynajmniej jeden ośrodek nauczania tego języka, zaś najgorzej, w których nie ma obecnie nauczyciela czy lektora oddelegowanego z Polski.

Odpowiedzi dotyczące miejsc posługiwania się badanymi językami ujawniły, że w środowisku domowym przeważa zdecydowanie język rosyjski, na co wskazują 202 wskazania. Dla porównania, po rumuńsku komunikują się w domu tylko 53 osoby, a po polsku – 42. W środowisku szkolnym lub uczelnianym również przeważa (choć nieznacznie) język rosyjski – posługuje się nim 151 osób, rumuńskim 135 badanych, zaś polskim – 82. Język rumuński jest bowiem językiem obowiązkowym w mołdawskim systemie nauczania, również w szkołach rosyjskojęzycznych, z wyjątkiem Naddniestrza, w którym jest on opcjonalny, wraz z językiem ukraińskim. Choć szkół rosyjskojęzycznych jest w Mołdawii o wiele mniej niż mołdawskich, bardzo często Polacy wysyłają właśnie do nich swoje dzieci, szczególnie gdy w nich są tzw. polskie klasy, jak np. w Liceum im. Gogola w Kiszyniowie. Stosunkowo duża liczba wskazań dla języka polskiego wynika z tego, że duża część badanych uczęszczała na lekcje języka polskiego, gdzie byli proszeni o uzupełnienie ankiet. W pracy również najczęściej stosowanym językiem komunikacji jest język rosyjski (113 odpowiedzi), a także język rumuński (91 odpowiedzi). 20 osób odpowiedziało, że używa(ło) języka polskiego w pracy. W części dotyczącej języka polskiego pojawiły się dwie dodatkowe opcje wyboru: „na spotkaniach z Polonią”, i tę odpowiedź wybrało 114 osób, a także „przy okazji imprez polonijnych”, którą wybrało najwięcej badanych, bo aż 162. Dane pokazują, że Polacy w Mołdawii posługują się językiem polskim głównie wewnątrz swojej etnicznej społeczności, oraz na lekcjach języka polskiego. Na uwagę zasługują także odpowiedzi w kategorii „inne”, które są zróżnicowane w zależności od języka. W przypadku języka rosyjskiego najczęstszymi notatkami zostawianymi przez badanych w ankiecie były: „wszędzie” i

„w codziennym życiu”. Zaś dla języka rumuńskiego przeważały odpowiedzi „nigdzie”, a także „wtedy, gdy ktoś nie rozumie po rosyjsku” i „w sklepie, na ulicy, w środkach transportu”. Odnośnie języka polskiego padały takie dodatkowe odpowiedzi, jak: „przy okazji wyjazdów do Polski”, „przy okazji przyjazdu Polaków” oraz „w kościele na mszy świętej”.

Polacy w Mołdawii, jako mieszkańcy kraju, w którym językiem oficjalnym jest rumuński, a rosyjski jest powszechnie używany, są wielojęzyczni. Każdy z języków pełni inną rolę w ich życiu, toteż różne są sytuacje i miejsca ich używania. Język rosyjski jest najczęściej językiem używanym w domu, w pracy, wśród przyjaciół. Język rumuński używany jest w szkole, pracy i instytucjach państwowych, zaś polski jest językiem używanym wśród społeczności polskiej, w kościele i na kursie języka polskiego.

LITERATURA

1. Solak J. Mołdawia. Republika na trzy pęknięcia . – 2009.
2. Szul R.,: Język, naród, państwo. Język jako zjawisko polityczne. – 2009. – S. 318-323.
3. Wielgosz K. Odrodzenie polskości w Mołdawii w latach 1995-2011 / K. Wielgosz // Jutrzenka. Pismo Polaków w Mołdawii. – 2011. Nr 6 (154).

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ КОНЦЕПТ КАК ОСНОВНАЯ ЕДИНИЦА ОТРАЖЕНИЯ КУЛЬТУРЫ В ЯЗЫКЕ

(Н.А. Гайдук, Мариуполь, Украина)

Вопрос о взаимоотношении языка и мышления, о тесной взаимосвязи культуры и языка был поставлен в трудах отечественных и зарубежных лингвистов несколько сотен лет назад и со временем еще и приобрел новые, более глубокие оттенки. Говоря о состоянии современной науки, следует упомянуть об интенсивном расширении границ языковедения и конкретных тенденциях, которые влияют на вектор её развития – интеграции отдельных отраслей знаний, образовании новейших дисциплин на стыке наук, например, лингвокультурологии, а вместе с её развитием – повышение интереса к

культурным концептам, чем и обусловлена актуальность данного исследования. Следует заметить, что изучение любого лингвокультурного концепта как основной единицы языковой картины мира представляет ценность для выявления особенностей культуры и мировидения конкретного общества. Некоторые концепты представляют особую значимость в когнитивном пространстве и культуре языкового сообщества, потому актуальность нашего исследования выражается и в противоречии между важностью понятия лингвокультурного концепта и отсутствием единства подходов к его описанию.

Объектом исследования является лингвокультурный концепт как явление культурологической лингвистики, предметом – его сущностные характеристики, понятийная, ценностная, образная составляющие. Целью исследования является комплексный анализ понятия «лингвокультурный концепт». При этом будут решаться следующие задачи: рассмотреть и конкретизировать определение понятия «лингвокультурный концепт» и проблему его изучения в современной лингвистике, рассмотреть базовые сущностные характеристики лингвокультурных концептов. Предполагается определенный вклад полученных результатов в дальнейшую разработку теоретических проблем лингвоконцептологии и лингвокультурологии, более глубокое рассмотрение понятия культурного концепта будет использовано в дальнейшем при изучении национальной культуры и для анализа данного понятия с основными понятиями различных языковых картин мира.

Для начала, хотелось бы обозначить, что одними из приоритетных исследований данной области когнитивной науки, признаются научные труды, выполненные в рамках филологического концептуализма (С. Г. Воркачев, А. Вежбицкая, В. И. Карасик, Е. С. Кубрякова, Ю. С. Степанов и др.). Базисным термином филологического концептуализма выступает концепт – сложное структурно-смысловое образование, не имеющее сегодня однозначного толкования среди ученых. Существует два основных подхода в понимании концепта – лингвокогнитивный (А. П. Бабушкин, Н. Н. Болдырев, Е. С. Кубрякова и др.) и лингвокультурный (Е. В. Бабаева, Н. А. Красавский,

В. П. Нерознак, Г. Г. Слышкин, А. Д. Шмелев, С. А. Аскольдов и др.), при этом на сегодняшний день в лингвистической литературе обнаруживаются десятки различных определений концепта, все они имеют право на жизнь, отражая ту или иную сторону этого многогранного понятия.

С точки зрения когнитивного подхода концепт – это единица «ментальных или психических ресурсов нашего сознания и той информационной структуры, которая отражает знания и опыт человека; оперативная содержательная единица памяти, ментального лексикона, концептуальной системы и языка мозга, всей картины мира, отраженной в человеческой психике» [2: 90].

Для более полного понимания механизмов отражения культуры в языке, необходимо рассмотреть определение понятий «лингвокультура», «языковая картина мира», «концептосфера». Л. А. Городецкая определяет лингвокультуру как «часть культуры народа, представляющую собой совокупность явлений культуры и явлений языка, взаимосвязанных друг с другом и отраженных в сознании отдельной личности» [1]. Понятие «картина мира» относится к числу фундаментальных понятий, выражающих специфику человеческого бытия. Существует столько картин мира, сколько имеется способов мировидения. Языковая картина мира не стоит в ряду специальных картин мира, она им предшествует, ибо невозможно понимать мир, не зная языка. Когнитивная лингвистика рассматривает картину мира как целостный, глобальный образ мира, являющийся результатом всей духовной активности человека. Основными структурными единицами языковой картины мира считаются концепты, а концептосфера – совокупность концептов, из которых складывается миропонимание носителя языка. Концепты представляют мир в сознании человека, образуя «концептуальную систему, а знаки человеческого языка кодируют в слове содержание этой системы» [3: 47]. Очевидным считаем тесную взаимосвязь концептов с языком, репрезентация концепта происходит как раз с помощью средств языка.

Таким образом, именно анализ вербальной объективации понятийной,

ценностной и предметной-образной составляющих лингвокультурного концепта позволяет достаточно полно описать конкретный концепт, его место в лингвокультуре и в сознании носителей языка. При этом языковая объективация лингвокультурного концепта может осуществляться на всех уровнях языка, но чаще всего входы в концепт осуществляются средствами лексики и фразеологии.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Городецкая Л. А. Лингвокультурная компетентность личности как культурологическая проблема: Автореферат: дисс. докт. культурологии / Л. А. Городецкая. – Москва, 2007. – Режим доступа: <http://vak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/vak/announcements/Kultur/GorodetskayaLA.doc>
2. Кубрякова Е. С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики / Е. С. Кубрякова // Известия РАН. Сер. лит. и яз. 2004. – № 3. – С. 3 – 12.
3. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: учебное пособие / В. А. Маслова. – Минск: Тетра Системс, 2004. – 256 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА ГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'В НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУШЕВНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ

(О.О. Фодлаш, Маріуполь, Україна)

Мова, як найважливіший і дивовижний засіб людського спілкування, може виконувати різноманітні і складні функції, тому що вона є вельми штучною і в той самий час відмінно організованою системою.

Одночасно мова виступає як дзеркало національної культури, її носія. Мовні одиниці, перш за все слова, фіксують зміст, який в тій чи іншій мірі відображає умови життя народу – носія мови. В англійській мові, як і в будь – якій іншій, важлива і цікава так звана національно – культурна семантика,

тобто ті мовні знання, які відображають, фіксують і передають від покоління до покоління особливості природи, характер економіки і суспільного устрою країни, її фольклору, художньої літератури, мистецтва, науки, а також особливості побуту, звичаїв і історії народу. Таке семантичне навантаження несуть прислів'я, будучи невід'ємною частиною і своєрідною скарбницею будь-якої мови світу.

Прислів'я відіграють важливу роль в спілкуванні і додають різні відтінки засобу вираження: вони можуть зробити вислів (текст) більш емоційним, додати йому виразність, певним чином покращити естетичне сприйняття, забезпечити ті або інші культурні асоціації тощо.

Наприклад: *Посмішка від вуха до вуха – Γελανε και τα μουστακια σου – Smile from ear to ear* [28].

Прислів'я зберігають у мові крихти народної мудрості. У них відображається історія і світосприйняття створившого його народу, його традиції, поведінка, звичаї, здоровий глузд та гумор.

В англійській мові живуть сотні прислів'їв. Вони створювались багатьма поколіннями людей, розвивались та вдосконалювались протягом століть.

Знання англійських, грецьких та українських прислів'їв збагачує словниковий запас, допомагає засвоїти образний устрій мов, розвиває пам'ять, прилучає до народної мудрості.

Багато прислів'їв, перлин народної мудрості, інтернаціональні та до них часто можна дібрати українські прислів'я.

Дослідженням пареміології займалися: М.М. Амосова [2], А.П Грищенко [6], А.В. Корунець [13], А.В Кунін [16] та інші.

Актуальність дослідження зумовлена складністю та багатоаспектністю проблеми, пов'язаної з вивченням прислів'їв складових фразеологічного фонду мови, а також з відсутністю спеціальних робіт, присвячених порівняльно - зіставному аналізу англійських, грецьких та українських прислів'їв.

Об'єктом цієї курсової роботи виступають прислів'я на позначення душевного стану людини.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз англійських, українських та грецьких прислів'їв на позначення душевного стану людини.

Мета – порівняти семантику прислів'їв української, грецької та англійської мов на позначення душевного стану людини.

Досягнення даної мети зумовлює вирішення низки **завдань**:

- 1) виявити подібності та відмінності в експресивності англійських, грецьких та українських прислів'їв;
- 2) типологізувати способи перекладу прислів'їв з англійської на українську та грецьку мови.

Методи дослідження представлені:

- 1) методом суцільної вибірки;
- 2) кількісний метод;
- 3) трансформаційний аналіз;
- 4) порівняльно-зіставний аналіз.

За **матеріал дослідження** обрано суцільну вибірку прислів'їв на позначення душевного стану людини з фразеологічних словників української та англійської мов у кількості 74 одиниць.

Теоретична значущість полягає у тому, що результати даної роботи є внеском у порівняльну лексикологію української, грецької та англійської мов. Робота може бути використана при вивченні таких вузівських курсів, як «Фразеологія англійської мови», «Порівняльна лінгвістика», в чому і полягає її практична цінність.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що відбувся порівняльний аналіз українських, грецьких та англійських прислів'їв на позначення душевного стану людини щодо семантики та плану змісту прислів'їв.

Дослідивши спочатку фразеологію ми дізнались, що предмет фразеології – це сполучення слів, що не утворюються спонтанно у мовленні. А входять у нього як готові блоки з певними значеннями. Фразеологізмам властива метафоричність та образність, вони можуть належати до стилістично забарвленої лексики.

Ми виявили, що існують різні підходи щодо принципів класифікації фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний.

Слід зазначити, що багато вчених досліджували приналежність прислів'їв до фразеології.

Досліджуючи паремійні одиниці, О.О. Потебня, прийшов до висновку, що прислів'я і приказки не є чимсь навіки застиглим. Багато з них за певних історичних умов зазнають і структурних і семантичних змін. За думкою О.В.Куніна [16], прислів'я повинні вивчатися у двох площинах: як у фразеології, так і у фольклорі. Тож ми дійшли висновку, що пареміологія є складовою частиною фразеології, але формується як окремий клас. Також слід зазначити, що не до всіх фразеологізмів в кожній з трьох мов ми можемо дібрати еквіваленти, тому що, як вже було зазначено раніше, кожна мова має свої особливості, не властиві іншим мовам.

У роботі були вивчені структурно - семантичні особливості прислів'їв, їхні системні зв'язки і варіантність, подібність і розходження структури і семантики англійських і українських прислів'їв, їхня класифікація.

1. Прислів'я є особливим ФО неномінативного характеру, оскільки вони засновані на предикативному зв'язку між компонентами. Подібно номінативним одиницям мови вони є регулярно відтвореними в мові і мають більш образне, експресивне значення, що поодинокі характеризує.

2. Прислів'я дуже часто є синтаксично і фонетично упорядкованими пропозиціями. Синтаксична упорядкованість виступає, насамперед, у вигляді синтактико-морфологічної симетрії і підтримується ритмом, римою й іншими видами звукового зв'язку.

3. Для розуміння багатьох прислів'їв необхідне знання звичаїв, реалій, історичних фактів.

4. Справді темою прислів'їв є інваріантна пара протиставлюваних сутностей. Найбільш традиційними парами є: "один - два", "мало - багато", "старий - новий".

5. Гнітюча кількість прислів'їв у трьох мовах присвячено таким абстрактним поняттям, як любов, дружба, життя, смерть, щастя.

6. Як в українських, грецьких так і в англійських прислів'ях висока оцінка дається праці, критикуються дурні і ледачі люди, дається невтішна оцінка багатим, заможним людям, позитивно оцінюються такі якості як чесність, терплячість, сміливість.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н.Н. Основи англійської фразеології/ Н.Н. Амосова. – Л.: Просвещение, 1963. – 145с.

2. Грищенко А.П. Сучасна українська літературна мова/ А.П. Грищенко. – К.: Вища школа, 1997. – 526с.

3. Пасік Н. М. Власні назви в українській фразеології та пареміології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Н. М. Пасік. – Київ, 2000. – 20 с.

4. Χαράλαμπος Π. Συμειωνίδης Εισαγωγή στην Ελληνική φρασεολογία / Χαράλαμπος Π. Συμειωνίδης. – Θεσσαλονίκη: έκδοση Κώδικας, 2000. – 122 σ.

5. <http://www.homeenglish.ru/Proverbs2.htm>

6. http://pogovorka.yaxy.ru/pogovorki_eng.html

7. greek-language.ru

8. <http://www.sixthsense.ru/proverbs/>

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЧНОГО СВІТУ

(К.П. Рахуба, Маріуполь, Україна)

Дослідженням паремій, їх історії та значення займалося багато дослідників різних країн, як вітчизняні (В.В. Виноградов, В.М. Мокієнко, Д.О. Добровольський, , В.Н. Телія, Г.Л. Пермяков, та інші), так і зарубіжні (В. Флейшер, В. Мідер, В. Айсманн, Ш. Арора, Р. Гржибек, В. Крікманн, М. Куусі, Ш.Баллі, Л.П. Сміт, М. Тріандафілідіс, Д. Лукатоса і т.д.). Вони розглядають

фразеологію загалом, або лише її частини: ідіоми, крилаті вислови, прислів'я, приказки, але на даному етапі розвитку пареміології лінгвокультурному та перекладацькому аналізу прислів'їв на позначення органічного світу не було приділено достатньо уваги, що й зумовлює **актуальність** нашої роботи.

Об'єктом цієї роботи виступають англійські, українські та новогрецькі прислів'я на позначення органічного світу.

Предметом дослідження є лінгвокультурний та перекладацький аналіз прислів'їв англійської, української та новогрецької мов на позначення органічного світу;

Методи дослідження представлені методом суцільної вибірки, описовим, порівняльним та кількісними методами.

За **матеріал** дослідження обрано суцільну вибірку прислів'їв на позначення органічного світу з пареміологічного фонду української, англійської, та новогрецької мов у кількості 200 одиниць.

Прислів'я – це короткий, усталений у мовній практиці, як правило, ритмічно організований вислів переважно повчального характеру, в якому зафіксовано багатовіковий досвід народу, воно має форму речення (простого чи складного) [1].

Головне призначення прислів'їв – дати народну оцінку об'єктивних явищ дійсності, тим самим виражаючи світогляд. У них відображається властивий народові склад розуму, спосіб судження, особливості світогляду; в них проявляються побут, дух та характер, вдача та звичаї, вірування та забобони.

Вони розглядаються як один із основних «кодів» культури, як «мова віками сформованої буденної культури», яка передається з покоління в покоління і відображає усі категорії та установки життєвої філософії народу – носія мови. [2: 219]. Національна специфіка прислів'їв найбільш ясно виражається при зіставленні різних мов. Українці, англійці та греки живуть у різних соціальних та природних умовах, і мають різну історію, релігію, мораль і т.д. Тому кожен із цих народів має свої власні світоглядні і поведінкові стереотипи, історичні традиції, спосіб та уклад життя, що точно та влучно проявляються у прислів'ях.

Ми розподілили прислів'я у групи стосовно їх семантики, а саме - стосовно рис характеру, які уособлюють ті чи інші тварини у даних прислів'ях, і в кожній тематичній групі проаналізували, якими способами дані прислів'я перекладаються на українську мову. В. Виноградов виділяє п'ять можливих типів перекладу прислів'їв:

1) повним відповідником (еквівалентом), коли в мові перекладу є прислів'я, яке рівнозначне за змістом, функцією та стилістичними характеристиками прислів'ю в мові оригіналу.

2) частковим відповідником, коли прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю мови оригіналу за змістом, функцією та стилістичним забарвленням, але відрізняється своїм образним значенням;

3) при передачі прислів'їв нерідко використовується прийом калькування. Прислів'я відтворюється майже дослівно, але контекст підказує реципієнту, що він має справу зі стійким зворотом;

4) так званим "псевдодослівним" відповідником, коли перекладач вважає за потрібне вжити прислів'я мови оригіналу, або при відсутності в мові перекладу повного або часткового еквіваленту. В цьому випадку перекладач "винаходить" прислів'я та відтворює без модифікацій або з незначними змінами образний зміст прислів'я оригіналу, таким чином зберігаючи його зміст;

5) описовим перекладом, тобто шляхом переказу фразеологізму, який зумовлений відсутністю в мові перекладу необхідних відповідників та неможливістю калькування: [3: 186]. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В.Виноградов. – М.: Наука, 2001. – 544 с.

Жадібність:

A bird in the hand is worth two in the bush. - Краще горобець в руці, ніж півень на кривлі. – Дане прислів'я перекладене за допомогою часткового відповідника, тобто в першій частині зоонім «птаха» в українській мові передається як «горобець», і в англійській мові він «вартий двох у кущарях», а в українській він є кращим за півня, який «на кривлі».

Боягузтво:

Στο χτυπημένο σκυλί αρκεί να δείξεις το ραβδί - Полоханий засць і пенька боїться.

Дане прислів'я перекладене за допомогою часткового відповідника - якщо перекласти грецький варіант дослівно, отримуємо: «побитій собаці достатньо палицю показати». Тобто зберігається зміст, функція, але образи, які використовуються у даних прислів'ях різняться.

Хитрість:

A fox is not taken twice in the same snare. - *Лисицю двічі не зловиш.*

Дане прислів'я перекладене за допомогою “псевдодослівного” відповідника – прислів'я відтворене майже дослівно через брак еквіваленту, але зміст прислів'я збережено.

Цілеспрямованість:

The dogs bark but the caravan moves on – Τα σκυλιά γαβρίζουν, το καραβάνι περνά – *Собака гавкає, та караван йде далі.*

Це прислів'я відноситься до так званих інтернаціональних, а вони, як правило, мають еквіваленти, або «повні відповідники».

Таким чином, проаналізувавши українські, англійські та новогрецькі прислів'я на позначення органічного світу, їх семантику, ми дійшли висновків, що менталітети українців, англійців та греків дуже різняться між собою. Як виявилось, українці мають більше прислів'їв, які описують позитивні людські риси. Так, прислів'їв на позначення такої риси характеру, як любов до краси, складають 6%. Серед позитивних рис зустрічаються сила, міць – 9%; прислів'їв про знання 6%; також можна виділити такі риси, як життєлюбство (4%) та працьовитість (7%). (17%) прислів'їв висміюють дурість та (9%) – нахабство. Серед нейтральних рис українців зустрічається покірність. 15% серед українських прислів'їв складають прислів'я про лицемірство. Ця якість гостро критикується та висміюється українцями.

Лицемірство також непокоїть англійців. Прислів'їв про лицемірство 8%. Негативні якості мешканців Великої Британії - це жадібність (13%),

зарозумілість (13%), ворожість (8%), лінощі (8%), боягузтво (5%), легковажність (8%); значний відсоток складають прислів'я про гордість (13%). Позитивною рисою англійців, згідно з прислів'ями, є сміливість, та рішучість – ці прислів'я становлять 13%. Щодо позначення характерних рис англійців, то серед них найбільше обережних людей, адже прислів'я на обережність складають 18% прислів'їв.

Щодо греків, то у них спостерігається тенденція до прислів'їв із позитивним змістом – це прислів'я про силу (13%), працьовитість (13%), терпіння (16%). Щодо прислів'їв із негативним забарвленням у них значно менше - боягузтво (13%) та жадібність (20%).

Що стосується способів перекладу прислів'їв – найбільший відсоток прислів'їв (40%) передаються частковим еквівалентом, 20% - повним еквівалентом, 25% - калькуванням, 10% “псевдодослівним” відповідником та лише 5% описовим перекладом.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Юрченко О.С. Фразеологічні перефрази української літературної мови. Учебний посібник / О.С. Юрченко. – РВГ ХДУ, 1983. – 119 с.
2. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический, лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
3. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В.Виноградов. – М.: Наука, 2001. – 544 с.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВОЛЬОВИХ ДІЙ ТА СТАНІВ ЛЮДИНИ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ)

(О.Г. Дацева, Маріуполь, Україна)

Мовознавці почали займатися ретельним дослідженням паремій тільки в останній чверті XIX століття. Збором, систематизацією, класифікацією та теоретичними розробками паремійних та фразеологічних одиниць в різних

країнах займались багато вчених-лінгвістів. Серед вітчизняних дослідників фразеології та пареміології слід зазначити О.О. Потебню, О.В. Куніна, В.В. Виноградова, Л.Г. Скрипника, Г.Л. Пермякова [3], а серед зарубіжних — Д. Лукатоса [5], Л.П. Сміта, А.Л. Куусі, М. Тріандафілідіса, П. Хараламбоса. Однак, незважаючи на численні студії в царині пареміології, недостатньо уваги приділялося лінгвокультурному та перекладацькому аналізу прислів'їв, зокрема таких, які позначають вольові дії та стани людини на матеріалі англійської, української та новогрецької мов, що й зумовлює **актуальність** нашої роботи.

Об'єктом даної роботи виступають прислів'я на позначення вольових дій та станів людини українській, англійській та новогрецькій мовах.

Предметом дослідження є лінгвокультурний та перекладацький аналіз англійських, українських та новогрецьких прислів'їв на позначення вольових дій та станів людини.

Методи дослідження представлені методом суцільної вибірки, описовим методом, порівняльним методом та кількісним методом.

За **матеріал дослідження** обрано суцільну вибірку прислів'їв на позначення вольових дій та станів людини з тематичних фразеологічних словників української, англійської та новогрецької мов у кількості 200 одиниць.

Під терміном «паремія» більшість сучасних дослідників розуміють афоризми народного походження, насамперед прислів'я та приказки, оскільки вони виконують функцію моралі та мають на статус народної мудрості [1: 240]. У різних народів прислів'я та приказки стали основним засобом вираження національно-мовної картини, досвіду та традицій, які передаються від покоління до покоління. Вивчення та аналіз паремійного фонду певної мови дозволяє встановити основні особливості світосприйняття та етнічного менталітету. Цікаво, що паремії є віддзеркаленням національних рис характеру людини, тому дослідники пареміології ґрунтовно працювали з прислів'ями та приказками як відбиттям етно- та лінгвокультури.

Специфіка даної роботи вимагає не тільки лінгвокультурного, а й перекладацького аналізу прислів'їв у трьох мовах. З цієї причини у нашій роботі ми спиралися на класифікацію перекладацьких трансформацій за В.Н. Комісаровим, відповідно до якої основні типи лексичних трансформацій включають наступні перекладацькі прийоми: перекладацьке транскрибування і транслітерацію, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію); до найбільш поширених граматичним трансформацій належать синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), членування речення, об'єднання речень, граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення); до комплексних лексико-граматичним трансформацій відносять антонімічний переклад, експлікацію (описовий переклад) та компенсацію [2: 209].

Більшість питань про класифікацію прислів'їв залишаються неостаточно розв'язаними. Наприклад, за Г.Л. Пермяковим паремії класифікуються за такими принципами: алфавітний, перевагою якого є простота; опорний (лексичний або енциклопедичний) за ключовим словом паремії; монографічний, що ґрунтується на угрупованні прислів'їв за місцем або часом запису паремій або за їх збирачем, але цей принцип характеризується внутрішньою невпорядкованістю; генетичний принцип класифікує паремії за ознакою походження (мови та народи); тематичний принцип (за темою висловлювання), при якому не враховується неоднозначність прислів'їв [3: 11-13].

Відповідно до класифікації Д. Лукатоса, існує три види паремій, серед яких розрізняють народні вислови (γνώμικὰ) — настанови та поради, які, зазвичай, демонструють життєві ситуації; алегоричні паремії (παρομοιωτικές παροιμίες) — алегорії з життя; паремійні вислови (παρομοιακές φράσεις) — порівняння та образні вирази, які не є цілими реченнями [5: 76]. З цього випливає, що народні вислови новогрецької мови найбільш близькі до прислів'їв, а паремійні вислови — до приказок.

Психологічна мудрість, яка відображена в паремійному фонді окремого народу, віддзеркалює єдність, цілісність та істотні властивості ментальної категорії світобачення цього ж народу, тобто його лінгвокультурні особливості [4: 18]. Виходячи з цього, ми приділяли увагу лінгвокультурним особливостям англійських, українських та новогрецьких прислів'їв на позначення вольових дій та станів людини. Таку тематичну групу прислів'їв ми виділили на основі класифікації В.В. Федорова. Досліджуючи прислів'я на позначення вольових дій та станів людини, ми відштовхувалися від поняття волі як здатності діяти згідно зі своєю метою, долаючи на цьому шляху перепони [4: 104], а також вольових станів, таких як байдужість, наполегливість, піддатливість впливу, покірливість, рішучість, сила волі, слабовілля, упертість та цілеспрямованість.

Так, наприклад, вольовий стан «упертість» виражається у таких прислів'ях: *Σκαζ γάϊδαρο. — As obstinate as a mule. — Впертий, як віл*. З точки зору перекладацького аналізу дані прислів'я наочно демонструють граматичну трансформацію, а саме синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), що вказує на подібність критеріїв оцінки вольових станів у греків, українців та англійців.

Категорія «піддатливість впливу» зустрічається у таких прислів'ях, як: *Κуди одна βίβця, туди і вся отара. — If a sheep loops the dyke, all the rest will follow*. Більш того, в даних прислів'ях ми виявили лексико-семантичну заміну — генералізацію.

Вольовий стан «покірливість» виражений у таких прислів'ях: *The wagon must go whither the horses draw it. — Куди коняка, туди й віз*. Дані прислів'я майже ідентичні, однак мають граматичну заміну — форма слова, а саме число (од. коняка — pl. horses).

Таким чином, проаналізувавши паремійні одиниці англійської, української та новогрецької мов на позначення вольових дій та станів людини, ми дослідили відображення вольових якостей у паремійному фонді трьох мов. Вольові категорії посідають чільне місце у свідомості трьох етносів.

Світогляд кожного народу зумовлений особистісним сенсом життя та національним менталітетом: для українців характерними вольовими рисами є наполегливість та рішучість, для англійців — наполегливість та піддатливість впливу, для греків — знову ж таки наполегливість та байдужість. Спільні риси національних характерів вказують на аналогічність мислення та подібність критеріїв оцінки навколишнього світу та життя. Однак мовна картина світу не є застиглим явищем, вона розвивається, відбиваючи зміни в пізнанні навколишнього середовища. Тісний зв'язок між мовою та культурою найвиразніше виявляється в зіставленні національних відмінностей мовної картини світу, які особливо помітні при перекладі паремійних одиниць, а саме прислів'їв. З цієї причини дослідження прислів'їв є перспективним напрямком лінгвокультурних та перекладацьких студій на матеріалі різних мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алефиренко Н.Ф., Семененко Н.Н. Фразеология и паремиология: Учебное пособие / Н.Ф. Алефиренко, Н.Н. Семененко. — М.: Флинта: Наука, 2009. — 344 с.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. — М.: Высш. шк., 1990. — 253 с.
3. Пермяков Г.Л. Основы структурной паремиологии / Г.Л. Пермяков. — М.: Наука, 1988. — 236 с.
4. Федоров В.В. Психологія народної мудрості: Пареміологічний довідник / В.В. Федоров. Тернопіль: Підручники та посібники, 2009. — 352 с. 4.
5. Λουκάτος Δ. Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία / Δ. Λουκάτος. — Αθήνα: Μορφ. Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1977. — 353 σ.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ, ОБОЗНАЧАЮЩИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ ЧЕЛОВЕКА, В РУССКОМ И ПОЛЬСКОМ ЯЗЫКАХ

(Ю.О. Голоцукова, Мариуполь, Украина)

Цель данного исследования — рассмотрение одной из важнейших фразеосемантических групп — фразеологизмов, обозначающих эмоциональное

состояние человека, в русском и польском языках. В задачи входит выявление конкретных сторон психологической деятельности человека, отраженных в данной фразеологической подсистеме двух языков, установление лексического понятийного ядра, формирующего фразеологические единицы со значением «эмоции» человека и рассмотрение изменения внутренней формы частичных фразеологических эквивалентов русского и польского языков вследствие изменения лексического компонента в них.

Фразеосемантический анализ показал, что рассматриваемые фразеологические единицы выражают многообразную гамму психических состояний человека: 1) душевная боль, страдания: *сердце разрывается* – *serce kraje się*; 2) уныние, тоска: *хоть волком вой* – *choć siądz i płacz*; 3) тревога, потрясение: *как на иголках* – *jak na szpilkach*; 4) пренебрежение, презрение: *крутить носом* – *kręcić nosem*; 5) раздражение, гнев: *выходит из себя* – *wychodzić z siebie*; 6) враждебность: *руки чешутся* – *ręka świerzbi*; 7) страх: *душа уходит в пятки* – *dusza idzie w pięty*; 8) сожаление: *кусать себе локти* – *pluć sobie w brodę*; 9) равнодушие: *как с гуся вода* – *jak woda po gęsi*; 10) неловкость, стыд: *краснеть до корней волос* – *aż po czubki włosów*; 11) успокоение, облегчение: *с легким сердцем* – *z lekkim sercem*; 12) удивление: *делать большие глаза* – *robić wielkie oczy*; 13) хорошее расположение: *носить на руках* – *nosić na rękach*; 14) радость, любовь: *быть на седьмом небе* – *być w siódmym niebie*.

Наибольший интерес для понимания психологии русского и поляка, отразившейся в фразеологических единицах, обозначающих эмоции, представляют частичные фразеологические эквиваленты русского и польского языков. По степени влияния нового лексического компонента на внутреннюю форму соотносительного фразеологического оборота выделяем три группы частичных фразеологических эквивалентов русского и польского языков.

Первую группу составили фразеологические соответствия, в которых дифференцирующие их лексические компоненты являются языковыми или контекстуальными синонимами, и в силу этого обстоятельства внутренняя

форма фразеологизмов изменяется незначительно: *изливать сердце* – *otworzyć serce* (*изливать* – *открывать*); *взять себя в руки* – *wziąć się w kluby* (*в руки* – *в кулаки*) – *wziąć się w garść* (*в руки* – *в горсть*); *становиться на дыбы* – *stawać sztorcem* (*на дыбы* – *торчком*).

Вторую группу частичных фразеологических эквивалентов составили фразеологические соответствия, в которых новый лексический компонент ведет к созданию нового метафорического образа и более или менее значительному изменению внутренней формы фразеологических единиц: *муха укусила* – *gierz wgrzyzł*, *как с гуся вода* – *jak woda po kaczce*. И хотя каждый несовпадающий лексический компонент создает новый метафорический образ, по своей семантике они близки: так, и муха, и овод – жалящие насекомые, но у поляка образ жалящего насекомого связан с оводом, более болезненно кусающим и людей, и животных, а у русского – с мухой, скорее надоедливый, раздражающий, чем больно жалящим насекомым.

В другом ряде частных фразеологических эквивалентов новый лексический компонент более радикально меняет внутреннюю форму фразеологических единиц: *мороз по коже* – *mróz po kościach*, *кошки скребут* – *robak gryzie*, *искры из глаз посыпались* – *świeczki w oczach stanęły*, *глаза лезут из орбит* – *oczy wychodzą z orbit*, *доводить до белого каления* – *doprowadzać do białej gorączki*. Новые лексические компоненты подчеркивают большую или меньшую интенсивность действия: *мороз по коже* – меньшая степень действия, чем *мороз по костям*, *искры в глазах* – меньше, чем *свечки в глазах*, *глаза лезут* (вылезают) – большая интенсивность, чем *выходят*.

В третьей группе фразеологических соответствий еще резче изменяется внутренняя форма фразеологических единиц добавлением лексического компонента в польском фразеологизме: *влезать в душу* – *włazić z kaloszami do duszy*, *стоять поперег горла* – *stoi kością w gardle*. Метафорические лексические компоненты с *калошами* и *костью* усиливают экспрессивность, образность польского фразеологического соответствия, формируют другую внутреннюю форму.

Выявление конкретных сторон эмоционально-психической жизни русского и поляка, отраженных во фразеологических единицах и основных понятийных лексико-семантических компонентов фразеологизмов русского и польского языков, показало, что анализируемые фразеологические подсистемы совпадают и по категориальным семам, и по понятийным лексическим компонентам. Это естественно объяснить близостью культур русского и польского народов, а также принадлежностью русского и польского языков к одной языковой семье – славянской. Несовпадающие лексические компоненты в частичных фразеологических эквивалентах в одних случаях являются синонимичными и вносят во внутреннюю форму фразеологических единиц незначительные изменения, в других случаях изменения внутренней формы являются значительными.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Верещагин Е.М. Костомаров В.Г. Национально-культурная семантика русских фразеологизмов. – В кн.: Словари и страноведение. – М.: Русский язык, 1986. – С. 41–59.
2. Райхштейн А.Д. О межъязыковом сопоставлении фразеологических единиц. – ИЯШ, 1982, № 4. – С. 3–8.
3. Молотков А.И., Цеслинська В. Dydaktyczny rosyjsko-polski słownik frazeologiczny. – М.: Астрель АСТ, 2001. – 335с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ АКСІОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛО -, УКРАЇНО - ТА ГРЕКОМОВНИХ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ

(В.В. Прокопенко, Маріуполь, Україна)

Проблема розуміння людини і її сутності здобуває в останні роки все більшу актуальність. ХХІ сторіччя внесло нові підходи до осмислення дійсності, сутності людини, її світорозуміння, а також людських цінностей. Сприйняття культури кожної нації відбувається через ідеал цієї культури, у якому, віддзеркалюється “обличчя” національного менталітету, колективна етнічна свідомість. Таким ідеалом будь-якої культури є прислів’я – “народна

мудрість”. У прислів’ях як у цілісних висловлюваннях з притаманним їм дидактичним змістом проявляється народна мудрість що її Ф. Бекон визначав як «геній, розум та дух нації». У мові віддзеркалюється певний світогляд, духовні якості носія мови, народу[2]. Мова, відібражаючи реальність, створює свій світ, у якому присутні фрагменти культури, історії, психології, менталітету. Здатність аналізувати та породжувати власні судження та оцінки згідно з особистою картиною світу пов’язані із світосприйняттям, мисленням, втілені у мовленні індивіда [1]. У нашій роботі розглядається різновид оцінки, пов’язаний з ціннісним сприйняттям мовцем об’єктів навколишньої дійсності, – аксіологічна оцінка. Спираючись на класифікацію Т.А. Космеди [3], що виділяє у системі фразеологізмів, залежно від об’єкту оцінювання різні типи оцінки ми виділили п’ять груп прислів’їв та дослідили особливості аксіологічної оцінки у трьох мовах. Це групи прислів’їв що виражають:

1) християнсько-релігійну оцінку (стан духовності людини, прагнення до досконалості душі, релігійне сприйняття світу, вірування) Наприклад : *Богу молись, а сам стережись / Every tub stand on its own bottom/ God helps those who help themselves /Put your trust in God, but keep your powder dry /Ο θεός έφκιασε τον κόσμo κι είπε: ‘Οπόχει μυαλό ας πορεύεται/ Σύν 'Αθηνά καί χείρα κίνει /Ο λύκος έχει τον σβέρκο χοντρό γιατί κάνει τις δουλειές μόνος του*, – виражають впевненість у тому, що попри віру людина завжди має покладатися на свої власні сили. Цікаво відмітити що в англійській та новогрецькій мовах окрім традиційного варіанту з компонентом Бог/ *God / Ο θεός* є прислів’я з компонентами *tub* (діжка), *Αθηνά* (Афіна) та *Ο λύκος* (вовк); **2) культурно-естетичну** оцінку (становлення культурно-естетичних цінностей суспільства, зокрема ставлення до прекрасного). Якщо для британця краса в уяві спостерігача: *Beauty is in the eye of the beholder*, українці кажуть : *Не по хорошу милий, а по милу хорош*, вказуючи на відношення до об’єкта, а греки зазначають: *Περί ορέξεως ουδέίς λόγος/ Περί ορέξεως κολουθόπιτα*, – тобто кожному своє; **3) національно-етнографічну** оцінку (становлення нації, національної самосвідомості, патріотизму). Для української ментальності характерно ототожнювати чуже із

ворожим: *Рідна земля – мати, а чужа – мачуха*, – навіть якщо воно краще: *За морем тепліше, та вдома миліше*. Для англійців та греків: *East or West, home is best*, – тому, що *An Englishman's home is his castle* та *Σπίτι μου σπιτάκι μου και σπιτοκαλυβάκι μου*, – просто тому, що рідний дім є найкращим; 4) **соціально-етичну** оцінку (виступає шкалою цінностей у конкретному суспільстві і в світі взагалі, а також зумовлює правила поведінки у суспільстві). Грецьке прислів'я *Μην καωεις μη σου κανουωε, μην πεις να μη σου ποθνε, σε ξενη πορτα μη χτηπας και την δικη σου σπουνε*, – включає в себе такі аналогії як : *Що посієш ти й пожнеш / свого не віддавай, а чужого не бажай*. Але: *Μοναχός σου χόρευε, κι' όσο θέλεις πήδα* (сам хоч танцюй хоч стрибай). На що дотепні англійці кажуть : *Do not treat the others the way you want them to treat you – your tastes may not be the same*; 5) **антропоцентрично-практичну** оцінку (передбачає оцінювання реалій об'єктивного світу з позицій людини що протипоставляє себе світові природи й уявляє природу як свою «майстерню» радше ніж дім є практично побутовою оцінкою). Якщо греки вважають, що : *Το πάθημα μαθημα* (страждання навчає), українці навпаки : *Як нема розуму від роду, то не буде й до гробу*; англійські ж прислів'я свідчать про надмірну обережність: *The burnt child dreads the fire. Once bitten twice shy*.

Отже очевидно, що центральне поняття аксіології – цінність, яка, характеризуючи людський вимір суспільної свідомості, є реальним вектором людської поведінки, що формує життєві та практичні орієнтири людей. Отже, єдиним логічним поясненням сутності цінності є те, що вона – це вираження суб'єктно-об'єктного ставлення до світу, яке виникає не лише на основі знання та інформації, а й власного життєвого досвіду колективного представника певної мовної спільноти, під яким слід розуміти певний соціум різних рівнів спілкування. Осмислення, всебічний аналіз фразеологічної системи, як феномену етнокультурної свідомості, як результату специфічних обставин побуту народу та пізнання ним світу, дає змогу, по-перше, краще тлумачити конкретні ідіоматичні фразеологічні вислови, та, по-друге, дає змогу

заглибитися у свідомість народу, дає нове бачення своєрідності їх соціального апарату, виділяє особливості цієї конкретної спільноти порівняно з іншими.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: оценка, событие, факт: [монографія] / Н.Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1988. – 341 с.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура / Е.М., Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990. – 247 с.
3. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: засоби вираження категорії оцінки в українській та російській мовах: автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.01 / Т. А. Космеда. – Х.: Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2001. – 32 с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИННОСТІ В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ

(А.О. Літвінова, Маріуполь, Україна)

Мова тісно пов'язана з культурою: вона проникає у неї, висловлює її, є обов'язковою передумовою розвитку культури в цілому. Світобачення народу відображається в системі характерних для мови образів та символів. Особливу роль у цьому відіграє пареміологічний склад мови, тому що в образному змісті його одиниць втілено культурно-національне світобачення.

Багато мовознавців займалися дослідженням особливостей менталітету на матеріалі пареміологічного фонду мови. Це такі вчені як Р.І. Яринцев, В.Телія, В.Маслова, Г.Л. Пермяков та багато інших [2: 15].

Загалом існує небагато спроб дослідити особливі риси менталітету українців, англійців та греків на матеріалі прислів'їв цих трьох народів. Зокрема, недостатньої уваги було приділено вербалізації категорії причинності у пареміологічних фондах цих мов. Наша спроба вирішити ці питання становить **актуальність** даної роботи.

Об'єктом нашої роботи виступають прислів'я на позначення причинності в українській, англійській та новогрецькій мовах.

Предметом є вербалізація категорії причинності в українській, англійській та новогрецькій мовах.

Матеріалом дослідження є суцільна вибірка прислів'їв на позначення причинності у кількості 287 одиниць з сучасних фразеологічних та тлумачних словників.

Дослідження менталітету крізь призму пареміологічного фонду мови дозволяють нам виявити головні риси їх характеру: спільними якостями є волелюбність, чесність та життєлюбність, а від'ємними – жадібність, заздрість та колективізм у українців; стриманість, змагальність та традиційність у англійців; надмірність, легковажність та хитрість у греків.

Причинні відносини є невід'ємною частиною пареміологічних картин українського, англійського та грецького народів. Вони можуть носити різноманітний характер, і їх не можна зводити до однієї форми [1: 51]. В нашій роботі ми, на основі класифікації англійського лексиколога П.М. Роже, розподілили прислів'я на позначення причинності за п'ятьма категоріями: наслідок, умова, предетермінізм, відсутність причини та вплив [3: 515].

Прислів'я на позначення наслідку становлять найбільшу групу у категорії причинність. Причинно-наслідковий зв'язок передбачає оцінку певної діяльності. Така оцінка може бути як негативною, так і позитивною: *A bad penny always comes back.* – *Що посієш, те й пожнеш.* – *Ό,τι σπείρεις θα θερίσεις.* Загалом до цієї категорії ми віднесли 120 прислів'їв – 42% від загальної кількості прислів'їв.

Ми з'ясували, що другою за чисельністю є категорія умови: *Where there's a will, there's a way.* – *Де хотіння, там – уміння.* – *Απέχου και ανέχου.* Загальна кількість прислів'їв у цій категорії – 70 – 25% від кількості проаналізованих нами паремій.

Категорія відсутності причини є невеликою та характеризується наявністю наслідків без видимих на це причин та умов: *A clear conscience laughs at false accusations.* – *Добра совість не боїться наклепу.* – *Καθαρός*

ουρανός αστραπές δεν φοβάται. В цій групі ми дослідили 44 паремії – 15% від загальної кількості паремій.

Предетермінізм – категорія, яка позначає загальну об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства і людської психіки, зокрема волі: *Like father, like son*. – Яблуко від яблуні далеко не котиться. – *Κατά μάνα, κόρη είναι υίος και θυγατέρα*. Ця категорія, як і попередня, налічує 35 паремій, що становлять 11% від усіх проаналізованих нами паремій.

Останньої та найменшою категорією причинності виступають прислів'я на позначення впливу, тобто дії спричиненої якимось чинником: *One scabby sheep will mar a whole flock*. – Одна паршива вівця все стадо псує. - *Ένα ψωριάτικο πρόβατο χαλά όλο το κοπάδι*. До цієї групи ми віднесли 18 прислів'їв – 7%.

Проаналізувавши 287 паремій, ми дійшли висновку, що найбільшу групу паремій становлять прислів'я на позначення наслідку. Це пояснюється тим, що причинно-наслідковий зв'язок є всезагальним і виявляється у всіх сферах дійсності та діяльності людини.

Перспективою нашого подальшого дослідження є порівняльний аналіз структури та семантики компонентів прислів'їв на позначення причинності на матеріалі 4-х мов: української, англійської, новогрецької німецької мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Булатов М.А. Причинність / М.А. Булатов // Філософський енциклопедичний словник – К.: Абрис, 2002. – 523 с.
2. Попов М. В. Співвідношення духовності, менталітету та світогляду / М.В.Попов // Тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. – Ч. I. – Розд. I. – Київ; Луцьк, 1994. – С. 139.
3. Roget P. Roget's international thesaurus / P. Roget. - NY: HarperCollins Publishers, 2010. – 1312 p.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ЗМІНА» В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ

(Ю.О. Халаджі, Маріуполь, Україна)

Фразеологія як окремий розділ мовознавства інтенсивно розвивалась із початку ХХ століття. У фразеології чи не найяскравіше відбивається досвід народу, своєрідність його світобачення, оскільки в ній найбільш чітко виявляються специфічні засоби відображення концептуальної картини світу.

Українська та англійська фразеологія як культурно маркована сфера неодноразово досліджувалась на предмет порівняльного аналізу, однак на теперішній час бракує робіт присвячених, порівняльному аналізу паремій на матеріалі української, англійської та новогрецької мов, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Об'єктом даної роботи виступають українські, англійські та новогрецькі прислів'я на позначення зміни.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики англословних, україномовних та грекомовних прислів'їв, що позначають зміну.

Понятійні категорії – загальні, фундаментальні поняття, що відображають найбільш суттєві, закономірні зв'язки і відносини реальної дійсності і пізнання. За їх допомогою здійснюється усвідомлення основ буття і мислення, світогляду, людської культури в цілому. Понятійні категорії мають універсальний характер, тому вони можуть виступати основою для зіставлення менталітетів та відповідних картин світу певних етносів. Картина світу містить лінгвістичну картину світу, як її невід'ємний атрибут. Дослідження мовної картини світу є актуальним у зв'язку із виходом на перший план у лінгвістичних дослідженнях проблеми співвідношення мови, свідомості й культури [3: 67]. Мовна картина світу — відображена в мові сукупність уявлень про світ, концептуалізація дійсності крізь призму культурно-національних особливостей, притаманних певному мовному колективу [2: 36].

Серед актуальних питань лінгвістики слід відзначити спосіб відображення світу у свідомості людини та роль вербальних засобів у цьому

процесі. В.Гумбольдт першим висунув ідею про нерозривну єдність мови і мислення [2: 38]. Дослідженням менталітету займалися такі вчені як М. Костомаров, Л. Карпюк, С.Г. Тер-Минасова та багато інших дослідників.

Наукові розробки проблеми менталітету містять зв'язки із мовними особливостями, оскільки мова функціонує не лише як засіб комунікації, а й фіксує духовні надбання народу, складаючи мовну картину світу даного етносу[1: 86]. На жаль, до цього часу мовознавці лише побічно торкалися питання національної своєрідності мовного самовираження, тому постає потреба ґрунтовного дослідження рис українського, англійського та новогрецького менталітетів. Отже, розглянувши особливості менталітету трьох народів можемо сказати, що спільними рисами є забобонність, дотримання традицій, гостинність, волелюбність. Але є і такі індивідуальні риси, притаманні лише одній нації, наприклад, снобізм та манірність у англійців, прив'язаність до землі та релігійність в українців і темпераментність та непунктуальність у греків.

Серед універсальних ментальних категорій, категорія зміни, так само як простору і часу, цікавить людей з тих пір, як людина почала усвідомлювати себе людиною. Лінгвісти досліджують категорію «зміни» як систему відповідних мовних засобів, що її вербалізують. Більш вдалу на нашу думку класифікацію прислів'їв на позначення «зміни» запропонував В.В. Федоров в своїй збірці «Психологічна свідомість народу» [4: 136]. Першу категорію складають прислів'я на позначення сталості: *Хто дурнем уродився, тому дурнем і вмерти.* – *He who is born a fool is never cured.* – *Τα ιδία Παντελακι μου, τα ιδία Παντελη μου.* Загалом до цієї категорії ми відібрали 104 паремії, що складає 53%. До другої категорії прислів'їв, що позначають мінливість – *Час лікує.* – *Time cures all things.* – *Ο χρόνος απάσης εστίν οργής φάρμακον* – ми відібрали 85 паремій – 43,4%. Третю категорію складають прислів'я, які позначають і змінність і сталість: *Горбатого виправить могила, а впертого дубина.* – *The leopard cannot change his spots.* – *Τώρα στα γεράματα μάθε γέρω*

урацмата. До цієї категорії увійшли 7 паремій, що складає 3,6% від загальної кількості.

Таким чином, серед проаналізованих прислів'їв, загальна кількість яких 196 одиниць, більшість складають паремії на позначення сталості, тому спираючись на кількісний аналіз, можемо зробити висновок, що українці, англійці та греки не сприймають змін і є досить сталими у своїх поглядах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – К.: Логос, 2004. – 283 с.
2. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу / Л.А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – №5-6. – С. 36–42.
3. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики / Ж. П. Соколовская. – К.: Наук. думка, 1990. – 184 с.
4. Федоров В.В. Психологія народної мудрості: Пареміологічний довідник / В.В. Федоров. Тернопіль: Підручники та посібники, 2009. – 352 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФОРМИ

(Д.О. Євтєєва, Маріуполь, Україна)

Сприйняття світу, притаманне тому чи іншому етносу, його характер, неодмінно знаходить своє відображення в особливостях його мови – як лексичних, так і синтаксичних, створюючи унікальну, неповторну для кожного народу мовну картину світу. Паремії, зокрема прислів'я та приказки – невід'ємна частина культури будь-якого народу. Вони вбирають в себе історію народу, відображають особливості його менталітету та ставлення до життя [1].

Дослідженням паремій присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: О. В. Куніна, В. В. Виноградова, Л. А. Булаховського, В. Л. Архангельського, В. М. Мокієнко, та В. Мідера. Але незважаючи на глибинність попередніх досліджень, порівняльний аналіз англійських та

українських прислів'їв на позначення форми не був остаточно зроблений. Саме тому виконання цієї роботи є **актуальним**.

Національна специфіка прислів'їв і приказок найбільш ясно виявляється при зіставленні різних мов. Порівняння приказок і прислів'їв різних народів виявляє, наскільки багато спільного мають ці народи, що, в свою чергу, сприяє їх кращому взаєморозумінню та зближенню [2].

Об'єктом нашого дослідження виступають англійські, українські та новогрецькі прислів'я на позначення форми.

Предметом дослідження є порівняльно-семантичний аналіз прислів'їв на позначення форми в англійській, українській та новогрецькій мовах.

Мета нашого дослідження – проаналізувати українські, англійські та новогрецькі прислів'я на позначення форми, визначити та порівняти вживані у них елементи.

Досягнення даної мети зумовлює наступні **завдання**:

- 1) вивчити наукову літературу щодо даного дослідження;
- 2) розглянути поняття прислів'я як одиниці пареміології;
- 3) зробити суцільну вибірку прислів'їв на позначення форми;
- 4) зробити порівняльний аналіз прислів'їв української, англійської та новогрецької мов на позначення форми.

В ході проведення даного дослідження були використані наступні **методи**: метод суцільної вибірки, дескриптивний метод, порівняльний метод.

Матеріалом виступає суцільна вибірка англійських, українських та новогрецьких прислів'їв на позначення форми з фразеологічних словників української, англійської та новогрецької мови у кількості 75 одиниць.

Практична цінність роботи – в можливості її використання при викладанні курсів лексикології, перекладацької теорії та фразеології.

У даній роботі ми розглянули паремії та їх основні функції, прислів'я та приказки як об'єкт лінгвістичного дослідження та дізнались про основні проблеми їх дефініції.

Під терміном «паремія» розуміємо прислівні народні висловлення повчального характеру, оформлені за зразком синтаксично замкнених, відтворюваних і семантично цілісних речень, поетичних за формою [3]. Паремії всіх народів світу описують схожі типові ситуації, мають подібний логічний зміст та відрізняються лише образами (деталлями, реаліями), за допомогою яких цей логічний зміст передається. Основними одиницями пареміології є прислів'я та приказки.

Протягом нашого дослідження ми розглянули поняття «прислів'я» та «приказка»: за визначенням В. Даля [4], прислів'я – це коротка притча, в якій висловлено судження, присуд, повчання. Приказка, за Далем, – це простий вислів без притчі, без судження, без висновку. Були також визначені спільні риси прислів'їв та приказок. В приказках і прислів'ях відображений багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом і культурою людей. Спільними ознаками прислів'їв та приказок є: стабільність, комплікативність, експресивність, дидактичність, афористичність та лаконічність.

Відносячись до одного жанру, прислів'я і приказки відрізняються певними структурними особливостями. Прислів'я — довершений за змістом вислів, який становить граматично й інтонаційно оформлене судження, як правило, у формі складного речення, що має двочленну структуру. Приказка – це образний вислів чи мовний зворот, який влучно характеризує людину, її вчинки, явища життя і т. ін., і є елементом ширшого судження. Прислів'ям властиве повне вираження думки, приказка висловлює думку неповно, часто є частиною прислів'я. Одне і те ж прислів'я може вживатися в численних контекстах, що припускає, по-перше, наявність інваріантних елементів у значенні цього прислів'я, по-друге, варіативні риси пояснюють можливість вживання даної мініатюри в невизначеному безлічі ситуацій. Багатозначності використання прислів'їв сприяють переносне значення і ритмічна організація.

Специфіка даної роботи вимагає аналізу прислів'їв за тематичним принципом, тобто за їх семантикою. У нашій роботі ми порівняли семантику

українських, англійських та новогрецьких прислів'їв на позначення форми. В ході дослідження ми виявили, що зміст і форма є невід'ємними сторонами речей, процесів, явищ об'єктивного світу. При цьому зміст відіграє визначальну, провідну роль. Самій же формі притаманна певна самостійність і вона впливає на розвиток змісту. Будь-який зміст може проявлятися в різноманітних формах. Для зіставлення прислів'їв на позначення форми ми поділили їх на п'ять груп за способом позначення форми: зіставлення зовнішньої оболонки та внутрішнього змісту, порівняння форми, пошкодженість форми, конфігурація форми та густина форми.

Отже, розглянемо на прикладі декілька прислів'їв англійської, української та новогрецької мови на позначення форми.

Так, прислів'я

– *A fair face may hide a foul heart* – за прекрасною зовнішністю може ховатися низька душа: Обличчям хороший, та душею не пригожий; – *Άλλο είναι η θωρία άλλο είναι η καρδιά;*

– *Velvet paws hide sharp claws* – У оксамитових лапках ховаються гострі кігті.

входять до категорії, що описує зовнішню форму у співвідношенні з внутрішнім змістом. Ця категорія прислів'їв на позначення форми майже повністю співпадає за семантикою в англійській та українській мовах.

Наступна категорія – порівняння форми:

– *As like as an apple to an oyster* – так схоже, як яблуко на устрицю; *Άλλα τα μάτια του λαγού κι' άλλα της κουκουβάγιας* – у зайця та сови очі різні. Ці прислів'я відбивають несхожість форм.

Наступна за кількістю категорія прислів'їв на позначення форми – це категорія на позначення пошкодженості форми:

– *A broken friendship may be soldered, but will never be sound* – тріснуту дружбу можна склеїти, але вона ніколи вже не буде міцною. Пошкоджена колись дружба вже ніколи не буде такою ж міцною, як раніше.

– *A cracked bell can never sound well* – дзвін, що тріснув, вже ніколи добре дзвеніти не буде: На лікованій кобилі далеко не виїдеш. *Το ραγισμένο γιαλί δεν σιάχεται* – тріснуте скло не склеїш. Те, що має якісь недоліки вже не буде працювати досконало.

Наступне прислів'я містить в собі конфігурацію форми:

– *A round peg in a square hole* – круглий стрижень в квадратній дірці: Личить як корові сідло; *Γάιδαρος με σέλα και τσομπάνος με ομπρέλα*. Це прислів'я показує несумісність предметів.

Лише в одному з досліджених нами англійських прислів'їв на позначення форми виражена густина форми:

– *Faults are thick where love is thin* – багато недоліків бачать в тих, кого мало люблять: все терплю, тому що люблю.

Проаналізувавши прислів'я на позначення форми ми бачимо, що найбільш численною групою в усіх розглянутих нами мовах є зіставлення зовнішнього та внутрішнього. Більшість прислів'їв цієї групи також мають спільну семантику. Більшість досліджених нами прислів'їв на позначення форми мають еквіваленти в інших мовах. Але ці еквіваленти не завжди зберігають елемент форми. Прислів'я на порівняння форми та на опис зовнішнього вигляду мають спільну семантику в різних мовах, але прислів'я інших розглянутих нами груп відрізняються за змістом.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Авксент'єв Л. Г. Сучасна українська мова. / Л. Г. Авксент'єв - Х.: Вища школа, 1997. – 215 с.
2. Савенкова Л. Б. Пословица, поговорка и паремия как термины филологии // Филологический вестник / Л. Б. Савенкова. – изд. Ростовск. гос. ун-та, 1997. - №1. - С. 36-43.
3. Алефиренко Н. Ф., Семененко Н. Н. Фразеология и паремиология / Н. Ф. Алефиренко, Н. Н. Семененко. - М.: Флинта: Наука, 2009. - 344 с.
4. Даль В. И. Пословицы русского народа / В. И. Даль. – М.: - 1984. – т.1. – С.14.

5. Греческие пословицы и поговорки и их аналоги в русском языке / Т. В. Кокурина. – М.: Издательство ЛКИ, 2008.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФЛОРИ

(С.Ю. Шеїна, Маріуполь, Україна)

Ця робота присвячена порівняльно-семантичному аналізу прислів'їв. Пареміологія – досить розвинена галузь науки, її проблемами переймалися такі вчені, як Амосов, В. Виноградов, А. Кунін, Н. Шанський, А. Багмет, М. Дащенко, К. Андрущенко. Але незважаючи на глибинність попередніх досліджень, порівняльний аналіз англійських та українських прислів'їв на позначення флори не був остаточно зроблений, що і визначає **актуальність** цієї роботи.

Об'єктом виступають прислів'я в англійській та українській мовах на позначення флори.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики прислів'їв на позначення флори в англійській та українській мовах.

Мета дослідження полягає в здійсненні аналізу семантики прислів'їв в англійській та українській мовах на позначення флори та їх порівнянні. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення **завдань**, пов'язаних із визначенням особливостей прислів'їв на позначення флори в українській та англійській мовах та у здійсненні їх порівняльно-семантичного аналізу.

Методи дослідження – метод порівняльного аналізу, описовий метод, метод суцільної вибірки.

Кожен народ володіє багатим запасом прислів'їв, які складають невід'ємну частину його духовної культури та мовних багатств. В них відображена багатовікова мудрість народу, практичний досвід у різних сферах людської діяльності, розкрито різноманітні явища суспільного життя і природи, передано горе і радість людини, її мрії і прагнення [3: 45].

Вивченням прислів'їв займається пареміологія. Ця наука дає визначення поняттю прислів'я та класифікує їх. Прислів'я – це стислий, влучний, образний, здебільшого народний вислів, який стосується характеристики різноманітних явищ життя. Їх уживають у мові для розкриття різних типових життєвих обставин і ситуацій. Це, як правило, завершені, логічно вмотивовані, двочленні, римовані речення. Прислів'ям властиві глибокий зміст і досконала форма, музично-словесна гармонія [4: 33]. Притаманні їм художні властивості підсилюють духовні переживання людини, сприяють формуванню емоційно-експресивних процесів — соціальних, інтелектуальних, естетичних [1: 99].

В даній науковій роботі розглянуто певний пласт паремійного фонду англійського та українського народів. Це дає змогу дізнатися більше про систему їх моральних цінностей, менталітет та національний характер, пізнати дійсність, специфічну й унікальну для кожного з цих народів. У даній роботі ми будемо робити це через аналіз фітонімічних компонентів в англійській та українській мовах. Адже природа та її компоненти не могли не відбитися у свідомості народу і сама тому не могли не бути зображені в прислів'ях. Усе це можливо зробити тільки проаналізувавши конкретні прислів'я на позначення флори в обох мовах. Ось деякі з англійських паремій.

«The apple doesn't fall far from the tree» – «Яке коріння таке й насіння. Яка щепи-така і яблуня». Ми бачимо що зовнішня у даному випадку зовнішня форма прислів'їв майже співпадають, тобто в обох випадках присутня яблуня. Що до семантичного змісту – мова йде про схожість близьких родичів, наприклад батька з сином.

«Call me not olive till you see me gathered». Проаналізувавши це прислів'я бачимо, що тут мала на увазі поспішність висновків і тому еквівалентом в українській є прислів'я «Не кажи гоп доки не перескочиш».

«A melon and a woman are hard to know». Тут мова йде про загадковість та незбагненність жіночої душі, як і в українському варіанті – «Бабу і чорт не змудрує».

Стосовно українських прислів'їв, у цій роботі було проаналізовано такі як: «Верба і дівчина приймуться де-небудь». Тут мова йде про пристосованість верби до погодних умов, так і дівчини, яка здатна пристосуватися до обставин та створити затишок будь-де, еквівалентом може бути – «Men build houses, women build homes». Як бачимо фітонімічний компонент у перекладі відсутній.

Ще одне прислів'я – «Така правда, як на вербі груші». Тут мова йде про нісенітницю або брехню, тобто – « talk smb's ear off ». «Гнучка, як лоза» (мається на увазі вербова лоза) мова тут йде про гнучкість, тобто «as flexible as rubber». «Високий, як лоза, а дурний, як коза» – це прислів'я про невідповідність зовнішнього вигляду та розумових здібностей людини, схоже на «Stupidity is too often beauty's imperfection».

Проаналізувавши українські прислів'я, ми дійшли висновку, що найбільш вживаними рослинними компонентами в українській мові є калина та верба. Але мають місце і інші розповсюдженні фітонімічні компоненти, такі як капуста, жито, зерно, трава, горіх, плід. Щодо англійської мови, то тут ми бачимо, одні з самих розповсюджених компонентів флори є дуб та троянда. Іншими вживаними фітонімічними компонентами є flower, apple, corn, blossom. Роблячи аналіз еквівалентів, ми бачимо, що частіше за все фітонімічний компонент зовсім відсутній в іншій мові. Проте, у деяких випадках цей компонент змінюється на більш відповідний даній мові і зовсім рідко фітонімічні компоненти обох мов повністю зівпадають.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке . Избранные труды. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М. : Просвещение, 1977. – 165с.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Монографія / І. О. Голубовська . – К.: Логос, 2004. – 71 с.
3. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв / О.В. Корень.– Суми: Ризографія СумДУ, 2000. – 223 с.

4. Кузько П. В. До питання про перспективність дослідження паремій/ П. В. Кузько. – Мелітополь: Мелітопольський державний педуніверситет, 2003. – 140 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕОРГАНІЧНОГО СВІТУ

(Д.С. Солонська, Маріуполь, Україна)

При вивченні будь-якої іноземної мови відбувається зіткнення з історією та культурою народу, які, виражаються через прислів'я та приказки. Вони позначають специфічні національні риси, а своїм корінням сягають в давнішу історію народу, його побут, звичаї, традиції.

Вивченням та дослідженням фразеологічних одиниць в англійській, українській та новогрецькій мовах займалися такі вітчизняні вчені мовознавці як І.В. Арнольд, Є.Ф. Арсеньєва, М.И. Дубровін, А.В. Кунін, Л.А. Булаховський, В.В. Виноградов, так і зарубіжні Л.П. Сміт, Р. Рейдаут, К. Уїттінг, Г. Бюргер, М. Тріандафілідіс, Д. Лукатос та інші.

Дослідженням паремій (прислів'їв та приказок), їх порівняльним аналізом займалося багато дослідників різних країн. Але на сучасному етапі розвитку пареміології, спостерігається брак компаративних студій на матеріалі англійської, української та новогрецької мов, в чому і полягає **актуальність** даного дослідження.

Об'єктом цієї роботи виступають англійські, українські та новогрецькі прислів'я на позначення неорганічного світу.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики прислів'їв на позначення неорганічного світу.

Мета роботи - розглянути та проаналізувати семантику прислів'їв на матеріалі трьох мов - української, англійської та новогрецької.

Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання**:

- знайти відповідності між прислів'ями в українській, англійській та новогрецькій мовах;
- виявити семантичні особливості організації прислів'їв.

Методи дослідження представлені методами суцільної вибірки, описовим та порівняльним методами.

За **матеріал** дослідження обрано вибірку зі спеціальних лінгвокультурологічних, довідкових, лексикографічних джерел, а також сучасних двомовних фразеологічних, тлумачних словників у кількості 100 одиниць.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отриманні результати можна використовувати в процесі викладання курсу порівняльної лексикології сучасної української, англійської та новогрецької мов та під час проведення спецкурсів і спецсемінарів з пареміології, у перекладацькій діяльності у майбутньому.

У даній роботі ми проаналізували та порівняли прислів'я з пареміологічного фонду української, англійської та новогрецької мов. **Прислів'я** – це короткий, усталений у мовленнєвій практиці, як правило, ритмічно організований вислів переважно повчального характеру, в якому зафіксовано багатовіковий досвід народу, має форму речення (простого чи складного) [1].

Специфіка даної роботи вимагає аналізу прислів'їв за тематичним принципом, тобто за їх семантикою. У нашій роботі ми порівняли семантику українських, англійських та новогрецьких прислів'їв, які у своєму складі мають елементи неорганічного світу [3]. Порівняння приказок і прислів'їв різних народів виявляє, наскільки багато спільного мають ці народи, що, в свою чергу, сприяє їх кращому взаєморозумінню та зближенню. В приказках і прислів'ях відображений багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом і культурою людей. Правильне і доречне використання приказок і прислів'їв надає мові неповторну своєрідність і особливу виразність. Українці, греки та англійці живуть у різних соціальних та

природних умовах, і мають різну історію, релігію, менталітеті т.д. Тому кожен із цих народів має власний світогляд, історичні традиції, спосіб та уклад життя, що у свою чергу проявляється у прислів'ях. Найдавнішими за походженням є прислів'я про природу, її явища, тобто прислів'я на позначення неорганічного світу [4], які відбивають певні ознаки людської поведінки.

Недовіра у вчинках, або якісь компрометуючі речі виражаються прислів'ями - „Диму без вогню не буває. - *There is no smoke without fire.* - Καπνός χωρίς φωτιά δεν βγαίνει ”.

Лінь, небажання працювати відображається в прислів'ями - „Під лежачий камінь вода не тече - *Nothing seek, nothing find (A rolling stone gathers no moss)*”. (Тут, звичайно, мається на увазі не камінь, як такий, а чиясь бездіяльність). - Αν δεν σπάσεις το κόκαλο, τρώς μεδούλι ”.

Не зовнішній вигляд визначає цінність речей. Це відображене в прислів'ях - „Не все те золото, що блищить. - *All is not gold that glitters.* - Ότι λάμπει δεν είναι χρύσος ”.

Використання слушного моменту демонструють такі вирази: „Куй залізо, доки гаряче. - *Make hay while the sun shines.* - Στη βράση κολλάει το σίδερο ”.

Невпевненність показана в прислів'ях - „Вилами по воді писане . - *Written in water.*

Неможливість, або мала ймовірність виконання відображена в прислів'ях - „When two Sundays come together. - *Коли місяць із сонцем зустрінеться*”.

Ідея про те, що людина марно витрачає зусилля відображена в прислів'ях - „Товкти воду в ступі. - *To add another hue to the rainbow.* - Άφησε το γάμο και πάει για πουρνάρια ”.

Виконання безглуздих, недоцільних речей виражене прислів'ями - „В криницю води налити (Їздити в Тулу зі своїм самоваром). - *To carry coal to Newcastle*”.

Наполеглевість та цілеспрямованість відображена в прислів'ях - „Капля камінь точить. - *Constant dropping wears away a stone*”.

Неможливість (утопічність) відтворення однакової ситуації відображена в прислів'ях - „*Не можна увійти в одну й ту ж ріку двічі. - Lightning never strikes twice in the same place*”.

Висновок: спільні риси менталітетів трьох порівнюваних етносів, які впливають з аналізу з фактичного матеріалу дослідження відображають такі характеристики людини як: недовіра, небажання працювати, внутрішня цінність речей, реакції поведінки, невпевненість, нелогічність, наполегливість та фатум. Але символічність та образність у мовах відображена по-різному — залізо — сіно, неділя — місяць і сонце, вода — колір, ріка — блискавка.

Перспектива даного дослідження полягає у подальшому поглибленому порівняльному аналізі семантики прислів'їв на позначення неорганічного світу шляхом пареміологічного портрету людини та виявлення моральних якостей різних народів, на прикладі української, англійської та новогрецької мов.

БІБЛІОТЕКА

1. Юрченко О.С. Фразеологічні перифрази української літературної мови. Учебний посібник / О.С. Юрченко. – РВГ ХДУ, 1983. – С. 119.
2. Рибнікова М.А. Російська приказка / Російське усна народна творчість. Хрестоматія по фольклористиці. Під ред. Ю. Г. Круглова. – М.: Вища школа, 2003. – С. 159 – 166.
3. Лихачев Д.С. (1980) Заметки о русском // Д.С. Лихачев. - Новый мир, 1980. – № 3. – С. 8 – 17.
4. Українська мова. Енциклопедія. - К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 361 – 367 .
5. Греческие пословицы и поговорки и их аналоги в русаком языке / Т. В. Кокурина. – М.: Издательство ЛКИ, 2008.

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО
ПЕРЕКЛАДУ

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ УМБЕРТО ЕКО
«СКАЗАТИ МАЙЖЕ ТЕ Ж САМЕ»)
(Ю.С. Сабадаш, Маріуполь, Україна)

Відомий італійський вчений та письменник зі світовим ім'ям Умберто Еко нещодавно знову нас здивував, видавши нову книгу - «Сказати майже те ж саме» [1]. Книга торкається питань перекладу, в ній Еко зазначає: «цю книгу, написану на основі особистого досвіду ..., я не видаю як посібник з теорії перекладу ... з тієї простої причини, що нескінченні проблеми перекладознавства вона залишає відкритими» [1: 15]. Важливе місце в цій праці відведене особистому досвіду перекладацьких робіт самого автора, бо в ході своїх досліджень Еко не тільки аналізував багато перекладів, але і сам був перекладачем літературних текстів - «Вправи в стилі» (Exercises de style) Раймона Кено і «Сильві» (Sylvie) Жерара де Нерваля [2]. Крім того, Еко залишається одним з найперекладаніших італійських романістів, до того ж, він завжди ставив собі за обов'язок співробітничати зі своїми перекладачами: багато із цих бесід — в тому числі і діалоги з Оленою Костюкович, перекладачем романів Еко на російську мову, — складають невід'ємну частину аналізу і висвітлюють низку концептуальних особливостей перекладу.

Умови проведення будь яких переговорів – надто важливий момент, щоб ним нехтувати. Кожна мова і кожний текст, який треба перекласти, мають специфічний характер, а значить виникають специфічні проблеми. При надмірно теоретичному трактуванні питань щодо перекладу в жертву може бути принесено дуже багато важливих елементів «переговорного процесу». «Наприклад, теорія прагне до лінгвістичної чистоти, без якої практика цілком може обійтися, - вказує Еко, - проте цікаво було б зрозуміти, якою мірою і без чого ще може обійтися досвід. Звідси й думки про те, що переклад базується на

чому на зразок переговорів, оскільки вони – саме той головний процес, в ході якого, щоб одержати щось, відмовляються від чогось іншого, і врешті решт договірні сторони повинні вийти з цього процесу з відчуттям взаємного задоволення, пам'ятаючи золоте правило, згідно з яким всім володіти неможливо» » [3: 288].

Отже, основна думка роботи, стверджує що переклад ніколи не говорить абсолютно те ж саме, але обов'язково, майже те ж саме. Еко ставить собі завдання зрозуміти, як далеко тягнуться межі цього майже, тобто що можна втратити і що додати в процесі перекладу.

Для доказу справедливості тези, що не існує явно точних перекладів, Еко вдається до експерименту. Він користується послугами однієї з найскладніших систем автоматичного перекладу в Інтернеті, "Babel fish" (<http://babelfish.altavista.com>) і цей досвід досить часто приводить до забавних результатів. Наприклад, фрагмент Книги Буття у варіанті «King James Bible» (1611) «І Дух Божий носився над водою» («And Spirit God moved upon face waters») в іспанському перекладі, виконаному «Babel Fish», перетворюється на таке: «І алкоголь Божий підіймався з лиця вод» («E l'alcooi del Dio si muove sopra la faccia delle acque») [1: 30]. Так відбувається, пояснює дослідник, оскільки в мовах ніколи не існує повної аутентичної синонімії. Часто один і той же термін наділений багатьма значеннями, як, наприклад, у випадку з англійським словом «spirit»; різні мови сегментують свої поняття по-різному. Програма «Babel fish» не володіє «контекстуальною селекцією», тобто не вміє вибирати, в якому контексті «spirit» повинне бути перекладене як «Дух», а в якому як «спирт», бо програма не володіє достатньою інформацією про світ, не знає, що «Бог» не є ім'я п'янички і що вода, по суті, не має обличчя. Еко робить висновок, що, оскільки в різних мовах не існує повної синонімії і аналогічні терміни мають різну семантичну амплітуду, будь-який переклад спричиняє за собою часткову втрату значення, вкладеного в оригінальний текст.

Переклад, стверджує Еко, неодмінно спричиняє втрату частини змісту порівняно з оригіналом, при цьому він, як і Гумбольдт, визнає, що переклади

здатні також і збагатити будь-яку мову. В той же час, відштовхуючись від есе Шлейєрмахера «Про різні методи перекладу» (1813), Еко не погоджується з ідеєю романтиків, згідно з якою «індивідуум знаходиться під владою мови і не може думати з повною визначеністю про те, що перебуває за мовними межами» [1: 161-162]. Якщо і справедливо те, що мова джунглів, як доводить Куайн, не дозволяє перекласти таку фразу, як «нейтринно позбавлені маси», то, стверджує Еко, є можливість розвивати, формувати і збагачувати цю мову. Гумбольдт першим помітив, що в процесі перекладання на іншу мову відбувається оновлення її новими художніми можливостями і значеннями. На доказ своїх слів Еко цитує здійснені Еліо Вітторіні часом і неточні переклади американських класиків, які сприяли народженню нового літературного стилю в італійській повоєнній літературі, а також французькі переклади з Хайдеггера, які, за його словами, «радикально змінили стиль багатьох французьких філософів» [1: 171]. Отже, перекладати тут означало не тільки втрачати, але водночас і «нарощувати» зміст.

У даному контексті доречним здається згадати про інтерпретацію «перекладу неперекладного», даної Ю.М. Лотманом на початку 1990-х рр. В своїй роботі «У пошуках шляху» Лотман підкреслював, що саме вивчення механізму породження нових повідомлень змусило семіотику переглянути низку своїх фундаментальних позицій і сконцентруватися, зокрема, на проблемі перекладу. «Якщо для передачі інформації достатньо одного каналу (однієї мови), — пише російський дослідник, — то структура, необхідна для вироблення нової інформації, передбачає наявність як мінімум двох різних мов. Якщо раніше фундаментальним недоліком перекладу, при перетині двох різних мов, вважалися комунікативні труднощі, то тепер мовна невідповідність стає базовим механізмом для вироблення нового повідомлення [4: 28]. Лотман, який в даному випадку має на увазі не тільки інтерлінгвістичні, але й інтерсеміотичні переклади, вважає, що саме напруження, яке створюється при перекладі того, що неможливо перекласти, призводить до вибухів смислу, що й спонукає до створення нових повідомлень: «Саме переклад того, що неможливо

перекласти, вимагає величезного напруження, створює передумови для вибуху смислу» [4: 46]. В той час, коли Еко детально зупиняється на смислових втратах в процесі перекладу, Ю.Лотман якраз в них вбачає умови народження нового смислу. Одночасна присутність в культурному просторі мов, яким властивий різний ступінь перекладу, Лотман вважає фактором динаміки і культурних новацій: «...чим складніший і неадекватніший переклад однієї непересічної частини простору на мову другої, тим більш цінним в інформаційному та соціальному відношеннях стає факт цього парадоксального спілкування. Можна сказати, що переклад неперекладного виявляється носієм інформації високої цінності» [5: 15]. Еко сприймає як парадокс те, що теоретично неперекладні тексти постійно перекладаються, тоді як Ю.Лотман інтерпретує цю обставину як одну з фундаментальних умов культурної трансляції. Ця розбіжність між теорією і практикою підштовхує до перекладу найбільш неперекладних текстів – як це робить Еко з «Сільві» та «Вправами в стилі» - і активізує пошук нових виразних засобів, здатних збагатити культуру.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Eco U. *Dire quasi la stessa cosa*. – Milano: Bompiani, 2003. (Эко У. Сказать почти то же самое: Опыты о переводе: Фрагменты книги / Пер. А. Коваля // Иностранная литература. – 2005. - № 10).
2. Queneau R. *Esercizi di stile* / Traduzione y introduzione di U. Eco. – Torino: Einaudi, 1983; Nerval G. de. *Sylvie* / Traduzione y postfazione di U. Eco. – Torino: Einaudi, 1999.
3. Эко У. Сказать почти то же самое: Опыты о переводе: Фрагменты книги / Пер. А. Коваля // Иностранная литература. – 2005. - № 10.
4. Lotman Ju. *La struttura pensante* // Lotman Ju. *Cercare la strada*. – Venezia: Marsilia, 1994.
5. Лотман Ю.М. *Культура и взрыв*. – М.: Прогресс, 1992.

МОРФОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

(Г.В. Висоцька, Маріуполь, Україна)

Англійська граматична категорія роду є прихованою категорією, що виявляється, головним чином, через анафоричні особові, присвійні й зворотні займенники третьої особи однини.

У сучасній англійській мові *HE* прототипово співвіднесено з особою/істотою чоловічої статі, *SHE* - особою/істотою жіночої статі, а *IT* – усіма іншими істотами і неістотами.

При перекладі даних займенників на українську мову спостерігається характерне для англійської мови підпорядкування особових, присвійних і зворотних анафорів-займенників особи однини. Разом з тим, у корпусі вибірки мали місце випадки, коли семантична диференціація за статтю переносилась з форми самого іменника на форми узгоджених або координованих з ним слів.

Внелексемний прояв фемінальної семи також відбувається за допомоги дієслівної форми, що передає стать суб'єкту дії або за допомоги формотворчих морфем -ая/-а прикметників, дієприкметників й числівників.

Доречно підкреслити, що в українській мові після вираження статі суб'єкта дієслівною формою минулого часу позначати статеву належність референта-особи за допомоги присвійних анафорів-займенників третьої особи однини необов'язково.

Як зазначає А.П.Мартинюк, інтенціональне використання *SHE* наділене певними імплікаціями, завдяки яким його можна розглядати як пропагандистський засіб феміністської ідеології, покликаний привернути увагу до проблеми гендерної політкоректності.

Більш природним є використання анафора *SHE* у так званому «жіночому дискурсі» публіцистичних видань, розрахованих на адресата-жінку.

Але найчастіше займенник *SHE* відсилає до типового представника контекстуально позначеної соціальної категорії, що складається переважно або винятково з осіб жіночої статі [1: 47].

Теоретично постулюють, що немаркований чоловічий рід відбиває концепт особи незалежно від статі. В англomовних лінгвістичних студіях цей феномен одержав назву «загальнородове *HE*». Прескриптивні граматики англійської мови традиційно розглядають його у якості єдино коректного анафора загальнородової референції.

Найчастіше при перекладі на українську мову загальнородове *HE* перекладається іменниками «людина» або «особа», які обидва належать до жіночого роду, але не є гендерно маркованими, бо позначають особу як жіночої, так і чоловічої статі.

Якщо загальнородове *HE* використовується в якості анафора somebody/someone, то при перекладі на українську мову доцільніше буде використати неозначений займенник «хтось» чоловічого роду, який позначає особу як чоловічої, так і жіночої статі.

Теоретичне уявлення про чоловічий рід як прототиповий член категорії, що репрезентує категорію в цілому, є вразливим з погляду дискурсивної практики. Як свідчать результати численних психологічних експериментів, у жінок виникають значні труднощі, коли вони намагаються асоціювати себе з членами категорії, вербалізованого загальнородовим *HE*, що призводить до серйозних соціальних і психологічних наслідків. Ще більші труднощі із засвоєнням загальнородового *HE* мають діти англomовного соціуму, на відміну від дітей україномовного, у якому загальнородове *HE* перекладається у вигляді іменника «дитина», що належить до жіночого роду і не є гендерно маркованим.

Використання анафора *HE* or *SHE* слід пов'язувати з прагненням суб'єкту дискурсу експлікувати референта чоловічої й жіночої статі і тим залучити його до референтної ситуації.

Але, як підкреслює А.П.Мартинюк, найчастіше вибір цієї конструкції свідчить про ідеологічні пріоритети суб'єкта дискурсу, зокрема, його/її

ставлення до стратегії політичної коректності, що набуває значного впливу в англomовному суспільстві в останні десятиріччя [1: 56].

На українську мову анафор *HE* or *SHE* перекладається іменниками «людина» або «особа» жіночого роду. Обидва іменники нереференційні. Переклад у вигляді конструкції «він або вона» зустрічається доволі рідко (найчастіше, при перекладі академічного, наукового, релігійного, ділового або юридичного дискурсу), або у випадках, коли збереження конструкції «він або вона», що експлікує референта чоловічої та жіночої статі, є принциповим.

Конструкція *HE* or *SHE* нечасто використовується в англійській мові, тому що вважається громіздкою, незграбною. Аналогічна ситуація із конструкцією "він або вона" спостерігається і в українській мові.

Таким чином, при передачі на українську мову мовних репрезентацій граматичного рівня спостерігаємо, що стать денотата є вираженою у глаголі минулого часу та узгоджених прикметниках, дієприкметниках та числівниках, тобто семантична диференціація за статтю переноситься з форми самого іменника на форми узгоджених або координованих з ним слів. Цей засіб передачі змістових розбіжностей у позначенні статі успішно конкурує при перекладі на українську мову зі словотворчими суфіксами із фемінальною семою.

При перекладі англійського загальнородового *HE* та загальнородового *MAN* на українську мову спостерігаємо втрату ними статусу загальнородових засобів референції – українські іменники "людина", "особа", "дитина" не є гендерно маркованими.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі: Монографія / А.П. Мартинюк. – Харків: Константа, 2004. – 292.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИ З ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ІЗАБЕЛЛИ ДЖОМІ «LA CANTATRICE MUTA»)

(Ю.А. Монзірдас, Маріуполь, Україна)

Використання метафори – це невід’ємна частина будь-якої мови. Її ми знаходимо не тільки в художніх, але і в наукових, публіцистичних творах. Кожен день ми використовуємо її в усній формі. Історія вивчення метафори налічує багато сторіч. Вивчення метафори з більш наукової точки зору прийнято відносити саме до ХІХ ст. у зв’язку з розвитком порівняльного мовознавства та поетики у цей період. Окремих авторів цікавить генезис та еволюція метафори (О. Потебня, А. Бізе, К. Вернер та ін.), решту – статика цього явища, його внутрішня будова та функції. [3: 794-798].

В тому, як метафора розглядається в теорії літератури та естетики (де вона представляє собою одну з фундаментальних та комплексних проблем), до сих пір існує еkleктизм.

З метою поглиблення поняття метафори в нашій статті, передусім варто звернутися до визначення метафори, яке випливає з словників та енциклопедій вітчизняних та іноземних авторів: метафора – це троп, який складається з вживання слова, що означає певний клас предметів, явищ для найменування об’єкта, який є частиною іншого класу з метою перенесення властивостей одного предмету (явища чи аспекту буття) на інший, за принципом схожості чи за контрастом [1: 231; 2: 350; 4: 296; 5: 456].

Оскільки на сьогоднішній день існує велика кількість класифікацій, які систематизують метафори на основі різних принципів, в даній статті ми розглянемо особливості перекладу метафор за класифікацією, яка ділить метафори на власне метафори (авторські/непередбачені), стерті або мертві метафори (тобто часто вживані) та розгорнуті (розширені) метафори.

Роман Ізабелли Джомі «La cantatrice muta» («Німа співачка») вирізняється значною насиченістю стилістичними засобами, в тому числі великою кількістю метафор. У 2008 році «Німа співачка» став романом-переможцем

літературного конкурсу «Emozioni d'inchostro», який проводиться в Італії з 2006 року. Тому, на нашу думку, вивчення і дослідження перекладу стилістичних засобів, а саме метафори в художньому творі є доцільним на подібній основі – на основі роману сучасного автора.

Щодо стертих або мертвих метафор у тексті, їх небагато. Переклад цих метафор на українську з легкістю здійснюється методом калькування, наприклад:

Le sue reazioni certe volte uscivano dalle righe [7: 13].

Її реакція часто виходила за межі.

Elettra aveva perso il senso dello scorrere del tempo [7: 29].

Електра втратила почуття швидкоплинності часу.

Filippo era al colmo dell'entusiasmo [7: 33].

Філіп був на вершині натхнення.

Українські граматичні конструкції також зазнають впливу конструкцій в італійській мові (наприклад, в українському реченні дію виконує нежива істота, що є нетиповим для української, але звичним для італійської мови)

A un tratto la sala si scosse [7: 36].

Раптом зал здригнувся.

Авторських метафор у даному романі мало. У цьому випадку перекладач має не скільки передати зміст, але й побачити ідею самого автора. Для перекладу авторської метафори використовують майже всі види перекладу.

Se ancora esisteva un fantasma di voce [7: 86] !

Якщо існувала ще примара голосу!

Розгорнуті метафори – основний вид метафор, який використовує автор «Німої співачки». Для перекладу таких метафор використовується смисловий розвиток, наприклад:

Ma noi dobbiamo restare, a domare il dolore, trasformandolo in gioia, che arriva con la primavera [7: 30].

Але ми маємо залишитись, щоб угамувати біль, а потім перетворити його на радість, яка приходить навесні.

Domani inizia il mio domani, fatto di silenzi e verità [7: 27].

Завтра розпочинається моє завтра, яке створене з тиші та правди.

Звичайно, переклад завжди несе за собою відповідальність перекладача, який має докласти зусиль та не позбавити текст яскравості та авторського стилю. Переклад метафор особливо важкий, тому що кожний вид метафори потребує свій метод перекладу. Тому область художнього перекладу метафор з італійської мови на українську можна назвати перспективною для подальшого вивчення та дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів / О.С. Ахманова. – М.: Едиторіал УрСС, 2004. – 231с.
2. Зяблюк М.П. Українська мова (енциклопедія) / М.П.Зяблюк, Л.М. Задунайська. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 2007. – 350 с.
3. Коротка літературна енциклопедія/ [гол. ред. А.А. Сурков]. – М.: Радянська енциклопедія, 1967. – 794-798 с.
4. Лінгвістичний енциклопедичний словник/ [гол. ред. В.Н. Ярцева]. – М.: Радянська енциклопедія, 1990. – 296 с.
5. Літературний словник-довідник/ [уклад. Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 456с.
6. Телія В.М. Метафоризація та її роль у створенні мовної картини світу// Роль людського фактору в мові: мова та картина світу/ В.М.Телія. – М., 1998. – 214 с.
7. Giomi I. La cantatrice muta / I. Giomi. – Reggio Calabria: «Laruffa Editore», 2008

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ: ФУНДАМЕНТ ПРОБЛЕМИ

(Г.В. Рудницька, Маріуполь, Україна)

Поява писемності, яка по суті є відображенням думок і способу мислення, навіть емоцій та інтонацій (передаються через пунктуаційні знаки, іноді за

допомогою особливого порядку слів, сучасної тенденції використовувати смайли) за допомогою знаків і символів, стала основою розвитку багатьох сфер людської діяльності, у тому числі лінгводидактики, а також перекладознавства та перекладу як теоретичного й практичного аспектів. Проте ці види діяльності – необхідні й корисні з багатьох причин, які не вимагають пояснень через їхню очевидність – стикаються з низкою проблем, від яких залежить якість і результативність цих дій.

По-перше, переклад і опанування іноземної мови передбачають в першому випадку – передачу думок, у другому – оволодіння вмінням висловлювати свої думки іншою мовою, а також розуміти думки, передані іншою мовою. Така передача відбувається на рівні значень слів. Кожна людина усвідомлює значення та отримує здатність їх відтворювати в конкретній ситуації через соціальний досвід, отриманий у процесі життєдіяльності. Проблема, яка постає у зв'язку з цим перед перекладачами та філологами, полягає в еквівалентності значень відповідно до життєвого досвіду. Таким чином, цю проблему можна розглядати в двох аспектах: вузькому, який полягає у обміні значеннями на рівні окремого індивіда. У зв'язку з цим можна навести приклад, використовуючи таке просте слово як «серце». Образ і первинне значення, яке виникатиме у свідомості, різнитиметься в залежності від індивіда та його суспільного досвіду. Окрім цього існує загальномовне сприйняття слова з урахуванням усіх можливих значень. Тут ми говоримо про широкий аспект передачі думок на рівні значень. Таким чином, загальновідомим є факт співвіднесення значення з референтом, проте референти у різних середовищах і відповідно в свідомості людей однакові тільки на перший погляд, відповідно, при перекладі треба враховувати, що референти різняться в різних мовах, відповідно значення, які з ними співвідносяться, мають певні відмінності. Наприклад, коли ми чуємо слово «інжир», то первинний образ, співвіднесений із референтом, загальноприйнятим для нашого середовища, це сухофрукт. Проте для носія італійської мови, який виріс у певному середовищі, це плід відповідного дерева.

Інша проблема стосується способу мислення, тобто алгоритмів побудови думок. Ці алгоритми різні відповідно до мови. Шлях до їх розуміння прокладається за допомогою граматики як штучної, створеної лінгвістами системи, що передбачає структурування мови та виокремлення схем і правил побудови думок, за допомогою яких практично стає можливим як переклад, так і вивчення іноземних мов. Граматика розглядає групування слів за частинами мови, виділення та вивчення особливостей граматичних категорій, правил поєднання слів, порядок слів тощо. Наприклад, розглядаючи різницю між італійською та українською мовами, перш за все в очі впадає наявність артикля в одній і його відсутність в іншій і наявність категорії відмінка в українській і її відсутність в італійській мові, також відносна та відповідно абсолютна системи часових відносин дієслів, позиція іменника до прикметника, значення і важливість дієслова «essere» на відміну від українського «бути». Пор. іт. (Tu) sei un maestro та укр. Ти – вчитель. Якщо в італійській мові ми можемо «опустити» займенник, оскільки форма дієслова прямо на нього вказує, то в українській мові дієслово «бути» не вживається, хоча й мається на увазі та з'являється в інших часових площинах (пор. Ти був вчитель або Ти будеш вчителем). Якщо взяти до уваги особливості англійської мови, то визначальною особливістю побудови речень є прямий порядок слів.

Таким чином, переклад і вивчення іноземної мови повинні базуватись на головній меті, опанувати систему значень та алгоритми побудови думок іншої мовної системи. Найкраще спосіб мислення відображають особливості побудови й використання фразеологізмів, оскільки вони являють собою результати спостереження за життям та зберігають життєвий досвід індивідів, що використовують певну мову та алгоритми поєднання значень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Корунець. І. В. Вступ до перекладознавства. Навч. посібник. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 515 с.
2. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: Навч. посібник. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 459 с.

МЕЖЪЯЗЫКОВЫЕ СИНОНИМИЧЕСКИЕ ЗНАЧЕНИЯ ДУРАКА (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)

(О.А. Сеничева, Бердянск, Украина)

Валентность, или «семантическая подвижность языка» (по А.Ф. Лосеву) отражает общеязыковую смысловую динамику, а значит, возможна идея о том, что слово в системе языка способно расширять свой семантический объем, что обусловлено динамическим характером языковой системы. При переводе единицы одного языка переходят в единицы другого языка, при этом слова или приобретают новые значения, или развивают уже существующие.

Методом изучения семантико-деривационного развития слова «дурак» в русском и английском языках в данном исследовании является перевод.

Межъязыковой синонимический ряд выступает как предмет исследования, акцент делается на лексическом значении синонимов в семантическом ряду. Актуальным является свойство слов-синонимов – тождественность или близость по значению. Так, например, в словаре С.И. Ожегова слов «дурак» дефинируется как «глупый человек, глупец» [2: 156], т.е. трактуется через ряд синонимов. Это свойство взаимозаменяемости является главным в участии синонимов в процессе семантико-деривационного развития слова.

Способность слов-синонимов определять значения друг друга делает их представителями семантической структуры слова, тем самым значения одного синонима в определенной мере присущи другим членам данного семантического ряда: 1. У слова «дурак», по данным русских толковых словарей, выявлено 33 синонима: *глупец, болван, тупица, неуч, дуралей, дурачина, балда, обалдуй, оболтус, бездельник, олух, остолоп, недоумок, идиот, кретин, дубина, чурбан, бревно, пень, слабоумный, простофиля, чокнутый, сумасшедший, разиня, невежда, дурачина, балбес, болван, балда, охламон, придурок, дурень, бестолковый*. 2. По данным англо-русских словарей выявлено 32 синонима, обнаруживающих семантическую связь со словом

«fool»: *dunce, dolt, booby, blockhead, idiot, imbecile, clown, dunderhead, jolterhead, numskull, mutt, calf, chucklehead, thickhead, stick, block, lunkhead, saphead, sawney, lummoх, dullard, gawk, ignoramus, rube, cretin, loony, maroon, feeble-minded, weak-minded, nincompoop, beetlehead, dunder.*

Выявленный класс синонимов может распадаться на подгруппы, сложным образом пересекающиеся друг с другом. Так, например, в русском семантическом ряду «дурак» выявляем 3 группы синонимов, каждое из которых образует семантическое поле и пересекается со смежными, составляющих следующие синонимические ряды:

1. **Глупость:** *дурак* (со значением «глупый человек, глупец»), *дурень* («глупец»), *дуралей* и *дурачина* (с оттенком укоризны со значением «глупый»), *глупец*, *недоумок* («глуповатый человек»), *простофиля* («глуповатый, малообразованный, разиня») и *олух* («глупый, непонятливый»), *остолоп* («глупец, болван»). «Magmillan English Dictionary» дает следующее толкование лексемы «fool»: «someone who does not behave in an intelligent way» [3] («тот, кто не ведет себя по умному»). Антонимом «умного» является «глупый», следовательно, «это глупый человек». Отсюда следующие лексемы, составляющие первый семантический ряд: *dolt, imbecile, jolterhead, numskull, saphead, mutt, gawk, calf, sawney, lummoх, nincompoop*. При обратном переводе на русский язык данных английских лексем во всех словарных статьях фигурирует исходное слово «дурак», но присутствуют некоторые другие переводные эквиваленты: у *dolt* – *болван*, у *imbecile* – *ненормальный, слабоумный, неразумный*, у *jolterhead* – *олух, болван*, у *numskull* – *дурацкая башка, тупица*, у *saphead* – *олух*, у *mutt* – *остолоп, болван*, у *gawk* – *остолоп, разиня, простофиля*, у *calf* – *придурковатый парень, «теленек»*, у *sawney* – *простак, простофиля*, у *lummoх* – *увалень, простак*, у *nincompoop* – *простофиля, бесхарактерный человек*. Проведенный анализ показывает, что русско-английский семантический ряд обнаруживает тенденцию к расширению семантической валентности слова «дурак» в межъязыковом пространстве.

2. **Бестолковость:** *балда* («бестолковый человек, дурак»), *балбес* («бестолковый, грубый, неотесанный», то же что и «обалдуй»), *обалдуй* (то же что и «балбес»), *оболтус* («бестолочь, бездельник, дурак») и само слово «бестолковый», которое является синонимом слова «дурак». Английскими эквивалентами выступают следующие слова: *thickhead, stick, dullard, dunce, blockhead, booby, beetlehead, bullhead, chucklehead, block, lunkhead, dunderhead*. При их обратном переводе редко используется лексема «дурак», в основном это такие эквиваленты как «тупица», «болван», «оболтус», «обалдуй», «балбес», «дубина». По словарю С.И. Ожегова, «бестолковый» трактуется так: «непонятливый, глупый, несообразительный» [2: 42]. Как видим, данное семантическое поле напрямую пересекается с первым через единицы, находящиеся на периферии, осуществляющие семантику передачи. Их значения выявляется через лексему «дурак», и, следовательно, несут «оттенок глупости».

3. **Тупость:** *кретин* («страдающий кретинизмом»), *идиот* («страдающий врожденным слабоумием»), *чокнутый* («не совсем нормальный, тронутый»), *сумасшедший* («страдающий психическим расстройством»), *слабоумный* («страдающий слабоумием»). Данные синонимы объединяет тот факт, что люди, наделенные подобными качествами, являются «тупыми» от природы, эти характеристики являются врожденными. Таким образом, все лексемы отражают признак слабоумия. Английскими эквивалентами являются синонимы *cretin, idiot, weak-minded, feeble-minded, moron, loony*, которые при обратном переводе обрастают большим количеством русских синонимов.

Таким образом, толкование дурака через ряды синонимов получает свободу проявления тех или иных компонентов первоначального смысла. При переводе каждый из синонимов приобретает новые синонимы в другом языке, тем самым расширяется семантическая структура слова «дурак», создается общая картина непрерывного межъязыкового семантического пространства.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под. ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Русский язык, 2001. – 917 с.
2. Macmillan Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/fool>.

ОСОБЕННОСТИ РУССКО-ФРАНЦУЗСКОГО ПЕРЕВОДА ПРЯМОЙ РЕЧИ

(А.М. Сердюк, Бердянск, Украина)

Одной из важных проблем антропометрического изучения языков является межкультурная коммуникация. Как подчеркивает М.В. Межова, «в настоящее время необходимы новые ориентиры межкультурных взаимоотношений, при которых представитель любой культуры выступал бы как равноправный партнер» [2: 4].

Переводчику необходимо также знать историю создания художественного произведения, эпоху, отображенную в нем, национальную специфику персонажей и т.д. С этой целью мы поставили перед собой задачу: исследовать особенности русско-французского перевода на материале прямой речи. Источником исследования стал роман М.Ю. Лермонтова «Герой нашего времени» и его перевод (переводчик – Альбер Вилламари) [1: 3].

Нами были отобраны более 200 контекстов, содержащих прямую речь. Проанализируем наиболее частые неточности, допущенные переводчиком. Альбер Вилламари часто во французский вариант вносит элементы, отсутствующие в русском оригинале. Ср.: – *Ne voulez-vous pas ajouter du rhum à votre thé, dis-je à mon compagnon de causerie ; j'en ai du blanc de Tiflis ? il fait si froid ce soir* [3]. В переводе наблюдаем уточнения и дополнения, внесенные переводчиком: *à votre thé* (в ваш чай), *ce soir* (сегодня вечером) вместо *теперь*. И, наоборот, при переводе могут быть упущения элементов предложения: – *Жалкие люди!* – *сказал я*

штабс-капитану, указывая на наших грязных хозяев [1: 346]. – *Pauvres gens, dis-je au capitaine, en indiquant nos hôtes* [3]. Как видим, эпитет *грязных* отсутствует во французском переводе.

Неточности наблюдаем в лексическом плане: «*Погодите!*» – *отвечал я, усмехаясь* [1: 349]. – *Prenez patience! lui répondis-je en souriant* [3]. Как видим глагол *погодите* заменен выражением *prenez patience* (имейте терпение). Кроме того, имеются расхождения и в грамматическом аспекте: в оригинале сказуемое *отвечал* употребляется в прошедшем времени несовершенного вида, тогда как переводчик использует время законченного действия *passé simple*: *répondis*.

Довольно часто переводчик избегает транслитерации имен собственных, особенно, когда речь идет об отчестве. Так, антропоним *Григорий Александрович* заменяется фамилией *Печорин*: «*Я имел гораздо лучшее мнение о черкешенках*», – *сказал мне Григорий Александрович* [1: 349]. – *J'avais bien meilleure opinion des Circassiennes ! me dit Petchorin* [3]. В других случаях наблюдаем замену этого же антропонима на французский эквивалент русского имени Григорий: <...> *сел я к нему на кровать и сказал: – Послушай, Григорий Александрович, признайся, что нехорошо* [1: 357]. – <...> *je m'assis sur son lit et lui dis: – Écoutez, Grégoire ! avouez que ce n'est pas bien !* [3]. В следующем случае переводчик также избегает употребления отчества: – *Послушайте, Максим Максимыч! – сказал Печорин, приподнявшись* [1: 357]. – *Écoutez, Maxime, me dit Petchorin en se soulevant un peu* [3]. На наш взгляд, это является серьезным недостатком перевода, поскольку отчество в России выполняет социальную функцию. Употребляя его в речи, говорящий подчеркивает особое уважение к человеку.

Одна из частей романа называется «Княжна Мери». Переводчик дает нам заглавие «*La Princesse Marie*». В переводе антропоним *Мери* имеет французский эквивалент *Marie*. Лишь один раз Альбер де Вилламари подчеркивает то, что княжну называли на английский манер: – *Вот княгиня Лиговская, – сказал Грушницкий, – и с нею дочь ее Мери, как она ее называет*

на английский манер [1: 399]. – *Voilà la princesse Ligowska, m'a dit Groutchnitski, et avec elle sa fille Méré, comme elle l'appelle à la manière anglaise* [3].

Для характеристики национальности своих персонажей М.Ю. Лермонтов часто в прямой речи употребляет либо искаженную русскую речь, либо другие языки. Безусловно, французские контексты переводчик оставляет в неизменном виде. Что касается других языков или искаженного русского, то в переводе эта особенность теряется. На наш взгляд, это приводит к тому, что франкофонный читатель лишается возможности ощутить этнокультурную специфику романа. Ср.: *Она слабо защищалась и только повторяла: «Поджалуста, поджалуйста, не нада, не нада»* [1: 359]. – *Elle se défendait faiblement et répétait ces mois : «Je t'en prie ! il ne faut pas ! Il ne faut pas !»* [3]. Как видим искаженные *поджалуста, не нада* во французском тексте переданы согласно правилам грамматики и лексики: *je t'en prie* (я тебя прошу) *il ne faut pas* (не надо). В другом контексте, где персонаж разговаривает по-украински, французский перевод также не отображает его национальности. Ср.: *Вдруг мой слепой заплакал, закричал, заохал: «Куды я ходив?.. никуды не ходив... с узлом? яким узлом?»* [1: 389 – 390]. – *Mais soudain mon aveugle se mit à pleurer, à pousser des cris et à se lamenter: – Où je suis allé ? – N'es-tu pas allé quelque part avec un paquet ? – Quel paquet ? ...* [3].

Таким образом, проведенный нами анализ показывает, что при художественном переводе на французский язык этноспецифические элементы картины мира М.Ю. Лермонтова существенно теряются. Перспективой наших дальнейших исследований считаем изучение переводов современных произведений.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Лермонтов М.Ю. Герой нашего времени / М.Ю. Лермонтов // Стихотворения; Поэмы; Маскарад; Герой нашего времени. – М.: Худож. лит., 1984. – С. 342 – 479.

2. Межова М.В. Особенности художественного перевода в структуре межкультурной коммуникации: дис. ... кандидата культурологии: 24.00.01 / Межова Марина Вячеславовна. – Кемерово, 2009. – 182 с.

3. Mikhaïl Lermontov M. Un héros de notre temps / Mikhaïl Lermontov [Traduction par Albert de Villamarie]. – P.-V. Stock, 1904. Электронный ресурс. Режим доступа: http://fr.wikisource.org/wiki/Un_h%C3%A9ros_de_notre_temps.

PROBLEMI LINGUISTICI ED EXTRALINGUISTICI NELLA TRADUZIONE

(T. Lilia, Mariupol, Ucraina)

Che cosa è veramente una traduzione? Rispondere a questa domanda è molto complesso. Sappiamo che non è solo ed esclusivamente “trasposizione del significato di un testo (parlato o scritto) da una lingua a un'altra” [1: 1890]. È questa, infatti, solo una definizione di carattere generale. D'altra parte, come afferma Pilar Elena García, è praticamente impossibile dare una definizione di traduzione, poiché esistono vari fattori che intervengono nel processo traduttivo [2: 14]. Inoltre, non bisogna dimenticare che lo studio della traduzione coinvolge molteplici discipline con diversi punti di partenza e, soprattutto, diversi obiettivi, (lo sono tutte quelle in cui appare, in modo implicito od esplicito, il termine equivalenza) come quella che ci dà Catford: “la sostituzione del materiale testuale in una lingua (LO) al materiale testuale equivalente all'altra lingua (LT)” [3: 39], per citare solo uno dei tanti esempi possibili. In questo modo stiamo però offrendo una visione spersonalizzata del tradurre, dal momento in cui non vengono menzionate i soggetti che intervengono nel processo traduttivo e ne fanno parte integrante. Questo tipo di concezione, che si concretizza nella scuola di Leipzig, prende come punto di partenza la *Traslationlinguistik*, che parte dalla premessa che l'obiettivo principale di una traduzione è mantenere invariato il contenuto dell'informazione di un testo senza tener conto di altri elementi importanti del processo traduttivo. Tutte queste definizioni, che si basano esclusivamente sulla lingua, sono tipiche dell'ottimismo

diffuso, ancora oggi, tra i fautori di questo tipo di traduzione. Una traduzione in cui persino una macchina -dicasi computer- può sostituire il traduttore.

Ma esiste una "teoria della traduzione contemporanea", una disciplina che secondo la suddivisione proposta da Roman Jakobson è composta da tre settori individuati in tre forme di traduzione (intralinguistica, interlinguistica ed intersemiotica). Come sostiene Gentzler, tutte queste forme che Jakobson ha individuato "si integrano a vicenda e, se si accetta questa definizione è facile intravedere in che modo la teoria della traduzione possa trascinare velocemente lo studioso nell'intera rete intersemiotica della lingua e della cultura, che tocca tutte le discipline e i discorsi" [4: 7]. Inoltre persino la seconda forma jakobsiana di traduzione, ossia la traduzione "vera e propria" presenta molteplici aspetti non solo linguistici ma anche letterari e culturali. (Le tre forme di traduzione proposte da Jakobson sono: (a) intralinguistica, o riformulazione dei segni linguistici per mezzo di altri segni della stessa lingua; (b) interlinguistica, ossia l'interpretazione dei segni linguistici per mezzo di un'altra lingua (traduzione "propriamente detta"); e (c) intersemiotica o trasferimento ("trasmutazione") dei segni linguistici in sistemi di segni non verbali (dal linguaggio all'arte o alla musica).

Allora, secondo quando abbiamo appena detto, tradurre non significa solo prestare attenzione agli aspetti linguistici. Ci sono anche aspetti non linguistici dei quali bisogna tener conto all'ora di fare una traduzione, ci sembra efficace per spiegarlo. In una traduzione bisogna considerare, dunque, elementi essenziali come il testo, la sua interpretazione da parte del traduttore o il destinatario e, soprattutto, il contesto. Al momento di tradurre bisogna considerare sia gli aspetti linguistici che quelli extralinguistici. Il traduttore deve essere senza dubbio un buon linguista, ma deve anche essere -come sostiene Mounin- un buon etnografo; il traduttore non solo deve sapere tutto della lingua dalla quale traduce, ma deve anche conoscere tutto sul popolo che utilizza questa lingua [5: 50] .

Per poter tradurre è certamente necessario conoscere bene la lingua, cogliere il senso e la funzione del testo non solo nella lingua di partenza (LP), ma anche in quella d'arrivo (LA) e saper dissociare le due lingue in contatto. La traduzione però è

un processo di comprensione e creazione di testi con una finalità comunicativa, poiché si traduce affinché un lettore che non comprende la lingua, e a volte neppure la cultura della lingua in cui è redatto il testo in questione, vi abbia accesso.

Per quanto riguarda la cultura, che è l'insieme di fattori -norme, convenzioni- che regolano il comportamento dei membri di una società, è chiaro che il traduttore deve essere anche un esperto. Essere competente in questo campo significa quindi conoscere e saper interpretare tali fattori. Perciò per tradurre è importante avere la consapevolezza della propria cultura e dei meccanismi che la regolano e, allo stesso tempo, bisogna saper valutare i fenomeni culturali ad essa estranei. È importante mettere in relazione la lingua e la cultura e trattare insieme i due aspetti, come è anche indispensabile essere capaci di analizzarli in modo contrastivo. Non solo bisogna conoscere e saper interpretare correttamente le “peculiarità” delle due culture in contatto ma bisogna anche conoscere e individuare i preconcetti che una comunità ha dell'altra. Non bisogna neppure dimenticare che chi traduce deve saper interpretare i dati in funzione del modo in cui li si recepisce nella lingua e nella cultura d'arrivo. Da Nida in poi viene preso in considerazione il fatto che esistano gruppi di destinatari differenti e che ad ognuno di loro bisogna offrire una traduzione adeguata. Quindi, non è sufficiente la sola conoscenza delle lingue, e neppure della propria cultura o delle circostanze storiche e culturali della LA, il traduttore deve immaginare anche la reazione del lettore e presupporre le sue conoscenze.

Il classico “scoglio” tra le due lingue sono i falsi amici o false affinità ovvero le parole di due lingue diverse, esattamente uguali o somiglianti nel significante ma diverse nella totalità o in parte dei loro significati. Naturalmente il problema costituito dai falsi amici in lingue di origine diversa è meno complesso di quello posto da due lingue neolatine come l'italiano e lo spagnolo, poiché maggiore è la somiglianza fra due lingue, tanto più risulta difficile e tanto più è arduo per lo studente, o aspirante traduttore, cogliere tali sfumature.

Tra le false affinità esistono delle differenze a seconda della categoria grammaticale a cui appartengono. Già di per sé, appartenere ad una od altra categoria influisce sul significato di qualsiasi parola. La traduzione di oggetti (rappresentati da

un sostantivo) e di movimenti ed azioni (rappresentati dal verbo) è di solito più letterale delle qualità e dei modi dell'azione (avverbi e aggettivi), poiché sia gli aggettivi che gli avverbi sezionano il significato a modo loro, quindi non possiamo credere all'esistenza di una sola traduzione. Ai falsi amici dobbiamo quindi aggiungere la grande quantità di sfumature difficili da cogliere, e pertanto difficili da tradurre, che ogni aggettivo ha sia nella lingua parlata che in quella scritta. Il problema maggiore risiede nella preferenza segreta che ogni lingua manifesta quando deve esprimere un'idea. Il classico esempio è costituito dall'aggettivo "bello", usato in italiano in svariati contesti, che se viene tradotto letteralmente, provocherebbe stupore nel lettore poiché si tratta di una parola usata normalmente in un registro molto alto e che si riserva per definire cose di grandissima importanza o persone di straordinaria perfezione fisica.

Ma dalle difficoltà di carattere linguistico a quelle di tipo culturale il cammino è breve. Il caso dei falsi amici si inserisce nel campo più vasto dell'ambiguità, ossia la possibilità che un testo (o una sua parte), si possa interpretare in due modi diversi, o anche in più di due modi, come nel caso della plurisignificazione. I problemi si possono presentare sia nella fase della comprensione del TLO che in quella della ricostruzione del TLT. Nella prima fase, perché chi traduce può non rendersi conto dell'ambiguità lessicale e quindi scegliere un'interpretazione che a lui sembra corretta ma che non risponde all'intenzione dell'autore. Altre volte può vacillare al momento di scegliere una delle possibili interpretazioni. Cosa deve fare il traduttore davanti ad un'ambiguità: deve conservarla o eliminarla? La risposta potrebbe essere in un modo salomonico che non fa che ribadire quanto dicevamo prima: il traduttore deve essere l'esperto di cui parlava Göhring - poiché essere un buon linguista non è sufficiente - e persino deve essere, aggiungiamo noi, un buon critico o un discreto scrittore (se parliamo di traduzioni letterarie) oppure un tecnico specializzato nel campo in cui sta traducendo.

BIBLIOGRAFIA

1. Dizionario Italiano Ragionato, Firenze, 1988.
2. P. E. García, Aspectos teóricos y prácticos de la traducción, Salamanca, 1990.

3. C. Catford, Una teoría lingüística de la traducción: ensayo de lingüística aplicada, Caracas, 1970.
4. E. Gentzler, Teorie della traduzione. Tendenze contemporanee, Torino 1998.
5. G.Mounin, Linguistique et traduction, Bruxelles, 1976.

PREFAZIONE

(D. Macris, Messina, Italia)

La traduzione italiana, ad opera di Ganna Skorupska, della novella” Lode alla vita” di Mykhailo Kocjubynskyi, uno tra i maggiori prosatori ucraini, assume per la città di Messina particolare importanza: è un’opera letteraria ispirata al terremoto che viene resa nota, per la prima volta, integralmente, al pubblico italiano nel centenario della catastrofe.

Non che in Italia non vi fosse notizia di questa novella: sin dal 1998 O. Pachlovska ne aveva segnalato il valore e noi, semplici lettori interessati, ne avevamo preso nota.(1)

Il destino dell’Ucraina, questo meraviglioso Paese cerniera e ponte tra l’Europa e l’Asia, centro geografico dell’Eurasia, perennemente sospeso tra Russia ed Europa centrale, è comunque legato alla prospettiva europea di un divenire comune e le vicende letterarie lo dimostrano ampiamente.

Così presso l’Università Statale di Studi Umanistici di Mariupol, città situata sul Mare d’Azov, fondata dai Greci della Crimea nel 1778 per ordine di Caterina II, a partire dal 2003 è stato attivato l’insegnamento di Lingua Italiana, sostenuto generosamente dalla Regione Calabria e dal Comune di S. Severina(KR): ricordiamo gli esordi, sapientemente guidati dalla prof.ssa Silvana Mancini del Liceo classico “Pitagora” di Crotone, e il contributo della prof.ssa Lilia Tsyporenko che dal 2004 al 2007 ha avuto la maggiore responsabilità dell’insegnamento, coadiuvata da un promettente vivaio di collaboratori, animati da grande entusiasmo per la lingua italiana.

Ma tale azione non sarebbe stata neppure immaginabile senza il fondamentale supporto dell’Istituto Italiano di Cultura di Kiev, diretto dal prof. Franco Balloni,

benemerito della cultura italiana in Ucraina: l'Istituto ha sempre indirizzato in modo sapiente l'azione didattica e scientifica, ha favorito la partecipazione degli studenti ai programmi di studio a S. Severina, Perugia, Torino, Ancona e, infine, Messina.(2)

Già nel 2005 il rettore dell'Università di Studi Umanistici di Mariupol, prof. K. V. Balabanov avviava i contatti accademici con l'Università di Messina, consolidati da una missione scientifica peloritana in Ucraina nel 2006 e da un programma informativo-didattico a Messina nel 2007.

Tra il 2007 e il 2008 l'Istituto Italiano di Cultura di Kiev, in considerazione della serietà degli sforzi e di un impegno fruttuoso e costante, decise l'istituzione del Centro di lingua italiana presso l'Università di Studi Umanistici di Mariupol, importante riconoscimento scientifico e didattico e preludio all'istituzionalizzazione di una cattedra di Lingua Italiana.

Il Centro è stato inaugurato dall'ambasciatore italiano in Ucraina nel maggio 2008.

Sempre nel 2008 K. V. Balabanov diventa Accademico dei Pericolanti e studenti di Mariupol frequentano la "Summer School" dell'Università di Messina a Montalbano Elicona.

Poi nell'ottobre 2008 l'Istituto Italiano di Cultura di Kiev, nell'ambito delle manifestazioni per la "Settimana della lingua italiana nel mondo", ha invitato, tra gli altri, il prof. Andrea Romano, preside della Facoltà di Scienze Politiche di Messina, per una serie di conferenze, tenutesi a Kiev e a Mariupol, sul sessantesimo anniversario della Costituzione italiana, mentre il sottoscritto parlava del terremoto di Messina e dei rapporti tra l'Ucraina e la città dello Stretto variamente documentati, oltre che di temi di letteratura italiana indicati dall'Istituto di concerto con la Società "Dante Alighieri".

Il Liceo "Maurolico" già da due anni sostiene l'insegnamento dell'italiano a Mariupol con iniziative di beneficenza.

Proprio in occasione delle manifestazioni dell'ottobre 2008 segnalai alle colleghe Tsyporenko e Kumurtzi la novella che di seguito si presenta per la prima volta al pubblico italiano: la segnalazione non fu vana.

A fine gennaio 2009 mi viene comunicato che la novella era stata tradotta da Ganna Skorupska, giovane studiosa di sicuro valore, che ha redatto anche la presentazione. Per osservazioni e notizie in italiano su M. Kocjubynskyi si veda in nota, mentre la bibliografia ucraina è fruibile nella presentazione di G. Skorupska. (3)

Lo sguardo di Kocjubynskyi si posò su Messina nella primavera del 1910, come risulta dal testo e da lettere alla moglie e ad altri corrispondenti. La scena tragica della città devastata viene indagata con occhio attento, pervasivo, partecipe, solidale. La città, pur prostrata, non ha perso l'anima né il suo calore, tutto siciliano, che l'artista avverte immediatamente e sottolinea a più riprese: la novella è testimone fiduciosa delle possibilità di riscatto e di rinascita di Messina.

Come tale la proponiamo a cento anni dalla catastrofe, animati da sincero amore per questa città.

BIBLIOGRAFIA

1. O. PACHLOVSKA, *Civiltà letteraria ucraina*, Roma 1998, p. 656.
2. K. V. BALABANOV, *Le particolarità dello sviluppo intrnazionale con le università italiane: esperienza e prospettive*, in A. A. P. P. LXXVI(2007), pp. 160-168.
3. O. PACHLOVSKA, *op. cit.*, pp. 652-658 e bibliografia *ivi* ; M. KOCJUBYNSKYI, *Le ombre degli avi dimenticati*, a cura di L. Calvi, Abano Terme 1994, con ampia introduzione ed esaurienti note. Devo la segnalazione di questo testo al collega S. St. Kumurtzi dell'Istituto Italiano di Cultura di Kiev, che ringrazio cordialmente.

ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ЗНАЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКИХ СКОРОЧЕНЬ ПІДЧАС ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(М.М. Таранатов, Маріуполь, Україна)

Актуальність вищезазначеної теми обумовлюється тим, що в даний час саме аббревіація є одним з основних методів словотворення, тому вивчення та

аналіз особливостей аббревіації, а також їх лексико-семантичних особливостей є вкрай важливим.

Англійська мова має сильну тенденцію до скорочення слів. Незважаючи на те, що існують досить численні, хоча і фрагментарні дослідження, присвячені проблемам аббревіації в сучасних мовах, скорочені лексичні одиниці залишаються в багатьох відношеннях загадкою в лінгвістичному плані, оскільки стосовно них доводиться розглядати під певним кутом зору такі фундаментальні проблеми, як структура слова і його значення. Цією складністю пояснюється суперечливість думок, а деколи й суперечливий підхід до скорочених лексичних одиниць. Переклад скорочень і аббревіатур завжди був актуальною темою для вивчення, але протягом останніх десятиліть йому приділяється особлива увага.

Основне завдання аббревіатур – це економія мови та письмового тексту. При вимові звучання аббревіатури приблизно в п'ять разів коротше за відповідне поняття, а при написанні економія ще більш дивовижна. Проте переваги такої економії хороші тільки до тих пір, поки аббревіатури зрозумілі співрозмовникам і їх перекладачеві.

Найчастіше для усного перекладу, а деколи і для письмового, використання аббревіатур у мові або тексті становить собою певну складність. Навіть при вживанні широковідомих і часто вживаних скорочень можуть виникнути серйозні питання.

Вживання аббревіатур та скорочених словосполучень є широко розповсюдженим явищем в англо-американській технічній та професійній літературі. Зустрічаються три види скорочень [1: 138]: літерні скорочення, складові скорочення та «урізані» слова. Розглянемо кожен з категорій.

Літерні скорочення утворюються з початкових літер скорочених слів та словосполучень. Такі ініціальні скорочення слів вимовляються повністю як слово - оригінал: *P – Сторінка, A – повітряне судно, D – лобовий опір, B – азимут, пеленг.*

Скорочення словосполучень вимовляються частіше всього по літерах, відповідно до їх алфавітної назви: *e.m.f.* [i: em ef] – *electromotive force* (електрорушійна сила); *T.U.C.* [ti: ju: si:] – *Trades Union Council* (рада трейд – юніонів); *s.f.* [es ef] – *signal frequency* (частота сигналу).

У деяких випадках початкові літери скорочення співпадають і утворюють ніби нове слово, яке вимовляють відповідно до англійських норм вимови: *UNESCO* [ju:'neskou] – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (Організація ООН з питань освіти, науки і культури); *UNO* *United Nations Organization* (Організація Об'єднаних Націй) [4: 136].

Літерні скорочення номінативних словосполучень можуть приймати закінчення множини – букву - s (іноді її відділяють від скорочення апострофом, щоб уникнути злиття), а також закінчення присвійного відмінку – 's: *C. R. T. 's* – *cathode ray tubes* (електроно-променеві трубки); *C.O.'sRV* – *Commanding Officers' Rendezvous* (зустріч командуючих).

Серед літерних скорочень існує значна група скорочень стійких латинських словосполучень типу: *a.m.* [ei em] – *ante meridiem* (до обіду); *p.m.* [pi: em] – *post meridiem* (після обіду). Деякі з них перетворилися лише в символи, які при читанні передаються повним англійським варіантом: *i.e.* (*id est*) – читається *that is* (тобто); *e.g.* (*exempli gratia*) – читається *for example* (наприклад).

В мові існують ще ряд напівскорочень, в яких буквеному скороченню підлягає лише перший елемент. При читанні цей скорочений елемент вимовляється як в алфавіті: *R-wire* – *ring wire* (дрім, з'єднаний з дзвоником); *A-bomb* – *Atomic bomb* (атомна бомба); *H-bomb* – *Hydrogen bomb* (воднева бомба).

Складові скорочення виникають з початкових складів компонентів словосполучення. Склади утворюють злите написання і читаються як самостійне слово: *Warcor* – *war correspondent* (військовий кореспондент); *Chemurgy* – *chemistry metallurgy* (галузь хімії). Іноді, особливо в американській літературі, зустрічаються об'єднання початкового складу

першого елемента і останнього складу другого елемента словосполучення: *BOMRON – Bomber squadron* (ескадрилія бомбардувальної авіації).

«Урізані» слова, тобто скорочені. При такому способі скорочення зі слів можуть відпадати:

- початкова частина слова, причому та частина, що залишилася, читається як нове слово: *chute – parachute* (парашут); *bus – omnibus* (автобус);

- кінцева частина слова: *min – minute* (хвилина); *fig. – figure* (малюнок, креслення); *sub – submarine* (підводний човен);

- середня частина слова: *ry – railway* (залізна дорога); *ft – foot* (фут);

- окремі елементи слова, головним чином, початкові літери: *opnl – operationa l* (експлуатаційний); *hb – haemoglobin* (гемоглобін).

Список скорочень, як правило, завжди подається в кінці кожного словника. Проте слід пам'ятати, що внаслідок широкого вживання скорочень в англійській мові існує багато омонімічних скорочень [3: 121], що вимагає від перекладача бути уважним і правильно обирати потрібний варіант, наприклад: *EP – electric primer* (електричний запал); *EP – equipment part* (склад технічного майна); *EP – extreme pressure* (граничний тиск); *EP – earth plate* (пластина заземлення).

Підчас перекладу аббревіатур потрібно враховувати те, що в українському науково-технічному та професійному стилях скорочення слова використовується значно рідше і тому багато англійських аббревіатур необхідно розгортати в повні слова [2: 58].

Отже підчас висвітлювання проблем тлумачення значень скорочень слід пам'ятати про те, що переважно ці проблеми виникають в зв'язку з розшифруванням значення певного скорочення та правильною передачею цього значення підчас здійснення перекладу. Особливо це важливо для усного перекладу, коли виникає питання правильності передачі, щоб аудиторія зрозуміла. Роль аббревіації в сучасній перекладацькій практиці важко переоцінити. Аббревіатури допомагають скоротити до мінімуму мовні зусилля і час, залишаючись при цьому зрозумілими й дохідливими. Аббревіатури також

необхідні для того, щоб спростити довгі найменування в офіційно-діловій мові. Скорочення, набуваючи масового поширення в спеціальних сферах, входять рівноправними словами в загальнонародну мову. І все-таки, вивчення аббревіації сьогодні стає очевидною необхідністю, без якої неможливо уявити загальну картину словотворення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бархударов К.С. Контекстуальное значение слова и перевод / К.С.Бархударов // Зб. науч. Работ. – М.: Моск. пед. ин-т иностр. языков, 2004. – 238 с.
2. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л.Г. Верба. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 248 с.
3. Виноградов В.С. Введение в переводоведение / В.С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
4. Галкина Е. Н. Перевод аббревиатур и акронимов на русский язык / Е. Н. Галкина // Россия и Запад: диалог культур. – М., 2005. – 201 с.

СТЕПЕНЬ АДЕКВАТНОСТИ ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А.П. ЧЕХОВА

(А.Н. Маслова, Мариуполь, Украина)

Теоретик Г.Р. Гачечиладзе отмечал, что «перевести – значит выразить верно и полно средствами одного языка то, что уже выражено ранее средствами другого языка» [1: 59]. Таким образом, переводчик является мастером передачи не только смыслового аспекта текста оригинала на переводимый язык, но и обязан грамотно использовать средства языка для передачи интонации, стилистики, манеры речи автора текста оригинала.

Художественный перевод является важным типом человеческой деятельности, поскольку помогает людям обмениваться культурным наследием вне зависимости от языковой принадлежности [1: 122]. Лингвистами перевод художественного текста оценивается с точки зрения адекватности. Адекватным

является такой перевод, который максимально сохраняет единство формы и содержания оригинала [3: 76].

Перевод художественных текстов А.П. Чехова осуществил украинский переводчик А. Хуторян. Он мастерски решает возникающие в процессе перевода сложные переводческие задачи, умело подбирает эквиваленты, сохраняя единство содержания и формы текста. Но следует отметить наличие погрешностей при переводе, что обуславливается определенной спецификой языка оригинала и языка перевода (русского и украинского соответственно), также следует учитывать, что художественный перевод – самый сложный, он резко отличается от других видов перевода и требует не просто использовать старое, заученное раз и навсегда языковое клише, а предполагает речевое творчество.

Одним из главных недостатков в исследованных переводах является семантическая неполнота при выборе соответствующего эквивалента в языке перевода, который не в полной мере удовлетворяет смысловую нагрузку в тексте оригинала, таким образом, наблюдаются семантические упущения, например: *«Открытые двери лавок и кабаков глядят на свет божий уныло...»* («Хамелеон») // *«Повідчинювані двері крамниць і шинків позирають на світ божий похмуро...»*. В языке перевода эквивалентом к русскому причастию «открытые» подобрана украинская лексема «повідчинювані». Данный перевод является недостаточно удачным, так как украинское причастие изобилует многочисленными аффиксами, что создает проблему для восприятия и понимания данного текста. Более того, украинский вариант (в виде страдательного причастия Прош.в. к глаголу «повідчинювати») несет в себе несколько другое, отличное от русского варианта значение: *«открыто всё подряд или много-чего»*, а русское «открытый» – имеет нейтральное значение, без преувеличения – *«не загражденный, доступный»*. Более приемлемым эквивалентом для данного контекста было бы простое украинское причастие «відчинені», что полностью бы соответствовало исходному варианту.

Были обнаружены случаи повышения степени экспрессивности выходящего текста. Например: *«Куда прешь, леший! – на первых же порах слышит Иона...»* («Тоска») // *«Куди преш, очмано? – на першому ж кроці чує Іона...»*. Переносное значение русской лексемы *«леший»* при употреблении для характеристики человека несет в себе оттенок ругательства. При переводе на украинский язык переводчику уместно было бы, пользуясь приемом замены концепта в выходящем тексте на более близкий, понятный украинскому читателю и сохраняющий в себе исходную коннотацию, ввести слово *«дідько»*, которое в языке перевода также употребляется в переносном значении с оттенком ругательства. Использование украинской словоформы *«очмана»* является неуместным частичным соответствием и в тексте перевода превышает степень экспрессии текста оригинала.

Необходимо отметить и проанализировать удачные случаи перевода произведений А.П. Чехова. Так, адекватным переводом можно считать: *«В центре толпы, растопырив передние ноги и дрожа всем телом, сидит на земле сам виновник скандала – белый борзой щенок с острой мордой и желтым пятном на спине»*. («Хамелеон») // *«В центрі натовпу, розчепіривши передні ноги й тремтячи всім тілом, сидить на землі сам винуватець скандалу – біле гостроморде хортеня з жовтою плямою на спині»*. Переводчик очень удачно подобрал соответствие русскому нечленимому понятию *«борзой щенок»* // *«хортеня»*, которое вбирает в себя уменьшительно-ласкательное значение, эмоциональный аспект выражения и содержательную форму, так переводчик с помощью использования одной украинской лексемы экономит языковые средства языка перевода.

Не может остаться без внимания перевод следующей фразы: *«Врешь кривой! Не видал, так, стало быть, зачем врать?»* («Хамелеон») // *«Брешиш, сліпий! Не бачив, то, виходить, навіщо брехати?»*. На первый взгляд может показаться, что выбранный переводчиком эквивалент *«сліпий»* не отвечает исходному тексту по лексико-семантической характеристике. Но, руководствуясь словарной статьей русского толкового словаря, обнаруживается

переносное разговорное значение слова «*кривой*»: слепой на один глаз. Поэтому употребление в тексте перевода указанной лексики «*сліпий*» является адекватным, отражающим полноценный смысл авторской фразы.

Несмотря на сложность перевода художественного текста, переводчик умело преодолевает переводческие сложности. Переводы художественных произведений А.П.Чехова А. Хуторяном можно считать в полной мере адекватными: конечный результат перевода на украинском языке в целом отражает целевую установку автора, его стиль, стилистические оттенки фраз и высказываний и содержательную сторону повествования.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Гачечиладзе Г.Р. Художественный перевод и литературные взаимосвязи. – М.: Современный писатель, 1972. – 262 с.
2. Зубков М.Г. Сучасний російсько-український та українсько-російський словник / М. Г. Зубков. – Харків : Ранок, 2005. – 720 с.
3. Латышев Л.К. Эквивалентность перевода и способы ее достижения. – М.: Академия, 2003. – 253 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА КРИТЕРІЇ ДОБОРУ МОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІННИХ НЕОЛОГІЗМІВ

(О.О. Святна, Маріуполь, Україна)

У статті подані результати вивчення теоретичних засад відбору мовного матеріалу для дослідження оцінних іменників-комполітів в англійській мові. Відомо, що розвиток будь-якої мови виявляється насамперед у поповненні і вдосконаленні її словникового складу, в розгалуженні і уточненні словесних значень. Виникнення нових слів і зміни в значеннях слів зумовлені потребами життя, розвитком промисловості та науково-технічним прогресом, зростанням рівня життя суспільства, розвитком стосунків між людьми.

Словотворення є одним з найпродуктивніших типів словотворення в англійській мові. І.В. Арнольд дає наступне визначення поняття 'комполіт' – єднання двох або, рідше, трьох основ, що функціонують як єдине ціле та

функціонують як особлива лексична одиниця, завдяки своїй цілісній оформленості, а саме: орфографічно, фонетично, а також синтаксично [2: 63]. Наприклад, *also-ran*(невдаха)– 1) a horse or dog not placed (in the first three, US the first two) in a race; 2) a person, who fails to win distinction, a failure. Композитна лексика є актуальною темою дослідження у загальній та прикладній лінгвістиці.

Особливості словоскладання вивчалися такими вченими, як О.Єсперсен, О.С. Кубрякова, Г. Марчанд, О.Д. Мешков, Л.Ф. Омельченко, І.В. Арнольд та ін.

Актуальність роботи зумовлена відсутністю системних досліджень оцінних іменників-композитів, що формують значний шар загального корпусу лексики, а також лінгвокультурологічним підходом до вивчення семантико-словотвірного і функційно-стилістичного потенціалу оцінних іменників-композитів. Таке спрямування дослідження розкриває роль оцінних іменників-композитів у вивченні англійської ціннісної картини світу, пов'язаних зі стереотипами мислення (надання назв явищам та об'єктам оточуючого середовища).

Об'єктом дослідження є англійські оцінні іменники-композити.

Предметом дослідження постають особливості структури і семантики оцінних іменників-композитів в англійській мові.

Мета роботи полягає у вивченні теоретичних засад відбору матеріалу для дослідження оцінних іменників-композитів.

На основі аналізу літератури можна виділити наступні критерії визначенні композита:

- Синтаксична валентність, тобто відсутність анафоричних зв'язків між внутрішньою та зовнішньою формою елемента;
- Лексична цілісність;
- Лексична природа компонентів (лексема);
- Основні характеристики композитів в англійській мові;

- Обидва компоненти композита є вільними основами і мають специфічне значення, яке уможлиблює їх окреме функціонування.

Як правило, композити складаються за допомогою двох компонентів, наприклад *ambs-ace*, *acid-head*, *backbear* тощо.

Наявний з'єднувальний (сполучувальний) елемент: голосний “o” (частіше) чи “i” (зрідка) (*Anglo-American*, *handiwork*); сполучник (*bread-and-butter*) тощо. Ці композити завжди пишуть через риску, окрім слів *rock'n'roll*, які мають внутрішні сполучники, що скорочуються.

Завдяки дистрибутивному аналізу, можна виділити окремі обмеження стосовно підвидів англійських композитів, а також прослідкувати тенденції правопису простих та складних композитів.

Виділяють три способи написання композитів [3: 201; 5: 52; 6: 67]:

1. Суцільне написання (одне слово): *aboveground*, *dunderhead*, *cutthroat*.
2. Роздільне написання (окремі слова): *coffeetable*, *teabag*.
3. Через дефіс: *red-water*, *back-scratcher*.

Окрім вище зазначених, існують римовані композити, утворені шляхом редуплікації, що мають різні способи написання: *clash-clash*, *chockablock*, *chock-a-block*.

Слід зазначити, що написання таких композитів є нестале.

Отже, можна зробити висновок, що аналізуючи композити в англійській мові не слід покладатися тільки на графічне зображення, оскільки композити можуть мати декілька способів написання.

Можливо зробити припущення, що однією з можливих причин варіативності написання композитів є брак систематичних правил щодо утворення композитів в англійській мові. Існує думка, що написання композита залежить від преференцій та уяви людини, яка вживає певний композит у творі чи реєструє його. Як зазначає Б.Джугеш, М.Старр [4: 24], написання композитів визначається частотністю вживання, оскільки лексикографія користується правописом, яке знаходять у писемних джерелах. Однак, Л.Бауер стверджує,

що правопис композитів не є абсолютно некерованим, бо зазвичай довгі слова мають тенденцію до написання окремо, а короткі - разом. Зі зростанням складності мало композитів позначаються на письмі разом – в основному пишуться окремо або через дефіс.

Вивчення мовного матеріалу (словник The Shorter Oxford English Dictionary) дозволяє визначити наступні критерії добору мовного матеріалу стосовно оцінних іменників-композитів. Отже, під час добору матеріалу враховуються наступні чинники:

1. Маркери, що позначають негативну чи позитивну оцінку. Наприклад, в англійській мові – *derogative, colloquial, offensive, vulgar, slang*
2. Індикатори оцінки в дефініції. Наприклад, *bad, fail, empty, without, full*.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд: [Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз.]. — М.: Высш. шк., 1986. — 295 с.
2. Бессонова О. Л. Оценка как семантический компонент лексического значения слова (на материале существительных-наименований лица в английском, французском и украинском языках) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / О. Л. Бессонова. — Донецк, 1995. — 184 с.
3. Бессонова О. Л. Ієрархія цінностей та її відображення в англomовній картині світу / О. Л. Бессонова // Процедури концептуального аналізу в різноструктурних мовах : [монографія] / За заг. ред. О. Л. Бессонової, О. С. Сарбаш, О. В. Трофімова, С. В. Олійник, І. Д. Стоянова. — Донецьк : ДонНУ, 2012. — Т. 7 Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження. — 360 с.
4. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. — М. : Едиториал УРСС, 2002. — 280 с.
5. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80-ті та 90-ті роки XX століття : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 / Ю. А. Зацний. — К., 1999. — 32 с.

6. Крайняк Л. К. Композити з першим дієслівним компонентом у сучасній англійській мові: семантико-когнітивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Л. К. Крайняк. — К., 2001. — 19 с.
7. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова. — М. : Наука, 1981. — 200 с.
8. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. — М. : Языки славянской культуры, 2004. — 560 с.
9. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка / О.Д. Мешков. — М. : Наука, 1986. — 209 с.
10. Омельченко Л. Ф. Атуальныя праблемы англійскай кампозітологіі / Л. Ф. Омельченко, В. А. Самохіна // Вісник СумДУ. — № 11 (95). — 2006. — Т. 1. — С. 82–86.
11. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. — М.: Наука, 1986. — 143 с.
12. The New Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles / Edited by Lesley Brown. — Oxford: Clarendon Press, 1993 — Volume 1,2. — 3802 p.

ФОРМИРОВАНИЕ ВЗГЛЯДОВ НА КОННОТАЦИЮ

(В.Ю. Канна, Мариуполь, Украина)

В настоящее время в многочисленных работах, посвященных различным аспектам семантики собственных имен, довольно часто встречаются термины, связанные с понятием “коннотация”. Однако сколько-нибудь развернутого анализа как самого понятия, так и образованных на его основе терминов и терминированных сочетаний, как правило, не делается, что приводит в конечном счете к “неразберихе”.

Понятие “con-notare” (коннотировать) возникло в схоластической логике и проникло в языкознание через грамматику Пор-Рояля. Широкое распространение оно получило лишь в XIX веке [6]. Коннотация стала как

сущность понятийная противопоставляться денотации. Наиболее ярким представителем этого направления в понимании коннотации стал упоминавшийся выше известный английский логик Дж. Ст. Милль.

Дж. Ст. Милль отвел коннотации важное место в системе образования значения. По Дж. Ст. Миллю, если имя не коннотирует, то оно обозначает или только предмет, или только признак. А вот если коннотирует, то оно одновременно прямо указывает на предмет, а косвенно – на признак этого предмета. Как показал В. И. Говердовский, Милль считал, что из разделения имен на коннотирующие и неконнотирующие вытекают весьма важные следствия. В первую очередь они, по нашему мнению, касаются культуры и, можно сказать, дисциплины мышления.

По-видимому, для самого Дж. Ст. Милля некоторые аспекты коннотации все же остались не вполне ясными, о чем писал Х. В. Б. Джозеф: «К словам, лишенным коннотации и, следовательно, не имеющим значения, Милль относил все собственные имена и обозначающие лишь субъект (*длина, добродетель*), в то время как *длинный, добродетельный* у него коннотируют [7: 148].

По мнению исследователей (В. И. Говердовский, В. Н. Телия и др.), в настоящее время сформировалось более или менее цельное отношение к явлению коннотации в семантике языковых единиц. Начало же было положено еще в конце XIX в. «В лингвистике с конца XIX века термином коннотация стали обозначать все эмотивно окрашенные элементы содержания выражений, соотносимые с прагматическим аспектом речи. Закреплению подобного понимания термина “коннотация” способствовали психолингвистические исследования аффективной стороны слов, а также ассоциативные эксперименты, показавшие реальность осознания ассоциативно-образных, оценочных и стилистических признаков» [5: 236].

Следующим был представлен вклад выдающегося американского лингвиста Леонарда Блумфилда, который трактовал коннотацию как дополнительную информацию к десигнату. По его мнению, коннотация – это

такие элементы значения, которые несут дополнительную информацию о существенных свойствах и признаках объекта. Л. Блумфилд стал первым ученым, который выделил чисто семантические коннотации, непосредственно относящиеся к сфере сознания. “Сюда относятся коннотации, связанные с употреблением слов различными социальными слоями, в различных местных говорах, в различных жанрах и сленгах. Как явствует из книги самого Л. Блумфилда, его понимание коннотации носило экстралингвальный характер. Он считал, что коннотация обусловлена определенными социальными, региональными, техническими и культурными факторами, отражает определенный уровень речи, поскольку значение вообще – это конкретное применение слова в заданной ситуации общения [3: 161].

Дальнейшее развитие учения о коннотации получило в психолингвистике. Как наука экспериментальная, психолингвистика много внимания уделяла аффективной стороне слова. Один из отцов-основателей психолингвистики Ч. Осгуд с соавторами (книга «Измерение значения»), пользуясь методикой семантического дифференциала, установил коннотативный профиль слов, причем не только у отдельных носителей языка, но и у целых групп говорящих [8], что свидетельствовало если не об ассоциативных нормах, то, по крайней мере, о социальном характере их возникновения.

Очередной шаг в осмыслении явления коннотации был сделан Луи Ельмслевом, который подверг всю систему коннотации семиотическому обследованию. По его мнению, коннотация есть признак, “по которому говорящий делает выбор между различными субкодами (стилями, диалектами, жаргонами), ибо система коннотации по сути дела является знаковой системой. Коннотативную семиотику Л. Ельмслев противопоставляет денотативной семиотике и метасемиотике.

К числу сторонников семиотического подхода к рассмотрению коннотации В. И. Говердовский относит также Ролана Барта, для которого

коннотация представляет собой не случайный продукт прошлого языкового употребления, а сумму структурированных элементов определенного миропонимания или идеологии. При этом имеются в виду не стилистические или риторические формы, а содержание образов, намеков, сравнений, из которых можно вывести политический и культурный смысл, говорящий о принадлежности писателя к определенной идеологии.

В отечественной лингвистике в советское и в настоящее время коннотация понимается чаще всего как эмоциональные элементы в значении слова. Согласно О. С. Ахмановой, коннотация это: "Дополнительное содержание слова (или выражения), его сопутствующие семантические или стилистические оттенки, которые накладываются на его основное значение, служат для выражения разного рода экспрессивно-эмоционально-оценочных обертонов и могут придавать высказыванию торжественность, игривость, непринужденность, фамильярность и т.п." [1: 203-204]. О. С. Ахманова предложила различать ингерентную и адгерентную коннотации, свойственные соответственно слову как таковому и слову в контексте других знаков, что, по ее мнению, позволяет считать коннотацию лингвистическим явлением. В рамках лингвокультурологического подхода к исследованию языковых явлений стал укрепляться взгляд на коннотацию как неотъемлемую часть языковой системы, связанную не только со стилистикой, но и с культурными факторами, влияющими на языковые средства.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М. : Сов. энцикл., 1966. – 606 с.
2. Барт Р. Основы семиологии // Структурализм: “за” и “против”/ Р. Барт. – М. : Прогресс, 1975. – С. 115–137.
3. Блумфилд Л. Язык : пер. с англ. – М. : Прогресс, 1968 / Л. Блумфилд. – 607 с.

4. Говердовский В.И. История понятия коннотации / В.И. Говердовский // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – 1979. – № 2. – С. 82–86.
5. Телия В.Н. Коннотация // Лингвистический энциклопедический словарь / В.Н. Телия . – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 236.
6. Ashworth E.J. Language and Logic in the post-medieval period / E.J. Ashworth. – Boston, 1974. – 297 p.
7. Joseph H.W. B. An introduction to logic / H.W. B. Joseph . – Oxford, 1946. – 286 p.
8. Osgood Ch. The Measurement of Meaning / Ch. Osgood.– Urbana, 1957.

АДЕКВАТНОСТЬ И ЭКВИВАЛЕНТНОСТЬ ПЕРЕВОДА НА ПРИМЕРЕ РОМАНОВ О. ГОНЧАРА

(Л.А. Петрашина, Мариуполь, Украина)

Основными терминами, которыми оперируют исследователи-лингвисты при определении качества перевода, являются «эквивалентность» и «адекватность». Оба они описывают такой способ передачи текста-оригинала на другом языке, при котором можно говорить о «равноценности» текста-оригинала и текста-перевода. До настоящего времени нет единого мнения о дефиниции данных определений: одни ученые считают их тождественными (например, Дж. Кэтфорд), другие же расценивают их как различные (В. Комиссаров). В. Комиссаров считает, что адекватный перевод – это перевод, обеспечивающий «прагматические задачи переводческого акта на максимально возможном для достижения этой цели уровне эквивалентности», не нарушая норм языка перевода при соблюдении жанрово-стилистических особенностей текста [2: 233]. Эквивалентным он называет «перевод, воспроизводящий содержание иноязычного оригинала на одном из уровней эквивалентности» [2: 234]. Следовательно, понятие адекватности перевода воспринимается В. Комиссаровым шире, чем понятие эквивалентности.

Факт существования различий в определении понятий «эквивалентность»

и «адекватность» перевода обуславливает актуальность нашего исследования. Объектом исследования выступают концептосферы оригинального текста романов О. Гончара и их переводов на английский и русский языки. Предметом исследования являются номинанты субконцептов «Страх» и «Вера в победу» (на материале романов О. Гончара «Людина і зброя», «Прапороносці» и их переводов на русский и английский языки). Целью нашего исследования является сравнительный анализ номинантов двух семантически противопоставленных субконцептов «Страх» и «Вера в победу», входящих в состав концепта «Эмоции», являющегося конституентом мегаконцепта «Война». Для достижений целей нашего исследования считаем целесообразным употребление термина «адекватность» в значении, предложенном В. Комиссаровым, т.е. при адекватном переводе исходный текст не должен быть искажен или изменен, не могут происходить изменения и в объеме передаваемой информации.

В качестве номинантов субконцепта «Страх» были выделены 22 языковые единицы, субконцепт «Вера в победу» представлен 20 номинантами. По нашему мнению, приблизительно равное число номинантов свидетельствует о том, что О. Гончар в своей авторской языковой картине мира отводит равнозначное место данным эмоциям. 13 номинантов субконцепта «Страх» и 14 субконцепта «Вера в победу» переведены на русский язык адекватно с точки зрения плана содержания, по 10 номинантов, входящих в состав обоих субконцептов, переведены адекватно с точки зрения плана выражения. Рассматривая перевод на английский язык, приходим к следующим результатам: 11 языковых единиц, относящихся к субконцепту «Страх», и 12 номинантов субконцепта «Вера в победу» имеют адекватный перевод относительно плана содержания, и только 4 номинанта субконцепта «Страх» и 1 субконцепта «Вера в победу» переведены адекватно с точки зрения плана выражения. Отметим, что 1 номинант субконцепта «Вера в победу» не переведен на русский, и 1 – на английский язык, соответственно, они не анализировались.

Пример 1.

- Німці! — раптом *вимовив* він, *бліднувши* [7: 128]. - Немцы! – вдруг *сказал* он, *бледнея* [4: 413]. «Fritzes!» he said suddenly, *paling* [8: 124].

В данном примере наблюдается полная тождественность перевода как на русский, так и на английский языки.

Пример 2.

...*ворог* *десь там мусив* *найти собі* *могилу* [5: 289]. ...*враг где-то там должен был найти себе* *могилу* [6: 253]. ... and the invaders were sure to meet their deaths somewhere there in the west [9: 307].

Русский вариант перевода адекватен как с точки зрения плана содержания, так и плана выражения. В английском варианте лексема *враг* передается с помощью лексемы *invaders*, причем происходят как семантические, так и грамматические трансформации. Также добавлено обстоятельство места *in the west*, которое, по нашему мнению, выполняет уточняющую функцию.

В результате анализа было определено, что на русский язык с точки зрения плана содержания адекватно переведены 59% номинантов субконцепта «Страх» и 74% номинантов субконцепта «Вера в победу», тогда как в английском варианте эти показатели несколько ниже – 50% и 63% соответственно. С точки зрения плана выражения на русский язык переведены адекватно 45% номинантов субконцепта «Страх» и 52% номинантов субконцепта «Вера в победу». В переводе на английский язык адекватно переведенным оказались только 18% и 5% номинантов соответственно.

В качестве заключения отметим, что, по нашему мнению, существенно большее количество номинантов, адекватно переведенных на русский язык с точки зрения плана выражения, по сравнению с их переводом на английский язык, объясняется родством украинского и русского и значительными отличиями в грамматико-синтаксическом строе украинского и английского языков. Тот факт, что от 50 до 74% номинантов обоих субконцептов были переведены адекватно с точки зрения плана содержания как на русский, так и

на англійський мови, свідечує про універсальність даних емоцій в мовних картинах світу різних країн.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гарусова Е.В. «Адекватність» і «еквівалентність» в лінгвокультурологічних теоріях перекладу / Е.В. Гарусова // Вестник Тверського державного університету. – 2009. - № 25. – С. 3 – 15.
2. Комиссаров В.Н. Теорія перекладу (лінгвістичні аспекти) / В.Н. Комиссаров. - М.: Виш. шк., 1990. - 253 с.
3. Швейцер А.Д. Теорія перекладу (статус, проблеми, аспекти) / А.Д. Швейцер М., 1988. – 216 с.
4. Гончар О. Знаменосці: трилогія / О.Гончар; [авторизований переклад з українського Л. Шапіро]. - Москва: Известия, 1966. – 443 с.
5. Гончар О. Людина і зброя. Циклон: [романи] / О. Гончар. – Київ: Дніпро, 1974. – 607 с.
6. Гончар О. Чоловік і зброя: [роман] / О. Гончар; [авторизований переклад з українського М. Алексєєва і І. Карабутенко]. – Москва: Известия, 1966. – 302 с.
7. Гончар О.Т. Прапорноносці: трилогія / О.Т. Гончар. – К.: Дніпро, 1981. – 471 с., іл. (Шкільна бібліотека).
8. Gonchar A. Standard-bearers: a novel / A. Gonchar; [translated by N. Jochel]. – Moscow: Foreign Language Publishing House, 1948. – 332 p.
9. Gonchar O. Man and Arms: [a novel] / O. Gonchar; [translated from the Ukrainian by Anatolii Bilenko]. - Kiev: Dnipro Publishers, 1985. – 364 p.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙМЕННИКІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ПРИЧИНИ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

(В.Є. Хоровець, Маріуполь, Україна)

Останнім часом все більше уваги приділяється дослідженню службових частин мови, зокрема прийменників. Дослідники пропонують різні засоби їх вивчення – від аналізу одного прийменника до системного опису групи

прийменників в деяких мовах. Але питання про природу та сутність прийменників все ще залишається відкритим.

Однією з найменш досліджених прийменникових систем є прийменникова система новогрецької мови. Зазвичай новогрецькі прийменники поділяють на дві основні групи. Але серед дослідників немає єдності щодо назв цих груп і принципів їхньої класифікації. Одні лінгвісти використовують такі назви: 1) загальні (κοινές) - загальновживані прийменники, які користуються частотним вжитком. Наприклад: *Γράφει με το χέρι* – *Пише ручкою*; 2) наукові чи застарілі (λόγιες чи απαρχαιωμένες) – прийменники, які походять від давньогрецької та вживаються або лише у формалізованому стилі, або у стереотипних виразах. Наприклад: *Ο Περικλής έζησε τον 5^ο αι. προ Χριστού* – *Перикл жив у 5-ому віці до н.е.* [5: 264; 4: 247].

Інші поділяють новогрецькі прийменники на такі групи: 1) прийменники загального вживання (προθέσεις γενικής χρήσεως): *με, σε, για, από*, які характеризуються значною полісемією. Наприклад: *Πηγαίνω στη Γαλλία* – *Їду до Франції*; 2) прийменники специфічного вживання (προθέσεις ειδικής χρήσεως), які характеризуються більш конкретним значенням. Наприклад: *Το ταξίδι του “Οδυσσέα”, λόγω εμποδίων, κράτησε δυο χρόνια* – *Внаслідок перешкод, подорож “Одисея” тривала два роки* [2: 185-189].

Стосовно будови, новогрецькі прийменники поділяють на однослівні (μονολεκτικές), які складаються з одного слова та складні або описові (περιφραστικές), які складаються з двох слів [2, 185-186].

Важливе місце в прийменниковій системі новогрецької мови посідають прийменники зі значенням причини. Аналіз тлумачних і перекладацьких словників новогрецької мови дозволив виділити 12 причинних прийменників: *από, για, εκ/εξ, εκτός, ένεκα/ένεκεν, εξαιτίας, επί (еп', εφ'), λόγω, με, σε, υπό (υπ', υφ'), χάριν*. За будовою це прості прийменники. До складу причинних прийменників входять усі прийменники загального вживання (προθέσεις γενικής χρήσεως): *με, σε, για, από*. Всі ці прийменники сполучаються із знахідним відмінком іменника. Ядерну позицію серед зазначених прийменників займає

прийменник *για*, тому що значення причини в його семантиці посідає третю позицію. В інших випадках сема причинності є другорядною.

Інші прийменники зі значенням причини відносяться до прийменників специфічного вживання (*προθέσεις ειδικής χρήσεως*), отже характеризуються більш конкретним значенням, причому деякі з них є власне причинними, тобто значення причини для них є єдиним. До таких прийменників відносяться: *ένεκα* / *ένεκεν*, *εξαιτίας*, *λόγω*. Всі ці прийменники сполучаються з родовим відмінком іменника. Прийменник *ένεκα* / *ένεκεν* здебільшого використовується в усталених виразах і сполучається з лексикою, характерною для наукового стилю: *Η αίτηση δεν εξετάστηκε, ένεκα απουσίας του υπευθύνου* – Заяву не розглядали по причині відсутності винуватця.

Прийменник *εξαιτίας* є результатом консолідації прийменникового комплексу *εξ αιτίας* і виражає неприємну причину, причину, що перешкоджає: *Το ταξίδι αναβλήθηκε εξαιτίας της κακοκαιρίας* – Подорож було відкладено внаслідок непогоди. Останній прийменник цієї групи *λόγω* походить від усталеної форми давального відмінку іменника *λόγος* – причина: *Λόγω ξαφνικής αδιαθεσίας αποφάσισα να μείνω στο σπίτι* – По причині раптового нездужання я вирішив залишитися вдома. Для інших прийменників зазначеної групи вираження значення причини не є основним. Отже, до цієї групи ми відносимо прийменники *εκ/εξ*, *εκτός*, *επί* (*επ'*, *εφ'*), *υπό*, *χάριν*.

Досить специфічним засобом для вираження причинного значення є прийменники *εκτός*, *επί* та *υπό*, тому що не всі лексикографи виділяють їх причинне значення. Але прийменник *εκτός* може виражати причину, яка унеможливорює здійснення чогось, прийменник *επί* - привід, причину, за якої щось відбувається, а *υπό* вживається в офіційно-діловому чи науковому стилі новогрецької мови, а також у багатьох усталених виразах.

Прийменник *χάριν* характерний для наукового стилю і означає причину, привід, за якого щось говориться або відбувається: *Δεν ισχυρίστηκε σοβαρά κάτι τέτοιο, το ανέφερε χάριν παιδείας* – Він не говорив таке серйозно, тільки з метою виховання. Значення причини в семантичній структурі цього прийменника

наближається до значення цілі, але при тлумаченні цього слова в словниковій статті використовується слово λόγος, що означає причину, привід [3].

Отже, слід зазначити, що не існує ще єдиної класифікації прийменників новогрецької мови, проте різні підходи до створення класифікації базуються на загальних для всіх підходів принципах типології новогрецьких прийменників. Прийменники зі значенням причини посідають значне місце в прийменниковій системі новогрецької мови. На користь цього свідчить той факт, що всі основні новогрецькі прийменники (чи прийменники загального вживання) здатні, в тій чи іншій мірі, виражати причинне значення, але особливості вживання та функціонування причинних прийменників в тексті ще потребують вивчення.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Новогреческо-русский словарь: Ок. 67000 слов / И.П. Хориков, М.Г. Малев; Под ред. П. Пердикиса, Т. Пападопулоса. - М.: Культура и традиции, 1993. - 853 с.
2. Κλαίρης Χ. Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική – Εποκοινωνιακή Γ' (Π.2) Τα Επιρρηματικά της Νέας Ελληνικής. Η εξειδίκευση του μηνύματος / Χ. Κλαίρης, Γ. Μπαμπινιώτης. – Αθήνα: Εκδόσεις “Ελληνικά Γράμματα”, 2001. – 276 σ.
3. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων: Ερμηνευτικό, ετυμολογικό, ορθογραφικό, συνωνύμων-αντιθέτων, κύριων ονομάτων, επιστημονικών όρων, ακρωνυμίων / Γ. Μπαμπινιώτης. Τρίτη έκδοση. – Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., 2008. – 2032 σ.
4. Παπαναστάσιου Γιαννη Β. Εφαρμοσμένη Γραμματική της Δημοτικής και Συντακτικό. Δημοτικού – Γυμνασίου – Λύκειου και για Επιστήμονες / Β. Παπαναστάσιου Γιαννη. – Δέκατη έβδομη έκδοση βελτιωμένη. - Αθήνα: Εκδόσεις “Πρωτεύς”, 2009. – 288 σ.
5. Χατζησαββίδης Σ. Γραμματική της Νέας Ελληνικής: Θεωρητικές Βάσεις και Περιγραφή, Τόμος Α' (Φωνητική – Φωνολογία – Μορφολογία) / Σ. Χατζησαββίδης. - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βανίας, 2009. – 288 σ.

КОГНИТИВНЫЙ ПОДХОД К ОПИСАНИЮ АНГЛИЙСКИХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ПО ПРИЗНАКУ «СЧИСЛЯЕМОСТЬ/НЕСЧИСЛЯЕМОСТЬ»

(Я.Є. Панова, Мариуполь, Украина)

Факты нестандартного числового поведения существительных неоднократно отмечались в учебниках, учебных пособиях, статьях и диссертационных исследованиях по категории числа, проблеме артикля и субкатегоризации имен существительных на материале различных языков [1: 7].

Появление новых парадигм в лингвистике, и, в первую очередь, когнитивной парадигмы, в которой в фокусе исследования находится человек, познающий мир во всем его многообразии и вербализующий результаты восприятия мира в своей речевой деятельности, позволяет взглянуть на многие традиционные вопросы лингвистики с позиций новых концепций [1: 9].

За основу в данной статье взята идея, выдвинутая Р. Ленекером относительно систематизации счисляемых и несчисляемых существительных [3: 133]. Согласно Ленекеру, числовое поведение существительных, способных выполнять функцию как счисляемых так и несчисляемых в предложении, имеет закономерность и зависимость. Для более глубокого понимания проблемы, необходимо, прежде всего, ввести ряд терминов и дать им определение.

Домен – концепты, хранимые в мышлении, которые могут быть поняты только в контексте структур фоновых знаний. Домен представляет собой связную область концептуализации, относительно которой характеризуется семантическая единица [2: 4]. Согласно Ленекеру, домены могут быть базовыми и небазовыми. При том, что концепт обычно является доменом, или репрезентационным полем, включающим другой концепт, существует точка, далее которой редукция невозможна. Это касается домена пространства, а также домена времени, на фоне которого мы понимаем изменения [3: 15]. Помимо пространства и времени к базовым доменам относятся различные сенсорные ощущения, эмоции и прочее [2: 4].

Концептуальная база есть весь объем информации, активируемый знаком [2: 4].

Профилем является та часть базы, которая формирует само значение данного знака [2: 4].

Граница – воображаемое ограничение, за пределы которого значение не выходит.

Область конкретизации – область, в которой присутствие или отсутствие границы определяет, является данное существительное счисляемым или несчисляемым.

Если существительное профилирует вещь некую вещь, то для счисляемых существительных она будет рассматриваться, как нечто ограниченное внутри области непосредственного охвата в области конкретизации. В то время, как профиль несчисляемых существительных не может быть ограниченным подобным образом. Значение языкового выражения включает не только семантическую структуру «переднего плана», но также и композиционную тропу, находящуюся на «заднем плане». Фокусировка связана также с охватом информации, объективируемой знаком. Когда значение знака определяется на фоне соответствующего домена, сама фоновая информация может иметь передний и задний планы. В ряде случаев бывает необходимо различать «максимальный охват» (maximal scope), или всю представленную в домене информацию, и «непосредственный охват» (immediate scope), или часть информации, более тесно связанную со значением знака. Непосредственный охват находится на переднем, а максимальный на заднем плане.

У несчисляемых существительных нет границы внутри области конкретизации. Более того, только в ней возможно сфокусированное рассмотрение. Профиль выражения, специфический фокус внимания, привязан к этой части. В то время, как субстанция, которую она называет, может иметь неопределенное протяжение, несчисляемое существительное профилирует только то, что лежит на поверхности, находится в центре внимания. Существительное называет вид вещи и конкретизирует свойства, которые

объекту предстоит квалифицировать, как образец этого типа. Область конкретизации характеризуется, как домен, в котором присутствие или отсутствие границы определяет счисляемость или несчисляемость существительного.

Идею Ленекара по поводу разделения существительных на счисляемые и несчисляемые можно сформулировать следующим образом: если в зоне непосредственного охвата область конкретизации имеет временную или пространственную границу или и то и другое вместе, то такое существительное будет счисляемым, если границы нет, то существительное будет несчисляемым.

Таким образом, понятие концептуализации, как одно из центральных понятий когнитивной лингвистики, может быть использовано для объяснения фактов нестандартного числового поведения существительных.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бубенникова О.А. О языковой ситуации в современной Англии // Германистика в России. Традиции и перспективы. Материалы научно-методического семинара. - Новосибирск, 2004. - С.7-10.
2. Жаботинская С.А. // Вісник Харківського Національного університету імені В.Н.Каразіна № 848. Серія: Романо-германська філологія / Методика викладання іноземних мов/ Випуск 58. -Харків, 2009 – С.3-10.
3. Langacker R. Cognitive Grammar: Basic Introduction / Ronald Langacker. — Oxford: Oxford University Press, 2008. — 555 p.

«СОБАКА БАСКЕРВІЛІВ» А. КОНАНА ДОЙЛА КРІЗЬ ПРИЗМУ

ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ

(К.С. Аган, Маріуполь, Україна)

Сучасне перекладознавство обґрунтовує тезу про поєднання в перекладі окремих національних рис першотвору з рисами, притаманними національній культурі перекладача. Тільки в такому випадку перекладний твір може вписатися в «чужий» літературний контекст і вступити в різноманітні контакти з літературою реципієнта, збагачувати її новими мотивами, темами, художніми

образами. У процесі нашого дослідження звертаємося до останніх сучасних перекладів названого твору: О. Донічевої (2010) та Πόλυ Μοσχολούλου (2000).

Особливу увагу було приділено таким сферам життя англійців, як опорядження вікторіанської оселі, вбрання вікторіанців, транспортні засоби, поведінкові моделі та мовленнєвий етикет, топонімічні назви. Аналіз дає підстави твердити, що в усіх перекладах загалом вірно передається поняттєвий компонент культурних та побутових реалій, а образний і ціннісний складники відтворюються з різним ступенем відповідності до задуму автора.

А. Конан Дойл, як й інші вікторіанці, приділяв багато уваги опису вбрання своїх героїв, що виступає додатковою їх характеристикою. Ці описи містять чимало елементів, які потребують старанного відтворення у перекладі, що далеко не завжди вдається здійснити без втрат. Базові предмети одягу не змінили своєї назви, але сильно відрізняються фасонами і не завжди їх можна передати за допомогою простих словникових відповідників. Змінилася мода, і перекладачеві доводиться шукати варіанти, здатні створити зоровий образ того або іншого предмета туалету.

При детальному описі одягу Генрі Баскервіля, який прибув з Канади, А. Конан Дойль – хоча й через оповідача, доктора Ватсона – не приховує свого «несприйняття» так званої, «чужоземної інакшості», інокультурності, демонструє вікторіанським «комплекс зверхності» у ставленні до інших націй з їх власним кодексом поведінки. Специфічні труднощі для перекладу становлять поведінкові моделі Вікторіанської доби. Відхилення від стереотипу набуває культурно-маркованого змісту, який варто підкреслити у перекладі. Поведінкові моделі реалізуються, зокрема, через концепти ЛЕДІ і ДЖЕНТЛЬМЕН. Ціннісний компонент концепту ДЖЕНТЛЬМЕН є практично тотожним в англійській і українській культурах, він підкреслює не лише соціальний статус, а й такі риси, як чемність, гідність, гречність, шляхетність. Переклад цього слова як *пан* позбавляє його деяких вимірів. Гендерний його відповідник ЛЕДІ має у вихідній культурі подвійний зміст: по-перше, це дворянський титул дружини баронета, по-друге, соціокультурний оцінний

феномен. Для першого значення підходить лише переклад *леді*, а друге перекладається і як *леді*, і як *пані*, причому обидва варіанти виступають в опозиції до позначення *жінка* при вживанні у оповіді.

Слід наголосити, що переклад Пόλυ Μοσχολούλου (2000), виконаний сучасною грецькою літературною мовою, передає стиль і тональність оригіналу, зберігає особливості композиції й часопростору першотвору. Адекватно відтворена синтаксична структура роману, без порушення його художньої цілісності. Він звучить цілком сучасно і актуально. Більшість британських реалій з тексту першотвору передані цілком адекватно. Наприклад, у легенді про злодіяння Гуго Баскервіля зустрічається історична реалія “уеоман”. У грецькому тексті: “...την κόρη ενός μικροκτηματία” [5: 37]. В україномовному перекладі теж вжито кальку – йомен – та надано сноску з поясненням – вільний, досить заможний, селянин. Перекладач Пόλυ Μοσχολούλου точно відтворив топонімічні реалії Лондона, Девоншира, де розташований маєток Баскервілів.

Мовленнєвий етикет вікторіанців, подібно до поведінкових моделей, є доволі регламентованим. У плані перекладу найцікавішим є вибір між *ти* і *ви* при відтворенні займенника другої особи *you*. Питома вага варіантів перекладу *you* як *ти* є значно вищою у сучасній літературі, ніж за Вікторіанства. Так, бажаючи підкреслити близькі дружні стосунки Холмса і Ватсона, грецький перекладач замінює нейтральне *you* на приязне *ти*: «Χαίρομαι αφάνταστα που είσαι εδώ, επείδη τόσο οι ευθύνες όσο και το μυστήριο είχαν αρχίσει να μου δίνουν στα νεύρα» [5: 154].

Географічні назви різних місць у колоніях тодішньої Британської імперії – Мартініка, Мадейра, Каттіавар, Серінгапатам виступають історичними і культурними маркерами концепту ІМПЕРІЯ. У всіх розглянутих творах вони просто транскодуються і навряд чи можуть дати сучасному читачеві уявлення про масштабність і міць володінь королеви Вікторії.

Транскрипцію і транслітерацію український та грецький перекладачі застосовували тоді, коли реалія набула статусу інтернаціоналізму, тобто назва

або поняття добре відоме читачеві перекладу. Проте інколи, крім транскрипції чи транслітерації, їм доводилося додавати пояснення у вигляді виноски. Лише описовий переклад вони застосовували у тих випадках, коли в мові немає адекватного еквівалента, який можна було б надати у перекладі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гарбовский Н.К. Теория перевода: Учебник / Н. К. Гарбовский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2007. – 544 с.
2. Дойль А.К. Собака Баскервілів / [Пер. з англ. О. Донічевої] / А. Конан Дойль. – К.: Країна Мрій, 2008. – 298 с.
3. Зорівчак Р. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. Зорівчак. – Львів: Видавництво при Львівському університеті, 1989. – 216 с.
4. Doyle Arthur Conan. The Hound of the Baskervilles. – N.Y.: Berkley Medalion Books, 1999. – 304 p.
5. Αρθουρ Κόναν Ντοίλ. Το σκύλι του Μπάσκερβιλ [μετάφραση Πόλυ Μοσχολόλου]. – Αθήνα: Έκδοσεις Αναστασιλάδη, 2000. – 206 σελ.

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

(В.А. Середа, Маріуполь, Україна)

У сучасному світі у зв'язку з розширенням міжнародної торгівлі, міжкультурних зв'язків у різних сферах, виникає гостра необхідність підвищення рівня кваліфікації перекладачів, які здійснюють переклад юридичних текстів з англійської мови на українську, через специфіку юридичних документів, складністю дотримання стильових ознак тексту законодавчого характеру та використання при перекладі різних трансформацій.

Теоретичну основу даного дослідження становлять праці Л.С. Бархударова, В.М. Комісарова, Я.І. Рецкер, Т.Р. Левицької і А.М. Фітерман. Актуальність нашого дослідження зумовлена недостатньою лінгвістичною вивченістю різних видів перекладацьких трансформацій при перекладі текстів офіційно-ділового

стилю, у тому числі і законодавчого, як одного з найважливіших стилів сучасного документообігу.

Об'єктом нашого дослідження є англомовні юридичні тексти.

Предметом дослідження є лексичні та граматичні трансформації, які використовуються при перекладі текстів юридичного характеру.

Мета дослідження полягає у розгляді явища лексичних та граматичних трансформацій як засобу досягнення еквівалентності при перекладі юридичних текстів.

Для досягнення мети дослідження треба вирішити такі завдання:

- 1) вивчити поняття перекладацьких трансформацій як основи перекладу;
- 2) вивчити види лексичних та граматичних трансформацій;
- 3) розглянути особливості та труднощі перекладу юридичних документів;
- 4) виявити перекладацькі трансформації, які використовуються при перекладі, та описати головні шляхи вирішення проблем перекладу юридичних текстів з їх використанням.

Методи дослідження – метод порівняльного аналізу, описовий метод.

Матеріалом для дослідження стали оригінальні тексти окремих норм статей Конституції США (Constitution for the United States of America) та документи нормативно-правової бази США.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці, обґрунтуванні певного алгоритму вирішення проблеми перекладу юридичного тексту та розвитку науково-методологічних підходів і практичних рекомендацій з формування механізмів застосування лексичних та граматичних трансформацій при перекладі юридичного тексту.

Теоретичне значення даної роботи полягає в тому, що вона може являтися основою для подальшого вивчення особливостей використання трансформацій при перекладі юридичних текстів.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути застосовані в навчальному процесі (при викладанні теорії та практики перекладу та фахового перекладу), а також слугувати опорою при перекладі текстів з юридичного напрямку.

Мова права передбачає спеціалізованість лексики, яка охоплює широкий спектр правових галузей та інститутів. При перекладі юридичних документів необхідно враховувати існуючу різницю в законодавствах країн, особливості українського та англійського юридичного дискурсу. Перед перекладачем постає проблема адекватної передачі змісту юридичних документів при перекладі з однієї мови на іншу. Як наслідок, виникає необхідність у перекладацьких трансформаціях. У процесі перекладу часто може бути неможливим використовувати відповідність слів і виразів, які нам дає словник. В таких випадках ми вдаємося до трансформаційного перекладу, котрий полягає в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення, її повній заміні для адекватної передачі змісту висловлювання [4: 84]. Основне завдання перекладача при досягненні адекватності – вміло використати різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу як можна більш точно передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу при дотриманні відповідних норм мови перекладу. Перетворення за допомогою яких здійснюється перехід від одиниці оригіналу до одиниць перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями [2: 53].

Залежно від характеру одиниць мови оригіналу, які розглядаються як вихідні операції, перекладацькі трансформації поділяються на:

- 1) граматичні трансформації – полягають в перетворенні структури речення у процесі перекладу відповідно з нормами мови перекладу;
- 2) морфологічні трансформації – заміна однієї частини мови іншою або декількома частинами мови;
- 3) синтаксичні трансформації – суть яких полягає в перетворенні синтаксичних функцій слів і словосполучень;

4) лексичні трансформації – представляють собою відхилення від прямих словникових відповідностей. Лексичні трансформації викликаються головним чином, через те, що обсяг значень лексичних одиниць мов оригіналу та мови перекладу не збігається [3: 99].

Використання трансформаційної моделі у перекладацькій діяльності є досить корисним. Розглядаючи формальні одиниці оригіналу і перекладу як взаємозалежні трансформи, трансформаційна теорія цим відводить важливе місце зіставному вивченню різномовних форм, між якими можуть встановлюватися відносини перекладацькій еквівалентності. Такий підхід створює теоретичну базу для описи системи перекладацьких відносин двох конкретних мов, що становитиме одним з головних завдань перекладознавства. Дуже плідним є і опис в термінах трансформації самого процесу перекладу. За підсумками зіставлення вихідних і кінцевих форм перекладацьких перетворень виявляється можливим виявити різні типи трансформації під час перекладу, що озброює перекладача знанням про «перекладацьких прийомів», які широко використовуються практично.

Основні типи лексичних трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу юридичних текстів з участю мов оригіналу та перекладу, включають наступні перекладацькі прийоми: перекладацьке транскрибування і транслітерацію, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію). До найбільш поширених граматичних трансформацій належать: синтаксичні уподібнення (дослівний переклад), членування речень, об'єднання речень, граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення). До комплексних лексико-граматичних трансформацій відносяться: антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад) і компенсація та інші [1: 79].

Трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі. Таким чином, знання трансформацій та їх

обґрунтоване застосування є запорукою успішного здійснення перекладацької діяльності.

Перспектива нашого дослідження полягає у подальшому вивченні перекладацьких трансформацій на матеріалі інших стилів мовлення та інших мов (наприклад, новогрецької мови).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С. Бархударов – М.: Книга, 1975 – 164 с.
2. Коптілов В.А. Теорія і практика перекладу / В.А. Коптілов – К.: Логос, 2003. – 137 с.
3. Латышев Л.К. Курс перевода: эквивалентность перевода и способы ее достижения / Л.К. Латышев – М.: Международные отношения, 1981. – 98 с.
4. Назаров В.Ф. Курс юридичного перекладу / В.Ф. Назаров – М.: МГУ, 2000. – 117 с.

ПЕРЕДАЧА МОДАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ РІЗНИХ СТИЛІВ

(А.О. Николаєнко, Маріуполь, Україна)

У сучасній мовознавчій науці та в перекладознавстві спостерігається підвищений інтерес до категорії модальності в її багатифункціональних виявах. Модальні відношення і засоби їх реалізації все частіше привертають увагу лінгвістів і стають об'єктом вивчення на формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному, комунікативно-функціональному та текстовому рівнях.

Грунтовні дослідження категорії модальності репрезентовано працями В.В. Виноградова, Н.Ю. Шведової, Г.О. Золотової, В.Г. Гака, Н.А. Золототрубової, Н.Д. Зайченко. Інноваційні підходи в дослідженні цієї категорії спостерігаємо в роботах І.Р. Вихованця, А.П. Грищенка, Н.В. Гуйванюк, Г.П. Немця, Б.Є. Арама, Є.А. Попова та ін. Проте явище модальності залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів і воно завжди є актуальним. Адже важко передати будь-які мовні засоби без вираження модальності в них.

В даній роботі досліджуються засоби вираження модальності, які мають дуже важливе значення при їх застосуванні, адже неможливо створити текст перекладу, не знаючи як правильно його оформити. Більш того, досліджуються засоби вираження модальності у творах різних стилів, що значно розширює діапазон їх використання, а отже і зумовлює особливість їх застосування.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю всебічного теоретичного розгляду категорії модальності, засобів її вираження, систематизація модальних слів, визначення їх статусу.

Об'єктом дослідження є модальний аспект текстів різних стилів.

Предметом дослідження є мовні засоби вираження модальності текстів різних стилів.

Мета роботи – є дослідження модального аспекту текстів різних стилів. при перекладі з англійської мови на українську.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання: уточнити поняття модальності; встановити роль модальності в перекладі текстів різних стилів; навести класифікації засобів вираження модальності; виявити особливості використання засобів вираження модальності в англійській мові в текстів різних стилів та їх перекладу з англійської мови на українську.

Методи дослідження. У роботі було використано комплекс лінгвістичних методів: метод лінгвістичного аналізу текстів різних стилів, описовий метод, порівняльний метод.

Матеріалом дослідження послуговували різні приклади вираження модальності в текстах різних стилів: (художня література, тексти офіційно-ділового стилю, суспільно-інформативні тексти та технічні тексти).

Наукова новізна. Вперше відбувся порівняльний аналіз способів вираження модальності в англійській та українській мовах.

Теоретична значущість одержаних результатів зумовлене тим, що в даній роботі систематизовано поняття модальності та її значення у перекладацькому процесі.

Практична значущість. В результаті отриманої в ході дослідження можуть бути використані в курсах теоретичної та практичної граматики в сучасній англійській мові, теорії практики перекладу.

Будь-яке лінгвістичне явище в перекладі набуває особливих рис, на які обов'язково необхідно звертати увагу, щоб максимально правильно передати те, що хотів сказати автор тексту-оригіналу. Модальність розглядається як функціонально-семантична категорія, мовна універсалія, що проявляється в основних категоріях мови. Ця мовна категорія виступає важливим елементом комунікації, виражаючи відношення того, хто говорить до висловлювання, і є невід'ємною властивістю тексту, що вміщує відношення автора до дійсності.

За допомогою модальності ми можемо виражати свої думки вільно, експресивно, адже не можливо передати необхідну інформацію без демонстрування нашого ставлення до того, що ми повідомляємо. Тому модальність відіграє важливу роль в текстах будь-якого стилю, будь-якого жанру.

Модальність, будучи екстралінгвістичною категорією вираження відношення мовця до реальності, в англійській та українській мовах має загальні засоби вираження. Існують різноманітні способи перекладу засобів вираження модальності при перекладі з англійської на українську.

1. фонетичні засоби (наголос та інтонація);

2. лексико-граматичні засоби (модальні дієслова);

1. фонетичні засоби

Вираження модального значення за допомогою фонетичних засобів завжди мають ідентичну реалізацію в обох мовах, хоча в українській мові часто виражаються за допомогою лексичних засобів (модальні частки та модальні прислівники). Ці засоби також можуть виражати відтінки значення передбачення, застереження, припущення, сумніву, впевненості та ін. Найбільш

часто вживаними частками, котрі створюють такі чи подібні значення, є аж, ж, хоч, б, би, і, й, - но, - то, саме, таки та ін., а також прислівники *авжеж, адже, надто, певне, напевне, все ж, все ж таки, немов, ніби* та деякі інші. Вибір модальних часток чи модальних прислівників залежить від контексту, хоча в більшості випадків він залежить від перекладача та його власного бажання забарвити текст перекладу. Наприклад, можна при перекладі створити більш слабе чи більш сильне значення слів у реченні:

“How fastidious is the human memory! ” [The Ukrainian; с.10]. Дивовижна все ж таки людська пам'ять”

2. лексико-граматичні засоби (лексичні засоби вираження модальності)

Також до лексичних засобів вираження модальності відносять модальні слова. Модальні слова мають значення сумніву, вірогідності, впевненості, передбачення та ін. До модальних слів відносять такі слова: *perhaps* (можливо), *maybe* (можливо), *definitely* (без сумніву), *certainly* (звісно), *probably* (можливо), *of course* (звичайно), *surely* (звісно), *without a doubt* (без сумніву), *in fact* (фактично), *in truth* (правду кажучи), *possibly* (можливо), *naturally* (звісно), *obviously* (очевидно), *happily* (на щастя), *fortunately* (на щастя), *unfortunately* (на жаль), *undoubtedly* (без сумніву) та інші.

Модальні дієслова *may/might* та їх еквіваленти *to be permitted to/ to be allowed* мають деякі особливості використання та вираження значення.

Коли модальні дієслова *may/might* виражають дозвіл, вони зазвичай перекладаються на українську мову словом “можна” або “дозволяти, не заперечувати”:

“May I speak now? ” - “Тепер дозволяєте мені говорити? ” [Дмитренко; с.123].

В.І. Карабан зазначає, що *have to* можна назвати синонімом модального дієслова *must*, що позначає зумовлену обставинами повинність.

Часто це модальне дієслово, виражаючи сильну повинність перекладається на українську мову словами:

"And we will have to invite workers from other countries" [The Ukrainian; с.38]. - *"Нам доведеться запрошувати іммігрантів з інших країн"* [The Ukrainian; с.37].

Отже, перекладаючи модальне дієслово *have to* необхідно звертати увагу на різні фактори, що впливають на переклад.

Модальне дієслово *need* виражає необхідність виконання чогось і перекладається в основному на українську мову модальними словами *треба, потрібно, необхідно, належить*:

"And a great deal needs to be done" [The Ukrainian; с.10]. - *"І нам ще належить багато чого досягти"* [The Ukrainian; с.10].

На основі опрацьованого матеріалу було встановлено, що найпоширенішими засобами вираження модальності в англійській мові в текстах різних стилів є модальні дієслова. На масиві опрацьованого матеріалу були визначені способи перекладу засобів вираження модальності в сучасній англійській мові на українську мову. Вони можуть перекладатись за допомогою фонетичних засобів (логічного та фонетичного наголосу), лексичних засобів (модальні слова та композити) та лексико-граматичних засобів вираження модальності (модальні слова) або взагалі не мати чіткого вираження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Arthur Conan Doyle. The Adventures of Sherlock Holmes. Penguin Classics – England., 1994. – 302 p.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.: Издательство иностранной литературы., 1955. – 416с.
3. Беляева Е.И. Модальность и прагматические аспекты директивных речевых актов в современном английском языке/ Е.И. Беляева – М.: Автореф. дис. докт. Филол. Наук., 1988. - 180с.

СЕКЦІЯ 4
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА
ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ.
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ ТА В ЛЕКСИКОГРАФІЇ
О СТРУКТУРЕ СЛОВАРНОЙ СТАТЬИ
«СЛОВАРЯ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИХ ДУБЛЕТОВ»

(В.И. Теркулов, Донецк, Украина)

Этимологическими дублетами называются этимологически тождественные слова, то есть слова, генетически отождествляемые в одном слове-источнике, например, рус. **князь** «1. Предводитель войска и правитель области в древней Руси и в удельный период (ист.). 2. Почетный титул, переходивший по наследству или даровавшийся разным лицам за особые заслуги» (<праславянское. ***kn`ędz`ь** «военачальник» < прагерм.) – **ксёндз** «польский католический священник» (пол. **ksiądz** «священник» < праславянское. ***kn`ędz`ь** «военачальник» < прагерм.) – **конунг** «вождь, король в скандинавских странах» (<др.-норв. **konungr** < прагерм.), генетически тождественные прагерманскому ***kuningaz** «глава рода».

Существует всего лишь два словаря этимологических дублетов – «Dictionnaire de doublets ou doubles formes de la langue française» О. Браше, изданный в Париже в 1868 году, и «Словарь этимологических дублетов испанского языка» И.А. Короленко, изданный в Ленинграде в 1969 году, хотя, как не раз отмечалось, уже давно «настало время опубликовать такие словари для разных языков», в частности для русского.

Первую из указанных выше работ трудно назвать словарём в собственном смысле этого слова, поскольку в ней не даётся словарного описания этимологических дублетов, а попросту приводится список этимологически тождественных лексем во французском языке, выступающий в качестве списка иллюстраций к теоретическим построениям автора.

Словарем является работа И.С. Короленко, однако и она не лишена целого ряда недостатков, основным из которых является то, что предложенная автором структура словарной статьи вряд ли может быть признана удачной, поскольку она не изоморфна структуре категории «этимологическая дублетность». Дело в том, что в словаре И.А. Короленко этимологически тождественные слова анализируются раздельно: сначала даётся характеристика одного из дублетов, затем – другого, и только в конце словарной статьи указывается то, что их объединяет – слово-источник. Это приводит к тому, что большинство параметров дублетности в словарной статье остаётся нераскрытым: в ней нет указаний на типы сходств/различий между компонентами дублетной группы, на пути и источники возникновения этих сходств/различий и т.д. Иначе говоря, работа И.А. Короленко является не столько словарем этимологических дублетов, сколько этимологическим или историко-этимологическим словарём, в котором в одну словарную статью включаются этимологически тождественные лексемы.

Необходимым условием, стоящим перед составителем «Словаря этимологических дублетов», является то, что в его словарной статье должны быть отражены фундаментальные характеристики дублетности. Этимологические дублеты должны в первую очередь описываться как этимологически тождественные и лишь после этого – как актуально различные.

В связи с этим в составляемом нами «Словаря этимологических дублетов русского языка» предполагается следующая структура словарной статьи:

- заглавные слова, то есть собственно этимологические дублеты;
- указание на исходные отношения между глоссами слова-источника, на базе которых возникла группа этимологических дублетов;
- история возникновения группы этимологических дублетов
- описание причин возникновения различий в фонетике, грамматике и семантике (после линии);
- указание на актуальные отношения между этимологическими дублетами (после символа ♦).

Например, для этимологических дублетов *депо* – *депозит* словарная статья имеет следующий вид.

ДЕПО – ДЕПОЗИТ

Лат. *depositum* ср. р. «резерв (1), вещь, отданная на хранение (2)» аккумулятив – номинатив [Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. – М., 1986. – С. 238, (в дальнейшем – Дворецкий)].

А. Лат. – эволюция – франц. *dépôt* – заимствование – рус. *депо*. [Этимологический словарь русского языка: в 8-ми вып./Под ред. Н.М. Шанского. – Т.1. – Вып. 5. – М., 1973. – С. 74 (в дальнейшем – ЭСРЯ); Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4-ех т. – Т.1. – С.499. (в дальнейшем – Фасмер)]

Б. Лат. – заимствование – польск. *depozyt* – заимствование – рус. *депозит* [ЭСРЯ 1/5, 74 [4]; Фасмер 1, с.499]

А. Лат. (1) аккумулятив – франц. *dépôt* (апокопа финали по закону Дармстеттера); муж. р. (утрата среднего рода, неизменяемость); «помещение для хранения резерва» (актуализация семы «помещение») – рус. *депо* ср. р. (освоение по финали); неизм. «помещение для ремонта и стоянки подвижного состава» (конкретизация сем «хранение» и «резерв»)

Б. Лат. (2) номинатив – польск. *depozyt* (апокопа финали и переход [it] - [yt] по стереотипу освоения) муж. р. (освоение по финали) «депозит» (конкретизация семы «вещь») – рус. *депозит* (переход [yt] - [it] по аналогии с *лимит*, *кредит* и т.п.) муж. р. (освоение по финали) «деньги, отданные на хранение»

♦ Абсолютное различие в семантике («помещение для ремонта и стоянки подвижного состава» – «деньги, отданные на хранение») и грамматике (ср. р., неизм. – муж. р., -а), частичное сходство в звучании (совпадение [д, п]).

Сейчас словник Словаря составляет более 1000 слов.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Будагов Р. А. «Словарь этимологических дублетов испанского языка» и его значение / Р. А. Будагов // Научн. докл. высш. школы. Фил. науки. – 1970. – № 5. – С. 92-94.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

(Е.В. Васильєва, Маріуполь, Україна)

Метою нашого дослідження є вивчення студента як активного суб'єкта учіння з формування перекладацької компетентності на підґрунті особистісно-діяльнісного підходу І.О.Зимньої [2]. У рамках цієї статті за предмет дослідження обрано студента у контексті першого (особистісного) складника вищевказаного підходу.

Об'єктами особистісного розвитку студентів у курсі навчання перекладу (відповідно й нашого дослідження) є мотиви оволодіння навчальною дисципліною (у нашому випадку, іноземною мовою і теорією та практикою перекладу), когнітивні процеси, задіяні в процесі оволодіння іноземною мовою, й емоційно-вольові якості.

У цілісній психологічній особистості перекладача можна виділити такі групи властивостей: соціально-особистісні характеристики (наприклад, стать, рік, соціальний статус, рівень освіти); внутрішні особистісні риси (наприклад, темперамент, характер, особистості мислення; контактність); філологічні знання, вміння та навички (білінгвізм, мовна інтуїція, літературні здібності); співпадіння або розходження особистостей автора оригінального твору та перекладача (чим ближче перекладач до автору оригіналу за віковими, соціальними та ментальними характеристиками, за світосприйняттям і життєвим досвідом, тим якіснішим буде виконаний їм переклад) [3].

На якість перекладу впливають різнорівневі психічні та психологічні властивості перекладача. До психологічних механізмів, які задіяні в процесі перекладу і відповідно потребують розвитку в майбутніх перекладачів, належать механізми уваги, слухового сприйняття, ймовірного прогнозування,

пам'яті (оперативна, довгострокова), мислення (перш за все якість абстрактно-логічного мислення), культури мовленнєвої поведінки, а також механізм швидкого переключення з однієї мови на іншу та подолання інтерференції мовної системи рідної мови в процесі перекладу на іноземну мову. Слід відмітити, що всі ці механізми існують і розвиваються в комплексі.

В ході перекладу спостерігається паралельне сприйняття інформації та здійснюється розумова діяльність перекладача. Перекладацька діяльність потребує високої концентрації та належного розподілу уваги студента, а також утримання в пам'яті великого обсягу різноманітної інформації. Тісний зв'язок можна простежити між механізмами уваги, сприйняття, пам'яті та мислення у відборі та застосуванні релевантних прийомів техніки перекладу (асоціація, ідентифікація, узагальнення, відбір ключових слів, відбір інформації відповідно до мети перекладу та ін.). Ще одним важливим і розповсюдженим прийомом є використання перекладацького скоропису. Механізм ймовірнісного прогнозування реалізує водночас увесь комплекс механізмів, що лежать в основі процесу перекладу.

Однією з важливих соціальних характеристик студента-перекладача як медіатора (посередника) між двома культурами є культура мовленнєвої поведінки, яка визначається мірою відповідності прийнятим у певній мовній спільноті нормам вербального спілкування, поведінки, сучасним правилам мовленнєвого етикету [1].

Особливого значення для майбутнього перекладача набуває такий складник культури мовленнєвої поведінки як характеристика мислення, якому, безумовно, відводиться провідна роль. У вузькопсихологічному плані культура мислення полягає в процесі постановки й розв'язання розумових завдань. Мислення в діяльності студента-перекладача виступає у вигляді формулювання й розв'язання завдань, пов'язаних із здійсненням перекладу (відповідно до мети перекладу, стилю та жанру тексту, характеру реципієнтів, умов здійснення, наявності чи відсутності технічних засобів та ін.). Ще одним проявом культури мислення студента-перекладача є адекватний вибір прийому

перекладу, мовних засобів і способів формулювання викладеної думки з урахуванням особливостей стилю та жанру висловлювання, що перекладається (усно чи письмово).

Когнітивні механізми, задіяні в процесі перекладу, відрізняються в залежності від виду перекладу (усний чи письмовий). Відмінність усного перекладу від письмового пов'язана насамперед з тривалістю існування в часі об'єкта і результату перекладу. У письмовому перекладі оригінал і переклад створюються у фіксованій формі – у вигляді письмового тексту. Це дає можливість перекладачеві сприймати оригінал в цілому, неодноразово повертатися до перекладного тексту, аналізувати його зміст і форму, поглиблювати і коригувати своє розуміння цього тексту. За зовсім інших умов здійснюється усний переклад. Оригінал і переклад існують у вигляді відрізків усного мовлення, що зазвичай виключає можливість повторного сприйняття і корекції. Текст оригіналу надходить до перекладача невеликими порціями, і він не може співвіднести почуте зі змістом всього тексту. Час на виконання перекладу суворо обмежений, ніколи роздумувати, перебирати варіанти перекладу, темп перекладу задається оратором. Особливі вимоги пред'являються до пам'яті перекладача, здатності сприймати різні форми усного мовлення, типи і манери вимови, вміння чітко і правильно вимовляти переклад, виступати перед великою аудиторією.

Таким чином, для успішного здійснення усного перекладу необхідні такі розумові та мовленнєві дії: слухання і письмова фіксація, прочитання перекладацької запису і говоріння (при усному послідовному перекладі); читання і говоріння (при перекладі з листа); слухання і говоріння (при синхронному перекладі). Для здійснення письмового перекладу необхідним є читання і письмова фіксація.

Підсумовуючи все вищесказане, можна перелічити основні психологічні характеристики, котрі допомагають перекладачеві під час виконання його професійної діяльності: добрий слух; швидка реакція; здатність до концентрації уваги; розвинена оперативна пам'ять; здатність швидко переключатися;

здатність одночасно виконувати різні дії; психологічна стійкість; креативність у вирішенні перекладацьких завдань. Одночасність протікання різних видів дій в ході перекладу свідчить про інтенсивну роботу психічних механізмів у всіх видах перекладацької діяльності, що свідчить про необхідність їхнього постійного розвитку і вдосконалення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алексеева И.С. Профессиональное обучение переводчика: учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей / И.С.Алексеева. – СПб.: Институт иностранных языков, 2000. – 192 с.
2. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку / И.А.Зимняя. – М.: Рус. яз., 1989. – 219 с.
3. Речевые проявления личности переводчика в тексте перевода [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.langinfo.ru/index.php?sect_id=650.

ЭЛЕКТРОННЫЕ СЛОВАРИ – ПРЕИМУЩЕСТВА, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

(Н.В. Струкова, Мариуполь, Украина)

С появлением компьютерной техники, создатели программного обеспечения создали новый тип словарей – электронный словарь. Такой тип словаря – абсолютно новое слово в истории лексикографии, отметившее новую качественную ступень ее развития. Именно сейчас электронные словари вышли из тени бумажных и становятся самостоятельными игроками на языковой площадке, причем игроками, которые, похоже, в ближайшее время [2].

Чтобы лучше понять принципы действия систем машинного перевода (далее МП) и их методы использования словарей и анализа грамматики, равно как и синтеза структур на выходном языке, следует на практике перевести текст с неоднородной лексикой, используя одну из программ систем МП.

Возьмем в качестве примера следующую логическую задачу:

«На поверхности пруда плавает одна кувшинка, которая постоянно делится и разрастается. Таким образом, каждый день площадь, которую занимают кувшинки, увеличивается в два раза. Через месяц покрытой оказывается вся поверхность пруда. За сколько времени покроется кувшинками вся поверхность пруда, если изначально на поверхности будут плавать две кувшинки?»

Вот ее 'вольный' перевод на польский язык, который мог бы быть сделан человеком – переводчиком:

«Na powierzchni stawu pływa jeden grąźel, który stale dzieli się i rozrasta się. Więc, codziennie teren zarośnięty grąźelami zwiększa się w dwa razy. Miesiąc później cała powierzchnia stawu jest pokryta. Przez jaki czasbędzie pokryta grąźelmi cała powierzchnia stawu, jeśli pierwotnie na powierzchni będą pływać dwa grążele?»

При переводе переводчику пришлось поменять порядок слов в нескольких предложениях, изменить структуру некоторых предложений и заменить сложноподчиненные предложения на причастные обороты. А вот как переводит этот текст система автоматического перевода:

«Na powierzchni stawku pływa jeden grzybień, który stale dzieli się i rozrasta się. Więc, dziennie plac, który zajmuje grzybień, zwiększa się do dwóch razy. Przez miesiąc pokrytą okazuje się cała powierzchnia stawku. Za ile czasu pokryje się grzybieniem cała powierzchnia stawku, jeśli najpierw na powierzchni będzie pływały dwa grzybień?»

Обратим внимание на слово "кувшинка". При ручном переводе оно было переведено как «grąźel», а электронный переводчик перевел его как «grzybień». Это нельзя считать лексической ошибкой, так как в польском языке допустимы два варианта этого слова, но чаще используется слово «grąźel», и оно является более понятным носителю языка. Таким образом, отбирая, исходя из контекста, наиболее вероятные значения слов, программа Pragma выбирает слова, которые первые указываются в словаре, не обращая внимания на распространенность данного слова, как это делает редактор-переводчик. Однако справедливости

ради, нужно отметить, что в обоих случаях перевод слова был осуществлен правильно и от того, что программа выбрала другой перевод, смысл высказывания изменен не был.

Немного смущает фраза «*plac, który zajmuje grzybień*», так как использование слова «*plac*» в польском языке ограничено и чаще используется в контекстах, связанных с более точными науками. Правильнее слово «площадь» в данном контексте перевести как «*teren*», которое больше подходит сюда по значению (площадь, область, район). И перевод будет такой: «*teren zarośnięty grąźelami*». Следует обратить внимание на то, что переводчик изменил и синтаксическую структуру, упростил ее, используя причастный оборот, в то время как программа перевела это предложение как сложноподчиненное предложение.

Оставшийся текст перевода программой является допустимым, но в фразе «*będzie pływały dwa grzybień*» были допущены грамматические ошибки. Слова «*będzie pływały*» – это форма глагола будущего времени множественного числа, а глагол-связка «*być*» был использован в единственном числе (правильный вариант: *będą pływały*). Также в словосочетании «*dwa grzybień*» было допущено несогласование слов. Слово «*grzybień*» было использовано в форме единственного числа именительного падежа, хотя числительное «*dwa*» требует от зависимого слова форму единственного числа родительного падежа (правильный вариант: *dwa grzybnia*).

Поэтому упущением создателей систем МП является пословный перевод и отсутствие согласования между словами в некоторых словосочетаниях. Следующим существенным недостатком является очевидное «нежелание» системы менять порядок слов и структуру словосочетаний и предложений – иногда это жизненно необходимо. То есть в выходном языке порядок слов не всегда такой же, как и во входном, и высказывания можно упрощать с помощью использования различных оборотов [1].

Движение информационных потоков делает вполне естественным стремление автоматизировать процесс перевода. В этой связи компьютерные

словари являются очень удобным подручным средством в целях экономии времени и оптимизации процесса понимания иноязычной информации [3: 106]. Кроме того, сейчас имеются программы-переводчики, которые могут производить более или менее адекватный перевод иноязычных текстов и могут являться подспорьем в работе специалистов различных профилей.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Статистический машинный перевод [Электронный ресурс]: Искусственный интеллект. Системы и модели. – Режим доступа: <http://www.rriai.org.ru/statisticheskiy-mashinnyiy-perevod.html>.
2. Филинов Е.Н. История машинного перевода [Электронный ресурс]: Виртуальный компьютерный музей – Режим доступа: <http://www.computer-museum.ru/histsoft/histmt.htm>.
3. Шаляпина З.М. Автоматический перевод: эволюция и современные тенденции / З.М. Шаляпина – Вопросы языкознания. – 1996 – № 2 – С.105-117.

LA FIGURA DEL TRADUTTORE COME MEDIATORE CULTURALE

(O. Gavenko, Mariupol, Ucraina)

Per millenni gli uomini hanno comunicato con il solo mezzo della voce e dei movimenti del corpo, poi, con l'invenzione della scrittura, che a Platone non piaceva perché temeva che avrebbe danneggiato la memoria e la conoscenza, l'esercizio della traduzione si è molto complicato. Con la voce, con cenni del capo, delle mani, degli occhi, si potevano modulare informazioni ulteriori, extra-verbali; inoltre *verba volant*. Quando, invece, la traduzione diventa un testo scritto, fisso, che riproduce in una lingua altra un testo originale a sua volta scritto e fisso, allora comincia veramente la lotta dei traduttori con i principi di correttezza, fedeltà, bellezza, utilità, unicità, funzione delle traduzioni. E soprattutto, postulando assenza di errori, comincia la tirannia della scelta: per ogni parola, espressione, composizione morfologica, sintattica e sonora, il traduttore deve scegliere una e una sola soluzione. È una scelta di significato, ma anche una scelta estetica.

La traduzione “letteraria” non è esclusivamente legata alla letteratura. Ogni testo destinato a più di una interpretazione e in cui dunque si riscontrano alcuni significati connotativi, è un “testo letterario”; per connotazione si intende il fenomeno per cui una parola, oltre a denotare un significato preciso, ne richiama altri. Se questo tipo di testo richiede una fruizione non passiva da parte del lettore, a maggior ragione richiederà un certo acume interpretativo da parte del traduttore.

La traduzione letteraria è un processo, un meccanismo, una trasformazione o transustanziazione da una forma in un'altra, - pur rimanendo comunque essa stessa. Ma c'è ancora qualche domanda difficile. Che cosa fa realmente chi traduce letteratura? Che cosa è in sostanza la traduzione letteraria? Una forma, o piuttosto una “poetica”? Qual è il suo vero spazio letterario?

Una nota traduttrice italiana Laura Bocci pone un'altra domanda interessante: il traduttore letterario è o no il ‘secondo autore’, la ‘seconda mano’? il traduttore di fatto ‘riscrive la letteratura’, facendosi carico del rischio insito nel passaggio e assumendosi la responsabilità del compromesso implicito in questa operazione. Oppure possiamo considerare il traduttore solo un “vile”- come ironicamente la traduttrice lo ‘provoca’ nel suo *Di seconda mano* (DSM): uno che vuole solo nascondersi dentro la pagina presa in prestito da un altro, dal “vero scrittore”? E ancora: in che modo l'umile pratica artigianale e quotidiana di chi traduce, spesso per guadagnarsi da vivere, può confrontarsi con l'immenso apparato teorico che negli ultimi vent'anni è andato accumulandosi – aggiungendosi dunque alle teorie “classiche” - sul problema del tradurre, e del tradurre letteratura in particolare? [2]

Il lavoro della traduzione letteraria è un ‘lavoro globale’ che nasce da un ‘fare artigianale’; ma insieme, come afferma G. Steiner, lavorare sulla traduzione, praticarla, studiarla, in quanto problema del senso e del suo trasferimento, equivale ad interrogarsi sul linguaggio, a studiare la conoscenza e, con essa, le contraddizioni fondamentali dell'essere. Significa interpretare il mondo, e dare una forma a questa interpretazione.

Il traduttore si appropria del messaggio della comunicazione, interpretandolo nel contesto culturale a cui appartiene, a modo suo. Nello specifico dei testi scritti, la

traduzione è il processo che trasforma il “prototesto” in “metatesto”, generalmente mediante l’uso di una lingua diversa da quella in cui il testo è stato scritto e con la finalità di interagire con una cultura diversa da quella nella quale è stato prodotto. La traduzione permette la sopravvivenza dell’originale, lo vivifica rendendo creativo l’atto del traduttore, che si assume l’enorme responsabilità di assicurare lunga vita alla letteratura, sia essa autentica o tradotta, e di far entrare nella sua cultura di appartenenza nuovi mondi e innovative idee letterarie. Per un buon traduttore è molto importante, quindi, l’attenzione rivolta al sistema culturale d’arrivo della traduzione, alla ricezione del testo e al target del lettore. Tutti questi fattori decreteranno il successo del prodotto artistico che si sta per immettere sul mercato letterario.

Il traduttore, quindi, può essere chiamato a pieno titolo “il mediatore culturale”. Ma la mediazione culturale sia molto più che una traduzione. Il ruolo di mediatore culturale è analogo a quello di un mediatore in qualsiasi altro campo, dall’arbitro al terapeuta. Secondo lo psicologo sociale australiano R.Taft, per operare come mediatore tra diverse culture una persona deve avere delle cognizioni che siano rilevanti per ogni cultura [3]. Per esempio, riguardo a conoscenza della società, il traduttore deve apprendere la storia, il folklore, le tradizioni, le usanze, i valori, i divieti, le condizioni ambientali e la loro importanza, i popoli confinanti, persone di rilievo nella società. Lo scienziato cita anche le altre “qualifiche” del traduttore-mediatore culturale, concludendo che “dovrà dunque aver sviluppato un elevato grado di sensibilità interculturale e aver raggiunto il livello di ‘ valutazione contestuale’.

LETTERATURA

1. D. Katan. L'importanza della cultura nella traduzione / Katan David. – Milan: (ed) M. Ulrych, UTET, 1997. - pp. 31-74.

2. L. Bocci. Scrivere ‘di seconda mano’, riscrivere la letteratura (considerazioni sulla traduzione letteraria) / Bocci Lucia. - L’aquila: Convegno DAAD, 2008. –18 p.

3. Popović A. La scienza della traduzione. Aspetti metodologici. La comunicazione traduttiva / Anton Popović. – Milano: Hoepli, 2006. - 195 p.

OD GRZECZNOŚCI DO PRZEMOCY. O ŁAMANIU ZASAD KOMUNIKACJI

(O. Krugliakov, Katowice, Polska)

Obecnie można spotkać się z coraz większą ilością wulgaryzmów, kolokwializmów, a także łamaniem zasad grzeczności językowej wśród młodych ludzi. Takie opinie spotykamy na każdym kroku, warto jednak zastanowić się nad tym, czym jest owa grzeczność językowa i jakie reguły rządzą budową prawidłowych formuł.

„Grzeczność językowa to zbiór przyjętych w danej społeczności wzorów językowych zachowań grzecznościowych, zwyczajowo przyporządkowanych określonym sytuacjom pragmatycznym, takim jak: spotkanie znajomej osoby, wyświadczenie nam przez kogoś przysługi, sprawienie komuś przykrości czy odniesienie przez kogoś sukcesu” [Małgorzata Marcjanik, *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa, 2008, s. 12]

Odpowiednio do takich sytuacji istnieje cały szereg zachowań, jak na przykład: powitanie, podziękowanie, przeprosiny, gratulacje itp. Owe zachowania można określić jako rytuał, który wedle Pawła Hertza „powstaje w momencie, kiedy dwóch ludzi wchodzi w jakikolwiek kontakt ze sobą [...]” [Beata Drabik *Językowe rytuały tworzenia więzi interpersonalnej* Kraków 2010, s. 7].

Między dwoma osobami zwykle istnieje określony porządek stosowania zasad komunikacji. Zdaniem Beaty Drabik, w przypadku, gdy stosowanie tych samych zasad trwa przez jakiś czas, wtedy powstaje rytuał, zależny od systemu wartości tych dwóch osób [tamże, s. 7]. Uważam jednak, że aby rytuał powstał, porządek komunikacyjny nie musi trwać przez określoną ilość czasu (w tym przypadku należałoby dookreślić, jaka to ilość). Moim zdaniem wystarczy, by dana sytuacja komunikacyjna powtórzyła się kilka razy, szczególnie jeśli dotyczy to początkowej (podstawowej) fazy komunikacji – fazy adresatywnej (zwrotu do adresata). Aby rytuał powstał (niekoniecznie tylko w określonym kontekście sytuacyjnym), muszą zostać ustalone relacje pomiędzy uczestnikami aktu komunikacji. Rytuał jest w tym wypadku obowiązkowym elementem ustalania owych więzi.

W systemie wartości, który posiada uczestnik komunikacji, wytwarza się w czasie porozumiewania się potrzeba rytuału w relacji do tego systemu wartości [tamże, s. 7]. System ten, od którego zależy porządek komunikacji pomiędzy uczestnikami aktu komunikacji nie musi też powstawać podczas bezpośredniej interakcji - określony system wartości może zostać przyjęty przez jedną ze stron na długo przed realizacją komunikacji.

Nie zawsze interlokutorom udaje się wypracować wspólny cel, co oczywiście może uniemożliwić nawiązanie interakcji, zmniejszyć jej skuteczność, w efekcie więc zagraża klęską w sferze komunikacji. Często to nadawca jest odpowiedzialny za niemożliwość osiągnięcia skuteczności komunikacyjnej, ponieważ lekceważy podstawowe zasady nawiązywania pozytywnych więzi, wedle których:

- adresat powinien czuć się w kontakcie z nadawcą dobrze, to znaczy być przez niego akceptowany i szanowany;

- adresat powinien odbierać adresowany do niego tekst wypowiedzi jako estetyczny (w tym językowo poprawny i nieobraźliwy);

- adresat powinien czuć, że nadawca mówi prawdziwie, szczerze, nie realizując przy tym celów dla odbiorcy niejasnych (by nadawca swoim mówieniem nie wzbudzał u odbiorcy podejrzliwości) [Małgorzata Marcjanik Grzeczność w komunikacji językowej Warszawa, 2008, s. 11].

„Osoba, do której kierowane są zachowania grzecznościowe, odbiera je w sposób globalny – oczekuje zgodności słów i >>czynów<<” [tamże: s. 14]. Jeśli formuły językowe oraz kody niewerbalne, czyli sposób wypowiadania słów nie został dostosowany do sytuacji komunikacyjnej „odbiorca staje się [...] podejrzliwy – zaczyna weryfikować treść komunikatu grzecznościowego” [tamże” s. 15]. Takie zakłócenia na linii nadawca – odbiorca sprawiają, że komunikacja stanie nieskuteczna. Do innych przykładów słownej agresji można zaliczyć również szantaż, szyderstwo czy zastraszanie [tamże: s. 12].

Problem słownej agresji polega na pytaniu, które słowa krzywdzą, jakie reprezentacje stanowią obrazę. Oczywiście jest, że obraza ta składa się nie tylko z określonych środków leksykalnych, lecz także ze środków pozajęzykowych i

ponadjęzykowych, „sposobu zwracania się, sposobu – dyspozycji lub obiegowej postawy – interpeluje i ustanawia określony podmiot” [Judith Butler, *Walczące słowa*, Warszawa 2010, s. 10]. Te środki realizują swoją siłę wobec tego, kogo ranią. Aby zrozumieć to zjawisko, w ślad za Judith Butler, odwołamy się do koncepcji J.L. Austina, według której „musimy najpierw umieścić ją (wypowiedź) w kontekście >>całościowej sytuacji mówienia<<” [tamże: s. 10]. Szczególnie interesują nas konkretne fazy emisji informacji przez nadawcę – lokucja, inlokucja oraz perlokucja. Podczas inlokucji nadawca realizuje plan, intencje w swojej wypowiedzi, specyficzny zamiar, z kolei perlokucja zakłada wywołanie reakcji, przewiduje następstwo aktu wypowiedzi, skierowane na otrzymywanie pewnych skutków odzwierciedlonych w zachowaniu i czynnościach odbiorcy. W konsekwencji „raniące wezwanie może wydawać się przygniatające lub paraliżujące adresata, lecz może również wywołać nieoczekiwaną i otwierającą nowe możliwości odpowiedź” [tamże: s. 10]. Wymienione poszczególne akty trwają jednocześnie, a nie po kolei, dlatego wyodrębnienie ich granic jest dość skomplikowane, co uskłada proces analizy.

Badań środków leksykalnych nie wystarczy, żeby zrozumieć, co stanowi szantaż, szyderstwo, groźbę i ogólnie – krzywdzące słowa. Ostatecznie potrzebna jest analiza warunków takiej komunikacji, w trakcie której będzie możliwa identyfikacja takich słów jako przemocy językowej.

LITERATURA

1. Drabik Beata Językowe rytuały tworzenia więzi interpersonalnej // Beata Drabik. – Kraków, 2010. – 252 s.
2. Warkocki Błażej Różowy język. Literatura i polityka kultury na początku wieku // Błażej Warkocki. – Warszawa, 2013. – 347 s.
3. Butler Judith *Walczące słowa* // Judith Butler. – Warszawa, 2010. – 190 s.
4. Marcjanik Małgorzata *Grzeczność w komunikacji językowej* // Małgorzata Marcjanik. – Warszawa, 2008. – 168 s.
5. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика // И.П. Сусов. – Винница: Новая книга, 2009. – 272 с.

ПРЕИМУЩЕСТВА ПРОГРАММ МАШИННОГО ПЕРЕВОДА

(С.Г. Романюк, Мариуполь, Украина)

Всем хорошо известно, что хороший перевод текста – это не только творческая, но и достаточно трудоемкая работа. Причем даже самый хороший перевод, как правило, нуждается в редакторской правке. Что касается творческой части, то в обозримом будущем в соревновании компьютер-человек всегда победит "живой" переводчик. Однако для решения проблем, обусловленных трудоемкостью процесса перевода, системы МП могут оказаться хорошим подспорьем. Для того чтобы это лучше понять, перечислим достоинства программ машинного перевода (общие для всех систем МП вообще и систем PROMT в частности):

- Высокая скорость. Всего несколько секунд и мы получаем перевод многостраничного текста. Это позволяет быстро понять смысл текста, а если система настроена на перевод текстов этой тематики, требуется минимальная редакторская правка.

- Низкая стоимость. Это очень легко оценить: если мы обращаемся к профессиональным переводчикам, приходится платить за каждую страницу переведенного текста, либо мы нанимаем штатного переводчика, которому приходится платить зарплату. В случае с системой машинного перевода, мы платим деньги только один раз – при покупке программы.

- Доступ к услуге. Немаловажный фактор, который многие критики систем МП не принимают в расчет. Программа-переводчик всегда под рукой, а обращаться в переводческое бюро во многих случаях связано с дополнительными затратами времени и сил.

- Конфиденциальность. Системе МП можно «доверить» любую информацию. Многие пользователи регулярно используют системы МП для перевода личных писем. Программа-переводчик сохранит в тайне любые тексты, которые мы ей «доверим».

- Универсальность. Любой переводчик всегда имеет специализацию, т.е. переводит тексты по той теме, которой он хорошо владеет. Когда переводчик

художественной литературы берется за перевод, например, технических текстов, ляпсусов не избежать. Система МП выгодно отличается тем, что она абсолютно универсальна. Нужно только грамотно подключить специализированный словарь по соответствующей тематике. Следует учесть и еще одно преимущество систем МП: пополнение их специализированных словарей новейшими терминами значительно опережает аналогичные словари полиграфического исполнения. В ряде случаев также рекомендуется вести свой собственный словарь новых терминов или новых значений. В этом случае мы гарантированно получаем необходимое качество перевода.

- Перевод информации в Internet. В онлайн наиболее ярко проявляются все преимущества систем МП. Более того, в большинстве случаев переводить информацию в Интернете, если Вы, конечно, сами не знаете нескольких языков, можно только с помощью программ-переводчиков. Именно эта потребность обусловила огромный рост интереса к системам МП сейчас в мире. Только благодаря онлайн-системам МП появилась возможность просматривать иностранные сайты, не затрудняясь с их переводом. Кроме того, здесь действуют все вышеперечисленные достоинства систем МП: перевод текстов по любой тематике производится быстро и конфиденциально.

Коллективное использование систем МП в организациях дает дополнительные преимущества:

1. Единообразие стиля и используемой терминологии. Как известно, затраты на постредактирование при работе коллектива переводчиков составляют около 100-140 % от стоимости перевода. Перевод, выданный системой МПа, гораздо легче править, поскольку он выдержан в одном стиле. Если в тексте, какой-либо часто встречающийся термин переведен неправильно, то все эти ошибки можно исправить простой автозаменой. Когда объемный текст переводится группой переводчиков, то приходится вылавливать отдельные неточности, допущенные каждым переводчиком. Редактору в этом случае требуется также "выравнивать" и стиль перевода.

2. Отсутствие затрат на форматирование. Это особенно важно при переводе электронной документации. Программа-переводчик полностью сохраняет исходное форматирование, что позволяет сэкономить время и деньги при подготовке перевода.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Система перевода текста PROMT Internet. Руководство пользователя. — С.-Петербург, фирма "ПРОМТ", 2008.
2. Система электронных словарей LINGVO для Windows. Версия 12.0. Руководство пользователя. — М.: фирма "ABBY", 2006.
3. <http://www.wikipedia.com>
4. <http://www.promt.ru>
5. <http://www.translate.ru>

ПРОЕКТНА МЕТОДИКА – ОДИН З АКТИВНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

(Т.А. Висоцька, Дніпропетровськ, Україна)

У сучасних умовах гуманістична філософія професійного навчання реалізується за допомогою різноманітних технологій, метою яких є не тільки трансляція знань, а і виявлення, розвиток, зріст творчих інтересів кожного студента, стимулювання його самостійної продуктивної навчальної діяльності.

Проектна методика є однією з таких технологій.

Саме осмислення та використання цього методу у новій соціально-культурній ситуації у світлі сучасних вимог до освіти дозволяє говорити про проект як про таку педагогічну технологію, яка дозволяє ефективно вирішувати завдання особистісно-орієнтованого підходу до навчання.

Проект – це комплекс дій, який спеціально організовується викладачем, самостійно виконується студентами та завершується створенням творчого продукту.

Виконуючі проект, студенти навчаються самостійно отримувати знання, досвід пізнавальної та навчальної діяльності.

Проектна методика характеризується високим рівнем комунікативності та передбачає висловлювання студентами власних поглядів, почуттів, активне включення у реальну професійну діяльність.

Проектна методика базується на циклічній організації навчального процесу. Окремий цикл розглядається як завершений самостійний період навчання, спрямований на вирішення певного завдання у досягненні загальної мети оволодіння англійською мовою.

Головні цілі введення методики проекту у навчальну практику:

1. Показати вміння окремого студента чи групи студентів використовувати отримані знання зі спеціальності та дослідницький досвід.
2. Реалізувати свій інтерес до предмету дослідження, збільшити знання про нього.
3. Продемонструвати рівень володіння іноземною мовою.
4. Підвестися на більш високий рівень освіченості, розвитку, соціальної зрілості.

Розвиток комунікативних навичок підкріплюється різноманітними вербальним та невербальними засобами: текстами, малюнками, колажами, планами, картами, схемами, анкетами, таблицями, графіками, діаграмами та ін. Практичний досвід розробки проектів доводить, що використання проєктивного методу у навчанні дозволяє студентам інтегрувати свої знання, підвищити рівень іншомовної комунікативної компетенції, підготуватися до вирішення реальних професійних завдань засобами англійської мови.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ В МЕЖКУЛЬТУРНОМ ОБЩЕНИИ

(Т.А. Дмитриева, Мариуполь, Украина)

Межкультурные контакты подразумевают, что между партнерами существует четкое разделение ролей, и каждый субъект выполняет предписанные культурой (той страны, где он находится) нормы поведения. В основном роли подразделяются на хозяев, гостей и чужаков. Последнюю

категорию людей называют «пришелец, иммигрант, чужестранец, беженец». В Австралии используются такие понятия, как «новый австралиец», «новый приятель», «иммигрант, живущий на деньги, присылаемые с родины». Американцы говорят о «постоянно проживающих чужестранцах». В Европе слово «гастарбайтер» применяется по отношению к иностранным рабочим, работающим по контракту или нелегально.

Трудности социального взаимодействия между представителями разных культур проявляются в следующих областях:

1. Овладение языком, включая грамотное употребление формул вежливости. Так, например, следует знать, что в ряде азиатских стран слово «нет» используется очень редко. Так что «да» может означать и «нет» и «возможно».

2. Правила социального поведения, к которым относятся представления о размерах чаевых, возможных подарках, правила поведения за столом и рассаживания гостей, допустимое время опоздания.

3. Общественные отношения: внутри семьи, внутри касты или класса, внутри национальных групп.

5. Мотивы поведения, такие, например, как мотив сохранения лица, имеющий особое значение в странах Дальнего Востока.

6. Концепции и идеология, т.е. идеи, почерпнутые из религиозной или политической практики, как, например, русская или западная концепция «свободы» и «демократии», или так называемая «протестантская этика».

7. Невербальная коммуникация: использование мимики, жестов; знание размеров персонального пространства, представлении о допустимости прикосновений и т.д.

Невербальное общение – это международный язык жестов, мимики и телодвижение человека «боди лэнгвидж». Психологами установлено, что в процессе взаимодействия людей от 60 до 80 % коммуникации в некоторых условиях повседневного общения осуществляются за счет невербальных

средств выражения, и только 20-40% информации передается с помощью вербальных.

Особенностью языка телодвижений является то, что его проявление обусловлено импульсами нашего подсознания, и отсутствие возможности подделать эти импульсы позволяет нам доверять этому языку больше, чем обычному, вербальному каналу общения.

Начало исследования проблемы боди лэнгвиджа было положено Дарвином в его работе «Выражение эмоций у людей и животных», опубликованной в 1872 году. Она стимулировала современные исследования в области «языка тела», а многие идеи Дарвина и его наблюдения признаны сегодня исследователями всего мира. С того времени учеными были обнаружены и зарегистрированы более 1000 невербальных языков и сигналов.

Когда мы говорим, что человек чувствителен и обладает интуицией, мы имеем в виду, что он обладает способностью читать невербальные сигналы другого человека и сравнивать эти сигналы с вербальными. Другими словами, когда мы говорим, что что-то подсказывает нам, что кто-то сказал неправду, мы в действительности имеем в виду, что заметили разногласие между языком тела и сказанными, этим человеком, словами.

Преподаватели, читающие лекции, обучаются постепенно умению считывать невербальные сигналы, подаваемые аудиторией. Это называется «чувством аудитории». Считается, что женщины более восприимчивы к невербальной коммуникации и этим объясняется существование такого понятия как женская интуиция. Женская интуиция особенно хорошо развита у женщин, занимающихся воспитанием маленьких детей.

Многочисленные исследования, проведенные на слепых, глухих и глухонемых людях, а также наблюдения за представителями различных наций и изучение поведения наших ближайших антропологических родичей позволили сделать выводы о том, что различные элементы «языка телодвижений» поддаются классификации. Различают невербальные сигналы,

которые являются врожденными или генетическими и приобретенные или культурно обусловленные.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Кон И.С. В поисках себя / И.С.Кон. – М. : Наука, 1984. – 236 с.
2. Kottak C.P. Antropology : The Exploration of Human Diversity. № 4: McGraw-Hill, Inc. 1994. – 348 p.
3. Гойхман А.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации : Учебник / А.Я. Гойхман, Т.М. Надеина. – М.: Наука, 1997. – 326 с.

ВЛИЯНИЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ И РЕФЕРЕНЦИИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ

(С.О. Короткова, Днепрпетровск, Украина)

Перевод как таковой существует столько, сколько существует межкультурная коммуникация. С развитием перевода как процесса перекодирования с одной семиотической системы на другую стали возникать вопросы, решение которых стало необходимым в связи с достижением адекватного перевода.

Принято подразделять перевод на три вида: художественный, общественно-политический и специальный [1]. Перевод художественного текста имеет свои особенности: широкий диапазон методов и приемов, возможность «выйти за текст», в то время как специальные тексты благодаря терминологии и клишированной лексике должны переводиться точно, сохранять однозначную денотативную семантику слова, словосочетания. Общественно-политические тексты также имеют свою особенность, в них допускается использование средств художественной изобразительности, например, тропы, стилистические фигуры, идиомы. Однако следует помнить о жанровой дифференциации и жанровом своеобразии публицистического стиля. Таким образом, полноценность и адекватность перевода зависит от его вида: специального, художественного и общественно-политического, поскольку подход к каждому из них свой: от компетентности в области языка (знания лексики, грамматики),

от знакомства с языковой картиной того народа, с языка или на язык которого будет производиться перевод.

В процессе овладения другой языковой системой, в том числе во время перевода возникает интерференция – влияние одной языковой системы на другую. Интерференция проявляется на всех уровнях языка: фонетическом, грамматическом, стилистическом. Принято выделять следующие виды интерференции: звуковая (фонетическая, фонологическая, звуковая репродукционная); орфографическая; грамматическая (морфологическая, синтаксическая и пунктуационная); лексическая; семантическая, стилистическая и внутриязыковая [2: 64-65]. Интерференциальный аспект активно вмешивается в понимание, производство и восприятие текста, речи. Как отмечает В.В. Алимов, интерференция не всегда носит деструктивный характер. Есть и положительные случаи влияния интерференции.

Референция, как и интерференция, при переводе происходит в речи, а не в языке. Подобно тому, как теория референции устанавливает соответствия между миром и языком, когнитивная теория устанавливает соответствия между словом и концептуальной системой человека. Интегративный подход, объединяющий инструментарий теории референции и разработки когнитивной теории, представляется продуктивным методом исследования перевода всех трех видов: художественного, общественно-политического и специального.

А.Г. Баранов различает два вида референции: внутреннюю (отношение когнитивного компонента текста к текстовому миру) и внешнюю (отношение когнитивного компонента к актуальному миру). По мнению исследователя, именно текст является единицей общения, в которой раскрываются отношения субъектов текстовой деятельности, языка и мира. Подтверждая мнение Н.Д. Арутюновой, А.Г. Баранов утверждает, что референция – это способ «зацепить» текст за мир [3: 56].

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Алимов В.В. Интерференция в переводе / В.В. Алимов. - М.: URSS, КомКнига, 2005. - 232 с.

2. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: учеб. Пособие / В.В. Алимов. - М.: Едиториал УРСС, 2004. - 160 с.
3. Баранов А.Г. Текст, текстовый модуль, номинация // Лингвистические единицы разных уровней в языке и речи / А.Г. Баранов. - Краснодар: Изд-во Кубан. гос. ун-та, 1988. - С. 94-100 .

ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИКОНУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

(О.В. Кечеджі, Маріуполь, Україна)

Словниковий склад англійської мови, так саме як і інших мов світу, перебуває в стані безперервної зміни. Ця мобільність і мінливість обумовлені тим, що мова, і, в першу чергу, її словниковий склад, безпосередньо зв'язана як з виробничою, так і з будь-якою іншою суспільною діяльністю людей. Взаємодія різних культур відбивається на їх мовах, оскільки в процесі виробничої або іншої діяльності відбувається спілкування між представниками різних мовних соціумів, чому сприяє міжкультурна комунікація (МКК).

Під МКК мається на увазі, у першу чергу, мовні контакти етносів різних культур. Серед вчених питаннями, пов'язаними із МКК, займаються такі лінгвісти як: О.А. Леонтович, В.И. Тхорик, В.Г. Зинченко, Е.Н. Малюга, А. Вежбицька, В.А. Маслова та інші. Але всі науковці по-різному трактують значення терміну «міжкультурна комунікація». В.А. Маслова дає наступне визначення МКК, а саме, що це «спілкування представників різних національно-лінгвокультурних спільнот, які мають різні національні когнітивні бази» [4: 67]. Інші науковці трактують міжкультурну комунікацію як «безпосередній або опосередкований обмін інформацією між представниками різних культур» [4: 351], «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур» [9, 14]. В.Г. Зинченко розглядає МКК як зустріч «свого та чужого» [3: 217].

Міжкультурна комунікація дуже складна система, елементи якої функціонують у тісному взаємозв'язку, знаходяться в динаміці й змінюються під впливом різних *факторів*. Серед багатой кількості факторів МКК, ми вважаємо доречним вирізнити найголовніші, а саме: форми міжкультурної комунікації та комунікативні бар'єри або комунікативні перешкоди.

Обмін інформацією між представниками різних культур відбувається завдяки спілкуванню індивідуумів різних етносів. Матеріальними виразниками цього обміну є лексичні одиниці. Цей факт знаходить своє відбиття у *формах* міжкультурної комунікації, серед яких науковці вирізняють вербальну та невербальну.

Оскільки МКК передбачає обмін інформацією між представниками різних культурних етносів, ми вважаємо необхідним визначити певні умови успішної міжкультурної комунікації. На нашу думку, головними умовами можна вважати наступні: намір або бажання представників різних культур передати будь-яку інформацію, відкритість різних соціумів до пізнання іншої культури, кооперація з представниками інших культур, використання будь-яких вседоступних засобів інформованості, зокрема Інтернету.

Проте, процес комунікації може мати певні перешкоди, тобто – *комунікативні бар'єри* під якими, ми, вслід за науковцями, розуміємо фактори, які перешкоджають здійсненню комунікативного акту, або впливають на якість комунікації між представниками різних культур [3: 114; 4: 247; 9: 34]. Бар'єрами для спілкування можуть буди: незнання мови співрозмовника, мовленнєві помилки комунікантів тощо.

МКК сприяє динаміці мови, а головну роль при цьому відіграють представники мовних соціумів. Для того, щоб до мови проникало як найбільше запозичень, потрібний дуже високий ступінь інтенсивності міжмовних контактів. Але, в процесі МКК, лише певний відсоток повідомляємої інформації розуміється, решта її частина втрачається. І тільки саме життя зможе показати, які із запозичених лексичних одиниць будуть засвоєні мовою, а які залишаться на периферії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Добросклонская Т.Г. Роль СМИ в динамике языковых процес сов / Т.Г. Добросклонская // Вестник МГУ, Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. – №3. – С. 38-54.
2. Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю.А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007 – 228 с.
3. Зинченко В.Г. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: учеб. пособие / В.Г. Зинченко, В.Г. Зусман, З.И. Кирнозе. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 224 с.
4. Леонтович О.А. Введение в межкультурную коммуникацию: Учебное пособие / О.А. Леонтович. – М.: Гнозис, 2007. – 368 с.
5. Малюга Е.Н. Функциональная прагматика межкультурной деловой коммуникации. Изд. 2-е, доп. / Е.Н. Малюга – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2008. – 320 с.
6. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
7. Маслова В.А. Современные направления в лингвистике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 272 с.
8. Ряховская Е.М. Английский язык и английская социокультура во второй половине XX в. / Е.М. Ряховская // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2001. - №1. – С. 30-55.
9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
10. Чередниченко О. Мовні контакти у сучасному світі / О. Чередниченко // КДУ. Іноземна філологія, 2006. – №40. – С. 4-6.

НАУКОВІ ЧИТАННЯ

26 вересня 2014 р.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ Υ ΒΙΜΙΡΑΧ ΠΕΡΕΚΛΑΔΟΖΝΑΒΣΤΒΑ

Ι ΜΙΖΚΟΥΛΤΥΡΝΙΧ ΣΤΥΔΙΪ

на вшанування пам'яті Валерія Анатолійовича Бушакова

ΣΥΓΚΡΙΝΟΝΤΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ»

ΤΟΥ Φ. ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΒΣΚΙ

(Ε. Μπονταρένκο, Μαριούπολη, Ουκρανία)

Διαβάζοντας ένα ξένο λογοτέχνημα από μετάφραση, πολύ συχνά αναρωτιομαστε πόσο άραγε απέχει αυτό που διαβάζουμε από το πρωτότυπο κείμενο: αποδίδονται σωστά τα νοήματα; υπάρχουν αυθαιρεσίες; υπάρχουν περικοπές και συντομεύσεις; είναι το ελληνικό κείμενο υφολογικά ανάλογο προς το ρώσικο; Εδώ θα προσπαθήσουμε να συγκρίσουμε μεταξύ τους τέσσερις μεταφράσεις ενός αποσπάσματος από το «Έγκλημα και Τιμωρία» τού Φιόντορ Ντοστογιέβσκι, που είναι το πιο μεταφρασμένο στα ελληνικά ρωσικό λογοτεχνικό έργο. Το απόσπασμα, που το επέλεξαμε, είναι από το 4ο κεφάλαιο, λίγο μετά τη μέση του. Υπό τη σύγκριση αυτή έχουμε επιλέξει τις μετσφάσεις των: Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Άρη Αλεξάνδρου, Αγνής Σωτηρακοπούλου-Σχοινά, και Σωτήρη Παταντζή.

Στην πρώτη παράγραφο ο Ντοστογιέβσκι χρησιμοποιεί δύο φορές τη λέξη подлец (την πρώτη φορά σε δοτική, подлецу). Ο Παπαδιαμάντης γράφει την πρώτη φορά «τοῦ ἀστείου ἐκείνου», και τη δεύτερη φορά «ὁ ἀχρεῖος». Η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά γράφει την πρώτη φορά «σ'αυτόν τον παλιάνθρωπο», και

τη δεύτερη φορά «τον κανάγια». Μόνον ο Αλεξάνδρου και ο Παταντζής χρησιμοποιούν τη λέξη «παλιάνθρωπος» και τις δύο φορές. Γιατί ο μεταφραστής να επιδιώξει ποικιλία, όταν ο ίδιος Ντοστογιέβσκι δεν την επιδιώκει; Όσο για τη μορφή του ονόματος του βασικού ήρωα: Ρασκόλνικοβ βρίσκουμε στον Αλεξάνδρου και στη Σωτηρακοπούλου-Σχοινά, που σέβονται τη ρωσική γραπτή μορφή. Ρασκόλνικοφ έχει ο Παταντζής, που σέβεται τη ρωσική προφορά του τελικού -β, ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιεί το παλιομοδίτικο (και αδικαιολόγητο) ωμέγα. Ο Παπαδιαμάντης ορθογραφεί όπως κι ο Παταντζής, αλλά τονίζει στη λήγουσα: Ρασκολνικόφ.

Στη δεύτερη παράγραφο (τις παραγράφους τις υπολογίζουμε πάντα με βάση το ρωσικό πρωτότυπο), ο τρόμος της επανάληψης ξαναχτυπά τον Παπαδιαμάντη. Για να αποφύγει ξανά το όνομα Ρασκολνικόφ, γράφει «ὁ νεανίας». Επιπλέον, «ἐδείκνυε διὰ τῆς χειρός τὸν κομψὸν κύριον», ενώ στη μετάφραση τού Αλεξάνδρου «τον έδειχνε με το δάχτυλο». Δεν υπάρχει κομψός κύριος στο ρωσικό κείμενο – αφήστε που στη μετάφραση τού Παταντζή είναι όχι κομψός, αλλά χοντρός. Όλη αυτή η παράγραφος, στη μετάφραση της Σωτηρακοπούλου-Σχοινά, έχει τη μισή περίπου έκταση. Στην τέταρτη παράγραφο, επίσης, η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά παραλείπει να διευκρινίσει προς ποιά κατεύθυνση κινείται η δεσποινίδα: γράφει ότι απλώς «προχώρησε να φύγει», ενώ όλοι οι υπόλοιποι τονίζουν, σε συμφωνία με το πρωτότυπο κείμενο, ότι αρχίζει να κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν που ακολούθησε πριν.

Ενδιαφέρον έχει, στην πέμπτη παράγραφο, το πώς μεταφράζεται η λέξη франт: «κομψευτής» γράφει ο Παπαδιαμάντης, «κορτάκιας» ο Αλεξάνδρου, «λιμοκοντόρος» ο Παταντζής, συμφωνώντας όλοι μεταξύ τους ως προς το νόημα. Η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά δεν τον χαρακτηρίζει: γράφει απλώς «ο άνθρωπος εκείνος». Στο τέλος του αποσπάσματος, όπου εμφανίζεται ξανά η λέξη франт, ο Αλεξάνδρου και η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά θα προτιμήσουν τη λέξη «δανδής». Στην έκτη παράγραφο, η λέξη усаи μεταφράζεται πολύ σωστά «μουστακαλής» από τον Αλεξάνδρου, όμως ο Παπαδιαμάντης θέλει «ἀρχικλητήρ» κι όχι π.χ. «μυστακοφόρος». Η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά επίσης προτιμά να δώσει το αξίωμά του, «αστυφύλακας», παρά να αναφερθεί στο μουστάκι. Ο Παταντζής πάντως γράφει

«ο αστυφύλακας με τα μεγάλα μουστάκια», ίσως πιστεύοντας ότι ο αναγνώστης θα έχει ξεχάσει ποιός ακριβώς ήταν αυτός με το μουστάκι.

Η επόμενη παράγραφος μιλάει για ένα δάγκωμα ή κέντρισμα που αισθάνεται ο Ρασκόλνικοβ, και για κάτι που αναποδογυρίζει μέσα του. Πολύ σωστά, τόσο ο Αλεξάνδρου όσο και ο Παταντζής, αυτά γράφουν. Ο Παπαδιαμάντης πάντως προτιμά να παραλείψει το αρχικό δάγκωμα και να γράψει «τροπή τόσον όλοσχερής ὅσον καὶ αἰφνιδία», το ίδιο και η Σ.-Σ., που γράφει «κάτι αναποδογύρισε μέσα στον Ρασκόλνικοβ». Αμέσως μετά, ο Αλεξάνδρου γράφει για τον «μουστακαλή» εκεί όπου ο Παπαδιαμάντης θέλει «ἀρχικλητῆρα» και οι άλλοι δύο μεταφραστές «αστυφύλακα». Στην προτελευταία συντομότερη παράγραφο ο Παπαδιαμάντης μεταφράζει πολύ σωστά «Οὗτος ἐστράφη», ο Αλεξάνδρου «Εκείνος γύρισε...» (με αδικαιολόγητα αποσιωπητικά), και ο Παταντζής «Ο αστυφύλακας γύρισε» (ανησυχώντας πάλι, ίσως, μήπως δεν καταλάβουμε ποιός έκανε τί). Η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά, ενώ συνήθως κόβει λέξεις και φράσεις, εδώ γράφει «Εκείνος γύρισε και τον κοίταξε». Στην τελευταία παράγραφο φαίνεται να υπάρχει μία σύγχυση όσον αφορά το αντικείμενο του πρώτου ρήματος. «Оставьте!» γράφει ο Ντοστογιέβски, δηλαδή «Αφήστε!» σκέτο. Ο Παπαδιαμάντης ερμηνεύει «Ἄφησέ τον!», ενώ ο Αλεξάνδρου «Παρατήστε την!», η Σ.-Σ. «Ἄστε την ήσυχη!», κι ο Παταντζής «Αφήστε τη.». Κατά τη γνώμη μας, ο Παπαδιαμάντης, που εδώ είναι ο μόνος που βάζει αντικείμενο σε αρσενικό γένος, σφάλλει. Ο συγγραφέας, αν και δεν έχει αντικείμενο, εννοεί τη γυναίκα, αλλιώς δεν θα έβαζε παρακάτω εκείνη την επεξηγηματική παρένθεση. Δηλαδή: ο Ρασκόλνικοβ λέγοντας «Τί σας κόφτει; Ἀς πάει στα κομμάτια!» μιλάει για τη γυναίκα, αλλά αμέσως μετά, λέγοντας «Ἀς διασκεδάσει λίγο ο άνθρωπος», μιλάει για τον δανδή.

Σε γενικές γραμμές πάντως, και με βάση αποκλειστικά το συγκεκριμένο απόσπασμα, μπορούμε να φτάσουμε στο συμπέρασμα, ότι η παλαιότερη από τις τέσσερις μεταφράσεις, αυτή του Παπαδιαμάντη, είναι γενικά αξιόπιστη, παρά τις κάποιες αποκλίσεις. Αλλά δεν ξέρουμε αν ο Παπαδιαμάντης βασίστηκε απευθείας στο ρωσικό κείμενο ή σε κάποια μετάφραση. Ο δέ Αλεξάνδρου είναι σταθερά ο πιο πιστός στο πρωτότυπο, και με ρέοντα λόγο. Ο Παταντζής έχει τις αποκλίσεις του,

περίπου στον ίδιο βαθμό με τον Παπαδιαμάντη. Η Σωτηρακοπούλου-Σχοινά δυστυχώς είναι αυτή που απομακρύνεται από το πρωτότυπο περισσότερο από όλους, με αρκετές συντομεύσεις και συνοπτικές διατυπώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δοστογέφσκη, Θ. Το Έγκλημα και η Τιμωρία. Μτφρ. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Αθήνα, 1992.
2. Ντοστογιέφσκι Φ. Έγκλημα και τιμωρία. Μτφρ. Αγνή Σωτηρακοπούλου-Σχοινά, Αθήνα, 2000.
3. Ντοστογιέφσκι Φ. Έγκλημα και τιμωρία. Μτφρ. Σωτήρης Πατατζής. Αθήνα, 2011.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΩΣ ΓΕΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

(Ν. Βοεβούτκο, Μαριούπολη, Ουκρανία)

Η μετάφραση ως διαδικασία, ως ιστορία και ως σημαντική ανθρώπινη δραστηριότητα μπορεί να επικεντρωθεί στην πράξη, στη θεωρία, ή και στα δύο. Η ίδια η ιστορία της μεταφραστικής πράξης σχετίζεται με ερωτήματα όπως το τι έχει μεταφραστεί, από ποιον, υπό ποιες συνθήκες, σε ποιο κοινωνικό ή πολιτικό συγκείμενο.

Αυτό το συμπέρασμα ισχύει ιδίως για τη λογοτεχνική μετάφραση, εξ ορισμού πολυσύνθετη δραστηριότητα που συχνά και η ίδια μεταφράζεται ως πηγαίο ταλέντο, ως καθαρή πράξη που μόνο εκ των υστέρων ερμηνεύεται, ως παράδειγμα στην εφαρμογή της για τους υπόλοιπους μεταφραστές, ενώ ο θεωρητικός της μετάφρασης τείνει να προβληματίζεται ιδιαίτερα με αυτό το πεδίο, που ιστορικά γεννά απίστευτη πληθώρα απόψεων. Από την κοινή κατά το θρύλο μεταφραστική απόδοση των Εβδομήκοντα και τη Στήλη της Ροζέτης έως τις σύγχρονες μεταφραστικές θεωρίες η λογοτεχνική μετάφραση αποτελεί προνομιακό πεδίο συζητήσεων, ενώ οι δυσκολίες της φτάνουν μέχρι την παραδοχή του αμετάφραστου της ποίησης (κατά τον γνωστό ορισμό του Φροστ «ποίηση είναι αυτό που χάνεται στη μετάφραση»).

Στην παρούσα συνοπτική εισήγηση η μετάφραση της λογοτεχνίας τίθεται ως γενικό ζήτημα και δεν επιμερίζεται σε σχέση με τα είδη της, δηλαδή τη μετάφραση της πρόζας, της ποίησης και του θεάτρου.

Επιπλέον, για λόγους μεθοδολογικούς, υιοθετούμε την προσέγγιση του Lefevere που στο εγχειρίδιο για τη μετάφραση της λογοτεχνίας το «Translating Literature» ορίζει τα λογοτεχνικά κείμενα ως σύνολα ενταγμένα σε μια συγκεκριμένη πραγματικότητα που αφορά τόσο τη γλωσσολογία όσο και τη λογοτεχνική κριτική και θεωρία [1].

Μια τέτοια προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων, που συνιστούν κατά τη γνώμη μας πολυσύνθετα πολιτισμικά προϊόντα, επιτρέπει μια συνολικότερη αντιμετώπιση.

Ο μεταφραστής ή η μεταφράστρια της λογοτεχνίας αποτελεί ουσιαστικά τη φωνή του συγγραφέα σε μια άλλη γλώσσα. Είναι σαφές, λοιπόν, πως η θεωρητική κατάρτιση είναι σημαντική, κυρίως για τις δύσκολες εκείνες αποχρώσεις του λογοτεχνικού λόγου, όπως οι έμμεσες διακειμενικές παραπομπές, που δεν αντιμετωπίζονται εύκολα, αλλά ενέχουν σημαντικό βαθμό μεταφραστικής δυσκολίας. Για παράδειγμα, όταν ο μεταφραστής αντιμετωπίζει μια διακειμενική παραπομπή, δεν θα του ήταν χρήσιμο να γνωρίζει πως οι τελευταίες κατηγοριοποιούνται σε βιβλικές (θρησκευτικές), κλασικές, πολιτισμικές και λογοτεχνικές; Θα αναρωτιόταν κανείς: μα καλά, κι αυτό θα είναι σημαντικό για να επιτύχει μια αποτελεσματική απόδοση; Όχι από μόνο του. Σίγουρα και γενικά όμως, η θεωρία επενδύει και στηρίζει την πράξη, όχι περιοριστικά εκ των υστέρων ως παρακολούθημα, αλλά ως βάση σε μια αλληλεπίδραση κυκλική και σταδιακή.

Ένα πολύτιμο σχόλιο περί της φύσης των λογοτεχνικών κειμένων είναι το ότι στην περίπτωσή τους η σχέση μορφής-περιεχομένου είναι εξόχως περίπλοκη και δυναμική.

Συμπερασματικά, η λογοτεχνική μετάφραση ενέχει μεγάλο βαθμό δυσκολίας για λόγους που συνοπτικά σχετίζονται με τον υψηλό δυναμισμό και την ιδιαίτερη φύση της λογοτεχνικής γλώσσας, τη διαβάθμιση του τόνου, τις επινοήσεις και τα στοιχεία που υπονοούνται, τις λανθάνουσες σημασίες, τις λεπτές ή αμεσότερες

διακειμενικές συγγένειες. Τα λογοτεχνικά κείμενα μάλιστα ανήκουν, στην πλειονότητά τους, στην άκρη του συνεχούς που ενώνει τη στατική με τη δυναμική χρήση της γλώσσας, καθώς παρουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό δυναμικά στοιχεία όπως υβριδιακή φύση του γλωσσικού μητρώου, «αδιαφάνεια» των προθέσεων, εναλλαγές των τύπων, αντιπαρατιθέμενα είδη λόγου, απροσδόκητες κειμενικές δομές που αποκλίνουν από τις συμβάσεις, υφολογικά χαρακτηρισμένη δομή.

Λόγω του δυναμικού και ρευστού αυτού χαρακτήρα της λογοτεχνίας και της μετάφρασής της, εφαρμόζεται κατά περίπτωση και με δημιουργικό πάντα τρόπο κάποια θεωρία (για παράδειγμα, η επικοινωνιακή προσέγγιση για ένα πολύ δυναμικό κείμενο ή η κατά λέξη μετάφραση για ορισμένα ποιήματα) που ποικίλλει στο φάσμα/ συνεχές της ελεύθερης απόδοσης και μιας πιστής μετάφρασης.

Οι Αναστασία Θωμά, Άννα Κοκκινίδου, Κυριακή Σπανού παρουσίασαν μια διαδικασία που βοηθά στους μεταφράστες, αλλά και τονίζουν ότι αυτή η διαδικασία αφορά αυστηρά την ανάγνωση του πρωτοτύπου και την παραγωγή του μεταφράσματος και δεν λαμβάνει υπόψη παράγοντες όπως οι προθεσμίες και οι εκδοτικές απαιτήσεις.

1. Ανάγνωση του κειμένου-πηγή / επεξεργασία της ύφης / μελέτη εξωκειμενικών παράγοντων
2. Αποκωδικοποίηση / επεξεργασία της κειμενικής δομής
3. Επανανάγνωση / λήψη σημειώσεων
4. Χρήση βοηθητικών μέσων / κωδικοποίηση των κειμενικών παράγοντων στη γλώσσα στόχο
5. Αποκατάσταση των κειμενικών παράγοντων / παραγωγή μιας πρώτης πρόχειρης μετάφρασης
6. Επανελέγχος / παραγωγή της τελικής μετάφρασης [2].

Εν τέλει, εκ των πραγμάτων αποδεικνύεται πως, μόνο μέσω μιας πληροφορημένης, σπάνιας και αναλυτικής ανάγνωσης, ξεδιαλώνεται το πλέγμα των απόηχων, των παραπομπών και των μοτίβων που δύναται να είναι ένα αξιόλογο λογοτεχνικό έργο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Lefevere André, «Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context», The Modern Language Association of America, New York 1992.
2. Θωμά Α. – Κοκκινίδου Α. – Σπανού Κ., «Θεωρία της μετάφρασης και μεταφραστικής λογοτεχνίας: μια πρακτική σχέση», <http://www.apiliotis.gr> [πρόσβαση-15.09.2014].

ΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΕΙΔΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

(Ο. Νοβίτσκαγια, Μαριούπολη, Ουκρανία)

Το μεταφραστικό εγχείρημα θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα είδος ασκητικής πρακτικής. Ασκητική σημαίνει επώδυνη άσκηση, άσκηση με στόχους που απαιτούν δύσκολες και κρίσιμες παραιτήσεις και παραδοχές. Η πρακτική της μετάφρασης έχει ακριβώς αυτά τα χαρακτηριστικά. Η οδύνη ή οι ωδίνες που τη συνοδεύουν είναι το αναγκαστικό τίμημα που καταβάλλει κανείς, όταν βρίσκεται έμπρακτα αντιμέτωπος με την πιο κεντρική και ταυτόχρονα πιο σκοτεινή όψη του φαινομένου «γλώσσα» – το γεγονός ότι η γλώσσα, οι γλώσσες, είναι ταυτόχρονα μία και πολλές. Είναι μία, γιατί η ανθρώπινη νόηση είναι ενιαία, και είναι πολλές, γιατί το κοινό αυτό θεμέλιο ανακλάται υπαινικτικά και έμμεσα στον πολύχρωμο χάρτη της γλωσσικής ποικιλίας –της πολυγλωσσίας. Η «ασκητική» της μετάφρασης είναι συστατικά καθορισμένη από αυτή την κρίσιμη συνάντηση –στην αρένα της γλώσσας– με την ενότητα μέσα στη διαφορά, με τη διαφορά μέσα στην ενότητα. Και είναι αυτή η αναγκαστική, επώδυνη αναγνώριση που δίνει στη μεταφραστική ασκητική τον βαθύτατα εξανθρωπιστικό χαρακτήρα της. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι οι μεγάλες τομές στην ιστορία της μετάφρασης ξεκίνησαν ακριβώς από τον χώρο της εναγώνιας αναζήτησης της οικουμενικότητας, της ενότητας μέσα και παρά τη διαφορά. Εννοώ βέβαια τις θρησκείες και τη συστατική δέσμευσή τους σε ιδέες που υπερβαίνουν τη διαφορά, γλωσσική και άλλη.

Αρκεί να θυμηθεί κανείς τη μετάφραση των Εβδομήκοντα και γενικότερα τις μεταφράσεις ιερών κειμένων στην ιστορική πορεία της ανθρωπότητας. Αξίζει τον κόπο να επιχειρήσουμε μια στενότερη εξειδίκευση αυτής της άσκησης στην ενότητα, παρά τη διαφορά που δεσπόζει στην ασκητική κλίμακα της μεταφραστικής πρακτικής. Για την ιουδαιοχριστιανική γλωσσική μυθολογία η πολυγλωσσία είναι προϊόν της Πτώσης, που οδηγεί από την παραδείσια, άχρονη μονογλωσσία στην πολυγλωσσία του ιστορικού ανθρώπου. Και η παραδείσια, θεϊκή μονογλωσσία ήταν το καθεστώς της τέλει γνώσης, όπου κάθε πράγμα και πλάσμα διέθετε το κύριο όνομά του, που απεκάλυπτε με τρόπο άμεσο και μοναδικό τη φύση του. Η Πτώση, η αμαρτία, το τέλος του θεϊκού, παραδείσιου εναγκαλισμού και η είσοδος του ανθρώπου στον χώρο του μόχθου και της εργασίας –στον χώρο της ιστορίας– οδηγούν και στη γλωσσική «πτώση», στην έκλειψη της μονογλωσσίας των κυρίων ονομάτων και της άμεσης, πλήρους γνώσης μέσω της θεϊκής αποκάλυψης, στην ιστορική πολυγλωσσία και στην ατελή γνώση που επιχειρεί να γνωρίσει τον κόσμο και να τον ονομάσει μέσα από την «τιμωρία» της έμμεσης, επίμοχθης, βιωματικής και όχι αποκαλυπτικής σχέσης μαζί του. Το θεϊκό κύριο όνομα της άμεσης αποκάλυψης της φύσης των πραγμάτων αντικαθίσταται από το ιστορικό γλωσσικό μωσαϊκό· μωσαϊκό, αναγκαστικά, γιατί δεν συντίθεται πλέον από τα θεϊκά κύρια ονόματα που ονομάζουν άμεσα, τελεσίδικα και μοναδικά αλλά από αγωνιώδη γλωσσικά μορφώματα που προκύπτουν από τη βιωματική σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο και αποτυπώνουν, ως έμμεσες γενικεύσεις και αφαιρέσεις και όχι πια ως κύρια ονόματα που δηλώνουν μοναδικές οντότητες, τη γνώση που δεν χαρίζεται – πια– ως δώρο από θεού, αλλά διεκδικείται.

Η λέξη των ιστορικών γλωσσών –που δεν είναι τίποτε άλλο, ως νόημα, παρά γενίκευση και αφαίρεση– αντιπροσωπεύει το θερμό αποτύπωμα του εναγώνιου «τι είναι», που διαχωρίζει τον ιστορικό άνθρωπο της Πτώσης από τον μακάριο, α-ιστορικό, μυθικό άνθρωπο της παραδείσιας αποκάλυψης. Επέμεινα κάπως περισσότερο στην ιουδαιοχριστιανική γλωσσική μυθολογία, γιατί αναδεικνύει –με όλη τη θαλπωρή του μύθου– την όψη εκείνη της γλώσσας που εμπλέκεται καθοριστικά στη μεταφραστική ασκητική ως εγχείρημα ενότητας και διαφοράς. Και

εννοώ την ιστορικότητα της γλώσσας. Η μυθική μετάβαση ή «πτώση» από τη μονογλωσσία των κυρίων ονομάτων της θεϊκής αποκάλυψης στην πολυγλωσσία της γενικευτικής και αφαιρετικής λέξης είναι ακριβώς η μετάβαση από την «ψυχρή» και «άκοπη» σήμανση της εμπειρίας στη «θερμή», ιστορική σήμανσή της. Και με αυτή την ιστορική θερμή, την αύρα που διαπερνά το σώμα της γλώσσας, της κάθε γλώσσας, καλείται να «λογαριαστεί» η μεταφραστική πρακτική.

Τα γλωσσικά μορφώματα, ακριβώς επειδή ανακλούν την επίμοχθη, ιστορική σήμανση της εμπειρίας και όχι τη θεϊκή αποκάλυψή της, αναδίδουν τη «μαγεία» τους μόνο όταν αντιμετωπιστούν ως μίγμα «θέρμης» και «φωτός», για να δανειστώ μια παλιά, ωραία διατύπωση που επαναλαμβάνεται, αχνά και μερικά, στη μοντέρνα διάκριση μεταξύ «δήλωσης» και «συνδήλωσης». Και η μεταφραστική ασκητική δοκιμάζεται –και κρίνεται– κυρίως στον σχετικά αφανή χώρο της γλωσσικής «θέρμης», που είναι το κατεξοχήν τεκμήριο της ιστορικότητας της γλώσσας. Το φαινομενικά «ταπεινό» έργο της μετάφρασης αντιπροσωπεύει, από αυτή την άποψη, την πιο φιλόδοξη συνάντηση με τις πιο μύχιες όψεις της γλώσσας. Αυτό είναι που κάνει –ή μπορεί να κάνει– τη μετάφραση μεγάλη τέχνη. Θα ήθελα να μείνω για λίγο ακόμα στο κρίσιμο αυτό σημείο. Οι κοινές λέξεις –σε αντίθεση με τα «θεϊκά» κύρια ονόματα– αντηχούν. Η λέξη φως λ.χ. δεν αντιπροσωπεύει απλά και «ψυχρά» την έννοια του «φωτός». Αντιπροσωπεύει την έννοια «φως» εμβαπτισμένη στηβίωση της ίδιας της εμπειρίας του φωτός. Και αυτή η βιωματική αύρα –η θερμή– που διαπερνά την έννοια αναδεικνύεται στις μεταφορικές χρήσεις της. Η μεταφορική έκφραση φωτεινό μυαλό βασίζεται ακριβώς σ’ αυτή τη βιωματική αύρα και αυτήν αναδεικνύει. Οι λέξεις, λοιπόν, αντηχούν. Και η μετάφραση δεν είναι, τελικά, παρά η άσκηση σ’ αυτή τη μύχια, αφανή αντήχηση, τεκμήριο και γέννημα της ιστορικότητας της γλώσσας. Και η ιστορικότητα αυτή έχει βέβαια ευρύτερες αλλά και στενότερες – πολιτισμικά καθορισμένες – εκφάνσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : Навчальний посібник / А. Я. Коваленко – 2001. – 290 с.

2. Латышев Л.К. Технология перевода / Л.К. Латышев. – Москва : Академия, 2008. – 317 с.
3. Τομπαΐδης Δ. Λεξιλογικά της Νέας Ελληνικής / Δ. Τομπαΐδης. – Αθήνα: Εκδόσεις Επικαιρότητα, 1998. – 241 σ.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΝΔΟΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

(Αι. Ριάμπτσενκο, Μαριούπολη, Ουκρανία)

Στην εισήγησης σχηματοποιούνται οι μεταφρασεολογικές και μεταφραστικές αρχές που έχουν γενική ισχύ· διακρίνονται οι τύποι μετάφρασης (διαγλωσσική-ενδογλωσσική, προφορική-γραφτή, πιστή-ελεύθερη, φιλολογική-λογοτεχνική μετάφραση)· ορίζεται η τυπολογία και η παθολογία της σχολικής μετάφρασης· προτείνεται η αντικατάσταση της γραπτής σχολικής μετάφρασης με την προφορική και εναλλακτική μετάφραση. Ειδικότερα, ενόψει του αρχαίου ελληνικού κειμένου (που εκτιμάται πρώτα ως μικροκείμενο, με δική του νοηματική αυτάρκεια) αναζητούνται οι νοηματικές ραφές και λαβές του, αλλά και η εκφραστική του ύφανση· εφεξής προτείνεται να αρχίσει μέσα στην τάξη διάλογος μεταξύ δασκάλου και μαθητών για εναλλακτικού τύπου προφορική μετάφραση, η οποία μέχρι τέλους θα παραμείνει δοκιμαστική επομένως μη οριστική και τελεσίδικη. Στη μεταφραστική αυτή πρακτική μπορεί να βοηθήσει η παράφραση του αρχαίου κειμένου, για να αναδειχθεί, προφορικά πάντα, η εξέλιξη του νοήματος σε συνδυασμό με τη γλωσσική και υφολογική του αποτύπωση. Στην περίπτωση αυτή ανιχνεύονται, μέσα από τον προφορικό διάλογο, και οι προϋποθέσεις του υπό μετάφραση κειμένου, αναλόγως προς το γραμματειακό γένος και είδος του. Οι προθέσεις αυτές μοιράζονται σε προσδοκώμενες και απροσδόκητες. Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις, αν διαγνωστούν σωστά προσδοκώμενες και απροσδόκητες προθέσεις ενός κειμένου, κατά κάποιον τρόπο περισσεύει πια η μετάφρασή του· ή με άλλα λόγια: η προφορική μετάφραση εκλύεται τότε από μόνη της.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, η μεταφραστική αυτή μαθητεία με έχει πείσει για την αξία ορισμένων μεταφρασεολογικών και μεταφραστικών αρχών, τις οποίες και σχηματοποιώ εφεξής:

1. Η επικοινωνιακή αναγκαιότητα της μετάφρασης πρέπει να θεωρείται αυτονόητη: άλλως καθίστανται απρόσιτες οι ξενόγλωσσες λογοτεχνίες, γενικότερα οι ξένες πολιτισμικές προσφορές από το ευρύτερο αναγνωστικό κοινό.

2. Η μετάφραση όχι μόνο εξασφαλίζει τη συνεύρεση δύο γλωσσών (της μεταφραζόμενης και της μεταφραστικής), αλλά κατά κάποιον τρόπο οδηγεί στο κοινό υπόστρωμα όλων των διακεκριμένων μεταξύ τους γλωσσών αποτελεί επομένως αντίδραση στον μύθο της Βαβυλωνίας, που εικονογραφεί ως τιμωρία της ανθρωπότητας τη γλωσσική διάσπαση μιας κοινής, αρχέγονης και αρχέτυπης, γλώσσας.

3. Η μετάφραση ενός ξενόγλωσσου κειμένου αποδεικνύεται ο καλύτερος αγωγός κατανόησης και ερμηνείας του, τόσο σε νοηματικό όσο και σε υφολογικό επίπεδο.

4. Όσο σημαντικότερο είναι ένα γραμματειακό κείμενο, τόσο μεγαλύτερο δυναμικό μεταφρασιμότητας διαθέτει. Με άλλα λόγια: η μεταφρασιμότητα αποτελεί σύμφυτο στοιχείο των σπουδαίων κειμένων, εκείνων προπάντων που ορίζονται ως κλασικά. Άλλως τα κείμενα αυτά απονεκρώνονται μέσα στον χρόνο.

5. Στην άσκηση της μετάφρασης συμβάλλονται δύο γλώσσες (η μεταφραζόμενη και η μεταφραστική), με αποτέλεσμα να αναδεικνύονται όχι μόνον οι φανερές αλλά και οι λανθάνουσες αρετές τους. Φτάνοντας ίσως σε κάποια υπερβολή, στη μεταφραστική δοκιμή, όταν και όπου επιτυγχάνεται ο σκοπός της, προκύπτει μια τρίτη γλώσσα από τη σύμπραξη των δύο συμβαλλομένων γλωσσών, που ενεργοποιεί τα εν δυνάμει στοιχεία τους, τα οποία άλλως πως παραμένουν ανενεργά. Από την άποψη αυτή η μετάφραση μπορεί να οριστεί και ως χημικός καταλύτης.

6. Η μετάφραση αποκαλύπτει τόσο το μεταφράσιμο όσο και το αμετάφραστο μερίδιο μιας γλώσσας, αν δεχτούμε ότι κάθε γλώσσα περιέχει στο εσωτερικό της ρητά αλλά και άρρητα στοιχεία της ανθρώπινης εμπειρίας, δηλαδή συνάμα λόγο και σιωπή. Τούτο όμως δεν σημαίνει καθόλου ότι υπάρχουν αμετάφραστα κείμενα. Το αντίθετο, μάλιστα: μόνο μέσω της μετάφρασης ενός κειμένου αποκαλύπτονται τα όρια της επικοινωνιακής φύσης και βούλησης της

γλώσσας η θεατή αλλά και η αθέατη όψη της - όπως λίγο πολύ συμβαίνει με τις δύο όψεις της σελήνης.

Πρώτη και βασική διάκριση: διαγλωσσική και ενδογλωσσική μετάφραση. Ως διαγλωσσική ορίζεται η μετάφραση ενός ξενόγλωσσου κειμένου στη μητρική γλώσσα. Ως ενδογλωσσική η μετάφραση ενός κειμένου που ανήκει στον κορμό της μητρικής γλώσσας, παραπέμπει όμως σε αρχαιότερη φάση της, που δεν επιτρέπει την αυτόματη πρόσληψή του από τους σύγχρονους ομιλητές της γλώσσας αυτής. Προφανώς στην προκείμενη εισήγηση ενδιαφέρει η ενδογλωσσική μετάφραση.

Πέρα από τις δύο προηγούμενες βασικές ταξινομήσεις, στη μεταφραστική θεωρία και πρακτική, έχουν καθιερωθεί και κάποια άλλα αντιθετικά ζεύγη, όπως: πιστή και ελεύθερη μετάφραση· φιλολογική και λογοτεχνική μετάφραση. Πιστή θεωρείται συνήθως η κατά γράμμα, όπως λέμε, μετάφραση ελεύθερη ή ελευθέρια η μετάφραση που ενδιαφέρεται περισσότερο για το νόημα ενός κειμένου, ενώ ως προς τα εκφραστικά της μέσα ακολουθεί τη μέθοδο της γλωσσικής αναλογίας, με γνώμονα κυρίως τις εντολές της μεταφραστικής γλώσσας.

Περίπου ομόλογο προς το προηγούμενο είναι και το δεύτερο ζεύγος, το οποίο διακρίνει τη φιλολογική από τη λογοτεχνική μετάφραση. Με τους όρους αυτούς φιλολογική θεωρείται η μετάφραση που εντέλλεται τη συνανάγνωση του πρωτότυπου κειμένου, την κατανόηση του οποίου καλείται να υποστηρίξει και να υποβοηθήσει. Πρόκειται επομένως για ένα είδος εξαρτημένης μετάφρασης, που διαφωτίζει προπάντων τη μεταφραζόμενη γλώσσα, εν ανάγκη και εις βάρος της μεταφραστικής γλώσσας. Αντίθετα το κέντρο βάρους μετατίθεται στη λεγόμενη λογοτεχνική μετάφραση από τη μεταφραζόμενη στη μεταφραστική γλώσσα· με τελικό σκοπό την απεξάρτηση του μεταφρασμένου κειμένου από το μεταφραζόμενο, κατά κάποιον τρόπο την αυτονόμησή του. Το κύρος των δύο προηγούμενων μεταφραστικών ζευγών (πιστή και ελεύθερη, φιλολογική και λογοτεχνική μετάφραση) σήμερα τουλάχιστον αμφιβάλλεται από σημαντικούς μεταφρασεολόγους και μεταφραστές (και από τον ομιλούντα επίσης). Σε ένα βαθύτερο έλεγχο της μεταφραστικής θεωρίας και πρακτικής τα ζεύγη αυτά αποδεικνύονται λίγο πολύ ψευτοδιλήμματα, πρόσφορα μάλλον για το μεταφραστικό εμπόριο. Γιατί στην

πραγματικότητα μια καλή μετάφραση διαφεύγει (εκ προθέσεως αλλά και εξ αποτελέσματος) από τις στημένες αυτές συμπληγάδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. M. Snell-Hornby, «Translation studies as an independent discipline», στον τόμο Translation Studies. An Integrated Approach, John Benjamins: Άμστερνταμ 1988, σπορ.7-37
2. «Έπος: πέρα από το δίλημμα της φιλολογικής ή της λογοτεχνικής μετάφρασης», Φιλόλογος 68 (1992), 85-95· «Η σχολική μετάφραση», Φιλόλογος 71 (1993), σπορ 6-29.

ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

(А. Токіна, Маріуполь, Україна)

Засоби масової інформації знаходяться в прямому, безпосередньому контакті з категоріями експресивності, емоційності та оцінності, пов'язаними, в свою чергу, з культурою мовного спілкування. Метафора робить газетну мову більш доступною, ефективною, більш дієвою, активно впливає на свідомість читача. Метафори активно використовуються в газетній публіцистиці, беручи участь у найважливіших її функціях.

Метафора (від гр. *metaphora* - перенесення) є найпродуктивнішим креативним засобом збагачення мови, виявом мовної економії, семіотичною закономірністю, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, уподібненої до неї в якомусь відношенні [1, с. 97].

Оскільки існує багато класифікацій метафори слід зазначити, що в даній роботі було розглянуто метафори за класифікацією перекладознавця П. Ньюмарка, який поділяє метафори на п'ять типів: стерта, метафора-кліше, загальна, адаптована, «нештодавня» і оригінальна [2]:

1. Стерті метафори – це метафори, фігуральний характер яких вже не відчувається. Стерті метафори часто зустрічаються при описі часу і простору, географічних об'єктів і при позначенні діяльності людей. Метафорами

нерідкостають слова, які позначають частини тіла, природні явища, астрономічні абстрактні поняття: *το πόδι του τραπέζιού* – ніжка столу; *τα αυγά-μάτια* – яєчня-глазунья; *με ανοιχτές αγκάλες* – з розпростертими обіймами; *υψηλή μόδα* – висока мода; *υψηλές τιμές* – високі ціни. Найпоширенішим способом перекладу таких метафор є **калькування** (*Οι τουρκικές αρχές αντιμετώπισαν τις κινήσεις με σιδηρά πτυχή* [3]. – Турецька влада «вдарила» по демонстрантам залізним кулаком). Використання калькування в даних прикладах не порушує норми вживання та сполучуваності слів в мові перекладу, і разом з тим ці метафори є зрозумілими для реципієнта перекладу.

2. *Метафори-кліше* – це метафори, які трохи втратили свою естетичну складову і все частіше використовуються лише в конотативній функції, для того, щоб ясніше, часто, з більшою часткою емоцій, висловити свою думку. Новизна образу в них втрачена (*οι ιθύνοντο κύκλοι* – правлячі кола, *η μερίδα του λέοντα* – левова частка, *ο ευαίσθητος τομέας της οικονομίας* – вразлива галузь економіки), хоча образ як такий ще не стерся остаточно і впливає на адресата мови. Для перекладу метафор-кліше більшою мірою вживається метод калькування.

3. *Звичайні метафори*. Під звичайною метафорою розуміється така метафора, яка є ефективним способом опису конкретного або абстрактного поняття, яка надає емоційний вплив на читача і на відміну від стертої метафори має активну естетичну функцію: *Στη λογική του μαστιγίου και του καρότου κινείται η τουρκική κυβέρνηση*. – Турецька влада коливається між бато́гом і прями́ком [3]. Для перекладу цих метафор використовують, як правило, **контекстуальну заміну**. Головним завданням для перекладача у таких випадках є підбір еквіваленту у мові перекладу.

4. *Адаптовані метафори* – авторські метафоричні оказіоналізми, при перекладі яких потрібно максимально «адаптувати» метафору іноземною мовою під носія мови перекладу: *Час Дідів Морозів та Снігуроньок, які «покращують життя вже сьогодні», минув – Ο καιρός των θαυμάτων, που «βελτιώνουν τη ζωή σήμερα», πέρασε*. При перекладі цих метафор зазвичай

використовується **інтерпретація**. Якщо автор перекладу не бачить можливості перевести метафору, бо вона може бути або неправильно інтерпретована, або взагалі не зрозуміла читачем, він частково або повністю жертвує цим образом, роблячи вираз стилістично нейтральним, як у даному випадку: *ο καιρός των θαυμάτων* – час чудес.

5. *Недавні метафори* – метафоричні неологізми, багато з яких «анонімні» і широко поширені в мові оригіналу. Деякі метафоричні неологізми позначають нові поняття: *παγκόσμιος ιστός* – дослівний переклад «всесвітня павутина».

6. *Оригінальні метафори* – індивідуально-авторські метафори, які використовуються автором індивідуально і не поширені в повсякденному вжитку: «*Μπορεί η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου να προκάλεσε προσωρινή ανακούφιση στους ιθύνοντες κύκλους της Ε.Ε., αλλά επίσης ουσίας ελάχιστα πράγματα αλλάζει για την κυβέρνηση Παπανδρέου, η οποία θα συνεχίσει να συμπιέζεται στις Συμπληγάδες των ασφυκτικών, εξωτερικών πιέσεων και της εσωτερικής, κοινωνικής κατακραυγής*» – «Можє голосування з прийняття середньострокової програми і викличе тимчасове полегшення у правлячих колах ЕС, але, фактично, мало що зміниться для уряду Папандреу, який і надалі буде між двох вогнів: з одного боку зовнішнім тиском, з іншого – внутрішнім соціальним протестом». Сімплєгади (Οι Συμπληγάδες) – у давньогрецькій міфології – дві скелі з вузьким проходом між ними, що у переносному значенні означають одночасну двосторонню небезпеку. При перекладі на українську мову Сімплєгади можна замінити на вираз «між двох вогнів» що, на наш погляд, внесло більше ясності в текст перекладу.

Отже, розглянувши класифікацію Пітера Ньюмарка і дослідивши особливості перекладу кожного з видів метафори, ми можемо виокремити такі основні засоби перекладу метафори в публіцистичних текстах: калькування (характерний засіб перекладу майже всіх видів метафори); контекстуальна заміна (більш характерний для стертих метафор та метафор-кліше); інтерпретація (засіб перекладу зокрема авторських метафор).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. — Полтава: Довкілля — К, 2008. — 712 с.
2. Шикалов С.В. Способи перекладу метафор в концепції Пітера Ньюмарка [Електронний ресурс] / С.В. Шикалов. — Режим доступу: <http://www.thinkaloud.ru/science/shik-newmark.pdf>
3. Διεθνείς ειδήσεις Euronews [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://gr.euronews.com/>

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ У ПЕРЕКЛАДІ

(А. Грицькевич, Маріуполь, Україна)

Проблеми відтворення фразеологічних одиниць в умовах перекладу – від В. В. Виноградова і до сьогодні, також традиційно перебувають у колі інтересів багатьох дослідників, адже переклад є рушієм культурних і мовних змін як у синхронії (в просторовій площині), так і на діяхронічному рівні (у часовій площині) [4: 33].

Актуальність дослідження впливає із сучасних вимог до проблем фразеології, а саме проблем їх відтворення у тексті перекладу.

Мета дослідження вбачається у розкритті поняття «фразеологічні одиниці», знаходженню еквівалентів до перекладу сталих одиниць та розбір їх класифікації.

Об'єктом є фразеологічні одиниці, виявлені під час дослідження. Предметом дослідження виступають фразеологічні одиниці та їх еквіваленти у перекладі.

Цікавою є думка відомої дослідниці з перекладу Ж. А. Голікової щодо образних фразеологічних висловів, які потребують значно більшої уваги з боку перекладача, як такі, що на відміну від необразних фразеологізмів, є з більш складними структурно-семантичними утвореннями [1: 213].

Фразеологія представляє собою мовленнєву універсалію: мов, у яких не було б фразеологічних одиниць, не існує [5: 245]. Водночас, фразеології

притаманна яскраво виражена національна специфіка та багатозначність. В. М. Ярцева зазначала, що фразеологізми, або фразеологічні одиниці (ФО) являють собою стійкі формування, що функціонують в системі мови у формі одного слова [6: 559-560].

Переклад фразеологічних одиниць, особливо образних, є складним завданням. Це пояснюється тим, що велика кількість ФО є емоційно-навантаженими. При перекладі стійких слів та сполучень необхідно брати до уваги особливості контексту, у якому вживається ФО. Для багатьох ФО характерні багатозначність та стилістична різноплановість, що й ускладнює їх переклад на інші мови. Використання відповідного фразеологізму в рідній мові найкраще передає значення, характерне мові оригіналу.

О. В. Кунін зазначає, що переклад сталих одиниць передається за допомогою еквівалентів, калькування, описового або нефразеологічного перекладу [3: 127].

Еквіваленти поділяються на:

1) Повні еквіваленти, які спостерігаються у разі спільного джерела походження фразеологічних одиниць у двох мовленнєвих системах.

Еквіваленти мають збігатися за значенням, лексичним складом, образністю, стилістичним забарвленням та граматичною структурою. До числа таких відповідників можна віднести фразеологізми інтернаціонального характеру, засновані на міфологічних та біблійних легендах, а також на історичних фактах [3: 127]. Наприклад:

Πρίν του κατακλυσμοῦ – до всесвітнього потопу.

2) Часткові еквіваленти – це явище, при якому один зі структурних елементів буквально калькується, а інший вживається в переносному значенні. Частковий еквівалент, за рівнем адекватності перекладу, є рівноцінним повному еквіваленту [3: 127]. Прикладом можуть слугувати такі вислови:

Βάζω στο χρονοντούλαπο – відкладати в чорну шухляду.

Είμαι στο μαύρο πίνακα – бути в чорному списку.

Існують також еквіваленти, близькі за значенням до часткових, але, які мають певні особливості. До них відносяться приблизні еквіваленти.

3) Приблизні еквіваленти базуються на семантичному відтінку значення мовних складників. При цьому вони не збігаються за лексичним, граматичним та стилістичним наповненням. Знайдено декілька прикладів, що можна віднести до приблизних еквівалентів. Наприклад:

Με κερένια μύτη τί πας στο φούρνο – вовка боятися, так і в ліс не ходити.

Είμαι χασομέρης – бити байдики.

Έχει παρά με ουρά – грошей і кури не клюють. [2: 22-23].

Με τη φήμη γίνεται και το κουνούλι λύκος – у страху великі очі; хто боїться, у того в очах двоїться [2: 39].

Під час так званого описового перекладу ФО відтворюються за допомогою тлумачення. У деяких випадках їхнє емоційно-експресивне забарвлення у цей спосіб зберігається у мові перекладу [3: 88-94].

Αν δεν βρέξει, θα σταλάξει – як-небудь пощастить-таки.

Τρέχω μ'όλη τη ταχύτητα – повним ходом, щодуху.

Проблеми перекладу фразеологізмів починаються з їхнього розпізнавання в тексті і визначення їх мовленнєвих функцій. Перекладач має володіти не тільки обома мовами, але й бути здатним проаналізувати культурно-історичні та стилістичні аспекти тексту.

Кожний текст вимагає індивідуального підходу до процесу передачі фразеологізмів із однієї мови на іншу, оскільки фразеологізми не завжди мають точні відповідники, що вимагає від перекладача уваги та майстерності при перекладі фразеологічних одиниць.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Голикова Ж. А. Перевод с английского на русский: учеб. пособие / Ж. А. Голикова. – 5-е изд., стер. – Минск: Новое знание, 2008. – 287 с.
2. Конкурина Т.В. Греческиепословицы и поговорки и их аналоги в русскомязыке / Т. В. Конкурина. – 3-е изд. – М.: ЛКИ, 2008, – 152 с.

3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / А. В. Кунин. – 2-е изд., перераб. – М.: Высш. шк., Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. – 381 с.
4. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія] / О. В. Ребрій. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
5. Телия В. Н. Что такое фразеология / В. Н. Телия. – М.: Наука, 1966. – 93 с.
6. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – М.: Современная энциклопедия, 1990. – 712 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МОВНИХ РЕАЛІЙ ЯК ОДИНИЦЬ
БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф. М.
ДОСТОЄВСЬКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»**

(О. Косяк, Маріуполь, Україна)

Збереження колориту першотвору є однією з центральних проблем у перекладознавстві. Реалії, як одиниці безеквівалентної лексики, в російськомовних прозових творах викликають значні труднощі у процесі перекладу. Складність полягає в тому, що для їх відтворення не існує відповідників, які б разом з передачею специфічної інформації відображали національну своєрідність тексту оригіналу.

Актуальність теми наукового пошуку зумовлено тим, що реалії входять до складу безеквівалентної лексики, але належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць, тому постає нагальна необхідність у більш ретельному дослідженні особливостей перекладу саме реалій.

Тому метою цієї роботи є дослідження реалій роману Ф.М. Достоевського «Преступление и наказание» та способів їх адаптації при перекладі новогрецькою мовою.

Предметом дослідження є лексичні одиниці, що містять фонову інформацію та зустрічаються у творах відомого російського письменника.

Проблемі вивчення реалій та відтворення їх у перекладі присвячено чимало мовознавчих та перекладознавчих розвідок. До найбільш відомих

досліджень у цій галузі відносяться роботи В.Н. Комісарова [3], С.І. Влахова [1], С.П. Флоріна [1], А.В. Федорова [5].

У 1952 році Л. Соколов у своїй статті «О переводе образа образом» уперше дав визначення терміна «реалія» як лексичної одиниці: «Терміном «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [4: 281].

У процесі перекладу культурно-маркованих одиниць перекладач стикається з двома основними труднощами:

- відсутність в перекладацькій мові відповідника (еквівалента, аналога) із-за відсутності у носіїв цієї мови об'єкта, який ця реалія позначає;
- необхідність, передати не тільки предметне значення (семантику) реалії, а також і її колорит (конотацію) – її національне і історичне забарвлення.

Саме передача колориту при перекладі реалії з однієї мови на іншу і складає головну проблему перекладача.

Аналізуючи текст перекладу роману «Преступление и наказание», виконаний Сотирісом Пататзисом, ми дійшли висновку, що у процесі відтворення російськомовних реалій новогрецькою мовою він частіше всього вдавався до приблизного перекладу або експлікації. Так, при перекладі на грецьку мову поняття «трактир» перекладач використав слово «ταβέρνα»: «... в каком-нибудь жалком *трактире* одного, за столом, в размышлении... » – «... μέσα σε καμιά άθλια ταβέρνα, ολομόναχος, βυθισμένος στις σκέψεις του... »

В оригіналі роману Ф.М. Достоевського російська реалія «половой», яка тлумачиться в словниках «трактирный слуга» перекладена як «γυαρσόν», що буквально перекладається як «офіціант». Але офіціант – це працівник, який обслуговує відвідувачів у ресторанах та кафе, а «половой» працював у трактирах, які вважались закладами нижчого розряду. Як свідчить історія, у середині XIX століття гурмани із стовбового дворянства обідали в ресторанах, щоб не змішуватись з чиновниками та купцями, які пирували в трактирах. Цей факт доводить, що трактири у царській Росії були місцем, де проводили час люди середніх та нижчих верств населення.

Тому при такому перекладі губиться часове і національне забарвлення реалії, але її змістове значення повністю зберігається.

Прийомами приблизного перекладу можна назвати пояснення чи описання. Так у романі реалія «*щи*» було передано поняттям «*λαχανόσουπα*», що дослівно означає суп з капусти. Такий спосіб є прийнятним у процесі перекладу реалій, транскрибування яких може призвести до повної втрати рівноцінності регулятивного впливу.

Як різновид приблизного, контекстуальний переклад вживається доволі часто. Використання такого прийому залежить від контексту, який визначає вибір перекладачем того чи іншого еквівалента.

Для ілюстрації даної перекладацької трансформації можна навести приклад перекладу наступного речення на новогрецьку мову: «И самоварчик поставим, – прибавила жена.» – «Θα σας προσφέρουμε και τσάι». Відповідно до обраного засобу, перекладач заміняє російську реалію «самовар» на слово, яке в рамках даного контексту найбільш повно передасть значення реалії, яку було взято з оригіналу.

Проаналізувавши способи перекладу, які використовував Сотиріс Пататзис, нами було з'ясовано, що перекладач намагався саме передати значення реалії, тому текст перекладу у деяких випадках втрачав національний та історичний колорит, що є серйозною помилкою у процесі відтворення реалій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1986. – 416 с.
2. Достоевский Ф.М. Преступление и наказание / Ф.М. Достоевский // – М. «Эксмо», 2001. – 501 с.
3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров // Учеб.для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

4. Соболев Л.Н. О переводе образа образом // Сборник “Вопросы художественного перевода”. / Л.Н. Соболев. – М. : Советский писатель, 1955. – С. 270–290.
5. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): для ин-ов и ф-овин. яз. / А. В. Федоров. – М. : Высшая Школа, 1983. – 300 с.
6. Φιόντορ Ντοστογιέφσκι. Έγκλημα και τιμωρία / Μετάφραση από τα ρώσικα: Σωτήρης Πατατζής // – Αθήνα: Παπύρος, 1995 – 478 σ.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НОВОГРЕЦЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

(Ю.І. Лемещенко, Маріуполь, Україна)

Реклама (франц. *reclame*, від лат. *reclamo* – вигукую) – це інформація про споживчі властивості товарів і різних видів послуг з метою їх реалізації чи створення попиту на них, а також поширення відомостей про особу, організації, твори літератури і мистецтва і т.п. за метою створення їм популярності [1].

Основною функцією реклами є залучення покупців, привертання їх уваги до конкретного продукту. Саме тому стиль викладу інформації, тобто правильно дібрані стилістичні прийоми, сприяють даному процесу. Зазначимо, що в усіх стилях мовлення найбільш розповсюдженими є епітет і метафора.

Специфіка вживання і відтворення епітету й метафори як стилістичного прийому у рекламних текстах новогрецькою мовою є вузькоспеціалізованим предметом і майже не досліджувалась. Питання про вивчення стилістичних засобів новогрецької мови є актуальним, забезпечує широке поле для подальших досліджень.

Об'єктом дослідження виступають новогрецькі рекламні тексти.

Предметом – стилістичні особливості використання епітетів і метафор у новогрецьких рекламних текстах.

Метою дослідження є відтворення епітетів і метафор при перекладі рекламних текстів новогрецькою мовою на українську.

Enítem (гр. epitheton) — слово, що образно означає предмет або дію, підкреслює характерну властивість певного явища чи поняття. Стилiстична функція епітетів полягає в тому, що вони дають змогу показати предмет зображення з несподіваного боку, індивідуалізують якусь ознаку, викликають певне ставлення до зображуваного [2: 43].

В рекламних текстах епітети використовуються для підкреслення звичайних характеристик рекламованого продукту. Завдяки епітетам продукт набуває більшої привабливості та запам'ятовується реципієнтам. Наведемо декілька прикладів:

1. Реклама ресторану:

Συντροφιά σας πάντα η *εκπληκτική ελληνική κουζίνα* και το *άψογο σέρβις* σε ένα σκηνικό όπου συναντά τη θάλασσα [6: 13]. – В атмосфері, де краєвид зливається з морем, вас завжди буде супроводжувати *дивовижна* грецька кухня та *бездоганний сервіс*.

2. Реклама університету:

Τα πιο *hot* επαγγέλματα [4: 10]. – *Найгарячіші* професії.

3. Туристична реклама:

Στην *μαγευτική παραλία* της Κομίτσας Χαλκιδικής, περιοχή ιδιαίτερου φυσικού καλλους, προστατευμένη από την UNESCO κτίσαμε τα ονειρά σας [6: 21]. – Ми здійснюємо ваші мрії на *чарівному узбережжі* Комітса у Халкідіках, районі видатної природною краси, що охороняється ЮНЕСКО.

4. Реклама косметики (олія після засмаги):

Αυτό το ξηρό λάδι ολοκληρώμενης περιποίησης και λάμψης, με *μοναδική, υπέροχη υφή και άρωμα*, θρέψει, επανορθώνει και προστατεύει το πρόσωπο, το σώμα και τα μαλλιά με μία μόνο κίνηση [5: 47]. – Лише одним рухом ця олія для засмаги з *винятковою чудовою текстурою й ароматом* живить, відновлює та захищає ваше обличчя, тіло і волосся.

5. Реклама косметики (парфум):

Πρόκειται για *σέξι, τολμηρό και ασυνήθιστο* άρωμα με σπάνιες νότες από παγωμένα μούρα, διατσέντο και έντονο μαύρο δέρμα που, όπως λέει η Φέργκι, την

αντιπροσωπεύει τέλεια! [3] – Мова йдеться про *сексуальний, сміливий і незвичайний* аромат з легкими нотами заморожених ягід, у сміливій чорній шкіряній упаковці, яка повністю, як каже Ферджі, її уособлює!

Μεταφορά (гр. *metaphora*) — троп, побудований на вживанні слів у переносному значенні на основі подібності за кольором, формою, призначенням.

Особливо виразними стають стилістичні можливості метафори, коли вона виступає в поєднанні з іншими тропами, зокрема з порівняннями [2: 44].

В новогрецьких рекламних текстах різноманітних продуктів метафори мають таке ж поширене використання, як і епітети. Наведемо декілька прикладів:

1. Реклама косметики (олія після засмаги):

Χρυσαφένια λάμψη [5: 47]. – Золоте сяйво.

2. Реклама серії від зайвої ваги:

Μοναδική συνδυαστική επίθεση με 3 κάψουλες [5: 22]. – Унікальна комбінована атака у трьох капсулах.

3. Реклама жувальної гумки:

Τσίχλα με δροσερή γεύση και φυσική μαστίχα Χίου. Η γεύση του καλοκαιριού, με αγάπη από τη Χίο [4: 36]. – Жувальна гумка зі свіжим смаком та натуральною мастикою. Смак літа, з любов'ю від Хіоса.

4. Реклама косметики (засоби від зморшок):

Χτυπήστε το πρόβλημα στην καρδιά του μέσα στα κύτταρα του δέρματος [6: 73]. – Завдайте удару в саме серце проблеми через клітини шкіри.

5. Реклама пластиру:

Αόρατη προστασία... Υπάρχει εκεί που δεν βλέπετε! [4: 40] – Невидимий захист... Існує там, де ви його не бачите!

6. Реклама будівельної компанії:

ΕΤΕΜ – παράθυρο στο μέλλον [6: 58]. – ΕΤΕΜ – вікно у майбутнє.

Отже, можна зробити висновок, що епітет і метафора широко використовуються як стилістичні прийоми в усіх видах реклами. При перекладі на українську мову всі тропи у більшості випадків зберігають свою форму.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Войцеховський М. Що треба знати про рекламу /Дебет-кредит. – 2007. - №32
2. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. – К.: Либїдь, 1993. – 248 с.
3. Avon (український каталог) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.avon.com.ua/PRSuite/eBrochure.page?index=1&campaignSelected=2013/8>
4. [Наглядно ілюстративний ресурс]. То періодіко «OK!» – 7-13 Ιουλίου 2010, Τεύχος 244. – 75 с.
5. [Наглядно ілюстративний ресурс]. То періодіко «Chiao» №818, 20 Οκτωβρίου 2009. – 83 с.
6. [Наглядно ілюстративний ресурс]. То періодіко «Big Fish» Κυριακή, 20 Ιουνίου 2010. – 97 с.

ТЕРМІНИ ЯК СТИЛЕУТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «THE LOST SYMBOL»)

(О.В. Лютік, Маріуполь, Україна)

Вибір, поєднання й організація мовних засобів, закріплених за різними функціональними стилями або літературними жанрами, у творах Дена Брауна залежать від двох засадничих тематичних елементів сюжету: таємниця (mystery) і пригода (adventure). Використання певних художніх засобів зумовлене саме своєрідною жанровою приналежністю романів автора. Дослідники характеризують твори Брауна як крипто-історичні, детективні, містичні або навіть шпигунські романи. Різноманітність елементів ідіостилю даного автора, багатогранність його творів сприяють не тільки постійному збільшенню читацької аудиторії, але й пильній увазі з боку лінгвістів та

літературознавців. Наукові терміни, як один з фундаментальних компонентів авторського стилю Дена Брауна, та способи їх перекладу заслуговують ретельного наукового аналізу.

Специфіка вживання та відтворення термінів у аспекті перекладу творів Дена Брауна новогрецькою мовою вперше є предметом наукового вивчення. Усе вищезазначене зумовлює *актуальність теми* дослідження.

Дослідженню ролі термінів у художньому дискурсі присвятили наукові публікації такі вітчизняні та зарубіжні вчені-лінгвісти, як Г. Рогачова, Н. Бойко, В. Сікорська, Т. Катиш, О. Панаєва, О. Барінова, О. Карпова. Особливості перекладу спеціальної лексики та її функції у літературних творах вивчали А. Кульчицька, О. Лосєва, С. Радзієвська, О. Корнієнко.

Об'єктом даного дослідження є оригінал твору Дена Брауна «The Lost Symbol» (2009) та його грекомовний переклад, виконаний Хрістосом Капсалісом.

Предметом дослідження є терміни як елемент ідіостилу письменника та способи їх відтворення у перекладі новогрецькою мовою.

Мета дослідження полягає у розкритті функції наукового терміну у художньому творі, а також у визначенні способів перекладу англомовних спеціальних одиниць лексики новогрецькою мовою.

Як зазначає О. Панаєва, спеціальна термінологія активно переходить з відносно замкнутих термінологічних систем у площину загального вживання, з професійного мовлення – в літературну мову. Терміни сприймаються реципієнтами мовного матеріалу як обов'язкова ознака наукового викладу [1; 10].

Ден Браун будує сюжет своїх романів навколо історичних таємниць та наукових феноменів, що протягом багатьох століть були об'єктами дискусій та містифікацій. За допомогою термінів письменник намагається переконати читача в автентичності викладених ним ідей. Отже, терміни у такому випадку виконують функцію створення особливого «наукового колориту» твору, надання достовірності обраним рішенням вкрай суперечливих питань.

Оскільки твір «The Lost Symbol» корелює з різними областями знань, автор користується термінами, що належать до різноманітних спеціалізованих сфер наукового пізнання. Зазначимо, що терміни зосереджені в тих главах роману, в яких герої безпосередньо зустрічаються зі світом науки чи мистецтва. У романі «The Lost Symbol» використовуються терміни з галузей математики (*symmetry* – η *συμμετρία*, *radius* – η *ακτίνα*, *singularity* – η *ιδιομορφία*, *equation* – η *εξίσωση*), історії та релігії (*pandemonium* – το *πανδαϊμόνιο*, *pallium* – ο *χιτώνας*, *seraph* – ο *σεραφεΐμ*, *necropolis* – η *νεκρόπολη*), лінгвістики (*allegory* – η *αλληγορία*, *anagram* – το *ανάγραμμα*).

Наведені приклади яскраво ілюструють спосіб перекладу термінології за допомогою існуючих еквівалентів, застосування якого потребує від перекладача змістовної аналітично-пошукової діяльності, опрацювання довідкової літератури та наявності певного об'єму фонових знань.

У разі використання письменником специфічних термінів, які не належать до категорії загальнонаукових, перекладач Христос Капсаліс супроводжує текст зноскою-поясненням, що полегшує розуміння твору та забезпечує повноту його сприйняття.

Зауважимо, що Ден Браун часто розкриває значення термінів у тексті роману, що значно полегшує завдання перекладача і забезпечує адекватність перекладу. Письменник пояснює терміни через зовнішнє або внутрішнє мовлення героїв. Наприклад:

Langdon smiled. “Sorry, but the word occult, despite conjuring images of devil worship, actually means ‘hidden’ or ‘obscured’” [2].

Ο Λάνγκτον χαμογέλασε. «Λυπάμαι, όμως η λέξη «αποκρυφισμός», παρότι φέρνει στο μυαλό εικόνες σατανιστικής λατρείας, στην πραγματικότητα σημαίνει αυτό ακριβώς που λέει, δηλαδή «κρυμμένο» ή «καμουφλαρισμένο» [3].

Важливим і складним завданням перекладача художнього твору є досягнення комунікативно-прагматичної рівноцінності тексту оригіналу і тексту перекладу та збереження усіх елементів авторського стилю. Переклад повинен бути однорідним за своїм змістом, стилістично точним і в той же час

зрозумілим читачеві. Адекватний переклад термінів у романах Дена Брауна є фундаментальною складовою відтворення ідіостилю даного автора.

Таким чином, наукові терміни є одним зі стилеутворюючих елементів авторського стилю Дена Брауна. Основною функцією термінів є надання обґрунтованості авторським ідеям, переконання читача в достовірності висловлюваних фактів. Відтворення наукових термінів у художньому тексті найчастіше відбувається за допомогою усталених еквівалентів; при перекладі складні спеціалізовані терміни можуть супроводжуватися зноскою-поясненням.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Панаєва О. В. Функции специальной лексики в художественном тексте (на материале произведений М.А. Булгакова) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01 "Російська мова" / Панаєва О. В. – Москва, 2005. – 20 с.
2. Brown D. The Lost Symbol / D. Brown. – New York: Doubleday, 2009. – 528 p.
3. Brown D. Το Χαμένο Σύμβολο / D. Brown. – Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2009. – 672 σ.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ ОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ У ДЗЕРКАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

(В.А. Мацука, Маріуполь, Україна)

Важливість вивчення газетних текстів є незаперечною. Високий темп життя змушує нас все частіше лише перебігати очима по назвах статей, щоб серед великого обсягу існуючої інформації обрати найактуальнішу. Існує навіть така категорія читачів, що завжди читають лише заголовки. У Греції, наприклад, їх називають *λαθροαναγνώστες*, тобто «псевдочитачі».

Ефективність впливу медіа видань на читача багато в чому залежить від подачі інформації. Так, переконати читача буде набагато легше за допомогою вміло дібраного заголовку, аніж за допомогою різкого памфлету. Саме із цією метою у грецьких, російських та українських газетних текстах широко використовуються фразеологізми із онімним компонентом (ФОК).

Об'єкт дослідження – ФОК у газетних заголовках (на матеріалі грецьких, українських та російських друкованих матеріалів).

Предметом дослідження є лінгвокультурне значення ФОК, специфіка їхнього використання та «алгоритм» впливу на читача.

Мета нашої роботи полягає в лінгвокраїнознавчому дослідженні трансформацій ФОК в новогрецькій, українській і російській фразеології.

Фразеологія – це своєрідна «криниця мудрості» народу, яка зберігає, відображає та відтворює його менталітет та культуру. Фразеологічний компонент мови не тільки відтворює елементи й риси національно-культурного світосприйняття, але й насамперед формує їх.

Поширене використання ФОК у газетних заголовках, на наш погляд пояснюється, окрім експресивності, наявністю психолінгвістичного фактору. За результатами досліджень деяких лінгвістів, виявлено, що заголовок, початок і кінець тексту найчастіше привертають увагу читачів, оскільки тут діє своєрідний «фактор краю» [2: 37].

Проте традиційна фразеологія в мові преси часто не здатна виконувати поставлене завдання, адже відсутність змін у формі організації мови супроводжується низькою інформативністю, власне, саме через «звичність» усталених форм. Саме тому в різних мовах прислів'я, що зазвичай є усталеними виразами, використовуються із порушеннями цієї усталеності на фонологічному, морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях.

Найчастотнішим із прийомів трансформації є онімна гра, яка створює фразеологічні okazіоналізми. Наприклад: рос.: *все дороги ведут в яму*; укр.: *усі дороги ведуть до Києва*; грецьк.: *όλοι οι δρόμοι οδηγούν στο πάρκο* (букв.: усі дороги ведуть до парку). Як ми бачимо із наведених прикладів, у межах ФОК можливі заміни однієї власної назви іншою, додавання, тощо. [1: 3]

Розуміння подібних висловів для людини, яка не є носієм тієї чи іншої мови, подекуди є доволі складним. Наприклад, новогрецький вислів *Ένας (Βούγιας, Νύμμα* або *Γκατσιούδης) δε φέρνει την άνοιξη*. (букв.: один Вугьяс (Нігма чи Гкатсудіс) не приносить весни).

Щоб зрозуміти значення вказаної (уже трансформованої) ФО, не достатньо знати лише її початкову форму: *ένας κούκος δε φέρνει την άνοιξη* (букв.: одна зозуля не приносить весни). Іноземному читачеві потрібно проаналізувати значення оніму, що увійшов до складу оказіональної ФО, а саме: 1) Вугьяс – політичний діяч Греції; 2) Нігма – назва електронного журналу; 3) Гкатсудіс – металник спису, олімпійський чемпіон.

Таким чином, ми можемо припустити, що у першій статті мова йде про те, що одному політику не можна змінити стан країни на краще; у другій йдеться про проблеми медіа простору, а в третій – про потреби розвитку спорту.

Подібні приклади ми зустрічаємо і в російській та українській пресі, наприклад, вислів *«В огороде бузина, а в Киеве Зурабов»*. Навряд чи буде зрозумілим греку чи американцю, що мова у статті піде про внесення на твердження в Держдуму кандидатури Михайла Зурабова на посаду посла Росії в Україні.

Доволі популярними у публіцистиці є фразеологізми із міфологізмами, які використовуються не лише у грецькій мові, але й у російській та українській. Цікавим є той факт, що інколи початковий зміст ФО зовсім не перетинається зі змістом статті. Так, ми знайшли кілька статей на різних мовах під назвою *«Скрина Пандори»*. Як відомо із грецької міфології *«το κουτί της Πανδώρας»* – це скрина, в якій були сховані всі людські пороки, нещастя і хвороби [3]. Однак в українській статті мова йде про «Справу Тимошенко», справа якої, ніби то, відкрила шлях до правопорушень державного масштабу («скриню Пандори»). Ще один приклад – російська стаття *«Ящик Пандоры»*, темою якої є проблема постачання російського газу через територію України.

Отже, розглянувши приклади ФОК у різних періодичних виданнях, ми можемо констатувати, що для них характерна надмірна експресивність, можливе утворення фразеологічних оказіоналізмів, які виникають внаслідок онімної гри, фонологічні, лексичні, граматичні та інші заміни.

Аналіз ФОК, що широко використовуються на шпальтах грецьких,

українських та російських газет, дозволив нам встановити, що зміни ономастичного компонента продиктовані рядом факторів: психологічними, історико-культурними, суспільними.

Розуміння трансформованих ФОК у складі газетних заголовків потребує знання не лише мови, але і лінгвокраїнознавства, тобто історії, культури, звичаїв і побуту народів, суспільно-політичного життя країн та їх відображення в ономастичному просторі мов тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вербич С.О. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект / С.О. Вербич. – Вісн. НАН України № 5, 2008. – 3 с.
2. Лазарева Э. А. Заголовок в газете. / Э. А. Лазарева // Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1989. - 96 с.
3. Міфи Давньої Греції. Міфи Еллади [електронний ресурс] / Катерина Гловацька <http://www.legendami.ru/bod/greece/greece51.htm>

ПОНЯТТЯ «МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ» У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

(А.Є. Хара, Маріуполь, Україна)

У сучасному світі зростає роль міжкультурного перекладу, а для того, щоб переклад був вдалим, перекладач повинен розуміти мовну картину світу свого народу та народу, на мову якого перекладає. Останнім часом у перекладознавстві спостерігається зростання частоти використання поняття «мовна картина світу». Разом з цим, існує проблема відсутності чіткого трактування цього поняття та його визначення. Також викликає багато питань тлумачення відмінностей понять «мовна картина світу» та «концептуальна картина світу».

Предметом дослідження є поняття «мовна картина світу».

Об'єктом дослідження є мовна картина світу у контексті міжкультурної комунікації.

Мета полягає в дослідженні особливостей трактування мовної картини світу у контексті міжкультурної комунікації.

Питанням мовної картини світу займалися багато дослідників, серед яких Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, Г. Ю. Богданович, Г. Брутян, Й. Л. Вайсгребер, А. Вежбицька, І.О. Голубовська, О. С. Кубрякова, І. Б. Левонтіна, Б. А. Серебренніков, Ю. Степанов, Н. Сукаленко та інші.

Термін «мовна картина світу» був введений Й. Л. Вайсгребером.

Дослідник виділяє такі основні характеристики мовної картини світу:

1) мовна картина світу – це система всіх можливих змістів: духовних, які визначають своєрідність культури і менталітету окремої мовної спільноти, і мовних, які визначають існування і функціонування самої мови; 2) мовна картина світу, з одного боку, є наслідком історичного розвитку етносу і мови, а з іншого боку, є причиною своєрідного шляху їхнього подальшого розвитку; 3) мовна картина світу чітко структурована і в мовному вираженні є багаторівневою. Вона визначає набір звуків і звукових сполук, особливості побудови артикуляційного апарату носіїв мови, просодичні характеристики мовлення, словниковий склад, словотворчі можливості мови, синтаксис словосполучень та речень, а також пареміологічний запас; 4) мовна картина світу мінлива у часі, як будь-який «живий організм», піддається розвитку, тобто у вертикальному (діахронічному) сенсі вона на кожному етапі свого розвитку нетотожна сама собі; 5) мовна картина світу створює однорідність мовної сутності, і сприяє закріпленню мовної, а отже і культурної, її своєрідності бачення світу і його позначення засобами мови; 6) мовна картина світу існує у певній однорідній самосвідомості мовної спільноти і передається наступними поколіннями завдяки певному світобаченню, правилам поведінки, способу життя, закарбовані засобами мови; 7) картина світу будь-якої мови є тією силою, яка формує уявлення про навколишній світ за допомогою мови, як «проміжного світу» носіїв цієї мови; 8) мовна картина світу конкретної мовної спільноти і є її загальнокультурним надбанням [1].

О. С. Кубрякова визначає мовну картину світу як сітку, яка накладається на сприйняття, на його оцінку, сукупність позначень, що впливає на членування досвіду та бачення ситуацій через призму мови й досвіду, набутих разом із засвоєнням мови [4: 64-65].

Згідно з поглядами окремих дослідників, межа між мовною та концептуальною картинами світу є нечіткою. І. О. Голубовська зазначає, що мовна та концептуальна картини світу є способом існування лексики у свідомості носія і допомагають у відтворенні цілісної картини світу [3: 115].

Г. Ю. Богданович засвідчує, що концептуальна картина світу є ширшою за мовну, оскільки у творенні першої беруть участь і невербальні типи мислення [2: 20].

Мовна та концептуальна картини світу мають певні відмінності. По-перше, мовна картина світу організована за законами мови, тоді як концептуальна картина світу – за законами фізичного світу, що робить її багатшою та цікавішою. По-друге, у мовній картині світу головними є знання, закріплені за одиницями конкретних мов, а в концептуальній картині світу – інформація, що подається в поняттях. По-третє, мовна картина світу – фрагментарна, більш рухома, відображає постійні зміни в довкіллі, тоді як концептуальна картина світу – універсальна, впорядкована, характеризується стійкістю та системністю.

Підсумовуючи, зазначимо, що мовна картина світу – це відображена в мові сукупність світоглядних знань і уявлень про світ, що історично сформована у свідомості мовного колективу в процесі оцінювання суб'єктом результатів пізнання навколишньої дійсності, певний спосіб відображення і концептуалізації дійсності крізь призму культурно-національних особливостей, притаманних певному мовному колективу, інтерпретація навколишнього світу за національними концептуально-структурними канонами відображення дійсності у свідомості етносу, які засвоюються людиною у процесі її соціалізації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вайсгербер Й. Л. Язык и философия / Й. Л. Вайсгербер // Вопросы языкознания, 1993. № 2.
2. Богданович Г. Ю. Концептуальная картина мира сквозь призму языковой личности / Г. Ю. Богданович // Филол. студии. – 2001. – № 3.
3. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія / І. О. Голубовська – К. : Логос, 2004. – 284 с.
4. Кубрякова Е. С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова – М.: Яз. славян. культуры, 2004 – 555 с.
5. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Б. А. Серебренников. – Л. : Наука, 1988. – 328 с.

ГРЕЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В ЯЗЫКЕ УРУМОВ СЕВЕРНОГО ПРИАЗОВЬЯ (НА ОСНОВЕ ЦЕРКОВНОЙ ЛЕКСИКИ УРУМСКОГО ЯЗЫКА)

(Р.В. Киор, Мариуполь, Украина)

В Приазовье греки появились более двухсот лет назад, когда по указу императрицы Екатерины II переселились из Крыма. В языковом отношении греческое население Северного Приазовья разделяется на две группы: урумов – тюркофонов и румеев – эллинофонов.

Большинство исследователей отмечают, что урумы и румеи придерживаются одних обычаев и обрядов, имеют одинаковый тип жилища и дифференцируются только в языковом плане.

Также следует отметить, что все греки, независимо от лингвистической принадлежности их языка исповедуют православие и считают себя греками, то есть имеют ярко выраженное греческое самосознание. Как отмечают исследователи, разделение на греков-румеев и греков-урумов было принесено в Приазовье с Крымского полуострова, то есть разделение греков на две языковые группы произошло еще до переселения.

Переход части греков на тюркский язык имеет различные интерпретации. Среди греческого населения существует легенда о том, что в условиях Крымского ханства, где мусульманство было основной религией, а тюркский (крымско-татарский) – официальным языком, они стали перед выбором: сменить религию или язык. Они выбрали язык, сохранив религию, как большую ценность.

В современном Приазовье греки-урумы и греки-румееи проживают отдельно. Так, например, в Першотравневом районе Донецкой области, села Ялта и Урзуф являются поселениями греков-румеев, а пгт. Мангуш (районный центр) – урумское поселение. Очевидно, что такое деление сохранилось со времен переселения из Крыма, исследователи допускают, что в Крымском ханстве грекоязычные и тюркоязычные христиане селились отдельно и не имели тенденции к смешиванию.

Урумский язык Северного Приазовья относится к тюркским языкам и объединяет четыре диалекта, которые отображают сложные этноисторические процессы. Классификация диалектов, в зависимости от влияния различных языковых элементов, выглядит следующим образом: *кипчакско-половецкие* говоры распространены в селах Великая Новоселка, Старобешево, Мангуш; *кипчакско-огузские* – Старомлиновка, Богатырь, Улаклы; *огузско-кипчакские* – Гранитное, Старая Ласпа, Комар, Староигнатьевка; *огузские* – Мариуполь, Старый Крым. Согласно Всеукраинской переписи населения 2001 года, численность приазовских урумов составляет приблизительно 40 тыс. человек [3].

Профессиональное исследование урумского языка началось в 1951 г. группой студентов кафедры тюркской филологии Ленинградского государственного университета, которые изучали язык и фольклор тюркоязычного населения Приазовья. Весомый вклад в изучение и сохранение урумского языка, в частности фольклора, внесли такие исследователи, как Ф. Оглух, С. Муратов, А. Гаркавец, В. Бушаков, И. Пономарева и другие. Особый интерес для изучения влияния греческого языка на урумский вызывает

такое явление, как заимствование. Заимствование – это элемент чужого языка (слово, морфема, синтаксическая конструкция и т.д.), перенесенный из одного языка в другой в результате языковых контактов, а также сам процесс перехода элементов одного языка в другой [5: 158].

Заимствования в языке являются важным свидетельством контактов между различными этническими группами, народностями, нациями, помогающим не только в изучении языковой системы последних, но также и в понимании этапов их исторического развития, особенностей культуры, менталитета. Языковые контакты в процессе многовекового добрососедского существования греков и урумов, начиная со времен Османского эмирата, не могли не отобразиться на словарном составе урумского языка.

Таким образом, проанализировав церковную лексику урумского языка (на материале монографии А. Гаркавца «Урумы Надазовья» и «Украинско-греческого разговорника», содержащего урумскую и румейскую части), можно сделать вывод, что наибольшую часть из общего числа всех греческих заимствований в урумском языке составляют заимствования церковных лексических единиц (8-10 %), например: ставрос (урум.) – σταυρός (греч.) – крест; папаз (урум.) – παπάς (греч.) – батюшка, священнослужитель; айязма (урум.) – ἁγιασμα (греч.) – освящение; апостолос (урум.) – ἀπόστολος (греч.) – апостол. Также одной из основных причин проникновения эллинистических элементов в урумский язык можно назвать религиозную или теологическую причину, учитывая общность вероисповедания греков и урумов.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Гаркавец О. М. Уруми Надазов'я: історія, мова, казки, пісні, загадки, прислів'я, писемні пам'ятки / О. М. Гаркавец. – Алма-Ата, 1999. – 624 с.
2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти. / М.П. Кочерган. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
3. Пономарьова І. Історія та сучасне функціонування мови греків-тюркофонів / І. Пономарьова // Схід. – 2007. – № 10. – С. 22-25.

4. Українсько-грецький розмовник (Укр., румейськ., урум., мови) / Упоряд.: Г.А. Мороз та ін. – Донецьк : Донбас, 2003. – 112 с.
5. Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / [за ред. И.Е. Андреевского, К.К. Арсеньева, Ф.Ф. Петрушевского]. – С-Пб, 1890-1907. – Режим доступа: <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html>

ПЕЙОРАТИВНЫЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ, ОБОЗНАЧАЮЩИЕ ЧЕРТЫ ХАРАКТЕРА В НОВОГРЕЧЕСКОМ ЯЗЫКЕ

(А.О. Тыненик, Мариуполь, Украина)

Фразеологизмы как жемчужины любого языка не перестают приковывать внимание лингвистов разных стран. Фразеологизмы – это отражение характера греческого народа. С помощью исследования фразеологизмов, обозначающих черты характера человека, можно создать представление о миропонимании грека и окружающей его действительности, богатстве выразительных языковых средств, эмоциональной и ментальной жизни народа.

Черты характера людей очень разнообразны. Многообразна и фразеология, отражающая эти черты. Разные черты характера людей получают у нас различную оценку, вызывают самое различное отношение к себе: восхищение, шутливую иронию, открытое осуждение. Есть черты характера, которые вызывают к себе всегда самое положительное отношение: доброта, отзывчивость, чуткость и т. п. И наоборот, черты человеческого характера, которые выражают резко негативную оценку: лживость, злость, лицемерие и т. д. [1: 134].

Целью данной статьи является выявление специфических черт национального характера греков, которые воплощаются во фразеологических единицах с пейоративной коннотацией.

С.В. Лескина, которая занимается исследованием категории пейоративности в английском и русском языках, определяет пейоративность как свойство языковых единиц, проявляющееся в способности реализовывать семантику пренебрежения, неодобрения, презрения, уничижения, критики и

порицания в адрес представителей социума, чье поведение, поступки или личностные качества выражают явное отклонение от моральных и социальных норм общества; отклонение, проявляющееся в девиантном поведении, нарушающем общественное спокойствие и общественные правила, принятые в социуме, что наносит этический, моральный или физический ущерб представителям социума; характеристики, которые могут быть подвержены изменениям изнутри, но не извне. Единицы языка, обладающие подобной семантикой, называются пейоративами [2: 20].

В современном обществе прослеживается тенденция все большей заинтересованности именно психологическими процессами в мозге человека. Интерес исследователей обоснован, поскольку каждому человеку присущи особенности, которые сказываются на его деятельности и поведении [1: 149].

Проанализировав фразеологизмы в новогреческом языке, можно заметить, что в речи преобладают фразеологические единицы для обозначения отрицательных качеств характера человека. Это объясняется в значительной степени тем, что данные фразеологизмы применяются в речи человека, находящегося в состоянии аффекта. Психологи определяют аффект как негативное эмоциональное состояние, ощущение психологического дискомфорта и незащищенности при повышенной чувствительности индивидуума [1: 158].

Актуальность исследования обусловлена недостаточной изученностью ФЕ с пейоративной коннотацией для обозначения черт характера человека в греческом языке.

Анализ фразеологических единиц для обозначения черт характера человека был осуществлен на основе выборки фразем с такой литературы, как: М.Г. Мераклис «Греческие пословицы и пословицы других балканских народов» [3], О.В. Патрунова «Краткий греческо-русский словарь идиом» [4], Ф. Тотскас «Греческие пословицы» [5], в результате чего было выявлено более 300 новогреческих фразеологизмов для обозначения черт характера человека. Анализ фразеологического корпуса ФЕ показал, что в речи преобладают

фразеологические единицы с пейоративной коннотацией (223 ФЕ (74%)).

Наиболее многочисленную группу составляют фразеологизмы с общим значением «**подлость**»: *άνθρωπος του διαόλου* (человек дьявола), *μούτρα για σιδέρωμα* (морда просит кирпича). В данных ФЕ пейоративная нагрузка обусловлена включением в состав ФЕ таких компонентов, как «*διαόλος*» (дьявол), «*μούτρα*» (морда).

Следующей в количественном отношении следует группа с общим значением «**лень**»: *δεν πάει να κόψει το λαιμό του* (он и пальцем не пошевеливает), *Κάθε μέρα δεν είναι Πάσχα* (не каждый день праздник). В данных ФЕ пейоративность заключена в толковании фразеологизма.

К фразеологическим единицам с общим значением «**лицемерие**» относятся: *αμόριστο λουλούδι* (цветок, не имеющий запаха), *δίκωλο πινάκι* (лицемерный человек). Категория пейоративности заключается в ассоциациях. Так например, «*δίκωλο*» переодится как 'двучичный', «*πινάκι*» 'глиняная или деревянная тарелка'.

Пейоративные фразеологизмы со значением «**дурость**» представлены такими ФЕ: *άδειο κεφάλι* (пустая, безмозглая голова); *τενεκές ξεγάνωτος* (бревно неотесанное).

Итак, фразеологизмы греческого языка с пейоративной коннотацией демонстрируют, что в языке есть фразеологические знаки с семантикой осуждения, порицания и критики, нарушения моральных и социальных норм.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Гоноболин Ф.Н. Психология / Ф.Н. Гоноболин. – М. : Просвещение, 1973. – 240 с.
2. Лескина С.В. Категория пейоративности в русском и английском языках (на материале фразеологических единиц) : дис. доктр. филол. наук / С.В. Лескина. - Челябинск, 2010. - 447 с.
3. Μερακλής Μ.Γ. Παροιμίες ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών (συγκριτική έκδοση) / Μ.Γ. Μερακλής. – Αθήνα: Πατάκη, 1985. – 205 σ.

4. Πατρουνόβα Ο.Β. Σύντομο ελληνο–ρωσικό λεξικό ιδιωματικών εκφράσεων / Ο.Β. Πατρουνόβα. – Αθήνα: Επτάλοφος, 1998. – 366 σ.
5. Τότσκας Φ. Ελληνικές παροιμίες / Φ. Τότσκας. – Ιωάννινα: Μπαρμπουνάκη, 1989. – 201σ.

Η ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ ΣΛΟΓΚΑΝ

(Ει. Ροζκόβα, Μαριούπολη, Ουκρανία)

Η διαφήμιση, σύμφωνα με τον Χατζησαββίδη, αποτελεί μία μορφή μαζικής επικοινωνίας σε όλα τα ΜΜΕ. Καθημερινά οι διαφημίσεις που μας βομβαρδίζουν μέσα από έντυπα, αφίσες, ραδιοφωνικές ή και τηλεοπτικές εκπομπές είναι άφθονες. Ο ένας και μοναδικός σκοπός αυτών των διαφημιστικών μηνυμάτων είναι να «πουλήσουν» τα προϊόντα που διαφημίζονται και με αυτό τον τρόπο να διαμορφώσουν πρότυπα, αξίες αλλά και την κοινή γνώμη που είναι η κυρίαρχη δύναμη για την παραγωγή ευημερίας και πολιτισμού [3: 87]. Είναι δεδομένο, ότι η διαφήμιση χωρίς τον λόγο, είτε γραπτό είτε προφορικό, δεν υπήρξε και ούτε θα υπάρξει. Για να επιτελέσει η διαφήμιση το σκοπό της – να πουληθούν τα προϊόντα – χρησιμοποιεί μια υπαινικτική, πολύσημη και αποτελεσματική γλώσσα, όπως εύστοχα παρατηρεί και η Κουτσουλέλου-Μίχου [3: 95]. Σύμφωνα με την ίδια, αυτός ο λόγος ξαφνιάζει και προκαλεί, παραβιάζοντας τις γλωσσικές – και όχι μόνο – προσδοκίες μας, με σκοπό να εντυπωθεί, να απομνημονευτεί και τελικά να πείσει. [3: 101]

Σύμφωνα με τον Κουρμούση [2: 189], στα πλαίσια της διαφημιστικής στρατηγικής ανήκουν η στρατηγική κειμένου, η στρατηγική του διαφημιστικού υλικού και η στρατηγική των διαφημιστικών μέσων. Η στρατηγική κειμένου περιλαμβάνει το κεντρικό διαφημιστικό μήνυμα (διαφημιστική υπόσχεση ή πρόταση) με βάση την ωφέλεια του καταναλωτή, την ορθολογική τεκμηρίωση της υπόσχεσης (*τεχνική του reason why*) και το πρωτότυπο διαφημιστικό ύφος (*style*). Στη συνέχεια, και χωρίς να είναι απαραίτητο, ακολουθεί το *σλόγκαν* που είναι η συμπύκνωση των τριών παραμέτρων που αναφέρθηκαν παραπάνω, όπου η λεκτική αυτή μετατροπή της ιδέας είναι αρμοδιότητα του κειμενογράφου. Βέβαια υπάρχουν και διαφημιστικά μηνύματα που περιέχουν μόνο το σλόγκαν στη δομή τους.

Με απλά λόγια το σλόγκαν είναι η συμπύκνωση της διαφήμισης. Συνήθως έχει συγκεκριμένη μορφή, και όπως έδειξε και ο W. Kroeber – Riel είναι η κορωνίδα της προσπάθειας του διαφημιστή, διότι η δημιουργία και η κατασκευή του απαιτεί φροντίδα, εφευρετικότητα, και ταλέντο [4: 19-20]. Ο W. Kroeber – Riel περιγράφει το σλόγκαν ως συμπυκνωμένο τύπο ενός μηνύματος που εύκολα αποτυπώνεται στην μνήμη, λόγω της συντομίας του και της πρωτοτυπίας του [4: 89], πιο συγκεκριμένα το σλόγκαν (σύνθημα) είναι μια αξιοσημείωτη φράση που χρησιμοποιείται συνήθως σε πολιτικό ή εμπορικό πλαίσιο και αποτελεί μια επαναλαμβανόμενη έκφραση μιας ιδέας ή ενός σκοπού. Τα συνθήματα αυτά ποικίλλουν ανάλογα το είδος και το ύφος, δεν είναι λεπτομερή αλλά είναι ιδιαίτερα ελκυστικά. Συνήθως ταξινομούνται σε δύο είδη: το πολιτικό και το διαφημιστικό. Θα μιλήσουμε για το διαφημιστικό σλόγκαν, σύμφωνα με το οποίο αρθρωμένες μεταξύ τους λέξεις επαναλαμβάνονται σε κάθε διαφημιστική εκδήλωση με σκοπό την προώθηση ενός προϊόντος [1: 8].

Λοιπόν, ας δούμε σύντομα την προέλευση του όρου «σλόγκαν». Σύμφωνα με τον W. Kroeber – Riel το σλόγκαν ήταν μια πολεμική κραυγή που ένωνε τους οπαδούς μιας ομάδας [4: 38]. Αν εξετάσει κάποιος την ετυμολογία της λέξης θα διαπιστώσει ότι η λέξη «σλόγκαν» είναι σκοτσέζικη, προέρχεται από το *sluagh-ghairm* (ουαλικές λέξεις -slogorm-) και παραπέμπει σε πολεμική κραυγή, κραυγή του στρατού [4: 40]. Η Κουτσουλέλου-Μίχου αναφέρει ότι το σλόγκαν έκανε την εμφάνισή του το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όταν η τεχνική της επανάληψης έβγαινε από τη μόδα όλο και περισσότερο με αποτέλεσμα οι διαφημιστές να επινοήσουν και άλλους τρόπους προσέλκυσης του ενδιαφέροντος του κοινού [3: 17].

Μέσα από έρευνες διαπιστώθηκε ότι ένα σλόγκαν για να πετύχει το σκοπό του θα πρέπει να είναι εξειδικευμένο, δηλαδή να μην μοιάζει με κάποιο άλλο σλόγκαν άλλου προϊόντος, γι' αυτό και πολλές φορές χρησιμοποιείται η μάρκα του είδους, να είναι ευκολομνημόνευτο, δηλαδή να έχει σύντομη μορφή – ο μέσος όρος έκτασής του να είναι 5 με 8 συλλαβές – να παρουσιάσει μια συμπαθητική εικόνα του προϊόντος – ποιότητα, διάρκεια, αποτελεσματικότητα κ.λπ. – και να συγκρατεί την προσοχή μέσα από εικόνες, λογοπαίγνια, παροιμίες, αντιθέσεις, ομοιοκαταληξία, συνήχηση κ.λπ. [5: 78-80].

Όπως έχουμε διαπιστώσει, για το λόγο που χρησιμοποιείται στην ελληνική διαφήμιση δεν έχουν πραγματοποιηθεί ιδιαίτερες έρευνες και για το σλόγκαν τους. Ο Παπανικολάου μελέτησε τη χρήση της γαλλικής γλώσσας στο ελληνικό διαφημιστικό σλόγκαν και διαπίστωσε ότι μέσα από αυτή τη χρήση καθρεφτίζονται αξίες της σύγχρονης πραγματικότητας και του πολιτισμού, όπως τα νιάτα, η έντονη ζωή, τα ταξίδια κ.λπ. [5: 65]. Κυρίαρχη γλώσσα στα ελληνικά διαφημιστικά σλόγκαν στην έρευνα που πραγματοποίησε ήταν η ελληνική και ακολουθούν η αγγλική και έπειτα η γαλλική.

Οι βασικές λειτουργίες του μηνύματος, είναι να προσφέρει πληροφορίες σχετικά με το προϊόν, να διατυπώσει επιχειρήματα που εξηγούν και ενδυναμώνουν την αρχική δήλωση στην επικεφαλίδα, αλλά και να πείσει τους δυνητικούς καταναλωτές να αγοράσουν το προϊόν. Στο μήνυμα αναπτύσσονται οι λόγοι για τους οποίους ο καταναλωτής πρέπει να αγοράσει το προϊόν [2: 155].

Με άλλα λόγια το σλόγκαν είναι το σταθερό σημείο αναφοράς για κάθε προϊόν ανεξάρτητα από τις ποιοτικές βελτιώσεις ή τροποποιήσεις που υφίσταται το προϊόν, στα πλαίσια του ανταγωνισμού και της εμπορικής στρατηγικής της αγοράς [1: 72-73] .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βουτσά Μ. Δημιουργικό της διαφήμισης/ Μ. Βουτσά. – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, 2002 –125 σ.
2. Κουρμούσης Γ. Διαφήμιση, από την θεωρία...στην πράξη/ Γ. Κουρμούσης. – Αθήνα : Εκδόσεις ANUBIS, 1997 – 240 σ.
3. Κουτσουνέλου – Μίχου Σ. Η γλώσσα της διαφήμισης/ Σ. Κουτσουνέλου – Μίχου. – Αθήνα : Εκδόσεις Gutenberg, 2004. – 272 σ.
4. Kroeber – Riel W. Στρατηγική και τεχνική της διαφήμισης. (Κ. Ζέρβας, μεταφρ.)/ W. Kroeber – Riel. – Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1998. – 220 σ.
5. Παπανικολάου Θ. Slogans: έρευνα σε βάθος 1500 σλόγκαν, κάνει πιο απλή τη ζωή/ Θ. Παπανικολάου. – Αθήνα: Εκδόσεις: Γ.Σ. Μπαρμπερόπουλος, 1996. – 224 σ.

ВПЛИВ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

(К.О. Жабко, Маріуполь, Україна)

З розвитком світу розвивається і мова, щоб задовольняти потреби мовців. Мова як динамічна система повинна постійно оновлюватися та збагачуватися. Одним із шляхів оновлення та збагачення мови є процес запозичення. Багато лексичних одиниць, які використовуються здебільшого в європейських мовах, були запозичені з давньогрецької мови. Але кожна мова має в своєму складі не тільки слова загального вжитку, а й велику кількість слів-термінів. В цій статті ми розглянемо терміни з точки зору їх походження, а саме вплив давньогрецької мови на формування термінологічних одиниць.

Термін, як і всі інші мовні універсали, важко піддається дефінуванню. Через складність та дискусійність такого завдання в лінгвістиці існує чимало найрізноманітніших спроб визначення термінів. Загалом більшість мовознавців сходяться на думці, що термін - це слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо.

Термінологічні одиниці надходять до мови різними шляхами. Перший шлях — це надання статусу термінів загальноновживаним лексичним одиницям рідної мови. Але цей шлях має свої недоліки, тому що слово, яке вже існує в мові, отримує додаткове значення. Виникає необхідність його диференціації або шляхом зміни написання, або шляхом зміни наголосу тощо. Тому найбільш популярним та розповсюдженим залишається запозичення терміну з іншої мови, наприклад музична термінологія прийшла здебільшого з італійської мови (легато, адажіо, анданте), термінологія моди – з французької (кютюр'є, жакет, аксесуар), спортивна термінологія – з англійської (футбол, спорт, чемпіон, ринг) тощо [1: 15]. Але існує окремий вид запозичень – це вживання слів і словотворчих моделей грецької та латинської мов.

В різні епохи різні мови служили для поповнення наукової термінології, що зумовлювалося історичним розвитком тієї чи іншої країни. Протягом

багатьох століть давньогрецька мова вважалася мовою науки, тому різні мови будували свої терміносистеми з елементів саме цієї мови (θερμο-, πυρο-, κρυο-, ορο-, γλωσσο-, мікро-, макро-, λογο-, -φωνο, -νομος, -λογία, -γραφία). Саме термінологічні одиниці, утворені завдяки словотворчим елементам давньогрецької мови, на думку деяких науковців, вважаються інтернаціональними, тому що не належать до жодної з живих мов. Як елементи, так і лексичні одиниці, запозичені з давньогрецької мови, є більш стійкими, більш нейтральними та більш зручними для створення нових термінів, тому що вони пристосувалися до мови-реципієнта графічно та фонетично [3: 15].

Терміни з міжнародними компонентами легко впізнати, вони мігрують з однієї мови до іншої, не потребують перекладу і позначають поняття найрізноманітніших галузей знань. А оскільки, як відомо, терміни не творяться стихійно, а їх винаходять, складають за певним зразком, певною моделлю, то нерідко відомі автори деяких з них. Зокрема, автором математичного терміна *логарифм* є шотландський математик Дж. Непер (1550-1617). Він утворив його з грецьких основ. Слово *мікроб* (термін біології та медицини) утворив 1876 року хірург Седіо також на основі грецьких слів. Термін *екологія* виник у середині XIX ст. (1858), проте в науковий обіг його ввів німецький біолог Ернст Геккель у 1886 році, а слово *телефон* придумав у 30-х роках XIX ст. англійський фізик У. Уїтстон [2].

Деякі лексичні одиниці давньогрецької мови знову були запозичені новогрецькою мовою з тієї чи іншої терміносфери, що призвело до появи ще одного виду запозичень – зворотніх запозичень, наприклад слово «канapé» *καναπές* повернулося в новогрецьку мову через латинську *соnoreum* та французьку *сапарé*, які, в свою чергу, запозичили це слово з давньогрецької мови *κωνοπέιο* [3: 137-148].

Отже, внесок давньогрецької мови у створення термінологічних одиниць у багатьох мовах є дуже вагомим. Але цей процес продовжується і нині, тому що грецькі морфеми залишаються найбільш зручним матеріалом для формування нових термінів, які були б зрозумілими на різних мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / Д'яков А.С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. – К.: Вид. дім «KM Academia», 2000. – 218с.
2. Кочан І. Термінологія: національна чи міжнародна? / І. Кочан // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології" – 2009. – № 648. – С. 3–8.
3. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. Νεολογικός δανεισμός της νεοελληνικής / Α.Αναστασιάδη-Συμεωνίδη – Θεσσαλονίκη, 1994. – 298σ.
4. Μπαμπινιώτη Γ. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας / Γ.Μπαμπινιώτη – Αθήνα: Κέντρο λεξικολογίας, 2002. – 2032σ.

ВІДТВОРЕННЯ ФОЛЬКЛОРНОЇ СИМВОЛІКИ В РУМЕЙСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ ЛІРИКИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Ю.Б. Кутна, Маріуполь, Україна)

Значна частина поетичної творчості Тараса Григоровича Шевченка характеризується глибоким ліризмом та проникливістю. Втілюючись у різноманітні образи, його лірика завжди є сповіддю, поетичним щоденником, розповіддю про страждання та радості, думки та відчуття. При цьому лірика Шевченка має міцну народнопоетичну основу, яка проявляється як у самій побудові вірша, так і в мовностилістичних ознаках, відтворення яких є неабияким викликом для перекладачів Шевченкового доробку мовами світу.

Лірику Т.Г. Шевченка перекладено багатьма мовами світу, зокрема, румейським діалектом новогрецької мови. Відомо, що в 1964 році до 150-річчя від дня народження Т. Шевченка з ініціативи та під керівництвом румейського поета Антона Шапурми було створено рукописний «Кобзар» у перекладах на грецьку мову (її румейський діалект), а перший друкований «Кобзар», представлений вибраними творами в перекладах мовами греків України, вийшов друком у 1993 році. До цього видання увійшли, зокрема, 63 переклади на румейську. У 1994 році Леонтій Кир'яков видав збірку власних перекладів

поезії Т. Шевченка на румейську «Якби ви знали, паничі... (Паныч, нду иксириты сис...)», до якої увійшли 43 вірші. Слід зазначити, що за формою переважна більшість творів, які увійшли до цих збірок, належать до ліричної поезії. У вступному слові до грекомовної збірки «Кобзар» упорядник зазначає, що «румейською мовою можна не тільки розмовляти чи складати вірші, а й перекладати славетні твори видатного українського поета Тараса Шевченка» [3: 6]. Очевидно, що своїм твердженням Л. Кир'яков має на меті підкреслити багатство виражально-зображальних засобів острівного діалекту новогрецької мови, що претендував на статус літературної мови. Відзначаючи 200-річний ювілей від дня народження Т.Г. Шевченка, маємо констатувати, що зі смертю більшості румейських літераторів, активний період творчості яких припав на 60-ті-90-ті роки ХХ століття, процес оброблення й упорядкування румейського діалекту припинився, наразі він перебуває у стані занепаду. Проте, їхній творчий спадок, зокрема, перекладацький, потребує вивчення й оцінки. У цьому контексті цікаво проаналізувати, як відтворено в румейських перекладах мовностилістичні засоби Шевченкової лірики, що сягають своїм корінням української народнопоетичної традиції, зокрема, фольклорну символіку.

В.М. Русанівський відносить народний символізм до засобів інтимізації, зазначаючи, що «система понять-символів інтимно входила у Шевченкове поетичне бачення і багато в чом позначилася на словесно-образній структурі його творів» [2: 185]. Народнопоетичний символ є сконденсованим представленням певного дискурсу, водночас репрезентуючи ментальність у її лінгвокультурному вияві. Відтак народнопоетичний символ є етноспецифічним, проте, звичайно, в народів, які мають спільне культурне підґрунтя, частина фольклорних символів має тотожне або схоже значення. Греки-румеї стали долучатися до українського культурного коду з моменту їхнього переселення в Приазов'я у кінці 18 сторіччя. Питання про те, наскільки у ментальності малого етносу закарбувався культурний код панівного етносу в умовах більш ніж 200-річного співіснування, є дуже складним. Проте частково пролити світло на нього можна, зокрема, шляхом зіставлення функціонування

народнопоетичних символів у поезії Т. Шевченка та її румейських перекладах. Погоджуємось з В. Калашником, який стверджує, що фольклорна символіка в поезії Т. Шевченка помітно зберігає зв'язок зі своїм джерелом і питомим контекстом [1: 227]. Простежимо, як відтворено румейською народнопоетичні символи в перекладі поеми «Причинна», що його виконав Л. Кир'яков.

Як відомо, «Причинна» починається з опису природи буремної ночі, де, зокрема, читаємо такий рядок: *«Сичі в гаю перекликались...»*, що у перекладі звучить так: *«Тэк ныхтас плыя вуйзан лоря...»*. В українській фольклорній традиції *сич* (сова, пугач) — народнопоетичний символ смерті, пітьми. Крик сича віщує пожежу, смерть, біду взагалі. У Л. Кир'якова відповідний птах — *ныхтас плы*, (сова, букв. «нічний птах»), який, напевне, має викликати у читачів схожі асоціації. В оригіналі героїню балади залоскотали русалки, на яких, згідно з народними віруваннями, перетворювалися дівчата, що потонули або померли на Зелені свята. Також і ті, що були заручені й померли перед шлюбом, або й діти, що народилися мертвими або повмирили нехрещеними. В румейському перекладі демонічні істоти називаються або «ялумана», або «куриц-ныфица». Перша назва — це румейський аналог демонічної істоти, яка, однак, має мало спільних рис з українською русалкою. *Ялумана* в уявленні румеїв — зла істота, характерною ознакою якої є нечесане волосся й загальний неохайний вигляд, етимологізується як «д'яволу мана», тобто бісова матір (за свідченнями носіїв румейського діалекту). А *куриц-ныфица* — це загальна назва для дівчат молодого віку, без вказівки на демонічне іство. Тобто читання у перекладі тих частин балади, що пов'язані з русалками, викликає в уяві румейського читача зовсім інший асоціативний ряд, ніж оригінал в українців.

Також у «Причинній» як символи функціонують назви окремих птахів: *півні*, *жайворонок*, *зозуля* та *соловейко*, назви яких відтворено у перекладі як *лухторя*, *чулы плиц* (букв. польова пташка), *качакана* (сорока) та *айдъон*. Повними відповідниками як за лексичним, так і за символічним значенням є перше та останнє слова; символіку слів «жаворонок» та «зозуля» у перекладі або не збережено, або замінено іншою символікою.

В кінці балади використано багатозначні фольклорні символи – *явір, ялина, калина*. У перекладі їхні відповідники – «утея» (верба) та «калина». Обидва дерева в уявленні румеїв є більш-менш нейтральними з погляду символізму, але знання українського культурного коду може сприяти розумінню символічного значення цих слів у контексті балади.

Отже, етноспецифічні фольклорні символи Шевченкової лірики становлять значні складнощі при перекладі румейським діалектом новогрецької мови, які, на наш погляд, можна успішно подолати за допомогою перекладацького коментаря.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Калашник В.С. Українські народнопоетичні символи у фольклорній та індивідуальних художніх картинах світу / В.С. Калашник, М.І. Філон // Людина та образ у світі мови : вибрані статті. — Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. — С. 227 – 233.
2. Русанівський В.М. Історія української літературної мови: Підручник / В.М. Русанівський. — К. : АртЕк, 2002. — 424 с.
3. Шевченко Т. Кобзар. Вибрані твори в перекладах мовами греків України / Шевченко Т. / упор. Л. Кір'яков. — К. : Український письменник, 1993. — 247 с.

ВОЗДЕЙСТВИЕ НЕЙРОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПРОГРАММИРОВАНИЯ НА АУДИТОРИЮ

(А.В. Дема, Мариуполь, Украина)

Нейролингвистическое программирование появилось в 70-е годы XX века благодаря Джону Гриндеру, ассистенту профессора лингвистики в университете Калифорнии в Санта Крузе, и Ричарду Бэнндлеру, студенту психологии в том же университете. Д.Гриндлер и Р.Брэндер предприняли попытку систематизации и формализации техник, которые использовали в своей терапевтической деятельности три известных психотерапевта: Фриц Перлз, один из основоположников гештальт-терапии, Вирджиния Сатир,

известный терапевт в области семейных проблем, и Милтон Эриксон, гипнотизер и психотерапевт.

Активное развитие прикладных аспектов этих технологий в последнее время обусловлено сочетанием трех факторов: наличием демократической политической системы, устанавливающей правила «политической игры», по крайней мере, внешне; определяющей ролью государственных структур как в политической, так и экономической сфере; существенным влиянием политико-финансовых групп как на государственные структуры, так и на политическую систему в целом.

Рассмотрим возможности и ограничения некоторых приемов НЛП применительно к воздействию на общественное мнение.

«Терапевтические» истоки НЛП, несомненно, наложили на него определенный отпечаток. Если в психотерапии пациент сам приходит к терапевту, внимательно относится к его высказываниям, заинтересован в конечном результате и, как правило, стремиться ему помочь, то в избирательной кампании ситуация существенно отличается: избиратель не стремиться содействовать успеху психологического воздействия на него самого и не заинтересован в навязывании ему того или иного решения, а его внимание приходится завоевывать.

Кроме того, в НЛП многие приемы предполагают, что объект воздействия воспримет реализацию приема полностью, от начала и до конца. В материалах же предвыборной агитации так же, как и в рекламе, объект воздействия нередко воспринимает лишь первую часть реализации приема, другие же его части, возможно, оказываются не воспринятыми как в силу нежелания самого объекта, так и в силу тех или иных особенностей ситуации.

НЛП создавалось исходя из возможности непосредственного и прямого общения, коммуникации с объектом воздействия – личностью или аудиторией. В избирательных кампаниях основной объем коммуникаций происходит опосредованно – с помощью технических каналов массовой коммуникации. Эти каналы накладывают свою специфику на передаваемую информацию.

Например, для печатных изданий характерна обратимость потока информации: прочитав определенную часть материала и почувствовав необычные формы его подачи, избиратель может вернуться к предыдущей части и обнаружить факт попытки оказать на него воздействие.

В НЛП же нередко используются нетрадиционные формы употребления слов и создания псевдо логических предложений, которые объект воздействия не успевает обдумать на рациональном уровне за счет быстрой скорости коммуникации, замещения старой информации новой и т.д. Например: «έχεις όνειρα, έχεις ιδανικά, έχεις φιλιδοξίες για το «αύριο» του κόσμου; πιστεύεις στα ανθρώπινα δικαιώματα; πιστεύεις στην ισότητα και δικαιοσύνη; σκασίλα μας! Σε περιμένουμε».

Кроме того, достаточно важной частью методик НЛП является вычленение предпочтительных каналов и ведущих систем (визуальных, аудиальных, кинестетических) у объекта воздействия и последующая «подстройка» к ним. Например: «ρЪнфб кпнфЪ уфпн къумп...»

Для эффективности применения многих приемов НЛП особенно важно четко отслеживать реакцию аудитории, чтобы оперативно реагировать на нее. Иначе говоря, стандартным контекстом для НЛП является наличие быстрой обратной связи.

В случае воздействия на общественное мнение в ходе предвыборной борьбы в качестве такой связи, как правило, выступают различные формы социологических исследований, которые позволяют выявить реакцию общественного мнения на то или иное воздействие лишь через некоторое время, причем нередко не в режиме мониторинга, а с той или иной существенной задержкой. Это также снижает эффективность применения некоторых приемов НЛП.

В заключение хотелось бы отметить, что, лишь обладая знанием об особенностях использования различных прикладных технологий воздействия, можно эффективно осуществлять нейтрализацию «негативных» PR-кампаний,

успешно реалізовувати технології комунікативного управління виборчими кампаніями і соціально-політичними процесами.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Греческая газета «ТА NEA» [Електронний ресурс]/ Режим доступу – <http://www.tanea.gr/>, свободный. – Реклама с экрана.
2. Ковалев С.В. / Основы нейролингвистического программирования / С.В.Ковалев – Москва-Воронеж, 2001. – 155с.
3. Овчинникова Н.Н. Рекламное дело: Учебное пособие./ Н.Н.Овчинникова. —М:Издательско-торговая корпорация «Дашков и К»,2008.—368с.
4. Почепцов Г. / Символы в политической рекламе/Г. Почепцов – К.: Принт Сервис, 1997. – 331с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТУ В ГРЕЦЬКОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ РЕКЛАМНОМУ ТЕКСТІ ГЕНДЕРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

(В.І. Вершиніна, Маріуполь, Україна)

Реклама, є найважливішим різновидом масової комунікації, вона міцно увійшла в життя сучасної людини. Рекламний текст, заснований на використанні виражальних можливостей мовних одиниць, значно впливає на формування різних стереотипів і способів життя сучасної людини і суспільства в цілому [2: 40].

Мова має надзвичайно важливе значення в рекламному повідомленні, оскільки лише завдяки вербальному компоненту ключова ідея отримує своє реальне втілення, інакше кажучи, починає «працювати» [1: 1].

Стилістичні особливості журнальних рекламних текстів виражаються в образності мовних одиниць, використовуваних для створення виразності повідомлення. До таких засобів відносять епітети, метафору, порівняння, уособлення, антитезу, повтори слів і фраз, терміни.

Епітети визначають предмет реклами, підкреслюють його специфіку та унікальні якості. Найбільш дієві в рекламі. В жіночій рекламі нерідко ці

епітети, пов'язані із зовнішніми якостями продукту, його дизайном, колірними характеристиками, якістю поверхні матеріалу: «Γλυκό, καραμελένιο... το δικό μου χρώμα. Garnier» [3] («Солодкий, карамельний....мій колір Garnier»), «Η μάσκα 2000 Calorie αγκαλιάζει τις βλεφαρίδες και δίνει ένα δημιουργικό φινάλε στο βλέμμα. Max Factor»» [3] («Туш 2000 калорій охоплює віії і створює творчий фінальний погляд. Max Factor»).

Значна розбіжність у кількісному співвідношенні епітетів чоловічої та жіночої реклами очевидно пов'язана з тим, що жінки надають більше значення естетичним властивостям предмету. Але все ж таки в текстах реклами орієнтованих на чоловіків зустрічаються також часто, такі епітети допомагають чоловікам зрозуміти, що цей рекламований продукт, призначений саме для них: «Νέα αίσθηση του χρόνου πιο ανάλαφρη, πιο νεανική και γεμάτη δυναμισμό. Adidas» [5] («Нове відчуття часу більш легкі, більш свіжі і повні сили. Adidas»), «Κορυφαία αίσθηση οδήγησης. Honda Jazz» («Провідне почуття водіння Honda Jazz»). Рекламні тексти для жінок наповнені метафорами: «Ξεδιψάστε την επιδερμίδα σας!» [4] («Втамуйте спрагу вашої шкіри!»), «Σταγόνες ζωντάνιας Palmolive» («Краплі жвавості Palmolive»). Вона не залишила й рекламні тексти для чоловіків, дуже часто ці рекламні тексти стосуються автомобілів: «Έμπνευση στην πράξη Opel Astra» [5] («Намхнення в дії Opel Astra»), «Νέα αίσθηση ελευθερίας Mitsubishi Colt» («Нове почуття свободи Mitsubishi Colt»), «Το μόνο που αντέχει τις συγκινήσεις της φανταστικής καθημερινότητας Toyota Aygo» [4] («Єдина, хто витримує хвилювання фантастичної повсякденності Toyota Aygo»). Використання метафор в рекламних текстах для жінок має більш різногалузевий характер, ніж для чоловіків.

Вражає ефект вживання художнього порівняння в гендерно-орієнтованому рекламному дискурсі для досягнення прагматичної мети. Порівняння – зіставлення двох явищ, з тим щоб пояснити одне з них за допомогою іншого.

Проаналізувавши рекламні тексти було виявлено, що порівняння дуже рідко використовуються у рекламах для чоловіків, а ось реклами для жінок

переповнені цим тропом. Наведемо приклади таких рекламних текстів, вони відразу закликають жінок: «*Persil-color. Χρώματα πιο λαμπρά από το καλοκαίρι*» [6] («*Persil-color. Кольори яскравіші ніж літо*»), «*Swarowsky. Καθαρά σαν αγάπη*» («*Swarowsky. Чисті як любов*»), «*Νιώστε σαν να έχετε βγει μόλις από το μπάνιο. Beranthol*» [4] («*Відчуєте, неначе ви тільки що вийшли з ванної кімнати Beranthol*»).

Дуже часто в рекламних текстах використовуються терміни. Терміни входять в загальну лексичну систему мови і характеризують рекламні тексти у зв'язку з реклаमाцією інноваційної технічної продукції. У цьому зв'язку терміни характеризують в основному рекламні тексти для чоловіків. Наприклад, «*Το νέο ΗΙΑСЕ: με κινητήρες EURO στα 2500 κυβικά και ιπποδύναμη μέχρι και 117 άλογα. Με χαμηλή κατανάλωση καυσίμου και χαμηλό κόστος χρήσης. Με στάνταρ ABS και αερόσακο οδηγού*» [6] («*Новий ΗΙΑСЕ: з євро двигуном 2500 кубів та з 117 кінських сил. З низькою витратою палива та низькою вартістю обслуговування. З стандартним ABS та з подушкою безпеки для водія*»).

Порівняльне дослідження за гендерною ознакою мовних стереотипів новогрецької мови показало, що рекламні тексти, призначені для жінок дуже експресивні, мова в них нормативна, в ній інтенсивно використовуються метафори, порівняння, епітети, котрі звернені до емоційного сприйняття інформації жінкою.

Що стосується рекламних текстів для чоловіків, мова в них предметна і логічна, епітети підкреслюють стриманість і мужність адресата, вони сприйнятливі до нового в мові, вербальний компонент наповнений термінологічною лексикою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Баева Т.В. Семантико-прагматические особенности вербальных и невербальных знаков в рекламном дискурсе: На материале немецкой пресс-рекламы: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. / Т.В.Баева. – Тамбов, 2000. – 24 с.
2. Бове К., Арнс У. Современная реклама / К.Бове, В.Арнс. – Тольятти: ИД «Довгань», 1996. – 63с.

3. Cosmopolitan [Електронний ресурс] / Cosmopolitan – 2006 – №7. – Режим доступу до журн.: <http://www.cosmopolitan.gr>
4. Esquire [Електронний ресурс] / Esquire – 2012. – №12. – Режим доступу до журн.: <http://www.esquire.com>
5. Men's Health [Електронний ресурс] / Men's Health – 2013 – №12. – Режим доступу до журн.: www.menshealth.com
6. Mirror [Електронний ресурс] / Mirror – 2006 – №6. – Режим доступу до журн.: <http://www.mirror.gr>

ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕТОД МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

(Д.К. Губська, Маріуполь, Україна)

У програмі модернізації педагогічної освіти серед основних напрямків і завдань на першому місці стоїть оптимізація структури та удосконалення організації навчального процесу де прописана необхідність створення та впровадження сучасних методів моніторингу на всіх рівнях і ступенях системи вищої освіти.

На сьогодні відомі різні точки зору щодо трактування моніторингу. О. М. Майоров запропонував таке визначення моніторингу: моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання та розповсюдження інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє судити про стан об'єкту в будь-який момент часу й може забезпечити прогноз його розвитку [2: 47].

При моніторингу навчальних досягнень студентів ВНЗ з іноземної мови використовуються різні методи, а саме метод спостереження, метод аналізу результатів навчально-виховної діяльності, метод експлікації, тестування, усне опитування, контрольна бесіда, розповідь студента. На нашу думку, у навчанні новогрецької мови доцільно застосовувати *лінгводидактичне тестування*. Лінгводидактичним тестом називається підготовлений відповідно до певних

вимог комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і які дозволяють виявити в учасників тестування рівень їх мовної або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за заздалегідь встановленими критеріями [4: 271].

Основними показниками якості лінгводидактичного тесту є валідність (показує, що саме вимірює тест і наскільки ефективно він це вимірює, означає його придатність для визначення рівня володіння певними іншомовними мовленнєвими навичками та вміннями), надійність, диференційна здатність (вказує на здатність даного тесту виявляти встигаючих і невстигаючих тестованих, тобто з достатнім і недостатнім рівнем володіння іншомовними навичками та вміннями), практичність (визначає доступність і посиленість інструкцій тесту й змісту тестових завдань для розуміння тих, хто виконує тест; простоту організації проведення тестування в різних умовах; перевірку відповідей і визначення результатів та оцінки) та економічність (передбачає мінімальні витрати часу, зусиль і коштів на підготовку тесту від планування до видання) [1: 1-29].

Таким чином, моніторинг навчальних досягнень студентів є частиною моніторингу якості освіти, який повинен мати ефективні та показові методи. Одним з найпоширеніших і найефективніших методів виступає метод лінгвістичного тестування, який має такі переваги: об'єктивність, простота процедури запису відповіді, простота процедури визначення оцінки, чіткість та однозначність, можливість одночасної перевірки великої кількості студентів, орієнтація на сучасні освітні технології, тобто використання комп'ютерних навчальних та контролюючих систем, універсальність, багатофункціональність, тест охоплює великий обсяг матеріалу, швидкість перевірки, в певних випадках повна автоматизація перевірки, реальним є також самоконтроль [3:56].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Lado R. Language Testing: the Contruction and Use of Foreign Language Tests / R. Lado. – Longmans, 1961. – С. 29.

2. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании / А. Н. Майоров. – М. : Интеллект-Центр, 2005. – 424с.
3. Матвієнко В. М. Тестовий контроль, його можливості, місце в навчальній роботі та умови ефективного впровадження / В. М. Матвієнко, П. П. Тонкоглас // Інноваційні технології навчання, 2005. – № 6. – С. 1– 167.
4. Ніколаєва С.Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції / С.Ю. Ніколаєва. – М.: ІЗМН, 1996. – 321 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

(М.О. Стахів, Маріуполь, Україна)

З точки зору теорії міжкультурної комунікації при перекладі зіставляються не тільки дві мови, але й дві культури у широкому розумінні цього слова. Через міжкультурні розбіжності те, що є простим та зрозумілим для носіїв однієї культури, може викликати нерозуміння у іноземного отримувача тексту перекладу. Тому завдання перекладу становить не тільки пошук еквівалентів для передачі комунікативної установки відправника, але й надання іноземному читачу необхідних пояснень, які допомагають отримати таку ж реакцію на зміст тексту, як у читача вихідною мовою [1: 7]. Це й становить культурологічний зміст художнього тексту.

Відомий перекладознавець А. Д. Швейцер визначає переклад як односторонній та двохфазовий процес міжмовної та міжкультурної комунікації, при якому на основі цілеспрямованого («перекладацького») аналізу первинного тексту створюється вторинний текст (метатекст), що замінює первинний у іншому мовному та культурному середовищі. Науковець підкреслює, що переклад є процесом, який характеризується настановою на передавання комунікативного ефекту первинного тексту, частково модифікований розбіжностями між двома мовами, між двома культурами та між двома комунікативними ситуаціями.

Культурологічний зміст тексту відтворюється кількома способами: за допомогою мовних одиниць з культурним компонентом у вигляді денотативного значення, з культурним компонентом у вигляді конотацій та шляхом опису різних об'єктів, явищ культури, культурно-історичних подій [3].

Кожен із згаданих засобів репрезентації культури у вихідному тексті пов'язаний з різними складнощами перекладу. Найбільші пов'язані з алюзіями, словами, що маркують явища субкультур, та з «культурними неологізмами», що позначають явища культури, які постійно розвиваються.

Труднощі, пов'язані з передачею культурологічного змісту вихідного тексту зумовлені такими причинами: явище іноземної культури, не знайоме носіям мови перекладу, аналогічне явище культури по-різному оцінюється носіями мови оригіналу та перекладу [2: 87].

Для аналізу особливостей відтворення культурологічного змісту художнього тексту ми порівняли грецькі переклади оповідань А.П. Чехова з оригіналом, звертаючи увагу на перекладацькі прийоми передачі культурної інформації.

Найбільш типовими прийомами передачі культурної інформації та адаптації перекладу до культури є такі:

- транслітерація (+коментар перекладача, +пояснювальний переклад): «...И вернулся бы. Всё равно попусту едешь, за семь **верст** киселя хлебать.» – «Θα γυρίσεις. Έτσι κι αλλιώς πηγαίνεις για το τίποτα. Επτά βέρστια δρόμο για να φας κισέλι.» – «**Κισέλι**: Πηχτό ποτό από σιρόπι φρούτων, γάλα, άμυλο κ.λπ.», «**Βέρστι**: Παλιά ρωσική μονάδα μέτρησης του μήκους, ίση με 1,06 χιλιόμετρο»;

- калькування (+коментар перекладача, + пояснювальний переклад): «Из холма, склеенного природой из громадных, уродливых камней, сквозь трубочку из **болиголова**, вставленную каким-то неведомым благодетелем, тонкой струйкой бежала вода.» – «Από ένα λόφο που έφτιαξε η φύση με πελώριες απαίσιες πέτρες, και μέσα από ένα σωλήνα κατωμένο με καλάμι από **πονοκέφαλο** που έβαλε εκεί κάποιος άγνωστος ευεργέτης, έτρεχε λίγο νερό» – «Μπολίγκολοφ («πονοκέφαλος»): Είδος φυτού.»;

- використання аналога: «...Дениска несмело подошел к войлоку и выбрал себе пять крупных и желтых огурцов, так называемых "желтяков" (выбрать помельче и посвежее он посоветился)...» – «Ο Ντενίσκα πλησίασε ντροπαλά τον κετσέ και διάλεξε πέντε μεγάλα και κίτρινα αγγούρια, τα λεγόμενα «κιτρινιάρικα αγγουράκια τουρσί» (ντράπηκε να διαλέξει πιο μικρά και πιο φρέσκα...»;

- експлікація національно-культурного змісту: «Ο Παναούροφ πήρε το **κερί** από το χέρι της Νίνα Φιόντοροβνα και, μορφάζοντας περιφρονητικά, το πέταξε στη σιφονιέρα» - «**Κερί** έβαζαν στα χέρια των νεκρών, ενώ η Νίνα Φιόντοροβνα ήταν ακόμα ζωντανή.»;

- лінгвокультурологічний коментар: «**Χοχλοί**: Λαϊκή, κάπως υποτιμική, ονομασία των Ουκρανών. Κυριολεκτικά σημαίνει τσολούφια και προέρχεται από τους Ουκρανούς Κοζάκους, που ξύριζαν ολόκληρο το κεφάλι τους και άφηναν μόνο ένα τσουλούφι».

Вибір прийому перекладу, серед яких виділяють також переклад за асоціативно-смісловою функцією, елімінацією національно-культурної специфіки (компенсацію), описовий (пояснювальний) переклад, наближений переклад, генералізацію, конкретизацію та ін., так само як і міра адаптації перекладу тексту до іноземного читача, визначається перекладацькою стратегією.

Отже, можна зробити висновок, що культурологічний зміст художнього тексту російською мовою досить складно відтворити при перекладі новогрецькою мовою, бо відповідні культури розвивалися у різному середовищі, мають етнічні розбіжності у позамовному досвіді. Тому наявність яскравого культурного компонента в деяких випадках створює перешкоди на шляху досягнення еквівалентного перекладу.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Бреус Е.В. Теория и практика перевода с английского на русский. М.: Высшая школа, 1990. – 103с.

2. Раис К. Классификация текстов и методы перевода // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / Под ред. В.Н. Комиссарова. М.: Международные отношения, 1978. – 232с.
3. Хайруллин В.И. Лингвокультурологические и когнитивные аспекты перевода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com>.
4. Τσέχωφ Αντόν. Διηγήματα [μετ. Μ. Εμπραλίτζε, Ν. Κουβαράκου, Ο. Τσυμπένκο] / Αντόν Τσέχωφ. – Αθήνα : Εκδόσεις Ροές, 2009. – 326 σ.

ЗОБРАЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ НЕРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РОДИНИ В УКРАЇНСЬКИХ, ГРЕЦЬКИХ ТА РУМЕЙСЬКИХ ПАРЕМІЯХ

(Ю.А. Потінак, Маріуполь, Україна)

Сім'я – природне і найглибше формування людського суспільства, яка акумулює в собі всі найважливіші його ознаки. Родина завжди була найкращим колективним вихователем, носієм найвищих національних ідеалів. Розкрити одвічну тему родинних стосунків допомагають прислів'я – образні вислови повчального характеру, які узагальнили житейські спостереження народу, а також приказки, які є влучним натяком на судження. Питання дослідження пареміології в сучасній лінгвістиці тривалий час привертає до себе увагу мовознавців, культурологів, істориків, педагогів, адже багатоплановість об'єкта дослідження зумовлює можливість подальших досліджень, зокрема компаративних.

Існує велика кількість збірок паремій, укладених в різний час (збірки М. Пазяка, В. Чабаненка в українській мові, М. Меракліса, Ф. Тотскаса в новогрецькій, Л. Кірякова, М. Хороша в румейській – мові приазовських греків, які вже понад 200 років проживають на українських теренах).

Метою розвідки є спроба простежити функціонування образів членів родини, які не є зв'язаними між собою кровними узами – тещі, зятя, свекрухи, невістки. Для проведення дослідження було обрано українські, новогрецькі та румейські прислів'я та приказки, які у своєму складі мають назву одного з наведених вище члена родини або прямий натяк на нього.

Як показало дослідження, тип грецької родини в Приазов'ї загалом такий самий, як і в Греції та в інших народів Європи, зокрема в українців: заснований на принципах моногамії та патріархальних традиціях [1: 147].

Теща займає важливе місце в сімейно-побутових відносинах українського та грецького народу, втім, у новогрецькій та румейській мовах кількість прислів'їв про тещу, тестя та зятя є досить обмеженою, чого не можна сказати про українську мову. Теща – мати дружини, родич, який з'являється в результаті укладення шлюбу. Вона має як позитивні, так і негативні характеристики. Здебільшого негативне ставлення до себе теща сформувала своїм втручанням у відносини подружжя: *Тещиною язика аршином не зміряєш*. За селянським звичаям, дочка йшла в будинок свого чоловіка, і зять бачився з тещею тільки приходячи до неї в гості. У цьому випадку зять був у будинку тещі бажаним гостем. Якщо ж зять після весілля приходив в будинок своєї дружини, то ставлення до нього було не дуже доброзичливе, оскільки він розглядався, перш за все, як працівник, а не як член сім'ї. Ставлення зятя до тестя та тещі було відповідним: *Зять любить взять – тесть любить честь; Цап – не скотина, зять – не людина, а невістка – чужа кістка; З сином позмагався – то й на печі зостався, а з зятем позмагався – то й з хати вибирайся; Ο γαμπρός υιός δε γίνεται κι η νύφη θυγάτέρα* (зять сином не стане, а невістка дочкою); *Гамброс – ти нышкит йо-с, ту стар – ти нышкит илоп* (зять не стане сином, як пшениця не стане вівсом).

Однак тещу наділяли не тільки негативними характеристиками, але й позитивними. Теща могла бути доброю і турботливою по відношенню до зятя: *Мені батько не рідня, мені мати не рідня, мені теща родина – мені жінку родила; У тещі зятьок улюблений синок; Тещині млинці солодкі*.

Свекруха у прислів'ях трьох мов постає в негативному світлі. Вона вважається злісною, володіє кепським характером і тому представляє якусь небезпеку для невістки. Юридичні норми не визначали становища невістки в родині чоловіка. В українській селянській сім'ї вона розглядалася насамперед як додаткові робочі руки. Після смерті голови сім'ї – батька чоловіка, влада в

сім'ї переходила до його матері – вдови, якій невістка повинна була коритися. Навіть тоді, коли молода сім'я була вже відділена і жила окремо, мати-вдова не одразу відмовлялася від своєї влади. Часом доходило до відвертої ворожнечі між свекрухою і невісткою [2]: *Вона (невістка) в хаті замість помела; Рідна мати і б'є, та не болять, а свекруха словами б'є гірше, ніж кулаками; Свекруха – уїдлива муха. Свекрусі годити як ситом воду носити.*

Подібну картину бачимо й у греків та румеїв. У більшості місць материкової Греції невістка була повністю підкорена свекрусі. Відголоси такої традиції знаходимо і на теренах Приазов'я. Невістка повинна була раніше за всіх прокидатися вранці, розпалити пічку, приготувати воду та рушник для вмивання свекрухи та свекра, полити свекру та поцілувати йому руку, за що отримувала золоту монетку. Зберігався закон мовчання: невістка не розмовляла зі свекрами (у давнину мовчання могло тривати до п'яти років) [4: 5-6]. До речі, такі ж традиції зберігалися і в деяких регіонах Греції, зокрема, у Східній Фракії [5: 63]. Тому і в пареміях греків Приазов'я та метрополії бачимо досить зневажливе ставлення до невістки. На неї дивилися, як на дармову робочу силу, часто кривдили, не враховуючи її інтересів [3: 229]: *Ныф индун памбать ки пелсин кату нас н петъера-ц: ма олу зна петъера-ц н курмо, понсин дъыната* (невістка стала ватою й свекрусі на голову сіла, а у свекрухи голова все одно заболіла); *Харонс иртын на пер канына ки тайфа-тын дрансан нас т ныф* (Харон прийшов забрати когось, і всі подивилися на невістку); *Γιε μου, γιε μου μάλαμα, νόφη ξένο μπάλωμα* (синку мій, золото, невістка – чужа латка). *Ξεχνά η γρουσούζα η πεθερά πως ήταν νόφη μια φορά* (забула клята свекруха, як колись була невісткою).

Отже, можемо констатувати подібність образів нерідних членів родини в пареміях різних мов, що свідчить про подібність мовної картини світу у цих мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Джуха И.Г. Одиссея мариупольских греков: очерки истории / И.Г. Джуха. – Вологда: «ЛиС», 1993. – 160 с.

2. Ісаєвич Я.Д. Сімейний побут. Становище жінки / Я.Д. Ісаєвич, О.Р. Федорів // Історія української культури. У п'яти томах. Том 2 (Українська культура XIII — першої половини XVII століть). — К.: «Наукова думка», 2001. — 848 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult207.htm>
3. Пономарьова І.С. Етнічна історія греків Приазов'я (кінець XVIII — початок XXI ст.). Історико-етнографічне дослідження / І.С. Пономарьова. — К.: Реферат, 2006. — 300 с.
4. Тыркалова Н.А. Быт и культура греков Приазовья / Н.А. Тыркалова. — Мариуполь, 1997. — 6 с.
5. Μερακλής Μ. Ελληνική λαογραφία / Μ. Μερακλής. — Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 2004. — 632 σ.

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПИСЕМНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

(Л.О. Лазаренко, Маріуполь, Україна)

Культура писемного мовлення — це вміння писати правильно на тій чи іншій мові, здатність викладати свої думки на папері, просто доступно і логічно. Основою мовленнєвої культури є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у користуванні лексичними, фонетичними, морфологічними, синтаксичними і стилістичними засобами мови [1: 220].

Писемне ділове мовлення є основним для ділових людей, бо саме через ділову документацію, листування встановлюються певні ділові контакти. Одиницею писемного мовлення є текст різного характеру. Це може бути: стаття, книжковий чи газетний текст, лист чи будь-який документ. [2: 103].

Писемне ділове мовлення має такі особливості: 1. Писемне мовлення характеризується більшою регламентацією мовних засобів, точнішим добором відповідної лексики; 2. В писемній мові переважає особливий стиль, дещо традиційна форма викладу, загальноприйняті структури документів, правила

вживання специфічних словосполучень; 3. У писемній мові виділяються тексти за сферою спілкування, наприклад: ділові папери, накази, накладні, квитанції тощо [3: 145].

У ділових паперах у звертанні до офіційної особи використовуються офіційні форми вічливості: σεβαστός,αξιότιμος,αγαπητός. Якщо документ адресується конкретній особі, то посада і прізвище її пишуться в давальному відмінку - για την κυρία Μαρία Παπαδοπούλου [4: 91].

Серед синтаксичних структур, складних речень у ділових паперах широко вживаються сполучники але, а (αλλά, όπως), зв'язки між простими реченнями в межах складного синтаксичного цілого здійснюються за допомогою сполучників через те що, перш ніж, після того як та ін., а для позначення складних логічних зв'язків використовуються багатослівні сполучники типу - відповідно до того, у зв'язку з тим. [2: 249] Для встановлення різних відношень між однорідними членами в українській мові використовуються сполучники типу: якщо не...то.., не тільки ...та ін. Багато іменників – назв професій, звань, посад – для обох статей мають лише форму чоловічого роду: лектор, капітан, касир, економіст, декан, директор, лікар та ін.(Ο λέκτορας, ο δάσκαλος, ο ταμίας, ο οικονομολόγος, ο κοσμήτορας, ο διευθυντής, ο γιατρός). Це явище зумовлене соціально-економічними умовами виникнення цих назв – раніше на таких посадах працювали тільки чоловіки. В діловому мовленні аббревіатура пишеться скорочено, кожна літера з великої букви. Α.Δ.Ο.Σ. - Αποστολή Διεθνούς Οικονομικής Συνεργασίας. Α.Ε. - Ανώνυμη Εταιρεία, Ασφαλιστική Εταιρεία.

На основі структурної співвіднесеності складників усіх типів аббревіатурних утворень із компонентами вихідних словосполучень виділяємо такі групи:

1) аббревіатури, у яких усі компоненти мають співвідносне мотивувальне слово у вихідному словосполученні: ΕΛΙΚΑΡ – Ελληνικό Ίδρυμα Καρδιολογίας; ΕΝΣ / SME - Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (Systeme Monetaire Europeen

(European Monetary System)); ΕΟΑ – Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων; ΕΠΕ – Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης [3: 140];

2)αβρεβιάтури, що складаються з частин, співвідносних лише з деякими компонентами вихідних словосполучень: ΑΠΠ – Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος; ΔΕΕ – Δοκίμιον ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως; ΔΗΛΙΖΩ – (Δ/νση) Δημοτικών Λιπαρών Ζωϊκών (Προϊόντων); ΔΦΕ – Δοκίμιον ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρείας; ΕΕΑ – Ομάδα για την Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά; ΕΕΘΣ – Εταιρεία Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, Μουσικών και Μεταφραστών; ΕΠΡΑ – Ένωση Ιδιοκτητών Ιδιωτικών Ραδιοφωνικών Σταθμών; ΑΕΠΙ – Ανώνυμη Εταιρεία Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας;

3)αβρεβιάтури, у яких складники не відповідають компонентам вихідного словосполучення: ΑΚΕ / ΑСР – Κράτη της Ασίας, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση Λομέ) Asian, Caribbean and Pacific (nations).

Всі абрєвіатури поділяються на три структурних типи: 1) лексичні, наприклад: ΝΑΤ – Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο; ΟΓΑ - Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων; ΤΥΕΣ – ΤΥπογραφείο Ελληνικού Στρατού; ΚΙΣ – Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο; ΚΤΕΛ – Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Λεωφορείων; ΦΕΚ – Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως; ΚΟΚ - Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας; Ε.Α.Σ. – Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα; 2) графо-лексичні, наприклад: ΑΠ – Αστυνομία Πόλεων, ΔΕΣΥ – Διεύθυνση Εκποίησης Στρατιωτικού Υλικού, ΑΠΕ – Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, ΔΟΥ – Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία; Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών, ΟΕ – Ομόρρυθμη Εταιρεία, ΟΒΑ – Οπλίτης Βραχέας Ανακατάταξης, ΠΟ – Ποδοσφαιρικός Ομίλος. 3) власне графічні, наприклад: ΒΛ – βικιλεξικό, ΩΡΛ – ωτορινολαρυγγολόγος, π.χ. – παραδείγματος χάριν, ΑΓΣ – Αθλητικός Γυμναστικός Σύλλογος, υπτγος – υποστράτηγος, Αθ.Αρχ. – Αθηναϊκών Αρχείων, αμα – Αντιμιτοχονδρικά Αντισώματα, ΑνΠειθСυμβΔικ – Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο Δικηγόρων [4: 301].

Ділове мовлення - це сувора нормативність, бездоганне володіння правилами мови — графіки, орфографії й пунктуації [2: 123].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Глушик С.В., Дияк О.В. /Сучасні ділові папери. /С.В. Глушик, О.В. Дияк— К., 2002. – С. 26-51, 65, 74-75, 355, 365.
2. Коваль А.П./Культура ділового мовлення: Писемне ділове спілкування./А.П. Коваль – К.: Вища шк., 1982. – С. 222 – 279.
- 3.Марахова А.Ф./ Мова сучасних ділових документів./ А.Ф.Марахова— К.: Наукова думка, 1999. – 140 с.
4. Паламар Л.М., Кацавець Г.М. /Мова ділових паперів: Практ. посібник./Л.М. Паламар, Г.М. Кацавець – К.: Либідь, 2000. – 296 с.

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ У РУМЕЙСЬКІЙ МОВІ

(Ю.В. Жарікова, Маріуполь, Україна)

Прийменники у румейській мові не мають самостійно виявленого значення і в мові виконують службову роль. Вони не виступають членами речення, а служать для уточнення синтаксичних функцій інших членів речення і для диференціації значення відмінкових форм, тобто виступають лише в ролі виразників синтаксичного зв'язку між членами речення [1: 431].

Основними прийменниками румейської мови є такі: *ас* (у, в), *лыгус* (без), *ан* (з, разом), *ах* (від, од), *оксу* (поза), *сма*, *янаша*, *харшу* (поряд, біля), *ос* (до), *апера* (за, ззаду), *ап-пера*, *ап-писо* (з-за, з-поза), *анамеса* (серед, проміж), *ап пану* (*пано ах та*) (над, понад), *нас* (на), *пкас* (під), *лон* (по), *ста* (для), *сун* (про). Наприклад, «*А илюс арта скотъин пану ки галя-галя пиирсин хлян, харшу сту досму ндун душману тъарис ки, мас то калупян*» – «А сонце зійшло і потроху почало пригрівати, ніби пестило нас перед боєм із ворогом» (А. Шапурма, Рассказ краснофлотца Кости Липилина).

Сполучники, як і прийменники, не мають самостійно вираженого лексичного значення і виражають у реченні смислові зв'язки між рівноправними словами речення, між групами слів і реченнями. Сполучники у румейській мові поділяються на два розряди: сурядні та підрядні. Сполучники сурядності виявляють синтаксичні зв'язки між рівноправними членами речення

і між частинами складносурядного речення [1: 447–448]. У румейській мові це такі: *ке(ки)* (та), *ма* (але), *йохсам* (або), *айц* – *айц* (чи – чи). Наприклад, «*Лон та хаяйдъа, хум, макра п атькату шахирлаэв ки эрkit пках тун пату, ах ту згадъыц тымиску ки ялстро... То, белтим, пату ема эн ки йох ныро?*» – «Вздовж каменів та піску, далеко внизу дзюрчить та виходить з-під землі чисте джерело... Напевно, це кров землі, а не вода?» (Л. Кір'яков, Храшкит на матъум х тун пату).

Сполучники підрядності виявляють характер залежності одного речення від іншого та їх взаємної підпорядкованості. До цієї категорії належать такі сполучники: *от* (що), *анда* (коли), *ама, тылага* (як, як тільки), *оспу, кома* (поки), *ан, фонды* (якщо), *ама, ян* (як, немов), *сандим, тахат* (нібито), *пара* (ніж), *тэк* (для того, щоб, тільки щоб). Наприклад, «*Проедърос итин от атос тъа кам колхозный сориму ки кала тъа тун друпясны ки смарлайсиндун катлыгу на сурепс та мяла-т ки атуту на ми змуна*» – «Голова сказав йому, що він влаштує колгоспні збори і добряче його посоромить, попередив його, щоб він взявся за розум і не забував це» (В. Логачев, Стыфанума).

Основною семантико-синтаксичною рисою часток в румейській мові, як і в українській та російській, є те, що вони виражають загальні логіко-сміслові, емоційні і модально-вольові відтінки окремих слів, або словосполучень, або речень взагалі. Найуживанішими частками є такі: *ми* (так, атож), *йох* (ні), *чах* (аж), *зер, инджаму* (невже), *ап ту я* (ось воно), *арта(х)* (вже). Наприклад, «*Та ялыя, чах акрас ту спит, дранун ас ту чол марея харшу сту илюинътъыму, пас т страта ису ки пухнярку*» – «Вікна крайньої хати дивляться у степ на схід сонця, на запилену та пряму дорогу» (Н. Харакоз, Фусараэвны та ялыя).

До формотворчих часток належать: *ас / с* (хай, нехай) використовується для утворення наказового способу. Частки *тъа* та *на* не перекладаються українською та вживаються для утворення майбутнього часу та залежного способу дієслова відповідно. Крім того, за допомогою частки *тъа* (би / б) утворюється умовний спосіб дієслова, наприклад, «*Тора ол зданы ан итан, ол аты юронт-ислыдъ, тыгла си, тъа си ту ипан, на глытосс хта то ту Фидъ*» –

«Якщо б зараз усі були живі, всі ті поважні і старі, вони сказали б тобі, як позбутися тієї Змії» (А. Шапурма, Ката ки Аслан).

Модальні слова виражають суб'єктивно-об'єктивні відношення людини до явищ дійсності і їх зв'язків у природі й суспільстві з точки зору їх реальності, можливості, необхідності, сумніву та ін. [1: 458]. У румейській мові це такі слова: *белтим*, *илбет*, *йохсам*, *пренна* (можливо, очевидно, здається, напевне), *лалым* (мабуть), *ами* (звичайно). Наприклад, « – *Илбет*, *ато айц эн*, – *пишрсин ту педъы*, – *ама тмы-на тылугу эн* – *трия гкумуша*» – «Мабуть, так воно і є, – почав казати хлопець, – але і ціна яка – три карбованці» (А. Балджи, Пикра зарзалуйдъа).

Вигуки не мають лексичного значення і граматичних категорій, проте вони разом з інтонаціями служать для вираження радості, сміху, жаху, болю, привітання [1: 460]. У румейській мові вживаються такі вигуки, як: *баро(х)* (авжеж), *сус / сопа* (цить), *сонду / сон* (досить, стоп), *наны-наны* (бай-бай), *Тъе му / ярабум* (Боже мій), *вуй / ивуй* (ой, лишенько), *калимера* (добрий день), *назис* (дякую), *алло* (алло), *финумия* (до побачення). Наприклад, « – *Вай*, *адъэрфица-м!!!* – *хлыз палкарс*, – *на ста*, *го ими гака-с!* *О*, *поса хронс хадрайва сас ки пратыкса го стратыс!*» – «О, моя сестричко!!! – кричить парубок, – стій, я твій брат! О, скільки років я шукав тебе, скільки доріг я пройшов!» (А. Шапурма, Баллада пас тын кори).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Івченко М. П. Сучасна українська літературна мова / М. П. Івченко. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1962. – 591 с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СУГЕСТІЇ У БРИТАНСЬКОМУ ТА ГРЕЦЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ

(В.В. Кравченко, Маріуполь, Україна)

Реклама стала важливим елементом суспільного життя і вийшла у ряд найважливіших видів масової комунікації. Суттєві мовні процеси, які у ній відбуваються, стали об'єктом уваги сучасної лінгвістики.

Головне завдання реклами — переконати людей у тому, що рекламований товар необхідно купити, тобто здійснити сугестію (вплив на людину). На наш погляд, сугестія у рекламі здійснюється завдяки вмінню рекламних фахівців вдало використовувати механізми вербалізації сугестії. Для того, щоб надати милозвучності та, як наслідок, сугестивності рекламному тексту, його творці використовують фонетичні прийоми повтору голосних — асонанс (*assonance*) та приголосних — *алітерація (alliteration)*. У грецькій традиції ці два фонетичні прийоми позначаються одним терміном «*παρήχηση*» [3: 43]. Ці техніки впливу дуже часто зустрічаються у грецькому та британському рекламному дискурсі. Найчастіше у грецьких рекламних текстах можна зустріти наступні звуки [ð, θ, f, v]. Наведемо приклад алітерації у грецькій рекламі:

[θ] «Dixan Blue Action — αληθινή καθαριότητα σε βάθος» («*Dixan Blue Action — справжня чистота*») - прального порошку Dixan [4];

[ð] Για δόντια καθαρά δροσερή αναπνοή DETYNE και MINIDENTYNE (Для чистих зубів і свіжого подиху DETYNE MINIDENTYNE) — реклама жувальної гумки DETYNE [4].

Найчастіше у британських рекламних текстах можна зустріти проривні звуки [p, b, m, n, t, d, k, g], тому що вони виділяються більше за інші. Наведемо такі приклади:

[d] «Jaguar ... Don't dream, drive it» (*Jaguar ... Не мрійте, сідайте за кермо*) - реклама автівки Jaguar [5];

[z] «Beanz Meanz Heinz» (*Боби — це значить Heinz*) - реклама бобів Heinz [5].

Алітерація використовується з метою створення певного емоціонального тону, який відповідає змісту висловлюваного, а також є дієвим засобом виразності.

Феномен *асонансу* також є характерним для грецької та британської реклами, так як він сприяє створенню особливого ритмічного рисунку, який надає висловлюванню інтонацію наполегливого повтору. Очевидність такого твердження можна простежити на наступних прикладах [2]:

- «Κόλα-χιόλια τρελοβραχιόλια» («Вдягни-лети божевільні браслети») — реклама дитячих прикрас [5];

- «Scrub, A Dub, There's a Friend In Your Tub» («Малютко танцюй в твоїй пляшці твоїй друг») - реклама дитячого харчування [5].

У процесі аналізу текстів грецької та британської реклами на предмет виявлення механізмів вербалізації сугестій на фонетичному рівні нами було відмічено, що **рима (ομοιοκαταληξία)** — достатньо затребуваний спосіб оформлення грекомовних та англomовних рекламних текстів для різних типів цільової аудиторії. Рими поділяються за місцем ритмічного акценту (наголосу) в суголосних словах на чоловічі (οξύτονη/single rhyme) — наголос на останньому складі, жіночі (παροξύτονη/double rhyme) — наголос на другому складі та дактилічні (προπαροξύτονη/dactylic rhyme) — наголос на третьому складі [7, с. 177]. Найчастіше і у британській і у грецькій рекламі зустрічається чоловіча рима. Наведемо приклад.

а) чоловіча рима:

- Όποιο κομμάτι της ζωής μου και να δω
Πάντοτε ήσουν ό,τι είχα πιο γλυκό — реклама шоколаду Lacta [4];
(«Ти завжди була найсолодшим, що я мав у житті»)
- «The best part of waking up is Folger's in your cup» - реклама кави Folger [5]. («Найкраща частина пробудження – це Folger у вашій чашці»).

Отже, сугестія є важливою складовою мас-медійного дискурсу сучасних засобів масової інформації Греції та Великобританії. Акт сугестивного впливу здійснюється в царині мови і мовлення. Саме мовлення є основним інструментом сугестора. Результати проведеного нами дослідження показали, що в рамках грецького та британського дискурсу сугестія на фонетичному рівні реалізується найчастіше за допомогою рими, алітерації та ассонансу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гончаров Г. А. Суггестия: теория и практика / Г. А. Гончаров. — М.: КСП, 1995.- 320 с.

2. Peter L. A Course in Phonetics / L. Peter [μετ. από αγγλικά Μ. Μπαλτατζάνη] – Αθήνα: Πατάκη, 2007. – 383 σ.
3. Κουτσουλέου-Μίχου Σ. Η γλώσσα της διαφήμισης. Κειμενογλωσσική προσέγγιση του διαφημιστικού κειμένου / Σ. Κουτσουλέου-Μίχου – Αθήνα, 2004.- 270 σ.
4. Live TV Greece – Όλα τα ελληνικά κανάλια [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.livetvgreece.com/>, вільний. – загол. з екрану.
5. Live TV [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.lavriaki.gr/?page_id=6261/, вільний. – загол. з екрану.

ΜΕΤΟΝΙΜΙΧΝΙ ΠΕΡΕΝΕΣΕΝΝΑ Υ ΓΡΕΥΚΟΜΥ ΓΑΖΕΤΗΟΜΥ ΖΑΓΟΛΟΒΚΥ

(Κ.Α. Σαβίλοβα, Μαρίупολ, Οκράινα)

Γαζетний заголовок більшою мірою ніж будь-який інший структурний елемент газети є творцем «модних» висловів. Для надання заголовкам, як і газетному тексту, виразності й гостроти використовується низка експресивних засобів, тропів. Одним із таких засобів, які надають заголовку певного інформаційно-експресивного забарвлення, увиразнюють його, є метонімія. Цей троп є різновидом вторинної номінації, сутність якого полягає в називанні новим іменем предмета, який вже має ім'я. Виникнення в предмета імені може бути викликане різними причинами, найбільш важливими з яких є момент експресії та орієнтація на економію мовленнєвих засобів [1: 85].

Аналізуючи матеріал заголовків грецьких газетних статей і зіставляючи особливості проявів метонімії в заголовку й безпосередньо в тексті публікації, ми дійшли висновку, що як у тексті, так і в заголовку можна відзначити різні типи метонімічного перенесення, що потребують класифікації.

За наявними класифікаціями Г. Пауля, Ст. Ульмана, О. Біріха, М. В. Бондаренка та ін., метонімічні перенесення поділяють на каузальні, атрибутивні, локальні, темпоральні та кількісні. У проаналізованих заголовках

грецьких друкованих видань нами були виділені три типи метонімічних перенесень:

1. каузальні (причиново-наслідкові) відношення властиві чотирьом групам метонімічного перенесення, зумовленого асоціаціями між поняттями об'єкта й суб'єкта дії, об'єкта дії й результату дії: «*Γαργαντούας της κατανάλωσης η Ευρώπη*» – перенесення відбувається за принципом «ім'я людини → ««поведінка, що притаманна людині»; «*Μια λίστα του Σίντλερ*» για την Παλαιστίνη» – перенесення відбувається за принципом «назва кінофільму → втілення сюжету фільму у реальному житті»; «*Στη Ζυρίχη ο στίβος με δίψα για διάκριση*» – перенесення відбувається за принципом «назва виду спорту → спортсмени»; «*Η Ρεάλ... κατεβάζει τις τιμές, η «Μπάρτσα» αγόρασε στόπερ*» – перенесення відбувається за принципом «ім'я клубу → керівництво клубу»; «*Η αντίδραση της Σέλτικ στην κλήρωση με Μπάρτσα*» [2] – перенесення відбувається за принципом «назва спортивного клубу → гравці спортивної команди»; «*Το «Μαουτχάουζεν» του Ιάκωβου Καμπανέλλη επαναλαμβάνεται, «Ο Νίτσε» πήρε παράταση έως τις 2 Δεκεμβρίου, «Η «Μήδεια» του Μποστ τον Οκτώβριο στη «ΣΤΟΑ»*» [3] – перенесення відбувається за принципом «назва спектаклю → театральна вистава».

2. Локальна метонімія, у якій виділяються дві відносно симетричні окремі групи: «*місце*» > «*об'єкт*» і «*об'єкт*» > «*місце*». Приклади локальних перенесень у газетному заголовку: «*Κρίσιμες ώρες για την Ουκρανία*», «*Η Ινδία και το Νεπάλ υποφέρουν από έντονες πλημμύρες*», «*Δεν θέλει δεύτερη θητεία του Ολάντ η Γαλλία*» – перенесення відбувається за принципом «назва країни» → «мешканці країни»; «*Με Ρουμανία για τη νίκη*» [3] – перенесення відбувається за принципом «назва країни → «спортсмени, які представляють країну на міжнародній арені»; «*Λευκός Οίκος: Μια διευθύντρια μουσείου κάθισε στη θέση της Βαλερί*», «*Το κόμμα των περιοχών έφυγε από τη Ράντα διαμαρτυρόμενο για την επιχείρηση στα νοτιοανατολικά*» – перенесення відбувається за принципом «приміщення» → «люди (організації), що перебувають у цьому приміщенні»; «*Η «Gazprom» απέκτησε τον Ερυθρό Αστέρα*», «*Από το NBA με... αγάπη*» [2] –

перенесення відбувається за принципом «компанія/організація» > «люди, які здійснюють цю діяльність».

3. Атрибутивне метонімічне перенесення з двома відносно симетричними групами: «ознака» > «об'єкт» і «об'єкт» > «ознака» репрезентоване такими заголовками: «Τι θέλει η αντιπολίτευση;» – перенесення відбувається за принципом «соціальна характеристика → людина, наділена цією характеристикою»; «Υπάρχει και άλλος Μέσι στον κόσμο...» – перенесення відбувається за принципом «ім'я спортсмена → характерна ознака (манера, стиль) ігри»; «Η Ουκρανία θα εξελιχθεί το Βατερλό των ΗΠΑ» [3] – перенесення відбувається за принципом «назва міста → значення історичної події»; «Ψάχνει για δύο», «Κορυφή με τέσσερους» – перенесення відбувається за принципом «цифра, число → люди»; «Δύο μεγαθήρια για Ρόις» – перенесення відбувається за принципом «характерна особливість спортивного клубу / людини → клуб / кілька клубів / людина»; «Μαύρη σοκολάτα στο Λευκό Οίκο» [2] – перенесення відбувається за принципом «ознака зовнішності → людина, наділена цією ознакою» (темношкірий), однак в даному випадку ми маємо справу з експресивним поєднанням метонімії й метафори.

Таким чином, за допомогою методу суцільної вибірки було з'ясовано, що у заголовках грецьких газет найбільш часто використовуються каузальні (58%), локальні (26%) та атрибутивні метонімії (16%).

Отже, на підставі отриманих даних з проведеного аналізу, ми можемо відзначити, що використання в структурі грецького газетного заголовка каузальних, локальних та атрибутивних метонімічних перенесень дозволяє привернути увагу читача й таким чином виконати основні функції заголовка – інформативну й інтригуючу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сафонов А. А. Стилистика газетных заголовков / А. А. Сафонов // Стилистика газетных жанров / [Солганик Г. Я., Милых М. К., Вомперский В. П. и др.]. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 328 с.

2. Грецька газета «Н ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» [Електронний ресурс] / ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε. – Режим доступу до газети: <http://www.kathimerini.gr> (07.09.14). – Назва з екрану.
3. Грецька газета «Τα Νέα» [Електронний ресурс] / Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Α.Ε.– Режим доступу до газети: <http://www.tanea.gr/> (06.09.14). – Назва з екрану.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ «ГОВОРЕНИЯ» В НОВОГРЕЧЕСКОМ, АНГЛИЙСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ

(А.А. Колыганова, Мариуполь, Украина)

Выражение человеком мыслей, чувств, волеизъявления, или собственно процесс его говорения, издавна привлекало внимание лингвистов, философов, психологов. Проведенные исследования с большой очевидностью свидетельствуют, что говорение – это сложный и многогранный процесс. В отечественной психологии это явление характеризуют как «внутренне мотивированный, строго организованный, активный процесс» [1:30]. Однако, рассматривая аспекты самого процесса «Говорения», специалисты очень часто пренебрегают историческим, культурным опытом человека и реалиями народов, которым присуще фиксировать картину происходящего в речи. Поэтому фразеологические единицы (далее ФЕ), относящиеся к данной системе составляют довольно многочисленную, часто употребительную и отличающуюся развитой системой знаний, образов и средств выражения.

Разделение ФЕ по фразео-семантическим подгруппам проводилось на основе идентификации отдельными лексемами или словосочетаниями. Наиболее многочисленную группу составляют фразеологизмы, выражающие напрямую процесс «говорения»:

– в греческом языке: *γλιστράει η γλώσσα μου, άλλα άντ' (ή των) άλλων, αλέθω το ίδιο βρωμάρι, μου'φάγε τ'αυτιά, έχει ακονισμένη τη γλώσσα του, η γλώσσα του στάζει μέλι, μιλάω ακόμπιαστος, η ακατάσχετη φλυαρία, το απόλωτο στόμα, το*

ακλείδωτο στόμα, η αβίαστη κουβέντα [7];

– в английском языке: *to be on one's hobby horse, to cut short, to talk a blue streak, to get a word in edgeways, to say one's piece, in full flow, to talk under water, in a nutshell, a plum in one's mouth, keep the ball rolling, to cut short, argue round and round, put the accent on smth.* [2];

– в украинском языке: *правити теревені, довгий язик, язик добре підвішений (почеплений, причеплений), чесати язик, розмова не в'язалася (не клеїлася), плести язиком, приточити слівце (слово), перекидатися (перемовлятися) словом (словами), прийтися до речі (до ладу), оце й уся розмова (мова), говорити навмання, зронити слово (слівце, словечко), говорити натяками (манівцями, манівцем, наздогад), говорити з апломбом* [3].

К ФЕ фразео-семантической подгруппы с общим названием «секрет, тайны, разбалтывать секрет» относятся:

– в греческом языке: *λύνω τη γλώσσα κάποιου, αμολάω τη γλώσσα μου, δεν κρατά τη γλώσσα, λύθηκε η γλώσσα του, πάρω λόγια, η ακακοποίητη αλήθεια* [6];

– в английском языке: *to spill the beans, to let the cat out of the bag, to blow the gaff, to give the game away, to keep the lid on smth., one's lips are sealed, to tell the tale, to do smth. under the counter, behind closed doors* [5];

– в украинском языке: *розпускати язика, розв'язати язик, тримати язик за зубами, держати язик на прив'язі, не в усі дзвонити, прикусити язик(а), затуляти (заціплювати) рота кому-небудь, закрити (заткнути) зливу (фонтан) красномовства, припинати (удержувати) язика за зубами* [3].

К следующей фразео-семантической подгруппе следует причислить следующие фразеологизмы, которые выражают «отсутствие интереса собеседника, пустые слова»:

– в греческом языке: *αέρα κοπανίζω (κοπανάω, δέρνω, τσακίζω, χαβανίζω), τα πράσινα άλογα, λέω στον άμπακα, μιλώ στο βροντό, τα λόγια της αρβύλας, αυτά τ'ακούω βερεσέ, φώνη βοώντας εν τη еρήμω, ομιλώ περί ανέμων και υδάτων* [4];

– в английском языке: *to waste one's breath, a talking shop, to throw*

words around, to fall on deaf ear, to fall on stony ground, to argue the toss, a voice crying in the wilderness [2];

– в украинском языке: *кидати слова на вітер, на вітер метати глаголи, пускати (пустити) мимо вух (з вуха в вуха), одним вухом слухати, а другим випускати, пустий звук, голос волаючого в пустелі* [3].

В целом можно говорить о значительном сходстве семантики рассмотренных ФЕ в новогреческом, английском и украинском языках. К чертам национальной специфики можно отнести следующие: неравномерность распределения ФЕ по некоторым фразео-семантическим подгруппам в трех языках, определенные различия в наборе семантических признаков фразеологизмов. Был рассмотрен далеко не весь спектр употребления ФЕ в языке. Были исследованы лишь те области, которые наиболее широко представлены в трех анализируемых языках. Таким образом, фразеологизмы системы «Говорения» являются действенным средством создания выразительности и экспрессивности речи.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности / И.А. Зимняя. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2001. – 432 с.
2. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь / А.В. Кунин. – М. : «Русский язык», 1994. – 944 с.
3. Олійник І.С. Українсько-російський фразеологічний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. – К. : Радянська школа, 1978. – 446 с.
4. Хориков И.П. Новогреческо-русский словарь / И.П. Хориков – М. : Культура и традиции, 1993. – 856 с.
5. Wrey Peter Longman Idioms Dictionary / Peter Wrey. – London : Longman, 2002. – 402 p.
6. Μπαμπινιώτης Γ. Λεξικό της νέας Ελληνικής γλώσσας / Γ. Μπαμπινιώτης. – Αθήνα : Κέντρο λεξικολογίας Ε.Π.Ε., 2005. – 2035 σ.
7. Πατρουνόβα Ο.В. Σύντομο Ελληνο-ρωσικό λεξικό Ιδιωματικών εκφράσεων / Ο.В. Πατρουνόβα – Αθήνα : Επτάλοφος. – 366 σ.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН В ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ (НА ПРИКЛАДІ ГРЕЦЬКОЇ ПРЕСИ)

(О.В. Іванова, Маріуполь, Україна)

Важлива для засобів масової інформації спрямованість на експресивність образів і доступність викладу змушує шукати відповідні мовні засоби, що дозволяють найбільш лаконічно, яскраво, швидко і емоційно впливати на читача. Тому для публіцистики особливо характерна інтертекстуальність, одним з варіантів прояву якої є використання прецедентних імен [2: 58].

Прецедентним ім'ям (ПІ) називається індивідуальне ім'я, пов'язане або з широко відомим текстом, що належить, як правило, до числа прецедентних, або з ситуацією, яка широко відома носіям мови і виступає як прецедентна, ім'я – символ, що вказує на деяку еталонну сукупність певних якостей.

Атрибутами ПІ називаються «елементи», тісно пов'язані з означуванням ПІ, які є достатніми, але не необхідними для його сігніфікації.

Зазначена структурна будова прецедентного імені визначає особливості його вживання і функціонування. Як зазначає В. В. Красних, прецедентне ім'я може функціонувати або як власна назва, або як ім'я прецедентне, тобто вживатися в якості «складного знака», що володіє, крім простого набору значень, деяким інваріантом сприйняття що знаходиться за ім'ям «предмета». Проте в даному підході присутня деяка термінологічна неоднозначність, оскільки не проводиться чіткий кордон між власною назвою і прецедентним ім'ям у функції власної назви. Тому більш послідовним видається позиція Д. Б. Гудкова, який цю ж подвійність функціонування прецедентних імен висловив іншими термінами. В рамках цієї концепції прецедентні імена поділяються на ті, які функціонують денотативно (екстенсійно), тобто іменують предмет, вказуючи безпосередньо на денотат, і ті, які функціонують коннотативно (інтенсійно), тобто використовуються для характеристики об'єкта. Саме

цей підхід лежить в основі подальшого опису закономірностей використання прецедентних імен в текстах ЗМІ [2: 43].

Аналіз показав, що для грецьких друкованих ЗМІ більш характерно денотативне використання прецедентних імен, розглянемо конкретні приклади:

«Ο Ομηρος είναι ο φίλος μου», συνέχισε χαμογελώντας, «αλλά και εγώ είμαι πολύ φίλος των Ελλήνων». Πίστευε ότι ο Ομηρος είναι ο μεγαλύτερος συγγραφέας όλων των εποχών και είχε μάλιστα ταξιδέψει στην Ελλάδα τέσσερις φορές.

Прецедентне ім'я Гомер (легендарний давньогрецький поет, який вважається автором «Іліади» та «Одіссеї», двох славетних грецьких епічних поем, що започаткували європейську літературу) – характеризує у цьому випадку творчу спадщину грецького народу, підкреслюючи його денотативне значення [3: 101].

«Χαίρομαι που ο Μαντίμπα (σσ: το επαναστατικό ψευδώνυμο του Μαντέλα) πέθανε. Χαίρομαι που οι περισσότεροι από αυτούς τους ανθρώπους (σσ: την ιστορική ηγεσία του Αφρικανικού Εθνικού Κογκρέσου - ANC) δεν ζουν πια για να δουν τη σημερινή κατάσταση στη χώρα».

Прецедентне ім'я Мадіба (Нельсон Мандела — південноафриканський правозахисник, політик та юрист, президент Південно-Африканської республіки (з 1994 по 1999)) покладене в основу узагальнення конкретного кола людей, які мешкали за часи правління Нельсона Мандели.

«Ντέρμπι» εντυπώσεων θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι ταυτόχρονες παρουσιάσεις, σήμερα Δευτέρα στις 19.00, των υποψήφιων δημάρχων Πειραιά κ. Βασίλη Μιχαλολιάκου (που έχει τη στήριξη του Αντώνη Σαμαρά) και του αντιπροέδρου της ΠΑΕ Ολυμπιακός και προέδρου της Super League κ. Γιάννη Μώραλη.

Прецедентне ім'я Дербі (спортивний поєдинок між командами одного міста чи регіону, що відрізняється особливою запеклістю й принциповістю) яскраво характеризує одночасні виступи політичних діячів Греції, підкреслюючи їх запеклу боротьбу [4: 8-9].

Слід відзначити, що всі розглянуті прецедентні імена відносяться до високого рівня прецедентності, оскільки це або національно-прецедентні, або

універсально-прецедентні імена. Що стосується їх функцій в пресі розглянутих країн, то вони досить близькі, що пояснюється загальністю, універсальністю і глобальністю законів розвитку журналістики.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Гудков Д.Б. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с.
2. Захаренко И. В. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов // Язык. Сознание. Коммуникация / Захаренко И. В., Красных В. В., Гудков Д. Б., Багаева Д. В. – М., 1997. – 84 с.
3. Немирова Н. В. Прецедентность и интертекстуальность политического дискурса (на материале современной публицистики) // Лингвистика / Немирова Н.В. – Екатеринбург: Бюл. Урал. лингвист. о-ва., 2004. – 149 с.
4. Шатин, Ю.В. Построение рекламных текстов / Ю.В. Шатин. – М.: Бератор-Пресс, 2002. – 128 с.
5. Грецька газета «То Вήμα» [Електронний ресурс]/ Режим доступу - <http://www.tovima.gr>, вільний. – Загол. з екрану

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ

БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

(О.В. Гаргаєва, Маріуполь, Україна)

Найбільш істотні особливості мови і тим більше культури розкриваються при зіставленні мов, і звичайно, культур. За визначенням Е.С. Маркаряна, культура – це позабіологічно вироблений спосіб діяльності людей, завдяки якому їх активність відповідним чином регулюється, фізично забезпечується та відтворюється [6: 138-139]. Це загально родове поняття культури може бути конкретизоване в залежності від об'єктів співвіднесення. Якщо співвідносити різноманітні історичні спільноти людей, то оперувати треба поняттям «історично певна культура». Під історично певною культурою Г.О. Антипов розуміє як локальні історичні типи культур (етнічні культури), так і загально історичні типи культур (суспільно-формаційні типи) [1: 72].

Серед факторів, що сприяють виникненню та закріпленню національно-культурної специфіки локальних історичних спільнот, більшість вчених виділяють перш за все природно-географічні, соціальні, історичні чинники, які складають особливості життя того чи іншого етносу. Природний та соціальний ландшафт, в межах якого здійснюється будь-яка діяльність, а також артефакти, в яких зберігається діяльність минулих поколінь, розуміються в науці як умови діяльності. Не співпадаючи в різних культурах умови діяльності сприяють утворенню національно-культурних варіантів здійснення ідентичної діяльності [5].

Ю.В. Бромлей стверджує, що відмінності не існують самі по собі, і тільки контакт з іншими, порівняння свого із чужим надають тим чи іншим елементам культури статус диференційної ознаки. Контакт з «чужими» сприяв формуванню, закріпленню, а також усвідомленню відмінностей між своєю та чужою спільнотою [2: 66].

Загальновідомо, що мова є національно-специфічним компонентом культури. Мова сприяє тому, що культура може сприяти, або стати на заваді вдалому спілкуванню. Бо мова – це перш за все ознака приналежності її носіїв до певного соціуму, етносу.

У сучасному мовознавстві зустрічається термін «конфлікт культур» [5]. Щоб зрозуміти суть терміна, перш за все необхідно вдуматися в слово «іноземний». Його внутрішня форма абсолютно прозора: з інших країн. Рідна, не з інших країн, культура об'єднує людей і одночасно віддаляє їх від інших, чужих культур. Інакше кажучи, рідна культура – це щит, що охороняє національну своєрідність народу, і глухий паркан, що відгороджується від інших народів і культур. Наприклад, стародавні греки та римляни всіх людей інших країн та культур називали варварами, що від грецького позначає «чужинець». Слово це прямо пов'язане з нерідною мовою: чужі мови сприймалися на слух як невиразне бар-бар-бар, що російською звучить як «балабол». Наводити приклади конфліктів культур можна нескінченно довго. Абсолютно ясно, що ця проблема стосується всіх галузей людського життя і

діяльності за будь-яких контактах з іншими культурами: при читанні іноземної літератури, знайомстві з іноземним мистецтвом, театром, кіно, пресою, радіо, телебаченням, піснями тощо.

Прийнято вважати, що план змісту мови (включаючи зміст лексичних одиниць) варіюється від мови до мови та максимально співвідноситься з національною культурою. Мова підпорядковує собі, організує світосприйняття її носіїв. Саме тому, в ситуації контакту представників різних лінгвокультурних спільнот та, водночас, носіїв різних мов, національно-специфічні особливості етнодиференціюючих компонентів культур-комунікантів можуть ускладнити процес спілкування. До таких національно-специфічних особливостей мови і належать безеквівалентні лексичні одиниці, що описують чужу систему цінностей, називають поняття та предмети, які належать до однієї національної культури та відсутні в іншій. А.А. Брудний відзначає, що залучення до «чужої» більшості може бути досягнуто лише в результаті засвоєння мови певної лінгвокультурної спільноти, що є першим шагом до розуміння її культурної своєрідності [3: 102].

Ми погоджуємося з думкою багатьох вчених стосовно того, що певне слово можна назвати безеквівалентним у відношенні до будь-якої іншої мови, тобто лише у порівнянні двох або більше мов. Чим самотніше порівнювані мови, чим менше в їх історії було культурних контактів, тим менше у них точок зіткнення, тим більше вони різняться. До неспівпадаючих елементів, або елементів, що не мають еквівалентів в інших мовах відноситься, перш за все, безеквівалентна лексика. Традиційно до причин безеквівалентності лексики, за якими також класифікують типи безеквівалентності відносять: 1) відсутність предмету, явища в житті народу мови перекладу; 2) відсутність в мові перекладу тотожного поняття; 3) відмінність лексико-стилістичних характеристик [4: 82].

Саме даний пласт лексики, що містить слова, план змісту яких неможливо зіставити з якими-небудь іншомовними лексичними поняттями, грає особливу роль в уявленні про іншокультурний ареал.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αντιпов Γ.Α. Текст как явление культуры / Г.И. Антипов, О.А. Донских, И.Ю. Марковина, Ю.А. Сорокин. – Новосибирск: Наука, 1989. – 194 с.
2. Бромлей Ю.В. Этнос и этнография / Ю.В. Бромлей. – М., 1973. – 283 с.
3. Брудный А.А. Природа и культура: великое противостояние / А.А. Брудный // Общественные науки и современность. – М., 1996. № 4. – С. 34-43.
4. Иванов А.О. Безэквивалентная лексика / А.О. Иванов. – Издательство Санкт-Петербургского университета, 2006. – 192 с.
5. Леонтьев А.А. Национально-культурная специфика речевого поведения / А.А. Леонтьев. – М.: Наука, 1977. – 146 с.
6. Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука / Э.С. Маркарян. – М: Мысль, 1983. – 284 с.

ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

(Α. Κοκκινίδου, Δρ. Θωμαΐς Ρουσουλιώτη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Ελλάδα)

1. Εισαγωγή

Πριν συζητήσουμε τον σημαντικό ρόλο της μετάφρασης στη διδασκαλία της ξένης γλώσσας, θα ήταν ωφέλιμο να αναφερθούμε στη σχέση της μετάφρασης με την επικοινωνία. Στο μνημειώδες έργο του «Μετά τη Βαβέλ», ο Τζορτζ Στάινερ, δηλώνει πως η μετάφραση τυπικά και πραγματιστικά εμπλέκεται σε κάθε πράξη επικοινωνίας, στην έκφραση και αποδοχή κάθε μορφής νοήματος είτε στην ευρύτερη σημειωτική έννοια είτε σε πιο συγκεκριμένες ανταλλαγές λόγου: «Το να ακούς κάποια σημασία σημαίνει το να μεταφράζεις. Το να καταλαβαίνεις σημαίνει το να αποκωδικοποιείς. Συνεπώς, τα ουσιαστικά δομικά και επιτελικά μέσα και προβλήματα της πράξης της μετάφρασης είναι καθ' ολοκληρία παρόντα στις πράξεις της ομιλίας, της γραφής, της αναπαράστασης μέσα σε κάθε γλώσσα.» (Steiner, 1992:7).

Στην ερώτηση, δε, «Τι είναι η μετάφραση;», μεταξύ άλλων ορισμών προτιμούμε για τις ανάγκες της παρούσας συζήτησης τον ορισμό του Peter Newmark (1988:5): «Συχνά, αν και όχι πάντα, είναι η απόδοση του νοήματος ενός κειμένου, σε μια άλλη γλώσσα, με τον τρόπο που εκφράζεται η πρόθεση του αρχικού συγγραφέα».

Τι σημαίνουν όμως οι βασικοί όροι που χρησιμοποιούνται στη μετάφραση;

2. Ερμηνεία των βασικών όρων που χρησιμοποιούνται κατά τη μεταφραστική διαδικασία

Γλώσσα-Πηγή(Γ.Π.): η γλώσσα του πρωτοτύπου, του κειμένου το οποίο καλούμαστε να μεταφράσουμε, που είναι συχνά η μητρική μας ή αλλιώς η Γλώσσα 1 (Γ1).

Γλώσσα-Στόχος(Γ.Σ.): η γλώσσα του μεταφράσματος, του κειμένου το οποίο μεταφράσαμε που είναι κυρίως η δεύτερη/ξένη γλώσσα (Γ2).

Κείμενο-Πηγή (Κ.Π.): το πρωτότυπο κείμενο στη Γλώσσα-Πηγή από την οποία μεταφράζουμε.

Κείμενο-Στόχος(Κ.Σ.): το μετάφρασμα στη Γλώσσα-Στόχο προς την οποία μεταφράζουμε.

Γλώσσες εργασίας: οι γλώσσες στις οποίες δουλεύει ο μεταφραστής. Οι ξένες γλώσσες που γνωρίζει, που οργανώνονται σε ζεύγη που αφορούν συνήθως την ξένη γλώσσα (Γ2) ως Γ.Π. και τη μητρική (Γ1) ως Γ.Σ.

Μεταφραστική ενότητα: η ελάχιστη νοηματική ενότητα που μπορεί να μεταφραστεί -συνήθως μια περίοδος λόγου.

3. Η χρήση της μετάφρασης στη διδασκαλία: από το παρελθόν στο παρόν

Θα ξεκινήσουμε, όμως, τη συζήτησή μας κάνοντας μια μικρή αναδρομή και αναφέροντας λίγα λόγια για τη μέθοδο της χρήσης της μετάφρασης στη διδασκαλία, καθώς το θέμα αυτό έχει πάρα πολλές φορές απασχολήσει τόσο τους μεταφραστές όσο και τους διδάσκοντες την ξένη γλώσσα. Για αυτόν τον λόγο χρειάζεται να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι η μετάφραση αναπτύσσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τη γλωσσική επάρκεια σε μια ξένη γλώσσα. Ειδικά η λογοτεχνική μετάφραση ως μέσο διδασκαλίας της ξένης γλώσσας έχει μακρά παράδοση και αποτελεί την παλαιότερη διδακτική μέθοδο. Σε σχέση, όμως, με τη μέθοδο αυτή που καλείται «Γραμματική-

Μετάφραση» υπάρχει μια τεράστια παρεξήγηση που συνόδευε τη μετάφραση ως μια (τάχα) αντί-επικοινωνιακή δραστηριότητα που δεν είχε χώρο στη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας.

Η πραγματικότητα, βέβαια, μας διδάσκει το αντίθετο: η μετάφραση είναι μια γλωσσική πράξη που είναι απαραίτητη για το χρήστη της γλώσσας και αφορά σημαντικές μας δραστηριότητες, καθώς διέπει πολλούς τομείς της ζωής μας, από τη μετάφραση ενός φυλλαδίου τεχνικών οδηγιών ως τη μετάφραση πτυχίων και ιατρικών φακέλων/ιστορικών.

Από πού πηγάζει αυτή η παρεξήγηση; Από την εφαρμογή της μεθόδου «Γραμματική-Μετάφραση». Η προαναφερθείσα μέθοδος μεσουρανούσε στη διδακτική μεθοδολογία των ξένων γλωσσών, μέχρι και τη δεκαετία του 1950. Στα πλαίσια της συγκεκριμένης μεθόδου, οι φοιτητές καλούνταν να ασκηθούν στην ξένη γλώσσα μέσω της ευθείας (ευθύ Γ.Π. προς Γ.Σ.) ή μέσω της αντίστροφης μετάφρασης (αντίστροφο, Γ.Σ. προς Γ.Π.). Τα κείμενα που δίδονταν προς μετάφραση ήταν, στην πλειονότητά τους, λογοτεχνικά. Σε γενικές γραμμές, η συγκεκριμένη μέθοδος, γνωστή ως «version», αποτέλεσε για αιώνες το μέσο διδασκαλίας των ξένων γλωσσών. Υπήρξε δε τόσο διαδεδομένη που την εφάρμοσαν και οι κοντινοί πρόγονοί μας ή ακόμα και εμείς οι ίδιοι. Σε μερικές, μάλιστα, περιπτώσεις, ακόμα εφαρμόζεται από διδάσκοντες της «παραδοσιακής σχολής».

Στη σύγχρονη, δε, διδακτική καθιερώθηκε ως η «Grammar- Translation Method», αλλά ονομάζεται και «πρωσική μέθοδος» ή «μέθοδος του Κικέρωνα». Με λίγα λόγια, η συγκεκριμένη μέθοδος με την έμφαση που έδινε στην ορθότητα της απόδοσης, στην κατά-λέξη μετάφραση και στην απομνημόνευση του λεξιλογίου στη βάση δίγλωσσων καταλόγων, δεν ήταν και τόσο επικοινωνιακή, ενώ ήταν ιδιαίτερος απαιτητική για τους μαθητές.

Το ζήτημα της χρήσης της μετάφρασης στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών αποτελεί ένα φλέγον ζήτημα. Πολύ μελάνι έχει χυθεί για την ωφελιμότητα ή τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της μετάφρασης στη διδασκαλία της Γ2. Είναι η μετάφραση ως διαδικασία και πράξη κατάλληλη για τη διδασκαλία μιας γλώσσας ως δεύτερης/ξένης σύμφωνα με την επικοινωνιακή προσέγγιση; Υπάρχουν πολλές

μελέτες και έρευνες που υποστηρίζουν το σημαντικό ρόλο που παίζει η μετάφραση στη διδασκαλία της Γ2. Μια πολύ πρόσφατη μελέτη έχει τίτλο: *Translation and language learning: The role of translation in the teaching of languages in the European Union* και είναι πολύ σημαντική γιατί–επιτέλους–ερευνά σε βάθος, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτό που πολλοί καθηγητές ξένων γλωσσών θεωρούν αυτονόητο: το πώς μπορεί να συμβάλει στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας η μετάφραση, μια διαδικασία που είναι σαφές ότι κυριαρχεί στο μυαλό των μαθητών.

4. Από τη θεωρία στην πράξη: Προτάσεις και παραδείγματα αξιοποίησης της μετάφρασης στη διδακτική διαδικασία

Πώς μπορούμε, λοιπόν, να αξιοποιήσουμε την κυρίαρχη αυτή τάση των μαθητών μας να μεταφράζουν στη μητρική τους γλώσσα (Γ1) αυτά που μαθαίνουν στην ξένη γλώσσα (Γ2); Πριν οργανώσετε τη δραστηριότητα μετάφρασης για την τάξη σας, συζητήστε με τους μαθητές σας το πότε και το πώς χρησιμοποιούμε τη μετάφραση στην καθημερινή ζωή μας. Χρειάστηκε ποτέ ως τώρα να μεταφράσουν κάτι; Εσάς σας ζητήθηκε ποτέ, από συγγενή/φίλο/συνεργάτη σας, να μεταφράσετε κάτι στην ελληνική ή από την ελληνική γλώσσα; Επίσης, πριν δώσετε ένα κείμενο για μετάφραση, επιλέξτε ένα Κείμενο-Πηγή που έχετε ήδη σε δίγλωσση εκδοχή/μορφή και:

- Συζητήστε το με την τάξη.
- Οργανώστε την τάξη σε ομάδες.
- Κατατέμνετε το Κ.Π. σε Μεταφραστικές Ενότητες (Μ.Ε).
- Αναθέστε τη μετάφρασή του (όλο το κείμενο σε όλες τις ομάδες ή κάποιες Μ.Ε. σε κάθε ομάδα).
- Συζητήστε την τελική μεταφρασμένη εκδοχή του με ομαδική συνεργασία.
- Δώστε τη μετάφρασή του και συζητήστε τις μεταφραστικές επιλογές.

Μια πολύ καλή ιδέα για να προθερμάνουμε την τάξη μας πριν τις ασκήσεις μετάφρασης είναι να κάνουμε ασκήσεις παράφρασης (παραλλαγή του λόγου για να εκφράσουμε το ίδιο/παρόμοιο νόημα -ελεύθερη απόδοση του νοήματος με διαφορετικά μέσα). Με μικρές ασκήσεις παράφρασης μπορούμε να εξασκηθούμε και

στη Γ.Σ. , στην περίπτωση μας στην ελληνική παραθέτοντας σύντομες φράσεις, όπως τίτλοι εφημερίδων, άρθρων κ.τ.λ. που προσφέρονται και για τη συζήτηση πολιτισμικών πληροφοριών.

Αναλογιστείτε τρόπους να χρησιμοποιήσετε τη μετάφραση στην τάξη! Σλόγκαν, διαφημιστικά, τραγούδια, παραμύθια, υποτιτλισμός μιας μικρής ταινίας. Προσέξτε, όμως! Πριν εισάγετε τη μετάφραση αυτή καθαυτή στην τάξη σας, κάντε αρκετές ασκήσεις ανάλυσης του λόγου και παράφρασης, αλλιώς μπορεί να φανεί δύσκολη η μετάφραση ακόμα και σε φοιτητές προχωρημένου επιπέδου.

Σας αφήνουμε με ένα μικρό, αλλά πολύ δυναμικό κείμενο για εξάσκηση στη μετάφραση και συζήτηση:

Μιράντα, γεια

Δν πήρα χαμπάρι πως μου είχες ζητήσει βοήθεια. Αυτό το ΣΚ δν μπορώ με τπτ να δω την εργασία σου. Στείλε μαιήλ με συν. την εργασία κ θα τν κοιτάξω μετά την Τετ.

XXX. 😊
Δώρα.

Καλή επιτυχία στην όλη διοργάνωση και καλή δύναμη σε όλους σας. Θα χαρούμε πολύ να μάθουμε τα συμπεράσματα του συνεδρίου μετά την ολοκλήρωσή του και θέλουμε να έχετε πάντα στο νου σας ότι είμαστε στη διάθεσή σας για ό,τι χρειαστεί.

Άννα Κокκινίδου, annoukared@gmail.com

Δρ. Θωμάς Ρουσουλιώτη, rousouliotith@yahoo.gr

ТВОРЧА САМОСТІЙНА РОБОТА ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

(Α.Ο. Шапrowsька, Маріуполь, Україна)

У наш час роль самостійної роботи в навчально-виховному процесі з іноземної мови все посилюється. Викладачі компетентно використовують не тільки самостійну роботу студентів вдома, а й на заняттях.

Питання організації самостійної роботи активно привертає увагу дослідників у зв'язку з тим, що за останні роки змінилася модель освітнього

процесу. Сьогодні здійснюється перехід від навчання, коли студенту передають готові знання, до навчання, коли він отримує їх сам у процесі творчого пошуку. Однак, не всі викладачі іноземної мови володіють методикою організації творчої самостійної роботи. Зокрема, на матеріалі новогрецької мови відсутні будь-які методичні розробки з питань її забезпечення.

Виходячи з вищевикладеного, метою даної публікації є визначення сутності поняття «творча самостійна робота», висвітлення її видів та особливостей практичного застосування.

Творча самостійна робота розглядається як складна організаційно-педагогічна система, утворена в результаті взаємодії її структурних елементів (З.С. Жиркова, І. П. Короткова, М. В. Потапова, С. Є. Полат). Удосконалення принципів організації творчої самостійної роботи базується на основі створення відповідних умов, у зв'язку з якими враховуються індивідуальні особливості, підвищення мотивації і творчої активності студентів.

Опрацювавши психолого-педагогічну літературу, ми виділили основні види творчої самостійної роботи, серед яких: ті, що розвивають мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції, а також «діалог», «синтез думок», «загальний проект», «пошук інформації» та ін. [4: 39] Ми з'ясували, що можна використовувати такий діапазон творчих завдань, як: написати казку або фантастичне оповідання з досліджуваної теми; скласти чайнворд або кросворд; скласти картки з граматичними вправами по досліджуваній темі для студентів молодших курсів або однокурсників; намалювати навчальні комікси; підготувати вікторину з пройденого матеріалу; перекласти уривок твору або вірш та ін. [3: 54]

Ми виявили, що одним з найбільш ефективних видів творчої роботи є метод проектів, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість майбутньому фахівцю проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності. У ньому передбачається, з одного боку, необхідність використання різних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних областей. Проектна діяльність значно

розширює і поглиблює знання студентів у процесі роботи над проектом, вчить взаємодіяти один з одним, удосконалювати усну та писемну мову, формує інтелектуальні вміння роботи з інформацією при вивченні мови [2: 129].

Для виконання проектних робіт використовуються різноманітні завдання, що передбачають як групову, так і індивідуальну роботу над проектом, наприклад:

- Написати статтю, нарис в газету про проблеми забруднення у вашому районі (провести інтерв'ю з кількома громадянами, перекласти матеріал, зробити фотознімки, дати опис проблеми);

- Зібрати інформацію та підготувати нарис з проблеми сучасного суспільства;

- Зібрати інформацію і фотографії про досягнення вчених і підготувати нарис;

- Уявити, зробити малюнки і описати своє місто в майбутньому і т.д. [1].

В рамках дослідження нами був розроблений і експериментально перевірений комплекс вправ і завдань для творчої самостійної роботи з новогрецької мови для студентів в рамках лексичної теми «Проблеми сучасного суспільства». Завдання охоплювали такі види творчих самостійних робіт, як: проектні роботи, художні переклади, написання творів, творчі постановки.

Так, ми запропонували розробити один з проектів на тему: «Ο οικολογικός τουρισμός».

Σκοπός: Θέλετε να ανοίξετε τουριστικό γραφείο, που ειδικεύεται σε οικολογικές διακοπές, οι οποίες βλάπτουν όσο το δυνατό λιγότερο το περιβάλλον και δεν διαταράσσουν σε μεγάλο βαθμό τις ζωές των ντόπιων κατοίκων. Αλλά πρώτου πρέπει να διαφημιστείτε με κάποιον τρόπο αυτό το τουριστικό γραφείο σας. Πώς θα το κάνετε, αν οι άνθρωποι προτιμούν να ταξιδεύουν με ανέσεις;

Було доведено, що подібний комплекс сприяє підвищенню рівня сформованості іншомовних навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності, стимулює інтерес до вивчення іноземної мови, привчає працювати в

групах. Даний комплекс вправ можна використовувати як для навчання філологів, так і для майбутніх перекладачів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні матеріали і комплекс розроблених вправ можуть бути використані викладачами новогрецької мови для організації творчої самостійної роботи студентів, а також під час викладання курсу «Методика навчання іноземної мови» у ВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Види проектних робіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nataliyaponomareva.edukit.lg.ua/metodichna_skarbnichka/tvorchi_proektni_roboti.
2. Романенко Ю. А. Сучасні педагогічні технології / Ю. А. Романенко. – Донецьк: ДІСО, 2010. – 152 с.
3. Сластєнин В. А. Педагогика: Инновационная деятельность / Л.С. Подымова, В. А. Сластєнин. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
4. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб / З.І. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.

СИМВОЛИКА ЧИСЕЛ В ГРЕЧЕСКОЙ МИФОЛОГИИ

(К.А. Влизко, Мариуполь, Украина)

Пифагор говорил: «Все вещи можно представить в виде чисел» [4: 34]. Числа представляли для древних область тайного, сакрального. Они зашифровывались символами, но и сами были символами гармонии мира. Во всех языках число имело соответствие букве алфавита. Число геометрично, материально: это узелок, зарубка, точка, плоская или пространственная фигура. Число имеет вес, меру длины [3: 75].

Числа – наиболее древние письменные знаки.

Философский аспект учения Пифагора, полагавшего, что «миром правят числа» [4: 157], в последнее время стал особо актуальным в связи с глобальной *оцифровкой*, когда звуковая и визуальная информация

преобразовывается в цифровой код. Затем этот код передается в виде последовательности дискретных сигналов (например, электрических импульсов) и фиксируется на различных носителях (магнитных лентах, оптических дисках).

Легенды и мифы нумерологии связаны не только с цифрами, а и с всевозможными их комбинациями.

Пифагор утверждал, что в числах таится начало всех вещей и любых явлений в природном, духовном и человеческом мире. Значит, и о судьбах людских можно узнать с помощью нумерологии [1: 43].

Нумерология призвана быть всеобъемлющей наукой. Однако описания чисел у многих народов различны. И, чтобы разобраться во всех нюансах, достаточно заглянуть в мифы Древней Греции.

Любимыми в преданиях и сказках, пословицах и легендах являются цифры 3, 7 и число 12. В древнегреческой мифологии цифра 3 принадлежит Гермесу, который считался связующим звеном между миром Богов, живых людей и царством мертвых. 7 находится в правах Гефеста и Прометея. Гефест преобразует мир, а Прометей противится жестокости и насилию. Сейчас в мире главенствуют как раз эти черты. Число 12 – это так называемое дитя цифры 3, поскольку $3+3+3+3=12$. Таким образом, 12 олицетворяет четырехкратное смешение всех трех миров, которые создают время.

Цифра 6 ассоциирована с несколькими верховными богами: с Зевсом, Посейдоном, Аидом, Деметрой и Гестией. Эта цифра олицетворяет имперский триумф Зевса, буйный нрав Посейдона, мертвое господство Аида. По преданиям эти три брата управляют всем миром, символизируют пугающее многих число 666. На сегодняшний день это число перешло в полное владение тьмы, когда, по сути, оно принадлежит в равных долях и воде, и земле. Такая передача полномочий, видимо, случилась после того, как людей захлестнула жадность, злоба и кровопролитие.

Гера властвует над 4-кой. Она, в отличие от психологических воплощений богов, формирует физиологию всего живого. Эта цифра

встречается в быту у многих людей, которым свойственны черты воплощения мечты или цели в реальность.

Коварному Аресу принадлежит цифра 1. Ему характеры и раздор, и воинственность, и даже истеричность. Аполлон и Дионис владеют великой 8-кой. Недаром зачастую искусство не обходится без вина! Светлая Артемида указывает на двойственность охоты и забирает себе цифру 2. Однако ее делит и Геката, которой подвластны земля и вода.

Красота и любовь, как ни странно, во власти цифры 9, которая являет собой обратную сторону 6. Афродита не достаточно сильна, чтобы дать своим характеристикам перевесить в этом мире, поэтому часто 9-ка становится 6-кой.

Классическая наилучшая оценка 5 принадлежит Афине. Неспроста она указывает на высший бал. Тем более что в пятиугольнике заложены пропорции золотого сечения [2: 159].

Таким образом, можно сделать вывод, что цифры интересовали людей еще в древности. С течением времени их некоторые значения изменились, другие же остались неизменными. Числа использовали в разных областях науки, давая начало развития технологии. Цифры прочно вошли в нашу жизнь и являются неотъемлемой ее частью, поэтому очень важно знать их значения.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Задорнов М. П. Сила чисел или задорная нумерология / М.П. Задорнов – Центрполиграф, 2014. – 224 с.
2. Костенко А.Л. Числа Судьбы: пифагорейская, индийская и китайская нумерология / А. Л. Костенко – М: Растр, 2007. – 692с.
3. Котерелл А.С. Мифология (античная, кельтская, северная). Энциклопедический справочник / А. С. Котерелл. – Минск: Белфакс, 1997. — 256 с.
4. Диксон О. Символика чисел / О. Диксон. – Пер. с англ. – М.: Рефл-бук, 1996. – 288 с.

ЗМІСТ

ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАНІ

Вступне слово ректора Маріупольського державного університету, члена - кореспондента Національної академії педагогічних наук України, доктора політичних наук, професора, Почесного консула республіки Кіпр у Маріуполі Балабанова Костянтина Васильовича	3
Пименова М. БАЗОВЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ УСТАНОВКИ КЕМЕРОВСКОЙ ШКОЛЫ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ	4
Маслова В. ЖИВОТНЫЙ, РАСТИТЕЛЬНЫЙ, ОБОНЯТЕЛЬНЫЙ КОДЫ В ЗЕРКАЛЕ ЯЗЫКА	22

СЕКЦИЯ 1

ГАЛУЗЕВА КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Маслова Т. РІЗНОВИДИ ПОВТОРНОЇ НОМІНАЦІЇ У СЕМАНТИЧНІЙ СТРУКТУРІ ФАХОВИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ	29
Богатирьова Є. МОВНА РЕАЛІЗАЦІЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ПРИЙОМІВ У ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ДЕБАТІВ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ	32
Гончарова А. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	34
Шапурма В. КАТЕГОРІЯ АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ У ПРЕЦЕДЕНТНИХ ТЕКСТАХ КУЛЬТУРИ	39
Столярская Е. НОВООБРАЗОВАНИЯ В ЯЗЫКЕ ЖУРНАЛЬНОЙ РЕКЛАМЫ: НЕОЛОГИЗАЦИЯ ТЕРМИНОСИСТЕМЫ	45
Баркова І. КЛАСИФІКАЦІЇ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У ДІЛОВІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	47

СЕКЦИЯ 2

КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Воркачев С. TERTIUM COMPARATIONIS В СОПОСТАВИТЕЛЬНОЙ ЛИНГВОКОНЦЕПТОЛОГИИ	51
---	----

Волошина В. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТА КРАСОТА ЯК СФОРМІРОВАНОГО АВТОСТЕРЕОТИПА В АНГЛОМОВНОМУ І РУСЬКОМОВНОМУ КАРТИНІ СВІТУ	56
Смирнова М. ІНФОРМУЮЧА ДИСКУРСИВНА СТРАТЕГІЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ПРОПОВІДІ	65
Солодунова Н. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ «ТВАРИНА»	68
Ібрагімова М. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'Я НА ПОЗНАЧЕННЯ РУХУ	71
Wielgosz K. SYTUACJE UŻYCIA JĘZYKÓW POLSKIEGO, ROSYJSKIEGO I RUMUŃSKIEGO PRZEZ POLAKÓW W MOŁDAWI	75
Гайдук Н. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ЯК ОСНОВНА ЕДИНИЦА ОТРАЖЕННЯ КУЛЬТУРИ В ЯЗЫКЕ	78
Фодлаш О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА ГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'Я НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУШЕВНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ	81
Рахуба К. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'Я НА ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЧНОГО СВІТУ	85
Дацева О. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПРИСЛІВ'Я НА ПОЗНАЧЕННЯ ВОЛЮВІХ ДІЙ ТА СТАНІВ ЛЮДИНИ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ)	89
Голоцукова Ю. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ, ОБОЗНАЧАЮЩІЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ ЧЕЛОВЕКА, В РУССКОМ И ПОЛЬСКОМ ЯЗЫКАХ	93
Прокопенко В. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ АКСІОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛО -, УКРАЇНО - ТА ГРЕКОМОВНИХ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ	96
Літвінова А. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИННОСТІ В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ	99
Халаджі Ю. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ЗМІНА» В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ	102
Євтєєва Д. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'Я НА ПОЗНАЧЕННЯ ФОРМИ	104

Шеїна С.	109
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФЛОРИ	
Солонська Д.	112
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА НОВОГРЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕОРГАНІЧНОГО СВІТУ	

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Сабадаш Ю.	116
РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ УМБЕРТО ЕКО «СКАЗАТИ МАЙЖЕ ТЕ Ж SAME»)	
Висоцька Г.	120
МОРФОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)	
Монгірдас Ю.	123
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИ З ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ІЗАБЕЛЛИ ДЖОМІ «LA SANTATRICE MUTA»)	
Рудницька Г.	125
ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ: ФУНДАМЕНТ ПРОБЛЕМИ	
Сеничева О.	128
МЕЖЪЯЗЫКОВЫЕ СИНОНИМИЧЕСКИЕ ЗНАЧЕНИЯ ДУРАКА (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)	
Сердюк А.	131
ОСОБЕННОСТИ РУССКО-ФРАНЦУЗСКОГО ПЕРЕВОДА ПРЯМОЙ РЕЧИ	
Tsymporenko L.	134
PROBLEMI LINGUISTICI ED EXTRALINGUISTICI NELLA TRADUZIONE	
Macris D.	138
PREFAZIONE	
Тарапатов М.	140
ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ЗНАЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКИХ СКОРОЧЕНЬ ПІДЧАС ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
Маслова А.	144
СТЕПЕНЬ АДЕКВАТНОСТИ ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А.П. ЧЕХОВА	

Святна О.	147
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА КРИТЕРІЇ ДОБОРУ МОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІННИХ НЕОЛОГІЗМІВ	
Канна В.	151
ФОРМИРОВАНИЕ ВЗГЛЯДОВ НА КОННОТАЦИЮ	
Петрашина Л.	155
АДЕКВАТНОСТЬ И ЭКВИВАЛЕНТНОСТЬ ПЕРЕВОДА НА ПРИМЕРЕ РОМАНОВ О. ГОНЧАРА	
Хоровець В.	158
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙМЕННИКІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ПРИЧИНИ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ	
Панова Я.	162
КОГНИТИВНЫЙ ПОДХОД К ОПИСАНИЮ АНГЛИЙСКИХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ПО ПРИЗНАКУ «СЧИСЛЯЕМОСТЬ/НЕСЧИСЛЯЕМОСТЬ»	
Агап К.	164
«СОБАКА БАСКЕРВІЛІВ» А. КОНАНА ДОЙЛА КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ	
Середа В.	167
ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ	
Николаєнко А.	171
ПЕРЕДАЧА МОДАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ РІЗНИХ СТИЛІВ	

СЕКЦІЯ 4

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Теркулов В.	174
О СТРУКТУРЕ СЛОВАРНОЙ СТАТЬИ «СЛОВАРЯ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИХ ДУБЛЕТОВ»	
Васильєва Е.	179
ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ	
Струкова Н.	182
ЭЛЕКТРОННЫЕ СЛОВАРИ – ПРЕИМУЩЕСТВА, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Gavenko O.	185
LA FIGURA DEL TRADUTTORE COME MEDIATORE CULTURALE	
Krugliakov O.	188
OD GRZECZNOŚCI DO PRZEMOCY. O ŁAMANIU ZASAD KOMUNIKACJI	
Романюк С.	191
ПРЕИМУЩЕСТВА ПРОГРАММ МАШИННОГО ПЕРЕВОДА	

Висоцька Т.	193
ПРОЕКТНА МЕТОДИКА – ОДИН З АКТИВНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА	
Дмитрієва Т.	194
РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОММУНІКАЦІЇ В МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЦЕННІ	
Короткова С.	197
ВЛИЯНИЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ И РЕФЕРЕНЦИИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ	
Кечеджі О.	199
ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИКОНУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
<u>НАУКОВІ ЧИТАННЯ</u> <u>у рамках конференції</u>	
ЕЛЛІНІСТИКА У ВИМІРАХ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА І МІЖКУЛЬТУРНИХ СТУДІЙ на вшанування пам'яті Валерія Анатолійовича Бушакова (за матеріалами наукових читань від 26 вересня 2014 р.)	
Бондаренко О.	202
ΣΥΓΚΡΙΝΟΝΤΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ» ΤΟΥ Φ.ΝΤΟΣΤΟΠΙΕΒΣΚΙ	
Воєвутко Н.	205
Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΩΣ ΓΕΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	
Новицька О.	208
ΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΕΙΔΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	
Рі́дцтсєνко Аі.	211
ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΝΔΟΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ	
Токіна А.	214
ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ	
Грицькевич А.	217
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ У ПЕРЕКЛАДІ	
Косяк О.	220
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МОВНИХ РЕАЛІЙ ЯК ОДИНИЦЬ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф.М. ДОСТОЄВСЬКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»)	
Лемещенко Ю.	223
СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НОВОГРЕЦЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	
Лютік О.	226
ТЕРМІНИ ЯК СТИЛЕУТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «THE LOST SYMBOL»)	
Мацука В.	229
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ ОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ У ДЗЕРКАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ	

Хара А. ПОНЯТТЯ «МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ» В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	232
Киор Р. ГРЕЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В ЯЗЫКЕ УРУМОВ СЕВЕРНОГО ПРИАЗОВЬЯ (НА ОСНОВЕ ЦЕРКОВНОЙ ЛЕКСИКИ УРУМСКОГО ЯЗЫКА)	235
Тыненик А. ПЕЙОРАТИВНЫЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ, ОБОЗНАЧАЮЩИЕ ЧЕРТЫ ХАРАКТЕРА В НОВОГРЕЧЕСКОМ ЯЗЫКЕ	238
Роζκόβα Ε. Η ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ ΣΛΟΓΚΑΝ	241
Жабко К. ВПЛИВ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ	244
Кутна Ю. ВІДТВОРЕННЯ ФОЛЬКЛОРНОЇ СИМВОЛІКИ В РУМЕЙСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ ЛІРИКИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	246
Дема А. ВОЗДЕЙСТВИЕ НЕЙРОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПРОГРАММИРОВАНИЯ НА АУДИТОРИЮ	249
Вершиніна В. ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТУ В ГРЕЦЬКОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ РЕКЛАМНОМУ ТЕКСТІ ГЕНДЕРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ	252
Губська Д. ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕТОД МОНИТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ	255
Стахів М. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТОРОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	257
Потіпак Ю. ЗОБРАЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ НЕРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РОДИНИ В УКРАЇНСЬКИХ, ГРЕЦЬКИХ ТА РУМЕЙСЬКИХ ПАРЕМІЯХ	260
Лазаренко Л. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПИСЕМНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	263
Жарікова Ю. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ У РУМЕЙСЬКІЙ МОВІ	266

Кравченко В. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СУГЕСТІЇ У БРИТАНСЬКОМУ ТА ГРЕЦЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ	268
Савілова К. МЕТОНІМІЧНІ ПЕРЕНЕСЕННЯ У ГРЕЦЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ЗАГОЛОВКУ	271
Колыганова А. СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ «ГОВОРЕНИЯ» В НОВОГРЕЧЕСКОМ, АНГЛИЙСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ	274
Іванова О. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН В ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ (НА ПРИКЛАДІ ГРЕЦЬКОЇ ПРЕСИ)	277
Гаргасва О. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ	279
Κοκκινίδου Α., Θωμάς Ρουσουλιώτη Δρ. ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	282
Шатровська А. ТВОРЧА САМОСТІЙНА РОБОТА ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ	284
Влизко К. СИМВОЛИКА ЧИСЕЛ В ГРЕЧЕСКОЙ МИФОЛОГИИ	289

Збірник матеріалів II Міжнародної наукової конференції

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ,
ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОРІВНЯЛЬНИХ СТУДІЙ**

У збірнику публікуються праці українською, російською, англійською, італійською,
польською та новогрецькою мовами

Технічний редактор:

Смирнова М.С.

Комп'ютерна верстка:

Смирнова М.С.